

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

**ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
«Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΡΥΘΜΙΣΤΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ
ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΔΕΣΜΗ. Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»**

Παρασκευή Βαρδακώστα

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του
Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στην Ενέργεια: Στρατηγική, Δίκαιο και Οικονομία

Πειραιάς, Ιούλιος 2017

Η Βαρδακώστα Παρασκευή βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Βαρδακώστα Παρασκευή

11-7-2017

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ	15
Η ΑΓΟΡΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ	15
1.1 Η σημασία και τα βασικά χαρακτηριστικά του ενεργειακού τομέα.....	15
1.3 Η ενέργεια από τη σκοπιά του ευρωπαϊκού δικαίου	19
1.4 Οι στόχοι της ενεργειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.....	26
2.1 Εισαγωγή	27
2.2 Η οργάνωση δημοσίου μονοπωλίου	27
2.3 Απελευθερωμένη αγορά ενέργειας – Βασικές αρχές οργάνωσης και λειτουργίας .	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ .	37
3.1 Η έννοια και η σημασία της ρύθμισης.....	37
3.2 Τα εργαλεία της ρύθμισης των αγορών ενέργειας.....	42
3.2.1 Εισαγωγή	42
3.2.2 Η ρύθμιση της ενεργειακής υποδομής δικτύου	42
3.2.3 Η ρύθμιση των ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων της αγοράς ενέργειας	44
3.3 Ο ρόλος του ρυθμιστή.....	47
3.3.1 Η αναγκαιότητα και η αδυναμία του μοντέλου των ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών: Οι δύο όψεις του ίδιου ζητήματος	47
3.3.2 Τα βασικά θεσμικά χαρακτηριστικά των ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών....	51
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ	55
Η ΑΓΟΡΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ	55
Κεφάλαιο 1 ^ο ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.....	55
1.1 Η έννοια και η χρησιμότητα του φυσικού αερίου	55
1.2 Η ένταξη του φυσικού αερίου στην ελληνική αγορά ενέργειας	58
Κεφάλαιο 2 ^ο Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ	60
2.1. Η μονοπωλιακή οργάνωση υπό το καθεστώς του ν.2364/1995	60
2.2 Οι Δραστηριότητες στην αγορά φυσικού αερίου	61
2.2.1 Η μεταφορά και πώληση φυσικού αερίου	62
2.2.2 Η διανομή φυσικού αερίου.....	64
2.3 Η θέσπιση της 1 ^η Ενεργειακής δέσμης (Οδηγίας 98/30 ΕΚ) για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου.....	66
2.4 Η οργάνωση της αγοράς φυσικού αερίου υπό το πρίσμα της 2 ^{ης} ενεργειακής δέσμης (Οδηγίας 2003/55/ΕΚ) για το φυσικό αέριο – Η ενσωμάτωσή της στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 3428/2005.....	68

2.4.1. Οι δραστηριότητες φυσικού αερίου	69
2.4.3. Τα Ανεξάρτητα Συστήματα Φυσικού Αερίου.....	71
2.4.4. Η διανομή φυσικού αερίου.....	72
2.4.5. Η προμήθεια φυσικού αερίου	73
2.4.6. Λοιπές σημαντικές εξελίξεις.....	75
2.5 Η οργάνωση της αγοράς φυσικού αερίου υπό το πρίσμα της 3 ^{ης} ενεργειακής δέσμης (Οδηγίας 2009/73/ΕΚ) για το φυσικό αέριο – Η ενσωμάτωσή της στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 4001/2011.....	76
2.5.1 Εθνικό Σύστημα Φυσικού Αερίου	78
2.5.2 Ο αποτελεσματικός διαχωρισμός του συστήματος μεταφοράς φυσικού αερίου	79
2.6.3 Τα ανεξάρτητα συστήματα φυσικού αερίου	83
2.6.4 Η δραστηριότητα της διανομής φυσικού αερίου	85
2.6.5 Η απελευθέρωση της λιανικής αγοράς φυσικού αερίου με το ν. 4336/2015..	89
2.6.6 Η προμήθεια φυσικού αερίου	96
2.6.7 Η προστασία των επιλεγόντων πελατών στον τομέα της προμήθειας στα πλαίσια του ν. 4001/2011	100
2.6.7.1 Τα δικαιώματα των επιλεγόντων πελατών	101
2.6.7.2 Οι υποχρεώσεις των προμηθευτών	103
2.6.7.3 Διαφάνεια των χρεώσεων και των πληροφοριών	106
2.6.7.4 Διαδικασία επίλυσης διαφορών	107
2.6.7.5 Προστασία των ευάλωτων πελατών	108
2.6.7.6 Η παροχή Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας	110
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ.....	114
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΡΩΤΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΔΕΣΜΩΝ	114
Κεφάλαιο 1 ^ο Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΡΑΕ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΔΕΣΜΗΣ	114
1.1 Η ίδρυση της ελληνικής Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας με το ν. 2773/1999 κατά τις επιταγές της πρώτης ενεργειακής δέσμης.....	114
1.2 Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας υπό το καθεστώς του ν. 2773/1999.....	119
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΜΕ ΤΟ Ν. 3428/2005, ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΠΙΤΑΓΕΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΔΕΣΜΗΣ	124
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ	128
Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΡΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΡΑΕ ΜΕ ΤΟ Ν. 4001/2011, ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΠΙΤΑΓΕΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΔΕΣΜΗΣ	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2009/73/ΕΚ ΓΙΑ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ	128

1.1 Εισαγωγή	128
1.2 Ορισμός μίας μόνο Ανεξάρτητης Αρχής	129
1.3 Η Ανεξαρτησία των εθνικών ρυθμιστικών Αρχών.....	130
1.3.1 Η υποχρέωση αμεροληψίας	131
1.3.2 Η υποχρέωση διαφάνειας.....	132
1.3.3 Οι απαιτήσεις ανεξαρτησίας.....	133
1.4 Οι γενικοί στόχοι της ρυθμιστικής αρχής (άρθρο 40 της Οδηγίας 73/2009/ΕΚ). ...	140
1.5 Τα καθήκοντα-αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής (άρθρο 41 παρ. 1 της Οδηγίας 73/2009/ΕΚ).....	142
1.5.1 Τα κύρια καθήκοντα της ρυθμιστικής αρχής	145
1.5.1.1 Καθήκοντα αναφορικά με τα τιμολόγια πρόσβασης.....	146
1.5.1.2 Τα καθήκοντα διασφάλισης της συμμόρφωσης με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	148
1.6 Οι αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής (άρθρο 41 παρ. 4 της Οδηγίας 2009/73)	150
1.7 Υποχρέωση λογοδοσίας των ρυθμιστικών αρχών – Παράπονα και νομικές ενέργειες	154
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Η ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΡΑΕ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Ν.4001/2011.....	
2.1 Εισαγωγή	157
2.2 Η ύπαρξη μίας μόνο Ρυθμιστικής Αρχής, νομικά διακριτής και λειτουργικά ανεξάρτητης	159
2.3 Η αμερόληπτη και διαφανής δράση της ΡΑΕ.....	162
2.4 Η διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια της ΡΑΕ.....	164
2.5 Οι εγγυήσεις ανεξαρτησίας σε σχέση με τα μέλη και το προσωπικό της ΡΑΕ	166
2.6 Οι κανόνες σύνθεσης και λειτουργίας της ΡΑΕ.....	170
2.7 Η ετήσια Έκθεση Πεπραγμένων της ΡΑΕ.....	171
2.8 Η απόφαση 3406/2014 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας.....	172
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο Ο ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΡΑΕ ΜΕ ΤΟ Ν.4001/2011, ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΠΙΤΑΓΕΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΔΕΣΜΗΣ	
3.1 Η κανονιστική αρμοδιότητα της ΡΑΕ	174
3.2 Η γνωμοδοτική αρμοδιότητα της ΡΑΕ.....	176
3.3 Οι αποφασιστικές αρμοδιότητες της ΡΑΕ.....	177
3.3.1 Χορήγηση αδειών.....	177
3.3.2 Έγκριση των τιμολογίων μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων	180
3.3.3 Έγκριση των ρυθμιζόμενων τιμολογίων προμήθειας	183
3.3.4 Καθορισμός ανώτατου περιθωρίου κέρδους Προμηθευτών	184
3.3.5 Πιστοποίηση Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς.....	185

3.3.6 Οι Θεσμοί του εποπτικού συμβουλίου και του υπευθύνου συμμόρφωσης ..	186
3.3.7 Χορήγηση εξαιρέσεων από υποχρεώσεις παροχής πρόσβασης τρίτων	187
3.3.8 Αρμοδιότητα της ΡΑΕ σε σχέση με τα κλειστά δίκτυα διανομής	190
3.3.9 Αρμοδιότητα της ΡΑΕ για λήψη ρυθμιστικών μέτρων για την εύρυθμη λειτουργία των ενεργειακών αγορών	190
3.4 Οι εποπτικές αρμοδιότητες της ΡΑΕ	191
3.4.1. Παρακολούθηση του ασφαλούς ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας.....	191
3.4.2 Παρακολούθηση και εποπτεία της αγοράς ενέργειας	193
3.4.3 Έγκριση και Παρακολούθηση Προγραμμάτων Ανάπτυξης.....	196
3.4.4 Εποπτεία των Ανεξαρτήτων Διαχειριστών Μεταφοράς	197
3.4.5 Κανόνες πρόσβασης στα διασυνδεδεμένα δίκτυα	198
3.4.6 Εποπτεία επί της εφαρμογής μέτρων προστασίας των καταναλωτών	199
3.5 Η κυρωτική αρμοδιότητα της ΡΑΕ.....	201
3.6 Η αρμοδιότητα της ΡΑΕ περί διαιτητικής επίλυσης των διαφορών	203
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΡΑΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ.....	205
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο ΤΑ ΜΕΣΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΡΑΕ.....	207
5.1 Συλλογή στοιχείων	207
5.2 Διεξαγωγή ερευνών.....	208
5.3 Διαβούλευση	209
5.4 Καταγγελία ενώπιον της ΡΑΕ	211
5.5 Προσωρινά μέτρα.....	212
5.6 Αποφάσεις της ΡΑΕ	213
5.7 Σύναψη Συμβάσεων	214
ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ	215
ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΡΑΕ	215
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	215
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	218
2.1 Το Forum της Μαδρίτης	218
2.2 Ο Οργανισμός Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ACER)	219
2.4 Ρυθμιστικό Συμβούλιο για την Ενεργειακή Κοινότητα (ECRB)	223
2.5 Οι Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας της Μεσογείου (MEDREG)	224
2.6 Διεθνής Συνομοσπονδία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ICER).....	225
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.....	226
ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΤΗΣ ΡΑΕ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ.....	226
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΡΑΕ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΧΟΝΔΡΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ.....	226

1.1 Οι προτάσεις της ΡΑΕ αναφορικά με το σύστημα ηλεκτρονικών δημοπρασιών της ΔΕΠΑ.....	226
1.2. Έλεγχος και πιστοποίηση του τρόπου διαμόρφωσης της τιμής εκκίνησης των δημοπρασιών της ΔΕΠΑ.....	232
1.3. Η παρακολούθηση των τιμών εισαγωγής φυσικού αερίου	233
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΡΑΕ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΛΙΑΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ...	234
2.1. Παρακολούθηση των τιμών στις (πρώην) Εταιρίες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ).....	234
2.1. Το ειδικότερο έργο της ΡΑΕ στα πλαίσια της απελευθέρωσης διανομής.....	235
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΡΑΕ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ (ΕΣΦΑ)	239
3.1 Η πιστοποίηση του Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ) .	239
3.2. Το κανονιστικό πλαίσιο του ΕΣΦΑ	244
3.3. Έγκριση από τη ΡΑΕ των Συμβάσεων Παροχής Υπηρεσιών του ΔΕΣΦΑ προς τη ΔΕΠΑ	246
3.4 Η αρμοδιότητα της ΡΑΕ ως προς την έγκριση του δεκαετούς προγράμματος ανάπτυξης του ΕΣΦΑ.....	249
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΡΑΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΣΦΑΛΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	251
4.1 Η εκπόνηση των Σχεδίων Έκτακτης Ανάγκης και Προληπτικής Δράσης	251
4.2 Ο Καθορισμός του τέλους ασφάλειας εφοδιασμού	252
4.3 Η αναβάθμιση του τερματικού σταθμού Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (ΥΦΑ) 253	
4.4 Η συμβολή της Αρχής στις ασκήσεις προσομοίωσης (stress tests).....	254
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο Η ΑΔΕΙΟΔΟΤΙΚΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΡΑΕ	255
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΡΑΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ	256
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΑΓΩΓΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ	257
7.1 Η περίπτωση του αγωγού Trans Adriatic Pipeline (TAP).....	258
7.1.1 Η στρατηγική σημασία του αγωγού TAP	258
7.1.2 Χορήγηση εξαίρεσης για τον αγωγό TAP με την υπ’ αριθμ. 269/2013 Απόφαση της ΡΑΕ	259
7.1.3 Η τήρηση των όρων της Απόφασης Εξαίρεσης	263
7.1.4 Η διεξαγωγή του σταδίου δέσμευσης δυναμικότητας στον αγωγό TAP.....	264
7.1.5 Η έγκριση από τη ΡΑΕ της επέκτασης της χρονικής διάρκειας εξαίρεσης του αγωγού TAP	265
7.1.6 Η χορήγηση άδειας ΑΣΦΑ στην εταιρεία TAP	266
7.1.7 Ο Κώδικας Διαχείρισης του αγωγού TAP.....	267
7.2 Ο αγωγός Interconnector Greece – Bulgaria (IGB).....	268
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	272

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 275

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ομαλή λειτουργία των αγορών ενέργειας που επιτρέπει τον ασφαλή εφοδιασμό σε ενέργεια σε ανταγωνιστικές τιμές έχει ζωτική σημασία για την ανάπτυξη και την ευημερία των καταναλωτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, η ΕΕ αποφάσισε να ανοίξει τις ευρωπαϊκές αγορές αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας στον ανταγωνισμό και να δημιουργήσει μια ενιαία ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας.

«Η καθιέρωση ανταγωνισμού στις ευρωπαϊκές αγορές αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής, στόχος της οποίας είναι η επίτευξη των εξής τριών στενά συνδεδεμένων στόχων: ανταγωνιστικός και αποτελεσματικός κλάδος ενέργειας, ασφάλεια εφοδιασμού και αειφορία. Όλοι οι ευρωπαίοι καταναλωτές, δηλαδή τα νοικοκυριά, οι εμπορικοί και οι βιομηχανικοί χρήστες, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ασφαλή και αξιόπιστη παροχή ενέργειας σε ανταγωνιστικές τιμές, ενώ καθοριστική σημασία έχει και ο στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του περιβάλλοντος.

Οι τρεις στόχοι πολιτικής «ανταγωνιστικότητα, ασφάλεια εφοδιασμού και αειφορία» είναι απολύτως αλληλένδετοι και συμπληρωματικοί. Οι ανταγωνιστικές αγορές εκπέμπουν τα απαραίτητα μηνύματα για επενδύσεις, οι οποίες οδηγούν σε ασφάλεια εφοδιασμού με την καλύτερη δυνατή σχέση κόστους-οφέλους. Κατά την ίδια έννοια, η δημιουργία μιας ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς εκτιμάται ότι θα επιτρέψει στις επιχειρήσεις της Ένωσης που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της ενέργειας να λειτουργούν σε μια αγορά μεγαλύτερων διαστάσεων, η οποία θα βελτιώνει την ικανότητά τους να συμβάλλουν στην ασφάλεια του εφοδιασμού. Παράλληλα, οι δυνάμεις της αγοράς υποχρεώνουν τους ευρωπαίους επιχειρηματίες να χρησιμοποιούν τις αποτελεσματικότερες από άποψη κόστους μεθόδους παραγωγής, οι οποίες μπορούν να επιδράσουν ευνοϊκά στην αειφορία, εφόσον υπάρχει το κατάλληλο ρυθμιστικό περιβάλλον. Οι καταναλωτές θα μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα σε διάφορους προμηθευτές και μορφές συμβάσεων, πράγμα που θα τους επιτρέψει να μειώσουν τις δαπάνες για ηλεκτρική ενέργεια και να προσαρμόσουν την κατανάλωση τους στις εξελίξεις της αγοράς. Οι ανταγωνιστικές τιμές που διαμορφώνονται με βάση το κόστος θα συμβάλουν με την σειρά τους στην ενθάρρυνση της ενεργειακής αποτελεσματικότητας, η οποία μπορεί να μειώσει την εξάρτηση από εξωτερικούς

προμηθευτές στηρίζοντας παράλληλα το στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για αειφορία και ασφάλεια εφοδιασμού»¹.

Η διαδικασία δημιουργίας ανταγωνιστικών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου στην Ευρώπη ξεκίνησε το 1992, όταν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε επισήμως το πρώτο πακέτο Οδηγιών ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου. Πριν από αυτήν την πρωτοβουλία οι επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας αποτελούσαν κρατικά μονοπώλια με το δικαίωμα να προμηθεύουν κατ' αποκλειστικότητα τους τελικούς καταναλωτές με ενέργεια. Η επιτροπή, βάσει των άρθρων της Συνθήκης της Ρώμης περί του δικαίου του Ανταγωνισμού, άρχισε να αμφισβητεί τα αποκλειστικά αυτά δικαιώματα λόγω του ότι έθεταν μεγάλα εμπόδια στη δημιουργία μιας κοινής αγοράς, αναγκάζοντας τα κράτη μέλη να εγκαταλείψουν την μονοπωλιακή δομή και να ανοίξουν την αγορά στον ανταγωνισμό. Στη συνέχεια ακολούθησε η έκδοση του δεύτερου και του τρίτου πακέτου οδηγιών ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου.

«Το «άνοιγμα» της αγοράς στον ελεύθερο ανταγωνισμό δεν μπορεί να γίνει χωρίς περιορισμούς και δραστικές παρεμβάσεις, λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερη φύση της προμήθειας ενεργειακών προϊόντων, όπως επίσης και το γεγονός ότι κάθε επιμέρους κλάδος της αγοράς ενέργειας λειτουργεί και υπό διαφορετικές συνθήκες. Η προμήθεια ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου πρέπει να είναι συνεχής και συνδέεται άρρηκτα με τα δίκτυα υποδομών. Η κατασκευή και λειτουργία του δικτύου είναι είτε φυσικό μονοπώλιο, είτε, και εφόσον είναι νομικά εφικτό, πραγματοποιείται διαχωρισμός του δικτύου ή κατασκευάζονται παράλληλες υποδομές, πράγμα που δεν συνιστά μια βιώσιμη και εφικτή, με οικονομικούς όρους λύση. Υπό τα δεδομένα αυτά και λαμβάνοντας υπόψη ότι στο παρελθόν σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η προμήθεια ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου πραγματοποιούνταν από καθετοποιημένες επιχειρήσεις, οι οποίες αναλάμβαναν τόσο τις δραστηριότητες της παραγωγής και της προμήθειας όσο και της μεταφοράς και της διανομής, γίνεται φανερό ότι η δημιουργία συνθηκών ελεύθερου ανταγωνισμού στην αγορά κάθε άλλο παρά εύκολο εγχείρημα συνιστά».²

Οι ρυθμιστικές αρχές διαδραματίζουν ένα καθοριστικό ρόλο στην διαδικασία απελευθέρωσης των ευρωπαϊκών αγορών ενέργειας. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εν λόγω αγορών όπως ιδίως η σύνδεση/εξάρτηση τους από την ύπαρξη δικτύων, που αποτελούν φυσικά μονοπώλια, η ζωτική σημασία της ενέργειας για την ανάπτυξη της οικονομίας και την ικανοποίηση των στοιχειωδών αναγκών των

¹ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής – Έρευνα δυνάμει του άρθρου 17 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 1/2003 στον ευρωπαϊκό κλάδο του αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας, COM/2006/0851 τελικό.

² βλέπε <http://www.energy-regulation.eu/index.php/el/energy-regulation-2/eu-energy-law/%>

πολιτών και η ως εκ τούτου στενή σύνδεση της με την εξυπηρέτηση της κοινής ωφέλειας, σε συνδυασμό με την εδραιωμένη επί πολλά έτη παρουσία δημόσιων καθετοποιημένων επιχειρήσεων με δεσπτόζουσα θέση, κατέστησε επιτακτική την ανάγκη, για μία νέας μορφής δημόσια παρέμβαση, η οποία θα είναι ανεξάρτητη τόσο από την κυβέρνηση όσο και από τα συμφέροντα του κλάδου, και θα διασφαλίζει την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και την στάθμιση των συγκρουόμενων στρατηγικών στόχων. Συναφώς, η διαμόρφωση των αναγκαίων προϋποθέσεων για την είσοδο στη αγορά ιδίως με τη λήψη κατάλληλων μέτρων ρύθμισης, αλλά και η συνεχής παρακολούθηση της εφαρμογής τους, αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την άσκηση της δραστηριότητας σε ένα περιβάλλον υγιούς ανταγωνισμού.

«Η ρύθμιση ως μορφή δημόσιας παρέμβασης στους τομείς των αγορών δικτύων, χαρακτηρίζεται από ένα συνδυασμό μέσων και στόχων, με απώτερο σκοπό την ομαλή απελευθέρωση και λειτουργία των αγορών δικτύου»³.
Αντανακλά την ανάγκη για την υιοθέτηση νέων μεθόδων άσκησης της δημόσιας παρέμβασης, οι οποίες αρμόζουν στη λειτουργία της ανταγωνιστικής αγοράς και στην ιδιωτικοοικονομική διαχείριση των δημοσίων επιχειρήσεων, και αφορά στο σύνολο των μεθόδων παρέμβασης που αποβλέπουν στην επίτευξη καθορισμένων αποτελεσμάτων και στόχων και οι οποίες επενεργούν στην κοινωνική ύλη με τρόπο ώστε να επηρεάζεται ορισμένη κοινωνική ή επιχειρηματική συμπεριφορά, κατευθύνοντας τις επιλογές των ιδιωτών που δραστηριοποιούνται στον εκάστοτε τομέα. Περιλαμβάνει τόσο μηχανισμούς ex ante επηρεασμού συμπεριφορών όσο και μεθόδους ex post ελέγχου και κύρωσης για την διασφάλιση της τήρησης και της αποτελεσματικότητας των ρυθμιστικών επιλογών»⁴.

«Η σημασία καθώς και ο μόνιμος και περίπλοκος χαρακτήρας των σχετικών ρυθμιστικών καθηκόντων καθιστούν συχνά αναγκαία την εμπειρογνωμοσύνη και την ανεξαρτησία ενός τομεακού ρυθμιστικού φορέα. Αυτός ο ρυθμιστικός φορέας είναι σημαντικός ως συμπλήρωμα της δράσης των αρμόδιων αρχών όσον αφορά τους στόχους, τις γνώσεις του συγκεκριμένου τομέα καθώς και τον καθορισμό του χρόνου και το συνεχή χαρακτήρα της παρέμβασης. Ιδίως οι εθνικοί ρυθμιστικοί φορείς έχουν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση της παροχής υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, στη δημιουργία των προϋποθέσεων για υγιή ανταγωνισμό, στην πρόληψη των διαταραχών των υπηρεσιών ή της παροχής τους και στην εξασφάλιση

³ Έναν ορισμό της ρυθμιστικής αρχής για κάθε τομέα περιέχει η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2002/627 της 29ης Ιουλίου 2002 σχετικά με την σύσταση της ομάδας των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών,

⁴ *Ηλιάδου Αικ.*, Η δειξίωση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 104 επ.

επαρκούς επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, δοθέντος ότι η παροχή πολλών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, όπως ιδίως εν προκειμένω, η προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου δεν είναι βιώσιμη στη βάση των μηχανισμών της αγοράς και μόνο αλλά χρειάζονται ειδικές ρυθμίσεις για να εξασφαλιστεί η οικονομική ισορροπία του παρέχοντος υπηρεσίες. Περαιτέρω, ειδικές ρυθμίσεις απαιτούνται και για την αύξηση της ασφάλειας παροχής ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, προκειμένου να αντιμετωπισθεί ο κίνδυνος της μακροπρόθεσμης ανεπάρκειας επενδύσεων στις υποδομές και να εξασφαλιστεί η διαθεσιμότητα του αναγκαίου δυναμικού. Προκειμένου να επιτευχθούν οι ανωτέρω ρυθμιστικοί στόχοι δεν είναι δυνατόν να επαρκέσουν η αποκλειστική εφαρμογή και οι συνήθεις μηχανισμοί επιβολής της νομοθεσίας. Στα πλαίσια αυτά, και όσον αφορά στην ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο η Επιτροπή στην πρόταση της του Μαρτίου του 2001 και στις τροποποιημένες προτάσεις της του Ιουνίου 2002 πρότεινε να υποχρεωθούν τα κράτη μέλη να καθορίσουν μία η περισσότερες αρμόδιες αρχές ως εθνικές ρυθμιστικές αρχές»⁵.

Στην περίπτωση της Ελλάδος, η Ρυθμιστική Αρχή ενέργειας (ΡΑΕ) συστάθηκε με το ν. 2773/1999 ως ανεξάρτητη ρυθμιστική αρχή, με διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και κύρια αρμοδιότητα να εποπτεύει την εγχώρια αγορά ενέργειας, σε όλους τους τομείς της, εισηγούμενη προς τους αρμόδιους φορείς της Πολιτείας και λαμβάνοντας η ίδια μέτρα για την επίτευξη του στόχου της απελευθέρωσης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της ο ρόλος της ΡΑΕ ήταν κυρίως γνωμοδοτικός. Ο ενεργειακός νόμος 4001/2011, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 22 Αυγούστου 2011 (ΦΕΚ Α'179), μετέφερε στην ελληνική έννομη τάξη την τρίτη ευρωπαϊκή ενεργειακή δέσμη (third energy Package), επαναπροσδιορίζοντας τη φύση και το ρόλο της ΡΑΕ, η οποία πλέον και με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και κλιματικής Αλλαγής, ασκεί τον έλεγχο, την ρύθμιση και την εποπτεία της αγοράς ενέργειας, και αποτελεί την εθνική και ρυθμιστική αρχή σε θέματα ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, κατά την έννοια των Οδηγιών 2009/72/ΕΚ και 2009/73» (άρθρο 4 του νόμου), οι οποίες και ανάγουν τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές ενέργειας σε «εγγυητές» της εύρυθμης λειτουργίας των ενεργειακών αγορών. Με το νόμο αυτό και προκειμένου να ενισχυθούν οι εγγυήσεις ανεξαρτησίας της, προσδόθηκε νομική προσωπικότητα στη ΡΑΕ, ενώ περαιτέρω αυξήθηκαν σημαντικά και ενισχύθηκαν οι αποφασιστικές, ελεγκτικές και κυρωτικές αρμοδιότητες της.

⁵ Βλ. Πράσινο Βιβλίο για τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας/com/2003/0270 τελικό.

Η εισαγωγή φυσικού αερίου στην Ελλάδα, γινόταν αρχικά από την Ανώνυμη Εταιρεία Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (εφεξής ΔΕΠΑ), η οποία ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 1988, ως θυγατρική εταιρεία της τότε δημόσιας επιχείρησης Πετρελαίου (ΔΕΠ⁶). Σύμφωνα με το νόμο 2364/95, ο οποίος ρύθμιζε την αγορά του ΦΑ στην Ελλάδα, η ΔΕΠΑ είχε το δικαίωμα αγοράς εισαγωγής, εξαγωγής, μεταφοράς, αποθήκευσης, επεξεργασίας και προσθήκης οσμητικών ουσιών, πώλησης, διανομής και γενικά εμπορίας του φυσικού αερίου (παρ. 5 του άρθρου 3) ενώ ειδικότερα είχε το δικαίωμα πώλησης φα : α) στις εταιρείες διανομής αερίου (εφεξής ΕΔΑ) και στις εταιρείες παροχής αερίου (εφεξής ΕΠΑ), β) στους μεγάλους καταναλωτές, γ) για κίνηση οχημάτων. Η ΔΕΠΑ ίδρυσε το Σεπτέμβριο του 1995 τρεις θυγατρικές εταιρείες, τις ΕΔΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας, ενώ το 2000-2001 συστήθηκαν οι αντίστοιχες ΕΠΑ. Στις ΕΠΑ χορηγήθηκε αποκλειστική τριαντακονταετή άδεια για την διαχείριση των αντίστοιχων δικτύων διανομής και την προώθηση και διάθεση του ΦΑ σε πελάτες με κατανάλωση χαμηλότερη των 100 GWH στα γεωγραφικά όρια που προσδιορίζονταν στην άδεια. Η ως άνω αποκλειστικότητα διανομής και προμήθειας σε μη επιλέγοντες πελάτες, επιτράπηκε μετά από προηγούμενη έγκριση εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τη συναφή χορήγηση παρέκκλισης κατά τα προβλεπόμενα στην ευρωπαϊκή νομοθεσία.

«Η εσωτερική αγορά φα δρομολογήθηκε με την οδηγία 91/296/ΕΟΚ για τη διαμετακόμιση φα μέσω των μεγάλων δικτύων και την οδηγία 90/377/ΕΟΚ, σχετικά με την κοινοτική διαδικασία για τη διαφάνεια των τιμών αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας για τον τελικό βιομηχανικό καταναλωτή»⁷. Ακολούθησε η οδηγία 1998/30/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φα, η οποία στη συνέχεια καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2004/55 ΕΚ. Ακολούθως και στα πλαίσια της τρίτης ενεργειακής δέσμης, εκδόθηκε η οδηγία 2009/73 ΕΚ. Σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας η απελευθέρωση της αγοράς φα επιχειρήθηκε καταρχάς από τις διατάξεις του νόμου 3428/2005, με τις οποίες ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο η οδηγία 2004/55/ΕΚ και στη συνέχεια από τις διατάξεις του ν.4001/2011, με τις οποίες ενσωματώθηκαν οι αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ. Ενόψει ωστόσο της προβλεπόμενης από την εν λόγω οδηγία δυνατότητας περί διατήρησης των χορηγούμενων παρεκκλίσεων, όπως αυτές έλαβαν χώρα μέσω της χορήγησης των προαναφερόμενων αποκλειστικών αδειών στις ΕΠΑ, καθοριστικής σημασίας για την απελευθέρωση της λιανικής αγοράς φα στην Ελλάδα είναι οι διατάξεις του ν.

⁶ Σήμερα τα «Ελληνικά Πετρέλαια» κατέχουν μόνο 35% των μετοχών της ΔΕΠΑ ενώ το υπόλοιπο 65% έχει περιέλθει στο Ελληνικό Δημόσιο.

⁷ Βλ. Θ. Π. Φορτσάκης - Ν.Ε. Φαραντούρης, Δίκαιο της Ενέργειας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ 64.

4336/2005. Ειδικότερα με το νόμο 4336/2015 «*κύρωση του σχεδίου σύμβασης οικονομικής ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της συμφωνίας χρηματοδότησης*», τροποποιήθηκαν οι διατάξεις του ν.4001/2011, κατόπιν σχετικής δέσμευσης της ελληνικής πολιτείας για κατάργηση των σχετικών αποκλειστικών δικαιωμάτων και δρομολογήθηκε η προσαρμογή της λιανικής αγοράς φυσικού αερίου με τα ισχύοντα στα άλλα κράτη μέλη. Συνεπεία τούτων επιβλήθηκε στις υφιστάμενες ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας καθώς και στην ΔΕΠΑ, η υποχρέωση για νομικό και λειτουργικό διαχωρισμό της δραστηριότητας Διαχείρισης των δικτύων Διανομής από τις λοιπές δραστηριότητες τους, με την εισφορά, όσον αφορά τις ΕΠΑ, είτε του κλάδου διανομής είτε του κλάδου προμήθειας, και όσον αφορά την ΔΕΠΑ με την εισφορά του κλάδου διανομής. Κατόπιν τούτων οι υφιστάμενες ΕΠΑ μετασχηματίστηκαν σε εταιρείες διανομής αερίου (ΕΔΑ) και σε εταιρείες προμήθειας αερίου (ΕΠΑ). Παράλληλα προωθήθηκε το πλήρες άνοιγμα της αγοράς με σταδιακή κατάργηση των περιορισμών στην προμήθεια.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ Η ΑΓΟΡΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

1.1 Η σημασία και τα βασικά χαρακτηριστικά του ενεργειακού τομέα

«Ο τομέας της ενέργειας περιλαμβάνει: α) τα ενεργειακά αγαθά (φυσικό αέριο, πετρέλαιο κ.λπ.), β) τα τελικά ενεργειακά προϊόντα (φυσικό αέριο, ηλεκτρική ενέργεια), γ) τις υπηρεσίες παροχής ενεργειακών προϊόντων και δ) τις σχετικές οικονομικές δραστηριότητες (εμπορικές σχέσεις)⁸». Πρόκειται για ένα τομέα νευραλγικής σημασίας, απόλυτα συνυφασμένο με την κοινή ωφέλεια και το δημόσιο συμφέρον, που επηρεάζει ποικίλες εκφάνσεις του ανθρώπινου πολιτισμού. Καταρχάς, η ενέργεια επιτελεί ζωτικό ρόλο για τον άνθρωπο, διότι αποτελεί αναγκαίο όρο για την ικανοποίηση των στοιχειωδών βιοτικών αναγκών της καθημερινότητάς του και ως εκ τούτου για την εξασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης του⁹. Περαιτέρω, ο τομέας αυτός αποτελεί βασικό κινητήριο μοχλό για τη λειτουργία και την ανάπτυξη της επιχειρηματικής και βιομηχανικής δραστηριότητας και κατ' επέκταση για την παραγωγή αγαθών και για την παροχή βασικών υπηρεσιών. Χαρακτηριστική είναι επίσης η συμβολή του στην οικονομική ευημερία και την τεχνολογική πρόοδο των λαών.

Ο κλάδος αυτός παρουσιάζει ιδιαίτερη γεωπολιτική σημασία, επειδή ο γεωγραφικός εντοπισμός των πρωτογενών ενεργειακών πηγών δεν ταυτίζεται αναγκαία με τη γεωγραφική θέση των τόπων αυξημένης ενεργειακής κατανάλωσης. Εύλογα, λοιπόν, σε διεθνές επίπεδο ο ενεργειακός τομέας

⁸ *Ηλιάδου Αικ.*, Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 17.

⁹ *Βελεγράκη Μ.*, Συνταγματικές διαστάσεις του Δικαίου της ενέργειας, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 2/2004, σελ. 48, όπου εύστοχα παρατηρείται ότι από το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματός μας περί προστασίας της ανθρώπινης αξίας προκύπτει αυτοτελής κρατική υποχρέωση για την εξασφάλιση ασφαλούς ενεργειακού εφοδιασμού.

αποτελέσει πρόσφορο έδαφος, αφενός για την δημιουργία διακρατικών συνεργασιών και για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και αφετέρου για την εκδήλωση γεωστρατηγικών ανταγωνισμών και πολεμικών συγκρούσεων¹⁰.

Τα προαναφερθέντα στοιχεία καταδεικνύουν τη σπουδαιότητα του ενεργειακού αγαθού και καταφάσκουν την ανάγκη κρατικής παρέμβασης στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του αντίστοιχου τομέα. Μάλιστα, η ελληνική νομολογία ανάγει την κρατική παρέμβαση σε συνταγματική επιταγή, υπό το φως των διατάξεων των άρθρων 23 παρ. 2, 29 παρ. 3 και 106 παρ. 3 Συντ., εφόσον η απαίτηση αδιάλειπτης παροχής ενεργειακών υπηρεσιών επιβάλλει τη συνεχή κρατική εποπτεία του τομέα, αδιακρίτως της νομικής μορφής οργάνωσης των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται σε αυτόν¹¹.

Ένα πρώτο βασικό χαρακτηριστικό των αγορών ενέργειας είναι το γεγονός ότι συνδέονται με υποδομές δικτύου και, ως εκ τούτου, συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά βιομηχανίας δικτύου. *«Αυτό σημαίνει, σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, ότι οι αγορές ενέργειας παρουσιάζουν εγγενείς δυσχέρειες ανάπτυξης του ανταγωνισμού και ειδικότερα εμπόδια πρόσβασης (εισόδου και εξόδου) στην οικεία αγορά. Περαιτέρω, η δυσκολία πρόσβασης στις αγορές ενέργειας αποδίδεται κατεξοχήν στα αποκαλούμενα «αποτελέσματα δικτύου», δηλαδή στη διαμόρφωση συνθηκών, που ευνοούν την επίτευξη οικονομιών κλίμακος και την επαύξηση της ωφέλειας κάθε καταναλωτή, ανάλογα με τον αριθμό των λοιπών αποδεκτών του ίδιου προϊόντος ή της ίδιας υπηρεσίας»¹².* Ειδικά ο ενεργειακός κλάδος σχετίζεται με δύο από τις πλέον κλασικές βιομηχανίες δικτύου, που συναντάμε στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου.

«Καταρχάς, η εξάρτηση των αγορών ενέργειας από τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής είναι καθοριστικής σημασίας¹³, για να επιτελέσουν τις τρεις βασικές λειτουργίες τους, πρώτον τη διακίνηση προϊόντων ή υπηρεσιών μέσω δικτύου, δεύτερον την παροχή των υπηρεσιών δικτύου και τρίτον την εξαγωγή των

¹⁰ Βλ. Παλαιογιάννη Σπ., Διασφαλίζοντας την επάρκεια και την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού στην ΝΑ Ευρώπη, ΠερΔικ 3/2008, σελ. 399 επ. για την αναλυτική κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική και διεθνή σημασία της ενέργειας. Επίσης Ηλιάδου Αικ., Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, οπ, σελ. 19.

¹¹ ΣΤΕ (ΠΕ), 158/1992 και 159/1992, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ.

¹² Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 9.

¹³ Σε Μαρίνο Μ-Θ., Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003, σελ. 2 γίνεται λόγος για «προσδεμένους σε δίκτυα κλάδους».

προϊόντων ή υπηρεσιών από το δίκτυο, με σκοπό τον εφοδιασμό των καταναλωτών. Μάλιστα, συνήθως η δραστηριότητα παροχής των υπηρεσιών δικτύου ή ένα μέρος αυτών οργανώνεται με μορφή φυσικού μονοπωλίου»¹⁴. «Η ελεύθερη πρόσβαση στις υπηρεσίες δικτύου αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση τόσο για τη διοχέτευση των προϊόντων ή υπηρεσιών στο δίκτυο, όσο και για την άντλησή τους από αυτό»¹⁵.

«Κατ' επέκταση, η δραστηριοποίηση των ενδιαφερομένων στην ενεργειακή αγορά προϋποθέτει είτε τη δημιουργία παράλληλων δικτύων είτε το άνοιγμα της χρήσης του ήδη υφιστάμενου δικτύου σε όλους τους εμπλεκόμενους. Επειδή η πρώτη προτεινόμενη λύση πολλαπλασιασμού των δικτύων προσκρούει σε σημαντικές οικονομικές και περιβαλλοντικές δυσχέρειες, αναδεικνύεται ως ιδανική ρεαλιστική και νομική διέξοδος η δεύτερη εναλλακτική επιλογή της απρόσκοπτης πρόσβασης όλων των ενδιαφερομένων στο ήδη υπάρχον δίκτυο¹⁶». Επομένως, η ανοιχτή πρόσβαση στα ήδη υπάρχοντα ενεργειακά δίκτυα για όλους τους ενδιαφερομένους συνιστά ουσιαστικό όρο για την ομαλή και εύρυθμη λειτουργία των ενεργειακών αγορών και ανάγεται σε κομβικό ζήτημα αναγκαίας κρατικής ρυθμιστικής παρέμβασης.

Από οικονομική σκοπιά, η συγκρότηση δικτύων μεταφοράς και διανομής ενέργειας παρουσιάζει κάποιες ιδιαιτερότητες, που χρήζουν επισήμανσης. Συγκεκριμένα, τα δίκτυα αυτά, λόγω της αδήριτης ανάγκης για μακροπρόθεσμη σχεδίαση και υλοποίησή τους, προϋποθέτουν τη δημιουργία εκτεταμένων, πολυδαίδαλων και πολύπλοκων υποδομών υψηλού κόστους για την άσκηση της αντίστοιχης δραστηριότητας. Για το λόγο αυτό, η ενέργεια αποτελεί βιομηχανία υψηλής έντασης κεφαλαίου, αφού προϋποθέτει σημαντικό κόστος επενδυτικών κεφαλαίων και μάλιστα σε σταθερή και αδιάλειπτη βάση. Επιπροσθέτως, η επενδυτική δραστηριότητα στα δίκτυα ενέργειας είναι αυξημένου επιχειρηματικού ρίσκου, επειδή υπόκειται σε μακρόχρονη απόσβεση και διαθέτει αυστηρά εξειδικευμένο χαρακτήρα, γεγονός που καθιστά αδύνατη τη μεταβολή της χρήσης της. Επιπροσθέτως, οι δικτυακές αγορές χαρακτηρίζονται από υψηλά μη ανακτήσιμα κόστη, με αποτέλεσμα η επισφάλεια των επενδύσεων στις δικτυακές δομές ενέργειας να επιτείνεται από

¹⁴ Για το μονοπωλιακό καθεστώς θα γίνει διεξοδική αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο των μοντέλων οργάνωσης.

¹⁵ *Ηλιάδου Αικ.*, Η διεύθυνση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ., σελ. 11.

¹⁶ *Μαρίνου Μ-Θ.*, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο, οπ., σελ. 2-3

το σοβαρό κίνδυνο μη ανάκτησης κεφαλαίων, που ήδη διατέθηκαν και αναλώθηκαν στο παρελθόν¹⁷.

«Οι παράγοντες αυτοί, συνδυαστικά με την αλματώδη εξέλιξη νέων τεχνολογιών και την ενδεχόμενη επιχειρηματική επιφυλακτικότητα ως απόρροια του ευμετάβλητου ή πολύπλοκου κανονιστικού πλαισίου οδηγούν σε επενδυτική ανασφάλεια, ενδεχομένως και σε επενδυτική αδράνεια. Υπό το πρίσμα των ως άνω οικονομικών ιδιομορφιών, επιβάλλεται η κρατική ρυθμιστική μεσολάβηση, για να επιτευχθεί ασφάλεια, σαφές και σταθερό κανονιστικό πλαίσιο και προσδοκία αποδοτικότητας και απόσβεσης των μελλοντικών επενδύσεων. Μόνο με τον τρόπο αυτό, θα καταστεί εφικτή η ενθάρρυνση και προώθηση γενναίων επενδυτικών πρωτοβουλιών στον τομέα της ενέργειας, και κατ' επέκταση η επιδίωξη ποιοτικών αγαθών και υπηρεσιών, αποτελεσματικών περιβαλλοντικών στόχων και οικονομικά λογικών τιμών»¹⁸.

Από λειτουργική σκοπιά, ο ενεργειακός κλάδος συνδέεται στενά με τη διασφάλιση της κοινής ωφέλειας ή την εκπλήρωση του γενικού συμφέροντος. Μάλιστα γίνεται χαρακτηριστικά λόγος για υπαρξιακή σημασία του για τον πληθυσμό και την οικονομία μιας χώρας¹⁹, αφού εξυπηρετεί τη διάθεση αγαθών και την παροχή υπηρεσιών, ζωτικής σημασίας για τους καταναλωτές, με στόχο την ομαλή καθημερινότητά τους, την εύρυθμη κοινωνική τους συνύπαρξη και την οικονομική ανάπτυξη. Σαφέστατα, η ζωτική σημασία του ενεργειακού κλάδου συναρτάται προς τη φύση των διατιθέμενων αγαθών (πρωταρχικός χαρακτήρας, μη εναλλαξιμότητα αγαθού) και επηρεάζεται από την τεχνολογική πρόοδο, την οικονομική ανάπτυξη και τις συνθήκες ζωής²⁰.

Εξάλλου, ο ενεργειακός κλάδος αντιμετωπίζει κατεξοχήν απρόβλεπτους παράγοντες αστοχίας της αγοράς και ματαίωσης των στρατηγικών αποφάσεων. Τέτοιοι κίνδυνοι αστοχίας αποδίδονται με τον όρο εξωτερικότητες

¹⁷ *Φαράκη Γ.*, Οι *rationes legis*, τα εργαλεία και οι *sedes materiae* της απελευθέρωσης των κοινωφελών δικτύων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο πλαίσιο διαμόρφωσης μιας γενικής θεωρίας περί ρύθμισης των Υπηρεσιών Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, ΔΕΕ 8-9/2009, σελ. 918. Επίσης *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 14.

¹⁸ *Ηλιάδου Αικ.*, Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, ό.π., σελ. 18-19.

¹⁹ *Μαρίνου Μ-Θ.*, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο, οπ, σελ. 3.

²⁰ *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 15-16, όπου πάντως επισημαίνεται ότι παρά τη ζωτική σημασία τους, τα αγαθά, που παρέχονται μέσω των βιομηχανικών δικτύου, παραμένουν εμπορικά και δεν καθίστανται δημόσια, διότι δεν δύνανται να καταναλώνονται συγχρόνως από περισσότερους.

και συνίστανται ιδίως στην τάση ολιγοπωλιακών αγορών, στην ασύμμετρη πληροφόρηση, στην περιβαλλοντική ρύπανση, στις ανεπαρκείς επενδύσεις, στην αυξημένη εξάρτηση από εξωτερικές ενεργειακές πηγές, στην αγνόηση των νέων τεχνολογιών και στην μη κάλυψη της καθολικής ενεργειακής ζήτησης, όπως συμβαίνει για τις μακρινές και απομονωμένες περιοχές. Ασφαλώς, οι αβεβαιότητες αυτές ανατρέπουν την κανονική και ομαλή λειτουργία της αγοράς ενέργειας και δεν δύνανται να αποκλεισθούν μόνο με βάση το αξίωμα της προσφοράς και της ζήτησης. Αντίθετα, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση τέτοιων στρεβλώσεων στις αγορές ενέργειας, καθίσταται αναγκαίο να διαμορφώνονται και να εφαρμόζονται κατάλληλοι μηχανισμοί και αποτελεσματικές διαδικασίες, όπως η υποχρεωτική κρατική παρέμβαση ρύθμισης ορισμένης αγοράς ή η υποχρεωτική επενδυτική δραστηριότητα για παρόχους υπηρεσιών δικτύου²¹.

Ενόψει της σημασίας και των ιδιαιτεροτήτων του ενεργειακού τομέα, υποστηρίχθηκε βάσιμα τα τελευταία χρόνια ότι αναδύεται ένα νέο ενιαίο σύστημα δικαίου, το αποκαλούμενο δίκαιο της ενέργειας, με έντονα πολυκλαδικό χαρακτήρα, λόγω της αλληλεπίδρασής του με πολλούς τομείς του δικαίου²². Καταρχάς, πρόκειται για ένα νέο κλάδο δικαίου, που δέχεται καταλυτικές επιδράσεις από τις εξελίξεις στο πεδίο του ενωσιακού (πρώην κοινοτικού) δικαίου, ζήτημα το οποίο θα αναδειχθεί ειδικώς στο επόμενο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης. Το δίκαιο της ενέργειας συγγενεύει και τέμνεται με άλλους κλάδους δικαίου²³, τόσο παραδοσιακούς (διοικητικό, αστικό, εμπορικό²⁴), όσο και νέους, όπως το δίκαιο του ανταγωνισμού ή του καταναλωτή²⁵.

1.3 Η ενέργεια από τη σκοπιά του ευρωπαϊκού δικαίου

²¹ Για την έννοια αυτή βλ. Δελλή Γ., Κρατικός παρεμβατισμός, οικονομική ανάλυση του δικαίου και οργάνωση των υπηρεσιών οικονομικού συμφέροντος, (ΤοΣ), 1/2009, σελ. 36. Επίσης *Ηλιάδου Αικ.*, Η διεύθυνση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 20-22.

²² *Συνοδινού Χ.*, Εξέλιξη του δικαίου της ενέργειας και ελληνική πραγματικότητα, *Συνήγορος*, 77/2010, σελ. 34.

²³ *Βελεγράκη Μ.*, Συνταγματικές διαστάσεις του Δικαίου της ενέργειας, οπ, σελ. 46 επ, όπου ο χώρος της ενέργειας χαρακτηρίζεται ως σημείο συνάντησης πολλών κλάδων και επιστημών.

²⁴ Για την αλληλεπίδραση του δικαίου της ενέργειας με το εμπορικό δίκαιο, βλ. *Συνοδινού Χ.*, Συνδρομή του αναδυόμενου ενεργειακού δικαίου στο δυναμικά εξελισσόμενο εμπορικό δίκαιο, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 17/2012, σελ. 54 επ.

²⁵ *Συνοδινού Χ.*, Πολυκλαδικότητα του δικαίου της Ενέργειας, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 1/2004, σελ. 5 επ.

Ήδη από την εποχή ίδρυσης των Κοινοτήτων τη δεκαετία του 1950, ο τομέας της ενέργειας βρέθηκε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των ευρωπαϊκών κρατών. Στο πλαίσιο αυτό, υπογράφηκαν οι δύο Συνθήκες, η πρώτη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), με στόχο τη συγχώνευση βιομηχανιών άνθρακα και χάλυβα και η δεύτερη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ, Ευρατόμ), με αντικείμενο την ανάπτυξη της πυρηνικής ενέργειας, για αποκλειστικά ειρηνική χρήση²⁶. Επιπροσθέτως, το 1957 υπογράφηκε η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), που αποτελούσε τον κινητήριο μοχλό της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και οικοδόμησης, αλλά δεν περιείχε διατάξεις ενεργειακής πολιτικής²⁷.

Σαφώς, οι ιδρυτικές Συνθήκες δεν παραχωρούσαν στην Κοινότητα κάποια συγκεκριμένη νομοθετική αρμοδιότητα για τη χάραξη κοινής ενεργειακής πολιτικής, ούτε φυσικά επέβαλαν στο πρώιμο αυτό στάδιο υποχρέωση για το σχηματισμό εσωτερικής αγοράς ενέργειας²⁸. Αντίθετα, η αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών στον ενεργειακό κλάδο, απόλυτα συνυφασμένη με την εθνική τους κυριαρχία επί του εδάφους και των ευρισκομένων σε αυτό φυσικών πόρων, οδήγούσε στον κατακερματισμό των εθνικών αγορών ενέργειας. **«Με εξαίρεση τις Συνθήκες ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ, η πολιτική ενέργειας δεν αποτέλεσε ρυθμιστικό αντικείμενο του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου, παρά τις πετρελαϊκές κρίσεις του 1970 και τη σημασία της ενέργειας για την απρόσκοπτη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Εξάλλου, ελλείψει κοινοτικής αρμοδιότητας, το τότε Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αναγνώρισε την κυριαρχία των κρατών στο συγκεκριμένο πεδίο και τη μη ανάμειξη της Κοινότητας»²⁹.**

²⁶ Σκανδάμη Ν., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Ι. Οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003, σελ. 41.

²⁷ Παπαγιάννη Δ., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Τέταρτη Έκδοση, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2011, σελ. 18. Επίσης Αργαλιά Π., Η ενεργειακή πολιτική και η Συνθήκη της Λισαβόνας, ΔηΣΚΕ και Αγορά, 1/2009, σελ. 36 επ.

²⁸ Μωραΐτη Αθ – Σταμέλου Χ., Το δίκαιο της ενέργειας σε διεθνές, κοινοτικό και εθνικό επίπεδο και ο ρόλος των διεθνών οργανισμών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών αρχών, Ενέργεια & Δίκαιο, 10/2008, σελ. 53-54.

²⁹ Απόφαση ΔΕΚ 72/1983 Campus Oil, Συλλογή 1984, σελ. 2727. Επίσης Φαραντούρη Ν., Από το Παρίσι στη Λισαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 3-5 και 15.

Με την αποκαλούμενη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβόνας³⁰ επέρχεται ριζική μεταστροφή, αφού η ενέργεια ανάγεται σαφώς και ρητώς σε πολιτική της Ένωσης, μάλιστα συντρέχουσας αρμοδιότητας με τα κράτη μέλη, μαζί με το περιβάλλον, τις μεταφορές, την εσωτερική αγορά και τα διευρωπαϊκά δίκτυα (άρθρο 4 ΣΛΕΕ)³¹. Το νέο άρθρο 194 ΣΛΕΕ εισάγει μια νέα διακριτή νομική βάση για την δυνατότητα της Ένωσης να λαμβάνει θετικά μέτρα, για τη διαμόρφωση ενιαίας ενεργειακής πολιτικής στην επικράτεια των κρατών μελών. Η νέα διάταξη, ενταγμένη σε ειδικό κεφάλαιο με τίτλο «Ενέργεια», ορίζει ότι στο πλαίσιο εγκαθίδρυσης ή λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, η ενεργειακή πολιτική της Ένωσης αποσκοπεί να διασφαλίσει τη λειτουργία της αγοράς ενέργειας, τον ενεργειακό εφοδιασμό, την αποδοτικότητα και την εξοικονόμηση ενέργειας, την ανάπτυξη νέων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων. Κατ' ουσία η νέα αυτή διάταξη επανακαθορίζει και διευρύνει από πλευράς περιεχομένου τους κύριους στόχους της ενεργειακής πολιτικής της Ένωσης. Μάλιστα, η πρόβλεψη ειδικού κεφαλαίου για την ενέργεια στη ΣΛΕΕ έχει διττή βαρύνουσα σημασία, καταρχάς έντονα πολιτική, διότι αντανakλά την πρόθεση της Ένωσης για τη συγκρότηση μιας ενιαίας συνεκτικής πολιτικής, αλλά και ισχυρά νομική, αφού θεσπίζεται για πρώτη φορά συγκεκριμένη και αυτοτελής βάση για νομοθετικές πρωτοβουλίες της Ένωσης στον τομέα αυτόν³².

Σαφώς, οι ευρωπαϊκές εξελίξεις στον τομέα της ενέργειας είχαν δρομολογηθεί πολύ πριν τη Συνθήκη της Λισσαβόνας. Ήδη από τις αρχές τις δεκαετίας του 1990, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άρχισε να αμφισβητεί συστηματικά τα προνόμια των κρατικών μονοπωλιακών επιχειρήσεων σε καίριους τομείς, όπως της ενέργειας, ενώ το Δικαστήριο οριοθέτησε τα καταρχήν θεμιτά για τη θεραπεία του δημοσίου συμφέροντος επιχειρηματικά μονοπώλια του πρώην

³⁰ Βλ. αναλυτικά σε *Χριστιανό Β.*, Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 6 και 29. Συνοπτικά, με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας εγκαθιδρύεται μια (ενιαία) Ευρωπαϊκή Ένωση, με δική της νομική προσωπικότητα (άρθρο 47 ΣΕΕ), με δότες αρμοδιότητες, που παραχωρούν τα κράτη μέλη και απονέμονται από τη Συνθήκη, με σαφή κατανομή αρμοδιοτήτων Ένωσης και κρατών μελών και με κατάλογο αρμοδιοτήτων της Ένωσης, που διακρίνονται σε αποκλειστικές συντρέχουσες και υποστηρικτικές ή συντονιστικές (άρθρα 4 και 5 ΣΕΕ και 2 έως 6 ΣΛΕΕ).

³¹ Βλ. και *Τυπάλδου-Λοβέρδου Ελ.*, Αξιολόγηση της εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ και των κρατών μελών σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 362-363.

³² *Ηλιόπουλου Κ.*, Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας σε Τιμητικό Τόμο Ι. Βούλγαρη, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2010, σελ. 156. Επίσης *Φαραντούρη Ν.*, Από το Παρίσι στη Λισσαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 9. Βλ και άρθρο *Φαραντούρη Ν.*, «Ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού και κρατικές ενισχύσεις», Ενέργεια και Δίκαιο, 22/2015, σελ. 19 επ..

άρθρου 86 ΣυνθεΚ (νυν άρθρο 106 ΣΛΕΕ)³³, με το κριτήριο της απαγόρευσης καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης, που προβλέπεται στο πρώην άρθρο 82 ΣυνθεΚ (νυν άρθρο 102 ΣΛΕΕ)³⁴. Στο ίδιο πλαίσιο, επιβλήθηκαν ορισμένα πρόδρομα μέτρα, που αφορούσαν τη διαμετακόμιση της ενέργειας και το διαφανή καθορισμό των τιμών αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, τα οποία άσκησαν μια έμμεση επίδραση στην απελευθέρωση των αγορών ενέργειας³⁵.

Στη συνέχεια όμως, από το 1996 και μετά, ο ευρωπαϊός νομοθέτης συστηματοποίησε την προσπάθειά του και επιδόθηκε εντατικά στη θέσπιση κανόνων του παραγωγού δικαίου, που προέβλεπαν μέτρα αρνητικής ολοκλήρωσης, με έρεισμα σε ποικίλες νομικές βάσεις, όπως στη γενική εξουσιοδοτική διάταξη του πρώην άρθρου 308 ΣυνθεΚ³⁶, είτε σε άλλες ειδικότερες διατάξεις, όπως τα πρώην άρθρα της ΣυνθεΚ 174 και 175 (κοινοτική αρμοδιότητα στο περιβάλλον), 95 (προσέγγιση νομοθεσιών)³⁷, 47 παρ. 2 και 55³⁸. Οι εν λόγω κανόνες θέσπιζαν κατά χρονική διαδοχή συγκεκριμένες δέσμες νομοθετικών μέτρων για τους τομείς της ηλεκτρικής

³³ Η διάταξη του άρθρου 106 ΣΛΕΕ ορίζει ότι: «1. Τα κράτη μέλη δεν θεσπίζουν ούτε διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες των Συνθηκών, ιδίως προς εκείνους των άρθρων 18 και 101 μέχρι και 109, ως προς τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούνται ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα. 2. Οι επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος ή που έχουν χαρακτήρα δημοσιονομικού μονοπωλίου υπόκεινται στους κανόνες των Συνθηκών, ιδίως τους κανόνες ανταγωνισμού, κατά το μέτρο που η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί. Η ανάπτυξη των συναλλαγών δεν πρέπει να επηρεάζεται σε βαθμό ο οποίος θα αντέκειτο προς το συμφέρον της Ένωσης...».

³⁴ Η διάταξη του άρθρου 102 ΣΛΕΕ ορίζει ότι: «Είναι ασυμβίβαστη με την εσωτερική αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της εσωτερικής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της...». Βλ. επίσης και *Συνοδινού Χ.*, Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 11/2000, σελ. 1074-1076.

³⁵ Πρόκειται για τις Οδηγίες 91/296/ΕΟΚ για τη διαμετακόμιση φυσικού αερίου μέσω των μεγάλων δικτύων και 90/377/ΕΟΚ για τη διαφάνεια των τιμών αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας για τον τελικό βιομηχανικό καταναλωτή.

Βλ. σε *Πανάγο Θ.*, Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 15 επ., όπου γίνεται λεπτομερής έκθεση του ζητήματος.

³⁶ Η διάταξη αυτή (νυν άρθρο 352 ΣΛΕΕ) ορίζει στην παρ. 1 ότι «εάν, στο πλαίσιο των πολιτικών που καθορίζονται από τις Συνθήκες, η δράση της Ένωσης θεωρείται απαραίτητη για την επίτευξη ενός από τους στόχους που τίθενται με τις Συνθήκες, χωρίς αυτές να προβλέπουν τις εξουσίες δράσης που απαιτούνται για το σκοπό αυτό, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα μετά από πρόταση της Επιτροπής και την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, θεσπίζει τις κατάλληλες διατάξεις».

³⁷ Η διάταξη αυτή (νυν άρθρο 114 ΣΛΕΕ) ορίζει στην παρ. 1 τα εξής: «Εκτός αν ορίζουν άλλως οι Συνθήκες, εφαρμόζονται οι ακόλουθες διατάξεις για την πραγματοποίηση των στόχων του άρθρου 26. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, εκδίδουν τα μέτρα τα σχετικά με την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, που έχουν ως αντικείμενο την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς...».

³⁸ *Φαραντούρη Ν.*, Από το Παρίσι στη Λισαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 6 και 10.

ενέργειας και του φυσικού αερίου, με στόχο τη σταδιακή απελευθέρωση και λειτουργία των αντίστοιχων αγορών τους υπό συνθήκες ανταγωνισμού. Οι ως άνω ενεργειακές δέσμες ακολουθούσαν την τομεακή προσέγγιση κάθε συγκεκριμένης ενεργειακής αγοράς, διαμόρφωναν ένα ελάχιστο εγγυημένο κανονιστικό πλαίσιο απελευθέρωσης και άφηναν ευρεία ευχέρεια πρωτοβουλιών στα κράτη μέλη, τέλος εξελίσσονταν και αναπροσαρμόζονταν με βάση τις εκάστοτε πολιτικές και οικονομικές συνθήκες³⁹.

Συγκεκριμένα, η πρώτη δέσμη μέτρων έθετε τους πρώτους κοινούς κανόνες για τη δημιουργία εσωτερικής αγοράς στους τομείς ηλεκτρικής ενέργειας (Οδηγία 96/92/EK) και φυσικού αερίου(Οδηγία 98/30/EK) αντίστοιχα. Στη συνέχεια, θεσπίστηκε η δεύτερη δέσμη μέτρων, που απέβλεπε στην περαιτέρω ενίσχυση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς στους ως άνω τομείς και στη συγκρότηση ανεξάρτητων ρυθμιστικών και εποπτικών αρχών. Η δέσμη αυτή καταργούσε τις δύο πρώτες Οδηγίες και τις αντικαθιστούσε με τις νέες Οδηγίες 2003/54/EK για την ηλεκτρική ενέργεια και 2003/55/EK για το φυσικό αέριο. Στη δεύτερη δέσμη μέτρων εντάχθηκαν και δύο Κανονισμοί, οι με αριθμό (ΕΚ) 1228/2003 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και (ΕΚ) 1775/2005 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου. Επιπροσθέτως, εκδόθηκε η απόφαση 2003/796/EK της Επιτροπής, με αντικείμενο τη σύσταση ευρωπαϊκής ομάδας ρυθμιστικών αρχών για την ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο.

Εν κατακλείδι, τον Αύγουστο του 2009 επακολούθησε η τρίτη δέσμη μέτρων, που αντικατέστησε τη δεύτερη και αποσκοπούσε στην επιτάχυνση απελευθέρωσης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και στην ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας και θ των αρμοδιοτήτων των εθνικών ρυθμιστικών αρχών. Περιλαμβάνει α) τον Κανονισμό (ΕΚ) 713/2009 για την ίδρυση Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, β) τον Κανονισμό (ΕΚ) 714/2009 για τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του Καν.

³⁹ Βλ. αναλυτικά *Ηλιάδου Αικ.*, Η διεύθυνση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σπ, σελ.57-61, ειδικά στη σελ. 57, για τη διαμόρφωση της εσωτερικής αγοράς μέσω ρυθμίσεων Οδηγιών, οι οποίες υποχρεωτικά μεταφέρονται στα εθνικά δίκαια εντός ορισμένης προθεσμίας και μέσω Κανονισμών, που ρυθμίζουν τη συναλλακτική δραστηριότητα.

1228/2003, γ) τον Κανονισμό (ΕΚ) 715/2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και την κατάργηση του Καν. (ΕΚ) 1775/2005, δ) την Οδηγία 2009/72/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ και ε) την Οδηγία 2009/73/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ.

1.4 Οι στόχοι της ενεργειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική επικεντρώθηκε διαχρονικά στους ακόλουθους θεμελιώδεις σκοπούς: τη μείωση του ενεργειακού κόστους για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις («ανταγωνιστικότητα»), τον αξιόπιστο και απρόσκοπτο ενεργειακό εφοδιασμό («ασφάλεια εφοδιασμού») και τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την παραγωγή, τη μεταφορά και τη χρήση της ενέργειας («αιφορία»)⁴⁰. Στην προσπάθεια αυτή διαμόρφωσης της ενεργειακής πολιτικής της Ένωσης έχει καθοριστική σημασία η προώθηση αλληλεγγύης και συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και η διεύρυνση των πηγών και των διαδρομών ενεργειακού εφοδιασμού, ώστε να ενισχυθεί στο μέλλον η ενεργειακή θέση της Ένωσης έναντι των εισαγωγών, των ενεργειακών κρίσεων και των διακυμάνσεων των τιμών⁴¹.

Η πρώτη πτυχή της ενεργειακής πολιτικής της Ένωσης συνίσταται στη συγκρότηση μιας αληθινής εσωτερικής αγοράς⁴², μέσω της πραγματικής εξάλειψης των εμποδίων δημόσιας ή ιδιωτικής προσέλευσης και την εφαρμογή κοινών κανόνων, ώστε να διασφαλιστεί σταθερά επάρκεια και ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού υπό τους πλέον οικονομικούς όρους⁴³. *Περαιτέρω, η*

⁴⁰ Βλ. και Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο Ενέργεια 2020, Μια στρατηγική για ανταγωνιστική, αιφόρο και ασφαλή ενέργεια, COM(2010), 639 τελικό.

⁴¹ Σχετικός διαδικτυακός τόπος www.europedia.gr, με εκτενείς αναφορές στον ενεργειακό εφοδιασμό της Ένωσης.

⁴² Βλ. Φαραντούρη Ν., Από το Παρίσι στη Λισσαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, σπ, σελ. 16, όπου αναφέρεται ότι η προώθηση μιας ενιαίας εσωτερικής αγοράς αποτελεί απλώς την αφηρητή, αφού στην πορεία συνδυάζεται με άλλες εξίσου σπουδαίες πτυχές για βιώσιμο, ανταγωνιστικό και ασφαλές ενεργειακό σύστημα.

⁴³ Σχετικός διαδικτυακός τόπος www.europedia.gr, για την εσωτερική αγορά ενέργειας Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ασφάλεια εφοδιασμού μπορεί να οριστεί ως δυνατότητα να διασφαλίζεται συνεχής κάλυψη των βασικών ενεργειακών αναγκών και να ικανοποιείται διαρκώς η ζήτηση με προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, τόσο μέσω επαρκών εσωτερικών αποθεμάτων, εκμεταλλεύσιμων σε συνθήκες οικονομικά αποδεκτές, όσο και μέσω της αναζήτησης διαφορετικών και σταθερών εξωτερικών πηγών τροφοδοσίας⁴⁴.

Ο πρωταρχικός αυτός στόχος της ενεργειακής ασφάλειας εκπληρώνεται βραχυπρόθεσμα με μέτρα, που διευκολύνουν την ομαλή και απρόσκοπτη λειτουργία των υποδομών, για τη διάθεση ζωτικών ενεργειακών αγαθών και υπηρεσιών σε τιμή προσιτή προς όλους τους τελικούς χρήστες, οικιακούς και βιομηχανικούς. Παράλληλα, προς επίτευξη μακροπρόθεσμου ενεργειακού εφοδιασμού, επιδιώκεται η δημιουργία κατάλληλου και ασφαλούς επενδυτικού περιβάλλοντος, η προσέλκυση μακρόπνων επενδύσεων σε έμπυχο παραγωγικό στοιχείο, εξοπλισμό, δίκτυα, καθώς και η δημιουργία ασφαλών υποδομών και ενεργειακών εγκαταστάσεων⁴⁵.

Περαιτέρω, σταθερό στρατηγικό στόχο του ενεργειακού σχεδιασμού της Ένωσης αποτελεί η οικονομικότητα και κατ' επέκταση η επίτευξη ανταγωνιστικότητας σε έναν τομέα ζωτικής σημασίας, όπως σε αυτόν της ενέργειας, όπου η ασκούμενη οικονομική δραστηριότητα επηρεάζεται από τα κριτήρια του κόστους και της διαθεσιμότητας των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Σαφώς, η βελτίωση ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών, με παράλληλη αφομοίωση της προηγμένης τεχνολογικής εξέλιξης συμβάλλει στην ύψιστη ωφέλεια των καταναλωτών και στην τόνωση της ανταγωνιστικότητας⁴⁶.

Στο βαθμό που οι ενεργειακές δραστηριότητες προκαλούν περιβαλλοντική μόλυνση, η προστασία του περιβάλλοντος θεωρείται σημαντική παράμετρος της ενεργειακής πολιτικής της Ένωσης⁴⁷, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή και το φαινόμενο του θερμοκηπίου και να επιτευχθεί ενεργειακή αποδοτικότητα, εξοικονόμηση ενεργειακών πόρων και αειφόρος ανάπτυξη. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) εξελίσσονται

⁴⁴ Σχετικός διαδικτυακός τόπος www.europedia.gr, με εκτενείς αναφορές στον ενεργειακό εφοδιασμό της Ένωσης.

⁴⁵ Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σπ, σελ. 17.

⁴⁶ Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σπ, σελ. 18.

⁴⁷ Βλ. Σιαύτη Γλ., Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2011, σελ. 25 επ. Επίσης Βλ. Συνοδινού Χ., «Πολυκλαδικότητα του δικαίου της Ενέργειας», σπ, σελ. 8-9.

σταδιακά σε αξιοσημείωτη εναλλακτική δίοδο ασφαλούς εφοδιασμού, διότι βελτιώνουν την ποιότητα του περιβάλλοντος και το επίπεδο ζωής και συμβάλλουν στην ανάπτυξη οικονομικά συμφέρουσας τεχνολογίας για πιο βιώσιμη και προσιτή ενεργειακή οικονομία⁴⁸. Τέλος, η δημιουργία διασυνδεδεμένων δικτύων ενέργειας σε όλο το έδαφος της Ένωσης ακόμη και σε μακρινές περιοχές, που στερούνταν πρόσβασης σε δίκτυα, θα συμβάλλει στην καθολική κάλυψη της ζήτησης και την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής⁴⁹.

Αναμφισβήτητα, ένας μακροχρόνιος, ρεαλιστικός και σοβαρός ενεργειακός σχεδιασμός είναι δύσκολο να επιτευχθεί, λόγω αστάθμητων παραγόντων, όπως οικονομικών, γεωπολιτικών, κλιματολογικών, ανορθολογικών πολιτικών, αποτροπής επενδύσεων. Για τη σχετική ευόδωση ενός μακρόπνοου ενεργειακού σχεδιασμού, απαιτείται ένα κράμα πολιτικής, αφενός ήπιας κρατικής παρουσίας και παρέμβασης, που θέτει γενικούς κανόνες και κατευθύνσεις και αφετέρου της συμπεριφοράς της αγοράς⁵⁰. *Εύλογα, στο πλαίσιο ενός τέτοιου σχεδιασμού ανακύπτουν συγκρούσεις μεταξύ των προαναφερθέντων στρατηγικών στόχων της ενεργειακής πολιτικής. **Δεδομένου ότι δεν έχει προκαθοριστεί η ιεράρχηση των στόχων αυτών, οι τυχόν συγκρούσεις μεταξύ τους αίρονται με κρατική (δημόσια) παρέμβαση στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του ενεργειακού τομέα και με πολιτικές αποφάσεις εξειδίκευσης του δημοσίου συμφέροντος τη δεδομένη χρονική στιγμή, κατόπιν των αναγκαίων σταθμίσεων και συμβιβασμών. Το ζήτημα αυτό ασφαλώς συνυφαίνεται με την έννοια της ρύθμισης του τομέα της ενέργειας, η οποία θα μας απασχολήσει ειδικά παρακάτω***⁵¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

⁴⁸ Βλ. Φαραντούρη Ν., Από το Παρίσι στη Λισσαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, σπ, σελ. 12-14, ειδικά στη σελ. 13, όπου η προώθηση των ΑΠΕ θεωρείται μέρος της γενικής απαίτησης να προστατευθεί και να βελτιωθεί το περιβάλλον, κατά το άρθρο 194 ΣΛΕΕ.

⁴⁹ Σχετικός διαδικτυακός τόπος www.europedia.gr, για την εσωτερική αγορά ενέργειας Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τις αγορές ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου.

⁵⁰ Βλ. εκτενή προβληματισμό σε Πανάγο Θ., «Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας», σπ, σελ. 7-10.

⁵¹ Ηλιάδου Αικ., Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 17-18.

2.1 Εισαγωγή

Στον τομέα της ενέργειας η δημόσια παρέμβαση εκδηλώθηκε μέσω δύο βασικών μοντέλων οργάνωσης και λειτουργίας των βιομηχανιών δικτύου. Σαφώς, πρόκειται για δύο διακριτές περιπτώσεις ρύθμισης, με διαφορετική μορφή, ένταση και έκταση. Από τη μία πλευρά, το δημόσιο μονοπώλιο θέτει το σύνολο ενός τομέα σε απόλυτο κρατικό έλεγχο, με αποτέλεσμα να εγκαθιδρύει μια αυστηρή και ιδιαίτερα στενή κρατική παρέμβαση, ενώ από την άλλη πλευρά η ελεύθερη αγορά συναρτάται προς ελαστικότερες οργανωτικές δομές και ηπιότερες μορφές παρέμβασης. Σε κάθε περίπτωση, η επιλογή του εκάστοτε προσήκοντος μοντέλου οργάνωσης εξαρτάται από κρίσιμες παραμέτρους, όπως το επίπεδο ωριμότητας κάθε αγοράς, η τεχνολογική πρόοδος, οι τοπικές συνθήκες και ιδιαιτερότητες, οι οικονομικές και κοινωνικές προοπτικές, οι διεθνείς υποχρεώσεις, η γεωπολιτική στρατηγική κλπ⁵².

2.2 Η οργάνωση δημοσίου μονοπωλίου

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ιδιομορφίες, που παρουσιάστηκαν σε σχέση με τον ενεργειακό κλάδο, δηλαδή η πρόσδεσή του στις δικτυακές δομές, η ιδιαίτερη οικονομική και «κοινωνοφελής» διάστασή του, η πολιτική βαρύτητά του και η σχεδόν συμβιωτική σύνδεσή του με το κράτος, οδήγησαν στην επικράτηση καθαρά κυριαρχικών εθνικών παρεμβάσεων και στη μονοπωλιακή οργάνωση του ενεργειακού τομέα στα ευρωπαϊκά κράτη. Οι επιμέρους δικτυακές αγορές ενέργειας οργανώθηκαν ως φυσικά μονοπώλια, με αποτέλεσμα να δραστηριοποιείται μία και μοναδική επιχείρηση για το σύνολο των δραστηριοτήτων του τομέα με κόστος κατασκευής και λειτουργίας χαμηλότερο σε σχέση με το συνολικό κόστος της παράλληλης

⁵² Ηλιάδου Αικ., Η διεξόδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σπ. σελ. 12-13 και 23. Το φυσικό μονοπώλιο αντιδιαστέλλεται προς το νομικό (θεσμικό), το οποίο επιβάλλει το ίδιο το κράτος με κανόνες δικαίου. Περαιτέρω, το φυσικό διαφοροποιείται από το πραγματικό μονοπώλιο, το οποίο συνδέεται με μια συγκεκριμένη πραγματική κατάσταση, ώστε σε ελεύθερη ανταγωνιστική αγορά μια επιχείρηση με πολύ ισχυρή θέση να αδιαφορεί για ανταγωνιστικές συμπεριφορές.

δραστηριοποίησης περισσότερων επιχειρήσεων στον ίδιο οικονομικό τομέα, με τις ίδιες τεχνολογικές ιδιότητες και υπό όμοιες συνθήκες⁵³.

«Περαιτέρω, τα φυσικά ενεργειακά μονοπώλια οργανώθηκαν ως νομικά μονοπώλια και ειδικότερα ως κάθετες μονοπωλιακές επιχειρήσεις, που εξοπλίστηκαν με μονοπωλιακά προνόμια και ανέλαβαν αποκλειστικά και συγκεντρωτικά την άσκηση όλων των εκφάνσεων της επιχειρηματικής δραστηριότητας του τομέα αναφοράς, από την παραγωγή μέχρι και την παροχή προϊόντων και υπηρεσιών στο καταναλωτικό κοινό. Επιπροσθέτως, υπάγονταν σε δημόσια ιδιοκτησία και τελούσαν υπό άμεσο κρατικό έλεγχο και περιεκτική κρατική ρύθμιση και εποπτεία, με απώτερο στόχο την πρόληψη καταχρηστικών συμπεριφορών σε βάρος των καταναλωτών, καθώς και την προώθηση μακρόπνοων επενδύσεων υψηλού κινδύνου σε ζωτικούς οικονομικούς τομείς, όπου απουσίαζε η σθεναρή και βιώσιμη ιδιωτική πρωτοβουλία. Με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, το μονοπωλιακό σύστημα εφαρμόστηκε εκτεταμένα, ιδίως μετά το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, οδηγώντας στη συγχώνευση των τότε διάσπαρτων επιχειρήσεων και στη δημιουργία μεγάλων, κάθετων μονοπωλιακών επιχειρήσεων εθνικών ή περιφερειακών»⁵⁴.

Στα θετικά στοιχεία του μονοπωλίου συγκαταλέγονταν η ισότιμη και καθολική χορήγηση ζωτικών αγαθών κοινής ωφέλειας, σοβαρές επενδύσεις για δημιουργία υποδομών παραγωγής και δικτύων διανομής, η πραγματοποίηση προηγμένων τεχνολογικών προγραμμάτων, η οργάνωση σε στρατηγικούς οικονομικούς τομείς⁵⁵. Τα οφέλη αυτά συνάγονταν από την επίτευξη οικονομιών κλίμακος, όπου το κόστος παραγωγής ανά καταναλωτή μειωνόταν, όσο αυξανόταν η παραγωγή. Η οικονομία κλίμακας, που οδηγούσε σε διεύρυνση της ζήτησης και ικανοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων χρηστών θεωρήθηκε στην παρούσα φάση ιδανική για την απόσβεση των σημαντικών επενδύσεων, που διατέθηκαν για την κατασκευή κοινωφελών υποδομών ενέργειας⁵⁶.

⁵³ Μαρίνου Μ-Θ., Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο, οπ, σελ. 13.

⁵⁴ Βελεγράκη Μ., Η απορρύθμιση των κρατικών μονοπωλίων και η ηλεκτρική ενέργεια ΝοΒ, τ. 53/2005, σελ. 1499-1501. Επίσης Μαρίνο Μ-Θ., Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο, οπ, σελ. 13-15. Επίσης, Ηλιάδου Αικ., Η διεύθυνση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 24 και 31.

⁵⁵ Τσιρωνά Αθ., Θεσμικές αλλοιώσεις της δημόσιας επιχείρησης, Από το «κράτος επιχειρηματία στο «κράτος επενδυτή», ΝοΒ 2010, σελ. 863-864.

⁵⁶ Ηλιάδου Αικ., Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, Ενέργεια & Δίκαιο, 6/2006, σελ. 40. Επίσης, Ηλιάδου Αικ., Η διεύθυνση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 31.

Η ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας στον τομέα της ενέργειας συνδέθηκε κατεξοχήν με την έννοια της παροχικής διοίκησης, ως απόρροια των αντιλήψεων για το κοινωνικό κράτος⁵⁷. Η ιδιαίτερη θεμελιώδης φύση των ενεργειακών αγαθών και υπηρεσιών, όπως αναδείχθηκε παραπάνω, σαφώς ευνοούσε την ένταξή τους στην έννοια της δημόσιας υπηρεσίας με την ουσιαστική – λειτουργική έννοια του όρου⁵⁸, που εμπεριέχει την παροχή αγαθών ή υπηρεσιών ουσιώδους σημασίας για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου και όπου εφαρμόζονταν οι αρχές, που διέπουν τη δημόσια υπηρεσία και αφορούν α) τη συνεχή λειτουργία, ώστε να καλύπτονται διαρκώς και αδιαλείπτως οι ανάγκες της ζήτησης, β) την ουδετερότητα, γ) την ισότιμη πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων στην αγορά ενέργειας, δ) την προσαρμοστικότητα στις διαρκώς εξελισσόμενες και μεταβαλλόμενες ενεργειακές ανάγκες, ε) την οικονομικότητα, που επιβάλλει το μικρότερο δυνατό κόστος για την ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος και στ) την καθολική παροχή αγαθών και υπηρεσιών, με όμοιους όρους για όλους τους αποδέκτες, ανεξαρτήτως γεωγραφικών ή άλλων χαρακτηριστικών⁵⁹.

«Με βάση τα προαναφερθέντα, για λόγους αποτελεσματικής και ορθολογικής οργάνωσης, οι μονοπωλιακές επιχειρήσεις κατ' ουσία μετασχηματίστηκαν σε νομικά υποκείμενα αποκλειστικής πραγμάτωσης της κρατικής επιχειρηματικής δραστηριότητας, στο πεδίο της ενέργειας. Το κράτος θέσπιζε ειδικούς κανόνες για το νομικό καθεστώς ίδρυσης, λειτουργίας και δράσης των δημοσίων μονοπωλιακών επιχειρήσεων και διαμόρφωνε τα βασικά χαρακτηριστικά τους, όπως την τιμή ή την ποιότητα αγαθών και υπηρεσιών. Επιπροσθέτως, αποφάσιζε κυριαρχικά για τη βασική επιχειρηματική στρατηγική

⁵⁷ Μανιτάκης Αντ., Κράτος δικαίου και δικαστικός έλεγχος συνταγματικότητας, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1994, σελ. 232 επ. Δαγτόγλου Δ. Π., Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, Πέμπτη Έκδοση, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004, σελ. 11. Ηλιάδου Αικ., Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 21.

⁵⁸ Σπηλιωτόπουλου Επ., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Τόμος Ι, 13^η έκδοση, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2010 σελ. 16. Χρυσανθάκη Χ., Εισηγήσεις Διοικητικού Δικαίου-Όργανα και περιεχόμενο της διοικητικής δράσης, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2006, σελ. 5. Ηλιάδου Αικ., Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 21.

⁵⁹ Χρυσανθάκη Χ., Εισηγήσεις Διοικητικού Δικαίου-Όργανα και περιεχόμενο της διοικητικής δράσης, οπ, σελ. 5. Σπηλιωτόπουλου Επ., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Τόμος Ι, οπ, σελ. 17, υποσ. 3. Γέροντα Απ., Δημόσιο Οικονομικό Δίκαιο, Β' Έκδοση, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 564-566.

των επιχειρήσεων αυτών σε πρόσφορο χρόνο και τόπο και με τον πλέον ενδεδειγμένο τρόπο»⁶⁰.

Από την άλλη πλευρά, οι μονοπωλιακές επιχειρήσεις αποτελούσαν αποδέκτες των ατομικών δικαιωμάτων, αφού οι λήπτες των ενεργειακών αγαθών και υπηρεσιών μπορούσαν να τους αντιτάξουν άμεσα και ευθέως τα ατομικά τους δικαιώματα. Περαιτέρω, οι επιχειρήσεις αυτές είχαν υποχρέωση να συμμορφώνονται προς τις συνταγματικές επιταγές, ακόμη και αν οργανώνονταν ως νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου⁶¹.

2.3 Απελευθερωμένη αγορά ενέργειας – Βασικές αρχές οργάνωσης και λειτουργίας

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, στο πλαίσιο αναζήτησης νέων μοντέλων αναδιάρθρωσης, οι περισσότερες οικονομικά προηγμένες χώρες προσανατολίζονται στην απελευθέρωση των αγορών ενέργειας, διότι πλέον έχουν αναδειχθεί εμφαντικά οι εγγενείς αδυναμίες της μονοπωλιακής οργάνωσης, λόγω της νομικής και οικονομικής εξάρτησης από το κράτος, όπως η διαφθορά και η ρουσφετολογία⁶², η χαμηλή παραγωγικότητα, η υποβαθμισμένη ποιότητα αγαθών και υπηρεσιών, τα υπερβολικά ελλείμματα, το υπεράριθμο προσωπικό, η τιμολόγηση κάτω του κόστους για λόγους κοινωνικής επιδοκίμασας⁶³. Ασφαλώς, η διαδικασία απελευθέρωσης φαινόταν στην αρχή ένα ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα, διότι σχεδόν νομοτελειακά οι πρώην μονοπωλιακές επιχειρήσεις αρνούσαν σθεναρά να απεμπολήσουν τα προνόμια του παρελθόντος⁶⁴.

Η επονομαζόμενη απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας συντελέστηκε με τις τρεις ευρωπαϊκές δέσμες μέτρων απελευθέρωσης και έχει την έννοια της σταδιακής μετάβασης της συγκεκριμένης αγοράς από τις

⁶⁰ *Ηλιάδου Αικ.*, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 40. Επίσης, *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 28.

⁶¹ *Χρυσόγονου Κ.*, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Τρίτη Αναθεωρημένη Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 57.

⁶² Βλ. αναλυτικά *Ψαράκη Γ.*, Η απελευθέρωση των κοινωφελών δικτύων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο πλαίσιο διαμόρφωσης μιας γενικής θεωρίας περί ρύθμισης των Υπηρεσιών Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, οπ, σελ. 919-920.

⁶³ *Τσιρωνά Αθ.*, Θεσμικές αλλοιώσεις της δημόσιας επιχείρησης, Από το «κράτος επιχειρηματία στο «κράτος επενδυτή», οπ, σελ. 876. *Καϊδατζή Ακ.*, Συνταγματικοί περιορισμοί των ιδιωτικοποιήσεων, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 151 επ. *Γκιτσάκη Ι.*, Η παραχώρηση δημόσιας υπηρεσίας και δημοσίου έργου, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 65-69.

⁶⁴ *Πανάγου Θ.*, Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, οπ, σελ. 9 και 11.

μονοπωλιακές συνθήκες οργάνωσης σε καθεστώς ελεύθερης αγοράς, με την κατάργηση των μονοπωλιακών προνομίων και την εφαρμογή των αρχών και των κανόνων περί ελεύθερου ανταγωνισμού. Εδράζεται περιεκτικά στις ακόλουθες αρχές, **πρώτον** στο άνοιγμα της αγοράς σε συνθήκες ανταγωνισμού, ώστε να εξαλειφθούν οι περιορισμοί της επιχειρηματικής ελευθερίας και να δραστηριοποιούνται περισσότερες επιχειρήσεις (πολλαπλότητα παρόχων-υπηρεσιών⁶⁵), **δεύτερον** στη διαφανή και ισότιμη πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων – πελατών και προμηθευτών - στα ενεργειακά δίκτυα, μέσω της εξάλειψης πάσης φύσης εμποδίων πρόσβασης – θεσμικών και πραγματικών⁶⁶, **τρίτον** στο δικαίωμα των καταναλωτών για ελεύθερη επιλογή προμηθευτή και **τέταρτον** στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών και κατ' επέκταση στην καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος⁶⁷.

Υπό τα ανωτέρω εκτεθέντα, καθίσταται σαφές ότι η υπό απελευθέρωση ανταγωνιστική αγορά ενέργειας δεν λειτουργεί σε κενό δικαίου, αλλά εντός ενός νέου νομικού πλαισίου, που προσπαθεί να εξισορροπήσει μεταξύ αφενός της ελεύθερης οικονομίας και του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος και αφετέρου του γενικού συμφέροντος και της παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας⁶⁸. Περαιτέρω, η πολιτική της απελευθέρωσης του ενεργειακού κλάδου σηματοδοτεί την υποχώρηση του έντονου κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία και τη μετατόπιση του ρόλου του κράτους από τη θέση του παρόχου ενεργειακών αγαθών και υπηρεσιών ζωτικής σημασίας στη θέση της ανάληψης εγγυητικής ευθύνης⁶⁹. Επιπροσθέτως, το άνοιγμα του ενεργειακού κλάδου στον ανταγωνισμό αποσκοπεί να ρυθμιστούν εκ νέου οι εθνικές αγορές και να ανασυντεθούν σε μία ευρύτερη αγορά, με τελικό στόχο τη δημιουργία μιας ενιαίας κοινής αγοράς ενέργειας⁷⁰.

⁶⁵ *Αλιγιζάκη Αστ.*, Η Εσωτερική Αγορά Ενέργειας «αντίδοτο» στην ενεργειακή ανασφάλεια της Ευρώπης, Ενεργειακά Τετράδια, Παν. Πειρ., Τμ. Διεθν. & Ευρωπ. Σπουδών, σελ. 14.

⁶⁶ *Μαρίνου Μ-Θ.*, Αλληλοεπίδραση δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου στην απελευθέρωση αγορών, ΔΕΕ 6/2007, σελ. 655.

⁶⁷ *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 33.

⁶⁸ *Συνοδινού Χ.*, Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και κοινοτικό δίκαιο, οπ, σελ. 1079. Επίσης *Βελεγράκη Μ.*, Η απορρύθμιση των κρατικών αγορών και η ηλεκτρική ενέργεια, οπ, σελ. 1498.

⁶⁹ *Μαρίνου Μ-Θ.*, Αλληλοεπίδραση δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου στην απελευθέρωση αγορών, οπ, σελ. 654.

⁷⁰ *Μαρίνου Μ-Θ.*, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο, οπ, σελ. 4.

«Η ανάγκη υιοθέτησης ενός νέου τρόπου οργάνωσης της ενεργειακής αγοράς υπαγορεύθηκε από κρίσιμους παράγοντες, όπως την αλματώδη τεχνολογική εξέλιξη, την προοδευτική ωρίμανση του σχετικού τομέα όσον αφορά το κεφάλαιο και την τεχνολογική υποδομή, τη μεσολάβηση των ενεργειακών κρίσεων, που ματαίωσαν την υλοποίηση στρατηγικών ενεργειακών σχεδίων, την απόρριψη της χρήσης της πυρηνικής ενέργειας και την επέλευση σοβαρών περιβαλλοντικών καταστροφών»⁷¹.

«Στο πλαίσιο αυτό, η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας αποσκοπεί στις εξής θεμελιώδεις επιδιώξεις: α) ύψιστη οικονομική αποδοτικότητα, β) συστηματική και εκτεταμένη εκμετάλλευση των νέων τεχνολογιών, γ) παροχή ενεργειακών προϊόντων χαμηλότερου κόστους, δ) προσέλκυση και βέλτιστη τοποθέτηση νέων επενδύσεων σε διευρυμένες αγορές, όπως αυτή της εσωτερικής αγοράς ενέργειας στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς»⁷².

Η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας εστιάζει **στη διάκριση των επιμέρους δραστηριοτήτων σε μονοπωλιακές και ανταγωνιστικές** με βάση το κριτήριο της οικονομικής αποτελεσματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται μια βασική διάκριση μεταξύ της υποδομής του δικτύου και των υπηρεσιών, που παρέχονται μέσω του δικτύου⁷³. «Υπό το περιγραφέν περιγράμμα, στην ελεύθερη αγορά ως φυσικά μονοπώλια θεωρούνται μόνο τα τμήματα της αγοράς, με εγγενή αδυναμία διπλασιασμού τους, δηλαδή τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής. Αντίθετα, οι σχετικές με την παραγωγική και συναλλακτική δραστηριότητα, υπηρεσίες παραγωγής, εισαγωγής και προμήθειας ασκούνται υπό καθεστώς ελεύθερου ανταγωνισμού, με απώτερο στόχο να επιτευχθεί το θεμέλιο της απελευθέρωσης της ενεργειακής αγοράς, δηλαδή **η πρακτική απόλαυση της ελεύθερης επιλογής προμηθευτή από μέρους των χρηστών**»⁷⁴.

Κεντρικός τόπος κάθε προσπάθειας πραγματικής απελευθέρωσης στα ανταγωνιστικά τμήματα της αγοράς είναι το **δικαίωμα ακώλυτης πρόσβασης**

⁷¹ Ηλιάδου Αικ., Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 22.

⁷² Καϊδατζή Ακ., Συνταγματικοί περιορισμοί των ιδιωτικοποιήσεων, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 150-155. Επίσης Ηλιάδου Αικ., Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 41.

⁷³ Μαρίνου Μ-Θ., Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο, οπ, σελ. 6-7.

⁷⁴ ΣτΕ 1630/2009, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ. Επίσης και Ηλιάδου Αικ., Η διεϊσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 38.

στα φυσικά μονοπώλια, δηλαδή στα δίκτυα μεταφοράς και διανομής της αγοράς, το οποίο ως εκ τούτου προστατεύεται ρητά τόσο από την ευρωπαϊκή, όσο και από την εθνική νομοθεσία, που ρυθμίζει τις ενεργειακές αγορές δικτύου. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι το μέχρι τώρα λειτουργικά ενιαίο από τεχνικής, οικονομικής και νομικής πλευράς ενεργειακό δίκτυο μεταφοράς και διανομής αποσυντίθεται ή διασπάται, ώστε ο κύριος και μοναδικός χρήστης του να επιτρέψει την είσοδο και σε τρίτους, με σκοπό να αναπτυχθεί ο ανταγωνισμός ακόμη και σε βάρος του, άρα και προς ζημία και σε κόστος του ποσοστού της αγοράς, που ο ίδιος καταλαμβάνει. Αναπόφευκτα, υφίσταται επέμβαση στην οικονομική ελευθερία και στο δικαίωμα ιδιοκτησίας επί του δικτύου, η οποία συνιστά ανταγωνιστική ιδιορρυθμία, ωστόσο η επέμβαση αυτή δικαιολογείται από την καθοριστική κοινωνική και οικονομική σημασία του δικτύου και τη μέχρι τώρα μονοπωλιακή λειτουργία του, εκτός πλαισίου ανταγωνισμού⁷⁵.

Η ανεμπόδιστη πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων στα δίκτυα ενέργειας επιτελεί διπλό σκοπό. Από τη μία πλευρά επιτρέπει σε άλλες τρίτες επιχειρήσεις να λειτουργήσουν ανταγωνιστικά προς την μέχρι τώρα μονοπωλιακή επιχείρηση και να προσφέρουν τις δικές τους υπηρεσίες, κάνοντας χρήση του μόνου υπάρχοντος δικτύου ενέργειας, το οποίο ανήκει στη μονοπωλιακή επιχείρηση⁷⁶. Από την άλλη πλευρά, διευκολύνει την πρόσβαση των τελικών πελατών/ καταναλωτών στις υπηρεσίες δικτύου, ώστε να πραγματοποιηθεί **το δικαίωμά τους για ελεύθερη επιλογή προμηθευτή**, που αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό του εγχειρήματος απελευθέρωσης των αγορών δικτύου⁷⁷.

«Διακρίνονται δύο συστήματα οργάνωσης, αφενός η διαπραγματευόμενη πρόσβαση, όπου τα μέρη, διαχειριστές και χρήστες των δικτύων καθορίζουν ελεύθερα ad hoc τους όρους και τα τιμολόγια πρόσβασης, μέσω διμερών συμφωνιών και αφετέρου η ρυθμιζόμενη πρόσβαση, όπου τρίτοι, σε σχέση με

⁷⁵ Μαρίνου Μ-Θ., Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο, οπ, σελ. 7-8.

⁷⁶ Πρόκειται για τη θεωρία των «βασικών/ουσιωδών διευκολύνσεων», ώστε μία εταιρεία με δεσπίζουσα θέση στην αγορά να διαθέτει την υποδομή της στους ανταγωνιστές, είτε επειδή αδυνατούν να δημιουργήσουν δική τους ανάλογη υποδομή είτε επειδή η δημιουργία της είναι εξαιρετικά δαπανηρή. Βλ. σε Γαλάνη Θ., Ελεύθερος ανταγωνισμός και αντιανταγωνιστικές πρακτικές στον τομέα της ενέργειας σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 129.

⁷⁷ ΔΕΕ C-239/2007, ΣυλλΝομολ 2008, I-7523, σημ. 27. Επίσης και Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 65 και 68.

τους συμμετέχοντες στην αγορά, καθορίζουν τους όρους και ιδίως τα τιμολόγια σύνδεσης και χρήσης των δικτύων»⁷⁸.

Αναμφισβήτητα, η ομαλή συνύπαρξη μονοπωλιακών και ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων και η ισότιμη πρόσβαση στο δίκτυο επιβάλλουν ως ύψιστη θεσμική προτεραιότητα **την υποχρέωση διαχωρισμού των πρώην μονοπωλιακών επιχειρήσεων**, με σκοπό την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία της ελεύθερης αγοράς. Με την ως άνω έννοια, αποσυνδέεται η υποδομή δικτύου από την επιχειρηματική δραστηριότητα της πρώην μονοπωλιακής επιχείρησης και αντίστοιχα επέρχεται διάσπαση των λειτουργιών της ως άνω επιχείρησης, με συνέπεια τη διακεκριμένη και αυτοτελή άσκηση των μονοπωλιακών δραστηριοτήτων της μεταφοράς και της διανομής από τις ανταγωνιστικές δραστηριότητες της παραγωγής και της εμπορίας⁷⁹. Ο διαχωρισμός αποτελεί πρωταρχική βάση, για να διασφαλιστεί ότι στο νέο περιβάλλον υφίσταται **διαφανής και ισότιμη πρόσβαση στα δίκτυα όλων των εμπλεκομένων στην αγορά ενέργειας**, πρώην μονοπωλιακών και νεοεισερχομένων επιχειρήσεων, ώστε να ανταγωνίζονται μεταξύ τους υπό ίσους, μη προνομιακούς όρους⁸⁰.

Οι προαναφερθέντες κεντρικοί πυλώνες της διαδικασίας απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας στηρίζονται στη θεμελιώδη **αρχή της μη διάκρισης, δηλαδή της ισότιμης, αντικειμενικής, διαφανούς και αμερόληπτης μεταχείρισης των παικτών της ανταγωνιστικής αγοράς**, που έχουν πρόσβαση στις υποδομές ενέργειας και στοιχίζονται προς τις επιταγές της οικονομικότητας και της αμεσότητας. Κατά τις επιταγές της ως άνω αρχής, απαγορεύεται κάθε διακριτική μεταχείριση τόσο για την πρόσβαση στο δίκτυο, όσο ως προς το αντίτιμο και τους όρους πρόσβασης μεταξύ των παραγόντων της αγοράς, ιδίως προς όφελος των πρώην μονοπωλιακών κρατικών επιχειρήσεων⁸¹.

⁷⁸ Πρβλ. *Ηλιάδου Αικ.*, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, οπ., σελ. 42-43.

⁷⁹ *Πανάγου Θ.*, Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, οπ., σελ. 21.

⁸⁰ *Ηλιάδου Αικ.*, Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 25- 26.

⁸¹ Βλ. αναλυτικά σε μελέτη *Μαρίνου Μ-Θ.*, Θεσμικοί μηχανισμοί απελευθέρωσης δικτυακών αγορών, οπ., σελ. 519 επ.

Το οργανωτικό πλαίσιο της ελεύθερης αγοράς ενέργειας συμπληρώνεται με τις έννοιες της **κοινής ωφέλειας και του δημοσίου συμφέροντος**⁸², ακριβώς λόγω της θεμελιώδους ζωτικής σημασίας του ενεργειακού αγαθού για το άτομο και το κοινωνικό σύνολο. Ακόμη και υπό συνθήκες ανταγωνισμού και ιδιωτικο-οικονομικής επιχειρηματικής δραστηριότητας και παρά την απομάκρυνση από την έννοια της δημόσιας υπηρεσίας, το κράτος διαθέτει αρμοδιότητα ρυθμιστικής παρέμβασης⁸³ και επιβολής υποχρεώσεων παροχής κοινής ωφέλειας (εφεξής ΥΚΩ) και καθολικής υπηρεσίας, ώστε να επιτυγχάνεται ασφαλής και συνεχής παροχή, προστασία των καταναλωτών και του περιβάλλοντος⁸⁴, αποτροπή ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων ή μειονεκτημάτων, που αλλοιώνουν τη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς⁸⁵.

Εκτενέστερα, η **έννοια των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας** συναντάται κυρίως στο παράγωγο δίκαιο απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, όπου όμως δεν ορίζεται ειδικότερα. Ως κρίσιμο στοιχείο της έννοιας αυτής θεωρείται η επιβολή υποχρέωσης άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, χωρίς να στηρίζεται στην ελεύθερη επιχειρηματική πρωτοβουλία⁸⁶. Με έναν περιεκτικό ορισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, **οι ΥΚΩ ανάγονται σε υπηρεσίες, που οι δημόσιες αρχές των κρατών μελών θεωρούν ως κοινωφελείς και για το λόγο αυτό επιβάλλουν ειδικές υποχρεώσεις δημόσιας υπηρεσίας**⁸⁷. Σε κάθε περίπτωση, κατ' εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας, πέραν του γενικού πλαισίου, που θέτει το ευρωπαϊκό δίκαιο, αφήνεται στα κράτη μέλη ευρεία διακριτική πρωτοβουλία ως προς την ανάγκη και το είδος καθορισμού υποχρεώσεων παροχής ΥΚΩ, με γνώμονα τις αρχές της ουδετερότητας, της διαφάνειας, της αμεροληψίας και της αναλογικότητας. Περαιτέρω, οι υπηρεσίες αυτές αποβλέπουν στην ομαλή λειτουργία της αγοράς και στην προστασία του γενικού συμφέροντος, ιδίως στην ικανοποίηση των βασικών αναγκών των

⁸² Μέχρι την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας δεν υπήρχε λόγος διάκρισης των κοινωφελών υπηρεσιών, διότι αυτές εκπληρώνονταν από τις μονοπωλιακές ενεργειακές δομές.

⁸³ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 87. Βλ. και *Ηλιάδου Αικ.*, Η διεύθυνση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 78-79.

⁸⁴ Συνοδινού Χ., Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και κοινοτικό δίκαιο, οπ, σελ. 1082.

⁸⁵ *Ηλιάδου Αικ.*, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 42.

⁸⁶ Φορτσάκη Θ., Το δίκαιο της ενέργειας, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009, σελ. 65, όπου γίνεται λόγος για την αρχή του ιδιώτη επενδυτή.

⁸⁷ Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής της 20-12-2011, «Ένα ποιοτικό πλαίσιο για τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας στην Ευρώπη», COM(2011), 900.

πολιτών και στο μέτρο που η ίδια η αγορά αδυνατεί να παράσχει αντίστοιχη ισοδύναμη και αποτελεσματική προστασία⁸⁸.

Από συστηματικής πλευράς, η έννοια των ΥΚΩ προέρχεται από την έννοια των **Υπηρεσιών Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος (εφεξής ΥΓΟΣ)**, όρος, που απαντάται στο ευρωπαϊκό δίκαιο – πρωτογενές⁸⁹ και παράγωγο-, χωρίς ειδικό καθορισμό του περιεχομένου του. Ως προς το περιεχόμενο των ΥΓΟΣ, συνάγεται από τα άρθρα 14 και 106 παρ. 2 της ΣΛΕΕ (πρώην άρθρα 16 και 86 ΣΕΚ) και τη νομολογία του ΔΕΕ ότι πρόκειται για υπηρεσίες οικονομικής φύσης, οι οποίες αντιστοιχίζονται με υποχρεώσεις παροχής δημοσίων υπηρεσιών, που επιβάλλονται από τα κράτη μέλη και την Ένωση, με βάση κάποιο κριτήριο γενικού συμφέροντος⁹⁰. Οι ΥΓΟΣ αφορούν ένα φάσμα συγκεκριμένων υπηρεσιών μέσω υπηρεσιών δικτύου, άρα και ενεργειακών, βάσει κριτηρίων καθολικότητας, συνέχειας και ποιότητας της υπηρεσίας με εύλογο κόστος και χάριν προστασίας των χρηστών⁹¹.

Το έτερο **δικαίωμα της καθολικής υπηρεσίας** αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της ελεύθερης αγοράς, με αφετηρία τον τομέα των τηλεπικοινωνιών και με ταχεία εξάπλωση σε άλλους τομείς δικτύων, όπως της ενέργειας και των μεταφορών. Το δικαίωμα αυτό ανάγεται σε θεσμική εγγύηση, χάριν της προστασίας ανίσχυρων και ευπαθών κοινωνικά και οικονομικά πληθυσμιακών ομάδων. Από πλευράς περιεχομένου, η καθολική υπηρεσία αναφέρεται σε μία απαίτηση γενικού συμφέροντος να διασφαλίζεται ελεύθερη πρόσβαση σε ένα στοιχειώδες σύνολο θεμελιωδών υπηρεσιών για την ανθρώπινη ζωή, ορισμένης ποιότητας και σε προσιτή τιμή, για κάθε καταναλωτή και χρήστη στο έδαφος κράτους μέλους, ανεξαρτήτως της γεωγραφικής του θέσης⁹². Ειδικά, στο περιβάλλον της απελευθερωμένης αγοράς η υποχρέωση της καθολικής υπηρεσίας επιτελεί έναν ελάχιστο εγγυητικό ρόλο, που επιτρέπει την καθολική

⁸⁸ Βλ. αναλυτικά σε Πράσινο Βιβλίο Επιτροπής για τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, COM(2003), 270 τελικό.

⁸⁹ Στο άρθρο 14 ΣΛΕΕ αναγνωρίζεται η εξέχουσα θέση των ΥΓΟΣ μεταξύ των κοινών αξιών της Ένωσης, καθώς και η συμβολή τους για την προώθηση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

⁹⁰ ΔΕΚ Altmark Trans, C-280/00, Συλλ. Νομολ. 2003, I-7747. Βλ. Δελλή Γ., Κοινή ωφέλεια και αγορά, τομ. Α', Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2008, σελ. 155-156, όπου η έννοια ΥΓΟΣ θεωρείται αόριστη νομική έννοια, χωρίς σαφή ορισμό σε επίπεδο θετικού ευρωπαϊκού δικαίου.

⁹¹ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, σπ, σελ. 94. Επίσης, για οικονομική και δεσμευτική φύση ΥΓΟΣ, πρβλ. Παπαντώνη-Μενγκ Μ., Οι υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 17-29.

⁹² Βλ. Βρεττού Χρ., Η έννοια της καθολικής υπηρεσίας, ΔιΜΕΕ, 3/2008, σελ. 312 επ., όπου εύστοχα και περιεκτικά εντοπίζεται η εύπλαστη έννοια της καθολικής υπηρεσίας και ανάγεται σε μια ενιαία ευρωπαϊκή δημόσια υπηρεσία.

πρόσβαση στην υπηρεσία, καθώς και τη διατήρηση και την ενίσχυση της ποιότητας της υπηρεσίας, εάν τούτο κριθεί αναγκαίο⁹³.

Σε μια προσπάθεια συσχετισμού, το ευρωπαϊκό δίκαιο της ενέργειας συνδυάζει τις ΥΚΩ και την καθολική υπηρεσία κανονιστικά και ερμηνευτικά. Κοινός τόπος τους είναι ο κοινωφελής και ζωτικός χαρακτήρας τους για την κάλυψη των στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, ώστε τελικά να εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον και να εκφράζουν τη λειτουργική δημόσια υπηρεσία. Σε δύο σημεία διαφέρουν: Αφενός η καθολική υπηρεσία εκδηλώνεται κυρίως στο πεδίο προστασίας των καταναλωτών και αφετέρου εξασφαλίζει ένα ελάχιστο υποχρεωτικό πλαίσιο υπηρεσιών για όλους τους καταναλωτές. Αντίθετα, οι ΥΚΩ εξυπηρετούν οποιονδήποτε στόχο κοινής ωφέλειας, όχι απαραίτητα συνδεδεμένο με την προστασία των καταναλωτών και δεν εγγυώνται ελάχιστη προστασία, αφού αναγνωρίζεται ευρεία αποφασιστική πρωτοβουλία των κρατών μελών ως προς την αναγκαιότητα, το χρόνο και το είδος της παρεχόμενης υπηρεσίας⁹⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

3.1 Η έννοια και η σημασία της ρύθμισης

Όπως αναδείχθηκε παραπάνω, ο τομέας της ενέργειας παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες, οι οποίες κατέστησαν αναγκαία την εξωτερική παρέμβαση ως προς την οργάνωση και τη λειτουργία της αντίστοιχης αγοράς. Καταρχάς, η αναγκαιότητα παρέμβασης στην αγορά ενέργειας απορρέει από την ίδια την ιδιαίτερη φύση της ενέργειας, η οποία επιτελεί ζωτική σημασία για το άτομο και το κοινωνικό σύνολο, λειτουργεί ως βασικός παράγοντας της παραγωγικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας, ενώ εξυπηρετεί και στόχους κοινής ωφέλειας και δημοσίου συμφέροντος. Περαιτέρω, η παρέμβαση αυτή δικαιολογείται, αφού η αγορά ενέργειας οργανώνεται με κεφάλαια υψηλής έντασης, συνδέεται με υποδομές δικτύων, μακρόχρονου σχεδιασμού και υλοποίησης, αποτελεί πεδίο έντονης γεωπολιτικής και επενδυτικής δράσης και

⁹³ Φορτσάκη Θ.-Φαραντούρη Ν., Το δίκαιο της ενέργειας, 2016, σπ, σελ. 49.

⁹⁴ Βλ. Βρεττού Χρ., Η έννοια της καθολικής υπηρεσίας, σπ, σελ. 315 και Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σπ, σελ. 93-94.

δέχεται εξωγενείς οικονομικές πιέσεις και επιδράσεις από άλλους τομείς, όπως το περιβάλλον.

Πέραν των ως άνω ιδιομορφιών, η αγορά ενέργειας συνδέθηκε τον 20^ο αιώνα με ένα γεγονός κεφαλαιώδους σημασίας, αυτό της μετάβασής της από τη μονοπωλιακή οργάνωση στην απελευθέρωση και στην ανάπτυξη ανταγωνισμού. Όμως, ακόμη και στο νέο επιχειρηματικό ανταγωνιστικό περιβάλλον εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη εξωτερικής παρέμβασης για λόγους, που ανάγονται κατεξοχήν στην ίδια τη διαδικασία ομαλής και αρμονικής απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας καθώς και στη συνακόλουθη εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού⁹⁵. Η απελευθερωμένη αγορά ενέργειας διαρθρώνεται αφενός από υποδομές δικτύων και αγωγών ενέργειας, ουσιώδους τεχνικο-οικονομικής σημασίας, που παραμένουν φυσικά μονοπώλια, αλλά με ανοικτή πρόσβαση για όλους τους ενδιαφερόμενους, επιχειρήσεις και καταναλωτές, αφετέρου από παραγωγικές και εμπορικές δραστηριότητες, που παρέχονται από περισσότερες ανταγωνιστικές μεταξύ τους επιχειρήσεις, κατόπιν της αντικειμενικής και αμερόληπτης αξιολόγησής τους ως προς την τεχνική και οικονομική αποτελεσματικότητά τους⁹⁶.

Με βάση τα παραπάνω, η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας αποτελεί πολύπλοκη και πολυσύνθετη διαδικασία, η οποία απαιτεί τη συνύπαρξη μονοπωλιακών και ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων, συνδυαστικά με υψηλή τεχνική αρτιότητα και ασφάλεια των υποδομών, καθώς και την ποιοτική αξιολόγηση της καταλληλότητας των συμμετεχόντων στην αγορά, χωρίς παράλληλα να παρεμποδίζεται η είσοδός τους σε αυτή. Στο πλαίσιο αυτό, η απελευθέρωση της αγοράς διέρχεται μέσα από τη ρύθμιση, η οποία καλείται να διαχειριστεί τον εύθραυστο συσχετισμό ισορροπιών στα πρώτα στάδια απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας και να συμβάλλει στη διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών για την ανάπτυξη πραγματικού ανταγωνισμού σε πρώην μονοπωλιακούς τομείς⁹⁷. Μάλιστα, δεδομένου ότι η

⁹⁵ Βλ. και *Ηλιάδου Αικ.*, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 42 επ. Επίσης της *ιδίας*, Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 27.

⁹⁶ Οι ιδιαιτερότητες της ενεργειακής αγοράς, που κατέστησαν αναγκαία τη διοικητική ρύθμισή της σε Έκθεση Πεπραγμένων Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, Ιούλιος 2000-Δεκέμβριος 2002, σελ. 13-17, δημοσιευμένη σε ιστοσελίδα της ΡΑΕ, www.rae.gr. Επίσης, βλ. *Πανάγο Θ.*, Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 23-24.

⁹⁷ Για το παιχνίδι ισορροπιών στην πρώιμη φάση απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, πρβλ. *Πανάγο Θ.*, Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 23-24 και *Ηλιάδου Αικ.*, Καλή νομοθέτηση στον τομέα της ενέργειας, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 1/2004, σελ. 41.

απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας επηρεάζεται από πληθώρα πραγματικών παραγόντων, όπως π.χ. οι διεθνείς τιμές καυσίμων, τα όποια λαμβανόμενα ρυθμιστικά μέτρα θα πρέπει να επανεκτιμώνται διαρκώς για την αποτελεσματικότητά τους⁹⁸.

Σε γενικές γραμμές, η ρύθμιση αποτελεί μία από τις πλέον έντονες μορφές δημόσιας παρέμβασης στο πλαίσιο της οικονομίας. Ειδικά στο πεδίο της οικονομίας της αγοράς και του φιλελευθερισμού, το κράτος απεκδύεται του παροχικού του ρόλου και αναλαμβάνει εγγυοδοτική λειτουργία, μέρος της οποίας είναι και η ρυθμιστική αρμοδιότητα. Ασφαλώς, η εν λόγω αρμοδιότητα εντάσσεται στο συνολικό κοινωνικοοικονομικό μοντέλο και ανάγεται σε σπουδαίο θεσμικό μηχανισμό της ανοικτής αγοράς στους υπό απελευθέρωση τομείς. Η υποχώρηση του παροχικού κράτους δημιούργησε ένα κενό, το οποίο έπρεπε να καλυφθεί με νέους κανόνες, οι οποίοι θα ρύθμιζαν τη συμπεριφορά των ιδιωτών συμμετεχόντων στην αγορά ενέργειας, αλλά και θα μεριμνούσαν για την εξυπηρέτηση σκοπών δημοσίου συμφέροντος, που δεν καλύπτονταν πλέον από την κρατική σκέπη⁹⁹.

Νομοθετικά δεν επιχειρήθηκε να δοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός της έννοιας της ρύθμισης, ωστόσο η πολιτική θεωρία προέβη κατά καιρούς σε διάφορες ερμηνευτικές προσεγγίσεις του περιεχομένου της¹⁰⁰. Ειδικότερα, σε σχέση με τη ρύθμιση της ενεργειακής αγοράς δικτύου, προκρίνεται ως προσήκουσα¹⁰¹ η έννοια της δημόσιας παρέμβασης, η οποία, με σημείο αναφοράς συγκεκριμένους, προκαθορισμένους εκάστοτε πολιτικούς στόχους, αποβλέπει να επηρεάσει και να κατευθύνει τις επιχειρηματικές συμπεριφορές και επιλογές των ιδιωτών, που δραστηριοποιούνται στην αγορά ενέργειας για παράδειγμα ως προς τις τιμές, την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών, την

⁹⁸ Γ. Κουτζούκου-Μ. Ασλάνογλου-Α. Τροκούδη, Η εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας: Από την πρώτη στην τρίτη ενεργειακή δέσμη και ο ρόλος του ρυθμιστή και του διαχειριστή σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 48.

⁹⁹ Ψαράκη Γ., Η απελευθέρωση των κοινωφελών δικτύων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο πλαίσιο διαμόρφωσης μιας γενικής θεωρίας περί ρύθμισης των Υπηρεσιών Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος, οπ, σελ. 923. Επίσης σε Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 19-20 και 24.

¹⁰⁰ Ο όρος ρύθμιση αποδίδει τον αγγλικό όρο «regulation», ο οποίος συναντάται στην αγγλοσαξωνική παράδοση και την οικονομική και πολιτική θεωρία, για να περιγράψει καταστάσεις δημόσιας παρέμβασης σε υπό απελευθέρωση αγορές, που εγκαταλείπουν το δημόσιο μονοπώλιο και το μανδύα των υποκειμένων της κρατικής επιχειρηματικής δραστηριότητας.

¹⁰¹ Βλ. σε Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 106-108, όπου γίνεται εκτενής αναφορά στις διάφορες εκδοχές της έννοιας της ρύθμισης και προτιμάται η εδώ παρουσιαζόμενη ερμηνευτική προσέγγιση, ως αποδίδουσα πληρέστερα τη σύζευξη στόχων και μέσων και ως αναδεικνύουσα την προγραμματική, κατευθυντήρια και διαπλαστική φύση της κρατικής ρυθμιστικής παρέμβασης.

παροχή πληροφοριών, τα πρότυπα ποιότητας κλπ. Αντικείμενο ρύθμισης αποτελεί μία συγκεκριμένη οργανωμένη επιχειρηματική αγορά, που ορίζεται σύμφωνα με την οικονομική επιστήμη, τα συναλλακτικά ήθη και την επιχειρηματική πρακτική, οριοθετείται δε και αναπτύσσεται σε μία ευρύτερη ελεύθερη αγορά¹⁰².

Όσον αφορά τη νομική της λειτουργία, η ρυθμιστική αρμοδιότητα εκδηλώνεται προς τρεις κατευθύνσεις: Σε ένα πρώτο επίπεδο, **η ρύθμιση λειτουργεί προληπτικά**, με τη θέσπιση λεπτομερών και εξειδικευμένων κανόνων δικαίου, που αφορούν το πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς ενέργειας, διευκολύνουν τη δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού και εφαρμόζονται υποχρεωτικώς από τους συμμετέχοντες στην εν λόγω αγορά. Εδώ εμπίπτει και η αρμοδιότητα καθορισμού γενικών και ειδικών όρων στις χορηγούμενες άδειες για την άσκηση δραστηριότητας στην αγορά ενέργειας¹⁰³. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, **ο ρυθμιστής εποπτεύει και παρακολουθεί την αγορά ενέργειας** και μεριμνά για την εφαρμογή των θεσπισθέντων κανόνων, που αφορούν την τήρηση του ανταγωνισμού και την προστασία των καταναλωτών. Τέλος, για λόγους πρακτικής αποτελεσματικότητας της ρυθμιστικής αρμοδιότητας, αυτή συμπληρώνεται αναγκαία από **κατασταλτική εξουσία επιβολής κυρώσεων**, σε περίπτωση που διαπιστωθεί παραβίαση του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου ή των όρων των χορηγηθεισών αδειών¹⁰⁴.

Από πλευράς περιεχομένου, η ρύθμιση χρωματίζεται αναλόγως του εκάστοτε επιδιωκόμενου στόχου οικονομικού, κοινωνικού ή τεχνικού χαρακτήρα. Στις αγορές με υποδομές φυσικού μονοπωλίου, όπως είναι οι ενεργειακές, η οικονομική πτυχή της ρύθμισης στοχεύει στην πρακτική διασφάλιση της δυνατότητας ανάπτυξης ελεύθερου ανταγωνισμού, με την οργάνωση του πλαισίου λειτουργίας της αντίστοιχης αγοράς, την εποπτεία και την παρακολούθηση εφαρμογής των τιθέμενων κανόνων. Αναμφίβολα, η ρύθμιση εμπλουτίζεται με στόχους κοινωνικής πολιτικής, που δεν είναι δυνατό

¹⁰² Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 21.

¹⁰³ Συστηματικά, οι διοικητικές άδειες αποτελούν ατομικές διοικητικές πράξεις, συστατικές και ευμενείς, με την έννοια ότι δημιουργούν μια κατεξοχήν θετική για τον αποδέκτη τους κατάσταση, καθώς επιβεβαιώνουν τη νομιμότητα ορισμένης δραστηριότητας, για την οποία ζητείται έγκριση από τον ενδιαφερόμενο. Πρβλ. διεξοδικά Ρεγγάκου – Κουτούπα Ευ., Η εξέλιξη της διοικητικής πράξης με τις αλλαγές της παρεμβατικής πολιτικής της διοικήσεως σε Εμβάθυνση Δημοσίου Δικαίου – Ειδικά θέματα διοικητικού δικαίου, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 304-305. Επίσης πρβλ. Σπηλιωτόπουλο Επ., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Τόμος Ι, οπ, σελ. 119-121.

¹⁰⁴ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 25.

να εξυπηρετηθούν από τις δυνάμεις της αγοράς, είτε προληπτικής φύσης, όπως η παροχή ΥΚΩ ή καθολικής υπηρεσίας, είτε κατασταλτικής, όπως η ανάκληση διοικητικής άδειας για λόγους προστασίας των καταναλωτών. Τέλος, στην αγορά ενέργειας η τεχνική διάσταση της ρύθμισης περιλαμβάνει τον ορισμό των τεχνικών προδιαγραφών και όρων λειτουργίας των υποδομών δικτύου, προς διασφάλιση της ευχέρειας διασύνδεσης και διαλειτουργικότητάς τους, ενόψει της σημασίας τους για την επίτευξη ασφάλειας εφοδιασμού¹⁰⁵.

Σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν παραπάνω, το άνοιγμα των αγορών στον ανταγωνισμό μεταλλάσσει τον τρόπο και τις συνθήκες κρατικής παρέμβασης σε αυτές. Η άμεση κρατική παρέμβαση παροχικού χαρακτήρα, που εκδηλωνόταν μέσω μονοπωλιακών δομών, παραχωρεί τη θέση της στη ρύθμιση, η οποία εκκινεί από τις επιδόσεις και τις προοπτικές της αγοράς (αγορακεντρική), παρεμβαίνει διορθωτικά και βελτιωτικά (επικουρική) και προσπαθεί να ανταποκριθεί στους στόχους, που θέτει η έννομη τάξη (αποτελεσματική), μέσα από μια προσπάθεια σύνθεσης της οικονομικής με την κοινωνική πτυχή των υπό ρύθμιση δραστηριοτήτων¹⁰⁶. Στην ουσία, μέσω της ρύθμισης, αναδεικνύεται μία νέα συστημική δημόσια παρέμβαση στις αγορές παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, όπως οι ενεργειακές, που οδηγεί σε μια διαρκή διαρρύθμισή τους, ώστε να αναπτυχθούν συνθήκες ανταγωνισμού πρόσφορες για τη δημιουργία αγοράς (προοπτική λειτουργία), για την επιβίωση της αγοράς (εγγυητική λειτουργία) ή ως υποκατάστατο μιας ανύπαρκτης αγοράς (υποκαταστατική λειτουργία)¹⁰⁷, αλλά και να μην διαταραχθεί η τροφοδοσία του συνόλου με στοιχειώδη υπαρκτά αγαθά ή υπηρεσίες. Σαφώς, δημιουργείται ένα νέο ρυθμιστικό μείγμα κανόνων, που, από τη σκοπιά του ιδιωτικού δικαίου διασφαλίζει έναν λειτουργούντα ανταγωνισμό, ενώ από τη σκοπιά του δημοσίου δικαίου μεριμνά για την προστασία του ανταγωνισμού και για τον ασφαλή ενεργειακό εφοδιασμό της αγοράς¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Βλ. σε *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 110-112 και 123-125.

¹⁰⁶ *Δελλή Γ.*, Κρατικός παρεμβατισμός, οικονομική ανάλυση του δικαίου και οργάνωση των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, οπ, σελ. 51-52.

¹⁰⁷ Βλ. *Δελλή Γ.*, Κοινή ωφέλεια και αγορά, τομ. Α', οπ, σελ. 118-120.

¹⁰⁸ *Μαρίνου Μ-Θ.*, Αλληλοεπίδραση δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου στην απελευθέρωση αγορών, οπ, σελ. 657-658.

Επίσης, *Γ. Κουτζούκου-Μ. Ασλάνογλου-Α. Τροκούδη*, Η εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας: Από την πρώτη στην τρίτη ενεργειακή δέσμη και ο ρόλος του ρυθμιστή και του διαχειριστή σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 47, όπου η διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού ανάγεται σε μείζονα στόχο, άξιο προστασίας έναντι ενδεχόμενων αποτυχιών της αγοράς.

3.2 Τα εργαλεία της ρύθμισης των αγορών ενέργειας

3.2.1 Εισαγωγή

Ο συσχετισμός του πλαισίου απελευθέρωσης με τις ιδιαιτερότητες της ενεργειακής αγοράς δικτύου - ουσιώδεις μονοπωλιακές υποδομές, ζητήματα κοινής ωφέλειας και δημοσίου συμφέροντος, επιπτώσεις στο περιβάλλον, γεωστρατηγική και επενδυτική σημασία ενεργειακών πηγών -, κατέδειξε με σαφήνεια ότι οι οικονομικές δραστηριότητες που ασκούνται στα πλαίσια της αγοράς ενέργειας διαφοροποιούνται από δραστηριότητες σε άλλους επιχειρηματικούς τομείς. Συνακόλουθα και η ίδια η δημόσια παρέμβαση στον υπό απελευθέρωση κλάδο της ενέργειας μορφοποιείται καταλλήλως, ώστε να συνάδει με τα ιδιαίτερα δομικά και θεσμικά χαρακτηριστικά του. Ειδικότερα, ακολουθεί την κλαδική προσέγγιση¹⁰⁹, με την έννοια ότι αναπτύσσεται σε σχέση με κάθε επιμέρους ενεργειακή αγορά, που απελευθερώνεται, όπως της ηλεκτρικής ενέργειας ή του φυσικού αερίου. Περαιτέρω, εντός της κρίσιμης ενεργειακής αγοράς, η ρυθμιστική παρέμβαση διακρίνεται, αναλόγως των ρυθμιζόμενων τμημάτων της αγοράς, συγκεκριμένα μεταξύ των υποδομών, που οργανώνονται ως φυσικά μονοπώλια και των παραγωγικών και εμπορικών τμημάτων, που αναπτύσσονται υπό συνθήκες ανταγωνισμού. Τέλος, εντός των ανταγωνιστικών τμημάτων, συντελείται μία ακόμη διαφοροποίηση ως προς τη ρυθμιστική μεταχείριση αφενός των νεοεισερχόμενων στην αγορά επιχειρήσεων και αφετέρου των παραδοσιακών παικτών, πρώην μονοπωλιακών επιχειρήσεων. Σε κάθε περίπτωση, η ένταση της ρυθμιστικής παρέμβασης εξαρτάται από το εκάστοτε τμήμα της αγοράς, που αποτελεί το κρίσιμο πεδίο αναφοράς της ρύθμισης¹¹⁰.

3.2.2 Η ρύθμιση της ενεργειακής υποδομής δικτύου

¹⁰⁹ Βλ. και *Μαρίνου Μ-Θ.*, Θεσμικοί μηχανισμοί απελευθέρωσης δικτυακών αγορών, σελ. 522, όπου γίνεται λόγος περί κλαδικής εποπτείας των ρυθμιστικών αρχών

¹¹⁰ Βλ. σε *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σελ. 113.

Στην αγορά ενέργειας η υποδομή δικτύου, παρά το μονοπωλιακό χαρακτήρα της, διαδραματίζει κομβικό ρόλο, δεδομένου ότι η απρόσκοπτη και ισότιμη πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων στο δίκτυο διασφαλίζει την ομαλή ανάπτυξη δραστηριότητας στα ανταγωνιστικά τμήματα της αγοράς ενέργειας. Ως εκ τούτου, όσον αφορά τα μονοπωλιακά δίκτυα δικαιολογείται έντονη ρυθμιστική παρέμβαση με τη θέσπιση του κατάλληλου κανονιστικού πλαισίου¹¹¹. Σαφώς, ο προσδιορισμός των προϋποθέσεων πρόσβασης στα δίκτυα αποτελεί σημαντική παρέμβαση στην αγορά, εφόσον διαμορφώνει το πλαίσιο ανάπτυξης του ανταγωνισμού στα παραγωγικά και εμπορικά τμήματα, που δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως φυσικά μονοπώλια. Για το λόγο αυτό, οι όροι πρόσβασης στα δίκτυα πρέπει να αποφασίζονται κατά τρόπο και διαδικασία, που διασφαλίζει την ανεξαρτησία έναντι των συμφερόντων της ρυθμιζόμενης αγοράς¹¹². Στο πλαίσιο αυτό, με τη δεύτερη δέσμη μέτρων απελευθέρωσης στον τομέα της ενέργειας κατέστη υποχρεωτικό το σύστημα της ρυθμιζόμενης πρόσβασης, το οποίο θεμελιώνεται στον καθορισμό των τιμολογίων και εν γένει των όρων πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς και διανομής από τρίτον πέραν των συμμετεχόντων στην αγορά, αποκλείοντας την ελευθερία των διαπραγματεύσεων και εν τέλει τον ίδιο το μηχανισμό της αγοράς¹¹³.

Η ρύθμιση, που επιχειρείται σε σχέση με την ενεργειακή υποδομή δικτύου, έχει εμφανώς οικονομικές προεκτάσεις και συνίσταται εν γένει στην προηγούμενη (ex ante), προληπτική επέμβαση στην οργάνωση του τρόπου άσκησης των οικονομικών δραστηριοτήτων των διαχειριστών του δικτύου. Ειδικότερα, η διοίκηση, κατόπιν νομοθετικής εξουσιοδότησης, εκδίδει τις απαιτούμενες κανονιστικές πράξεις – κανονισμούς και κώδικες-, που καθορίζουν τα τιμολόγια πρόσβασης, τις αποδόσεις, τις επενδύσεις, καθώς και την ποιότητα των παρεχόμενων μέσω του δικτύου προϊόντων και υπηρεσιών¹¹⁴.

Περαιτέρω, το ως άνω κανονιστικό πλαίσιο συμπληρώνεται με την πρόβλεψη διαδικασίας αδειοδότησης ως προς τις δραστηριότητες διαχείρισης

¹¹¹ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 206. Επίσης, *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 113-114.

¹¹² *Ηλιάδου Αικ.*, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 42-43.

¹¹³ *Μαρίνου Μ-Θ.*, Η νέα Οδηγία 2003/54 για την πλήρη απελευθέρωση των εθνικών αγορών ενέργειας, οπ, σελ. 20-21.

¹¹⁴ *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 115.

των φυσικών μονοπωλίων. Η επιλογή καθεστώτος αδειοδότησης δικαιολογείται από την ιδιάζουσα σημασία των μονοπωλιακών δομών για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία του ανταγωνιστικού τμήματος της αγοράς και για τη βέλτιστη ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος. Από πλευράς περιεχομένου, οι άδειες αυτές περικλείουν ειδικούς όρους για την άσκηση διαχειριστικής αρμοδιότητας στο δίκτυο, με αποτέλεσμα να επιβάλλουν υποχρεώσεις στους αποδέκτες – διαχειριστές του δικτύου και να προσεγγίζουν σημαντικά τις πράξεις παραχώρησης δημόσιας υπηρεσίας. Πάντως, οι άδειες αυτές περιέχουν όρους, που επηρεάζουν έμμεσα και τη νομική θέση τρίτων προσώπων και συγκεκριμένα των χρηστών της μονοπωλιακής υποδομών, ήτοι των καταναλωτών και των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων.

Στην περίπτωση των φυσικών μονοπωλίων, όπου ο νομοθέτης προκαθορίζει το φορέα, στον οποίο θα δοθεί η άδεια, εκ των πραγμάτων η διοίκηση στερείται διακριτικής εξουσίας να διατυπώσει κρίση σκοπιμότητας για τη χορήγηση ορισμένης άδειας. Συνακόλουθα, η δυνατότητα ανάκλησης εγκριθείσας άδειας από τη διοίκηση, λόγω παράβασης κάποιου όρου δεν έχει πρακτικό αντίκρισμα, δεδομένου ότι υφίσταται πραγματικά ένας μοναδικός φορέας διαχείρισης του δικτύου, ο οποίος δεν μπορεί να αρθεί, διότι σε διαφορετική περίπτωση θα διαταραχθεί η διαχείριση της ουσιώδους μονοπωλιακής υποδομής δικτύου, μέσω των οποίων διακινούνται αγαθά και υπηρεσίες ζωτικού χαρακτήρα¹¹⁵.

3.2.3 Η ρύθμιση των ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων της αγοράς ενέργειας

Η διαδικασία απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, ιδίως στα πρώτα στάδιά της χαρακτηρίζεται από έντονη αβεβαιότητα ως προς την αναμενόμενη εξέλιξή της, γεγονός που αποτρέπει τη λήψη νέων επιχειρηματικών και επενδυτικών αποφάσεων, στο βαθμό που τέτοιες πρωτοβουλίες, συνδέονται με τον κίνδυνο μη απόσβεσης των διατεθέντων κεφαλαίων. Στην προκείμενη περίπτωση, η δημόσια ρύθμιση αποβλέπει στην εξάλειψη τέτοιων αβέβαιων

¹¹⁵ Βλ. αναλυτικά *Ηλιάδου Αικ.*, Η διεύθυνση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ. σελ. 141-143.

καταστάσεων και στην ενίσχυση της επιχειρηματικής εμπιστοσύνης, ώστε να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή νέων ενδιαφερομένων στην αγορά¹¹⁶.

Σε μια προσπάθεια ενίσχυσης της θέσης των νεοεισερχόμενων στην αγορά, προκρίθηκε ως ενδεδειγμένη η προληπτική ρυθμιστική επέμβαση, η οποία τυποποιεί τον τρόπο συμπεριφοράς των επιχειρήσεων, που μετέχουν στις ανταγωνιστικές δραστηριότητες της αγοράς, ώστε να διασφαλίζεται η ισότιμη μεταχείριση τους και η εν γένει ομαλή ανάπτυξη του ανταγωνισμού. Ειδικότερα, θεσπίζονται κώδικες και κανονισμοί οργάνωσης και λειτουργίας των αγορών δικτύου, οι οποίοι ρυθμίζουν λεπτομερώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμμετεχόντων στην οικεία αγορά, ενώ, όπου κριθεί αναγκαίο, επιβάλλουν περιορισμούς στον τρόπο δράσης αυτών¹¹⁷.

Η ως άνω ρυθμιστική παρέμβαση στην ανταγωνιστική αγορά συμπληρώνεται με την πρόβλεψη συστήματος διοικητικής αδειοδότησης, ώστε οι ενδιαφερόμενοι, αφενός να απολαμβάνουν δικαίωμα συμμετοχής και άσκησης ανταγωνιστικής δραστηριότητας σε ορισμένη αγορά και αφετέρου να επιφορτίζονται με την τήρηση συγκεκριμένων όρων και υποχρεώσεων, που απορρέουν από τη χορηγηθείσα άδεια. Ειδικότερα, στην αγορά ισχύει καταρχήν η γενική απαγόρευση ανάπτυξης ανταγωνιστικής δραστηριότητας, η οποία ωστόσο αίρεται με τη χορήγηση άδειας σε κάθε ενδιαφερόμενο, που πληροί συγκεκριμένες προϋποθέσεις¹¹⁸. Οι άδειες αυτές απονέμονται από τη Διοίκηση, κατ' ενάσκηση της διακριτικής της ευχέρειας και βάσει κρίσης σκοπιμότητας και προβλέπουν λεπτομερώς τους όρους συμπεριφοράς των δικαιούχων τους.

Σαφώς και το σύστημα διοικητικής άδειας δεν λειτουργεί αποτρεπτικά για τη συμμετοχή περισσότερων επιχειρήσεων στην αγορά ενέργειας, εξάλλου η πολλαπλότητα παρόχων αποτελεί το ζητούμενο, ενόψει των στόχων απελευθέρωσης. Ωστόσο, ο μηχανισμός αδειοδότησης διασφαλίζει, μέσω της δημόσιας παρέμβασης και του διοικητικού ελέγχου, ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην αγορά ανταποκρίνονται σε αυξημένες εγγυήσεις

¹¹⁶ *Ηλιάδου Αικ.*, Η διεύθυνση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 116-117.

¹¹⁷ Βλ. αναλυτικά *Ηλιάδου Αικ.*, Η διεύθυνση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 116-117.

¹¹⁸ Πρβλ. διεξοδικά *Ρεγγάκου – Κουτούπα Ευ.*, Η εξέλιξη της διοικητικής πράξης με τις αλλαγές της παρεμβατικής πολιτικής της διοίκησης, οπ, σελ. 305, ότι επί οικονομικού φιλελευθερισμού, η άδεια, ως πράξη περιοριστικής διοίκησης, αίρει, υπό προϋποθέσεις, γενικές απαγορεύσεις, που είχαν επιβληθεί για λόγους δημόσιας τάξης.

θεραπείας του δημοσίου συμφέροντος και προστασίας των καταναλωτών και της αγοράς από καταστάσεις υψηλής επισφάλειας, που δεν συνάδουν με τη ζωτική σημασία των ενεργειακών αγαθών και υπηρεσιών¹¹⁹.

Σε σχέση τώρα με τις πρώην μονοπωλιακές επιχειρήσεις, απαιτείται ιδιαίτερα ρυθμιστική παρέμβαση στην αγορά, ενόψει της ισχυρής θέσης, που διατηρούν οι επιχειρήσεις αυτές στην αγορά ενέργειας, ιδίως στην πρώιμη αρχική φάση απελευθέρωσής της. Πρόκειται για επιχειρήσεις, με μακρόχρονη παρουσία και παράδοση στις αντίστοιχες αγορές, με σημαντικό πελατειακό υπόβαθρο, συχνά μάλιστα έχουν ταυτιστεί με τον τομέα, ενώ διαθέτουν προνομιακή εσωτερική πληροφόρηση, γεγονός, που τους επιτρέπει να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τους επιχειρηματικούς κινδύνους. Αυτό συνεπάγεται ότι ακόμη και υπό καθεστώς απελευθέρωσης, οι πρώην μονοπωλιακές επιχειρήσεις παραμένουν ισχυροί ανταγωνιστές με εν τοις πράγμασι ιδιαίτερα προνόμια έναντι των νεοεισερχομένων στην αγορά και αποθαρρύνουν ή αποτρέπουν νέες επιχειρηματικές και επενδυτικές ανταγωνιστικές πρωτοβουλίες¹²⁰.

Εξαιτίας του γεγονότος αυτού, θεωρήθηκε αναγκαία η δημόσια ρύθμιση της αγοράς προς άρση των πραγματικών και νομικών ανισοτήτων, που υφίστανται ως προς την αντιμετώπιση, αφενός των νεοεισερχόμενων στην αγορά «παικτών» και αφετέρου των πρώην μονοπωλιακών επιχειρήσεων. Εν προκειμένω, η ρυθμιστική παρέμβαση στοχεύει να διαχειριστεί καταστάσεις ασύμμετρης πληροφόρησης και ευνοϊκής μεταχείρισης των πρώην μονοπωλιακών επιχειρήσεων, καθώς και να διασφαλίσει ισότιμους όρους άσκησης ανταγωνιστικής δραστηριότητας στην αγορά για όλες τις επιχειρήσεις, παλαιές και νέες. Στο μέτρο αυτό καθίσταται αναγκαίο να εφαρμόσει ασύμμετρες ρυθμίσεις, που εξισορροπούν και εξομαλύνουν τις συνθήκες της αγοράς¹²¹. Το γεγονός αυτό θα αποκαταστήσει περιβάλλον εμπιστοσύνης και επιχειρηματικής ανασφάλειας στην αγορά ενέργειας και θα ενθαρρύνει την

¹¹⁹ *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 137 επ.

¹²⁰ Βλ. *Ηλιάδου Αικ.*, Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και το εθνικό δίκαιο σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, οπ, σελ. 28-29.

¹²¹ Ακριβέστερα, ο ασύμμετρος χαρακτήρας της ρύθμισης έγκειται στη διάκριση των επιχειρήσεων σε σημαντικές και μη, ώστε οι πρώτες να υπόκεινται σε ιδιαίτερο και αυστηρότερο καθεστώς εποπτείας και συμπεριφοράς, ως αντιστάθμισμα της ενυπάρχουσας ανισότητας μεταξύ παλαιών μονοπωλιακών και νεοεισερχόμενων δυνάμεων στην αγορά. Διεξοδικά σε *Μαρίνο Μ-Θ.*, Θεσμικοί μηχανισμοί απελευθέρωσης δικτυακών αγορών, οπ, σελ. 523-524. Βλ. επίσης και *Ηλιάδου Αικ.* Καλή νομοθέτηση στον τομέα της ενέργειας, οπ, σελ. 41.

είσοδο νέων παικτών στην αγορά, προς όφελος του ανταγωνισμού. Τους στόχους αυτούς εξυπηρετούν ρυθμίσεις, που επιβάλλουν υποχρεώσεις διαχωρισμού των πρώην καθετοποιημένων μονοπωλιακών επιχειρήσεων ή περιορίζουν τη δράση τους αυστηρότερα, σε σχέση με τους νεοεισερχόμενους στην αγορά¹²².

Πέραν του προληπτικού χαρακτήρα της, η ρύθμιση στις ανταγωνιστικές εκφάνσεις της αγοράς μπορεί να επιτελεί και συμπληρωματική κατασταλτική λειτουργία (ex post). Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η ρύθμιση δρα προληπτικά σε αγορές, όπως οι ενεργειακές, όπου ελλείπει ο ανταγωνισμός και διέρχονται μεταβατικά από καθεστώς δημοσίου μονοπωλίου σε συνθήκες απελευθέρωσης της αγοράς ή όπου ανακύπτουν στα πρώτα στάδια της απελευθέρωσης προβλήματα ομαλής συνύπαρξης μονοπωλιακών και ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων. Αντίθετα, όταν ωριμάσουν οι συνθήκες στις αγορές αυτές, υποχωρεί η προληπτική και ενισχύεται η κατασταλτική ρύθμιση, η οποία συναντάται σε αγορές, όπου έχουν ήδη αναπτυχθεί συνθήκες ανταγωνισμού και οι αντίθετες προς το ανταγωνιστικό πνεύμα συμπεριφορές αποτελούν την εξαίρεση. Η κατασταλτική ρύθμιση λειτουργεί διπλά, πρώτον, μέσω της επιβολής κυρώσεων, για τη διασφάλιση της εφαρμογής του ισχύοντος ρυθμιστικού πλαισίου προς όφελος του ανταγωνισμού και δεύτερον με διορθωτικά μέτρα, με σκοπό την αποκατάσταση της ομαλής λειτουργίας του ανταγωνισμού¹²³.

3.3 Ο ρόλος του ρυθμιστή

3.3.1 Η αναγκαιότητα και η αδυναμία του μοντέλου των ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών: Οι δύο όψεις του ίδιου ζητήματος

Ο θεσμός των ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών προκρίθηκε κατά τις τελευταίες δεκαετίες ως ο πλέον κατάλληλος και πρόσφορος μηχανισμός για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης στα πρώτα

¹²² Για τη μεταχείριση της κυριαρχούσας πρώην μονοπωλιακής επιχείρησης στην ανταγωνιστική αγορά ενέργειας, πρβλ. *Ηλιάδου Αικ.*, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, σπ, σελ. 43-44 και Καλή νομοθέτηση στον τομέα της ενέργειας, σπ, σελ, 41.

¹²³ Για τη διπλή – προληπτική και κατασταλτική - λειτουργία της ρύθμισης στην ανταγωνιστική αγορά, πρβλ. *Ηλιάδου Αικ.*, Η διεύθυνση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σπ, σελ. 121-123.

κρίσιμα στάδια απελευθέρωσης και ανοίγματος της αγοράς ενέργειας στον επιχειρηματικό πλουραλισμό.

Σε ένα πρώτο λοιπόν επίπεδο, ενόψει ακριβώς της ως άνω περιγραφείσας ιδιαίτερης δομής των ενεργειακών αγορών δικτύου, σε συνδυασμό με την ανάγκη εκπλήρωσης των στόχων απελευθέρωσης των εν λόγω αγορών, κρίθηκε απαραίτητη η σύσταση ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών¹²⁴, οι οποίες θα φροντίζουν για τη μείωση, άλλως εξάλειψη των προνομίων των μονοπωλιακών επιχειρήσεων, τον αρμονικό συνδυασμό μονοπωλιακών και ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων της αγοράς, την αποτροπή διακρίσεων μεταξύ νέων και παλαιών παικτών της αγοράς, την απρόσκοπτη πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων στις μονοπωλιακές δικτυακές υποδομές, την ανάπτυξη πραγματικού υγιούς και όχι πλασματικού ανταγωνισμού, παραλλήλως δε για την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών και την εξομάλυνση των τυχόν ανακυπτόντων κινδύνων αστοχίας της αγοράς¹²⁵. Το νέο επιχειρηματικό περιβάλλον, που διαμορφώνεται στο πλαίσιο απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, εντάσσεται σε ένα νέο σύστημα διοικητικής κλαδικής εποπτείας, όπου ο ρυθμιστής αναλαμβάνει διαιτητικό ρόλο εξισορρόπησης των συμπεριφορών παλαιών και νέων δυνάμεων στην αγορά ενέργειας, ώστε τελικά να λειτουργεί ως ο θεματοφύλακας της νομιμότητας και της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς¹²⁶.

Παράλληλα, διατυπώθηκαν και άλλα ενδιαφέροντα επιχειρήματα, προς την κατεύθυνση της συγκρότησης ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών¹²⁷. Η υπό απελευθέρωση αγορά ενέργειας έρχεται αντιμέτωπη με δυσκίνητες και ανελαστικές γραφειοκρατικές διαδικασίες και με πολύπλοκα θέματα, που συνυφαίνονται με ποικίλες τεχνικές, οικονομικές και νομικές πτυχές. Για την κατανόηση και την αντιμετώπιση των αναφουομένων ζητημάτων στις αγορές ενέργειας απαιτούνται, μεταξύ άλλων, εξειδικευμένο προσωπικό άρτιας επιστημονικής και τεχνικής κατάρτισης, αξιοποίηση προηγμένης τεχνολογικής γνώσης, μέσων και εξοπλισμού, κατάλληλη διεπιστημονική συνεργασία, αλλά

¹²⁴ Βλ. Πράσινο Βιβλίο για τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας/com/2003/0270 τελικό

¹²⁵ Βλ. *Μαρίνου Μ-Θ.*, Αλληλεπίδραση δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου στην απελευθέρωση αγορών, σπ, σελ. 656.

¹²⁶ *Μαρίνου Μ-Θ.*, Θεσμικοί μηχανισμοί απελευθέρωσης δικτυακών αγορών, σπ, σελ. 522. Επίσης πρβλ. *Πανάγο Θ.*, Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, σπ, σελ. 22-23.

¹²⁷ Βλ. αναλυτικά τον προβληματισμό για την αναγκαιότητα σύστασης ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών σε *Ηλιάδου Αικ.*, Η διεπίδραση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σπ, σελ. 154-156.

και ταχύτητα ενέργειας, επαυξημένο αίσθημα ευθύνης και αποτελεσματικότητα¹²⁸. Οι παράγοντες αυτοί επιτάσσουν να απονεμηθούν ρυθμιστικές αρμοδιότητες σε ιδιαίτερους φορείς, εγνωσμένης επιστημονικής κατάρτισης και αρτιότητας, ικανούς να ανταποκριθούν στις ως άνω αυξημένες απαιτήσεις των υπό ρύθμιση ενεργειακών θεμάτων και εντός ενός πλαισίου ασφάλειας δικαίου να εγγυηθούν διαφανή, αμερόληπτη και αντικειμενική λήψη τεχνοκρατικά ορθών και αποτελεσματικών αποφάσεων¹²⁹.

Περαιτέρω, η αναγκαιότητα υιοθέτησης των ρυθμιστικών αρχών στηρίχθηκε στο αίτημα διαμόρφωσης ομοιόμορφου και σταθερού κανονιστικού πλαισίου, ώστε να διευκολυνθεί η ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων σε ένα περιβάλλον παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και η προσέλκυση νέων αλλοδαπών επενδύσεων¹³⁰. Τέλος, οι ρυθμιστικές αρχές κρίθηκαν αναγκαίες για τη διασφάλιση ανεξαρτησίας έναντι του κράτους, που συνεχίζει να δραστηριοποιείται επιχειρηματικά στην αγορά ενέργειας ακόμη και μετά την απελευθέρωση ή έστω να διατηρεί συμφέροντα στην αγορά. Μόνο με αυτό τον τρόπο ευνοείται η καλλιέργεια επιχειρηματικής εμπιστοσύνης και ασφάλειας, που θα διευκολύνουν την ανάπτυξη του ανταγωνισμού¹³¹.

Εν προκειμένω, αξίζει να αναδειχθεί ένας ακόμη λόγος, που ενθάρρυνε τη δημιουργία ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών και συνδεόταν με την ανάγκη ανάληψης του λεγόμενου πολιτικού κόστους των ρυθμιστικών αποφάσεων, που επιδρούν ευθέως στην κατάσταση των καταναλωτών και των επιχειρήσεων. Ασφαλώς, η εκάστοτε πολιτική εξουσία ήταν ιδιαίτερα διστακτική και δεν αποτολούσε να αναλάβει το βάρος των ρυθμιστικών αποφάσεων, το οποίο προτιμούσε να μετακυλήσει σε τέτοιες αρχές¹³², οι οποίες καλούνταν να

¹²⁸ Τζώνου Θ., Οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 22.

¹²⁹ Πρβλ. Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 35-36, όπου επισημαίνεται ότι η ευρωπαϊκής έμπνευσης δημιουργία ανεξάρτητων ρυθμιστικών φορέων στην αγορά ενέργειας συνάδει προς την αρχή της επικουρικότητας, διότι τέτοιες αρχές λειτουργούν εγγυητικά και αποτελεσματικά για την εκπλήρωση των στόχων της απελευθέρωσης και της ρύθμισης της αγοράς ενέργειας, ακριβώς επειδή τα όργανα των κρατών μελών αδυνατούν να τους εκπληρώσουν επαρκώς, είτε λόγω γραφειοκρατικών εμπλοκών είτε λόγω έλλειψης εξειδικευμένων τεχνικών και νομικών γνώσεων.

¹³⁰ Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 154-155.

¹³¹ Ηλιάδου Αικ., Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 154.

¹³² Πάντως, ο ως άνω συσχετισμός πολιτικής εξουσίας και ανεξάρτητων αρχών ανέδειξε στην ελληνική πραγματικότητα μια υποβόσκουσα αντιπαράθεση σκοπιμοτήτων, απορρέουσα από την αντιφατική συμπεριφορά της εκάστοτε πολιτικής εξουσίας, η οποία από τη μία πλευρά προέβαινε κατά τα φαινόμενα σε μαζική σύσταση ανεξάρτητων αρχών, για αποκόμιση συγκυριακού πολιτικού οφέλους, από την άλλη όμως πλευρά η ίδια πολιτική εξουσία αρνιόταν να θωρακίσει αποτελεσματικά τις νεοϊδρυθείσες αρχές, ακριβώς επειδή τις αντιμετώπιζε ανταγωνιστικά και δίσταζε να αναγνωρίσει την αξία και τη χρησιμότητα παράλληλης λειτουργίας αυτών των νέων ρυθμιστικών σχηματισμών. Για τον προβληματισμό αυτό, πρβλ. Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 17-19.

δράσουν αποτελεσματικά και να εξυγιάνουν οικονομικά πεδία μείζονος σπουδαιότητας, που στερούνταν στοιχειώδους αμεροληψίας, διαφάνειας, χρηστής διοίκησης, με διάχυτη στα ανωτέρω πεδία την ιδέα της διαπλοκής, καθώς και τη δυσπιστία του κοινού για την ασκούμενη σε αυτά διοίκηση¹³³.

Από δογματικής πλευράς, κανένα από τα ως άνω προβαλλόμενα δικαιολογητικά ερείσματα δεν κρίνεται επαρκές να θεμελιώσει από μόνο του την ανάγκη σύστασης ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών στις αγορές ενέργειας. Ως εκ τούτου, θεωρήθηκε ως πλέον ενδεδειγμένη η επιλογή της περιπτώσιολογικής (ad hoc) αξιολόγησης της αναγκαιότητας συγκρότησης τέτοιων αρχών, με γνώμονα τα πραγματικά δεδομένα κάθε αγοράς και τις εκάστοτε πολιτικές επιδιώξεις¹³⁴.

Στον αντίποδα όλων αυτών και από μια άλλη οπτική αποδίδονται στο μοντέλο των ως άνω ρυθμιστικών αρχών κανονιστικές αρρυθμίες¹³⁵, οι οποίες μπορεί να συνίστανται στην πολυνομία, στην έλλειψη κανονιστικής συνεκτικότητας, στην αποσπασματικότητα, στην εξατομικευμένη νομική αξιολόγηση και στην αδυναμία εφαρμογής των πάγιων και παραδεδεδεγμένων γενικών αρχών του δικαίου¹³⁶. Περαιτέρω, επισημαίνεται ένας κίνδυνος σύγχυσης ρόλων ρυθμιστή και ρυθμιζόμενου στο πρόσωπο του κράτους, στην περίπτωση που κατά την άσκηση του έργου της μια ρυθμιστική αρχή συγκρουσθεί με επιχείρηση, στην οποία το κράτος, ως συμμετέχον, διαθέτει επιχειρηματικά συμφέροντα.

Ο κίνδυνος αυτός στηρίχθηκε στο γεγονός ότι, αφενός το κράτος έχει ανάμειξη στα ρυθμιστικά πράγματα, αφού, χωρίς να ασκεί ιεραρχικό έλεγχο, διορίζει τα μέλη και λογοδοτεί για την λειτουργία και το έργο των ρυθμιστικών αρχών και αφετέρου έχει ανάμειξη στην υπό σύγκρουση επιχείρηση, αφού ως συμμετοχος έχει εύλογο ενδιαφέρον για την εξέλιξη των συμφερόντων της επιχείρησης, με την οποία σχετίζεται¹³⁷. Τέλος, επισημαίνεται από κάποιους το

¹³³ Τζώνου Θ., Οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές, οπ, σελ. 23-24, όπου παραστατικά γίνεται λόγος για παράλληλη λειτουργία των ΑΔΑ, οι οποίες ενεπλάκησαν, όχι ως μέλη της εκτελεστικής εξουσίας, αλλά ως οιονεί διαχειριστές πολιτικής εξουσίας, έστω κι αν δεν απολαύουν της αναγκαίας για το ρόλο αυτό νομιμοποίησης.

¹³⁴ Ηλιάδου Αικ., Η διεύθυνση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σελ. 155-156.

¹³⁵ Οι κανονιστικές αυτές δυσλειτουργίες αποτελούν την αντίστροφη όψη του ίδιου ζητήματος και για το λόγο αυτό πρέπει εν προκειμένω να αναφερθούν έστω και συνοπτικά για λόγους πληρότητας.

¹³⁶ Τσιρωνά Αθ., Θεσμικές αλλοιώσεις της δημόσιας επιχείρησης, Από το «κράτος επιχειρηματία στο «κράτος επενδυτή», οπ, σελ. 861.

¹³⁷ Τσιρωνά Αθ., Θεσμικές αλλοιώσεις της δημόσιας επιχείρησης, Από το «κράτος επιχειρηματία στο «κράτος επενδυτή», οπ, σελ. 879-880.

ενδεχόμενο αντιφατικού ρόλου των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, με το επιχείρημα ότι οι αρχές αυτές από τη μία πλευρά εκφράζουν την ευρωπαϊκή αντίληψη περί απελευθέρωσης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, ενώ από την άλλη πλευρά προβάλλουν τα εθνικά συμφέροντα κάθε κράτους μέλους έναντι της Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹³⁸.

3.3.2 Τα βασικά θεσμικά χαρακτηριστικά των ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών

Σε γενικές γραμμές, ενόψει των στόχων και των δυσκολιών της απελευθέρωσης των αγορών δικτύου, μεταξύ άλλων και των ενεργειακών, σε συνδυασμό με τις αυξημένες απαιτήσεις για αποτελεσματική ρύθμιση των αγορών, προκρίθηκε από το ευρωπαϊκό δίκαιο, κατ' εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας¹³⁹, ένα υποχρεωτικό μοντέλο οργάνωσης¹⁴⁰, το οποίο διαφοροποιείται από το παραδοσιακό ιεραρχικό σχήμα της δημόσιας διοίκησης και απαρτίζεται από τομεακές ρυθμιστικές αρχές, οι οποίες εξοπλίζονται με εγγυήσεις ανεξαρτησίας και έχουν αρμοδιότητες καθ' ύλην οριοθετημένες για κάθε επιμέρους υπό απελευθέρωση τομέα¹⁴¹.

Με βάση τα παραπάνω, το πρώτο ουσιώδες θεσμικό χαρακτηριστικό των ρυθμιστικών αρχών ενέργειας είναι να θωρακίζονται αυτές με εγγυήσεις ανεξαρτησίας¹⁴², διπλά, τόσο έναντι των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται στη ρυθμιζόμενη αγορά, όσο και έναντι του Κράτους, στο βαθμό που και αυτό λειτουργεί επιχειρηματικά στην οικεία αγορά, με στόχο την αποτροπή κινδύνων σύγκρουσης συμφερόντων. Το αίτημα για ανεξαρτησία δεν είναι τυχαίο, αντίθετα συνυφαίνεται απολύτως με τους λόγους, που

¹³⁸ Μωραΐτη – Σταμέλου, Το δίκαιο της ενέργειας σε διεθνές, κοινοτικό και εθνικό επίπεδο και ο ρόλος των διεθνών οργανισμών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών αρχών, οπ, σελ. 59.

¹³⁹ Πρβλ. Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 35-36, όπου επισημαίνεται ότι η ευρωπαϊκή έμπνευση δημιουργία ανεξάρτητων ρυθμιστικών φορέων στην αγορά ενέργειας συνάδει προς την αρχή της επικουρικότητας, διότι τέτοιες αρχές λειτουργούν εγγυητικά και αποτελεσματικά για την εκπλήρωση των στόχων της απελευθέρωσης και της ρύθμισης της αγοράς ενέργειας, ακριβώς επειδή τα όργανα των κρατών μελών αδυνατούν να τους εκπληρώσουν επαρκώς, είτε λόγω γραφειοκρατικών εμπλοκών είτε λόγω έλλειψης εξειδικευμένων τεχνικών και νομικών γνώσεων.

¹⁴⁰ Η επιλογή του ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου υπαγορεύθηκε από την ανομοιομορφη εξέλιξη των εθνικών ρυθμιστικών αρχών και τη θεσμική αυτονομία των κρατών μελών.

¹⁴¹ Ηλιάδου Αικ., Η διεξόδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 153.

¹⁴² Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities σελ 6, όπου «this requirement goes concerns not only the electricity and gas industry but also any other public body (including national, local or regional government municipalities and political organizations or structures) or private body**

οδήγησαν στη δημιουργία ρυθμιστικών αρχών, όπως αυτές εκτέθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο¹⁴³.

Διεξοδικότερα, προς την κατεύθυνση της εμπέδωσης ουσιαστικής ανεξαρτησίας, απαιτείται οι ρυθμιστικές αρχές να παραμένουν μακριά από την κλασική ιεραρχική οργάνωση της δημόσιας διοίκησης και εν γένει εκτός μηχανισμών ιεραρχικού ελέγχου – προληπτικού ή κατασταλτικού- ή εποπτείας νομιμότητας ή σκοπιμότητας. Υπό την οπτική αυτή, κατά τις επιταγές του ευρωπαϊκού δικαίου, δεν επιτρέπεται διοικητικός έλεγχος, πολλώ δε μάλλον τροποποίηση των αποφάσεων των ρυθμιστικών αρχών από μέρους των αρμόδιων υπουργών, οι οποίοι περιορίζονται απλώς στην αποδοχή ή την απόρριψη των ρυθμιστικών αποφάσεων¹⁴⁴.

«Σαφέστατα, με την απαιτούμενη ανεξαρτησία έναντι του κράτους, οι ρυθμιστικές αρχές προσεγγίζουν το μοντέλο των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών, χωρίς όμως να ταυτίζονται με αυτό¹⁴⁵. Διαφέρουν ουσιωδώς οι ανωτέρω αρχές μεταξύ τους, ως προς τους επιδιωκόμενους στόχους, δεδομένου ότι οι ρυθμιστικές αρχές ασκούν την αρμοδιότητά τους σε ορισμένους τομείς οικονομικής δραστηριότητας και συνδέονται με το εγχείρημα απελευθέρωσης των αγορών και την ανάπτυξη πραγματικού ελεύθερου ανταγωνισμού. Αντίθετα, οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές αποκτούν αρμοδιότητα σε ένα ιδιαίτερα εκτεταμένο πεδίο τομέων της κοινωνικής ζωής, κυρίως όπου συντρέχει απειλή ευχερούς προσβολής ατομικών δικαιωμάτων και, ως εκ τούτου, ανακύπτει ανάγκη ειδικής προστασίας του ατόμου».

¹⁴³ Συνοδινού Χ., Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφελείας και κοινοτικό δίκαιο, οπ, σελ. 1081. Επίσης Ηλιάδου Αικ., Ρύθμιση της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 45.

¹⁴⁴ Για μια περιεκτική ανάλυση των βασικών θεσμικών χαρακτηριστικών των ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών, πρβλ. Ηλιάδου Αικ., Ρύθμιση της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 44-46 και της ίδιας, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 157-160.

¹⁴⁵ Βλ και Βενιζέλο Ευ., Οι ανεξάρτητες αρχές μετά την αναθεώρηση του ελληνικού Συντάγματος του 1975/1986/2001 σε Κοζύρη Φ- Μεγγλίδου Σ. (Επιμ) Κείμενα Έρευνας Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών Πρακτικά Ημερίδας 29 Οκτωβρίου 2002, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σελ. 16.

Πέραν αυτού, για το λόγο ότι οι ρυθμιστικές αρχές συνδέονται με συγκεκριμένη πολιτική επιλογή απελευθέρωσης πρώην μονοπωλιακών αγορών, ο ίδιος ο αναθεωρητικός νομοθέτης απέφυγε να τις τυποποιήσει στο Σύνταγμά μας, ακριβώς για να μην προσδώσει εμμέσως συνταγματικό νομιμοποιητικό έρεισμα στην πολιτική της απελευθέρωσης, καθώς πρόκειται για μία ρευστή και ευμετάβλητη επιλογή, μη εξυπηρετούσα πάγιες και σταθερές ανάγκες και μη συνάδουσα με τον ανοικτό προσανατολισμό των οικονομικών διατάξεων του Συντάγματος, προς ένα ευρύ πεδίο διακριτικής εκτίμησης και επιλογών. Τα προλεχθέντα οδηγούν αναπόφευκτα σε διαφοροποίηση της φύσης των ανατιθέμενων αρμοδιοτήτων, αφού οι ρυθμιστικές αρχές απαιτείται να εξοπλιστούν με σαφείς αποφασιστικές αρμοδιότητες, για να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στο έργο τους, αντίθετα οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές μπορεί να ασκούν απλώς συμβουλευτική ή ελεγκτική αρμοδιότητα¹⁴⁶.

Επανερχόμενοι στα θεσμικά χαρακτηριστικά, σημειώνουμε ότι η οργάνωση και λειτουργία των ρυθμιστικών αρχών πλαισιώνεται από ένα πλέγμα ιδιαίτερων εγγυήσεων για τα μέλη τους, αλλά και για θέματα οργάνωσης, οικονομικής διαχείρισης και προσωπικού. Στην πράξη αυτό μπορεί να συνεπάγεται για τα μέλη της Αρχής υποχρέωση για αυξημένη τεχνική και επιστημονική κατάρτιση, αλλά και ορισμένη θητεία, που λήγει για συγκεκριμένους περιοριστικούς λόγους. Περαιτέρω, για την ίδια την αρχή οι εγγυήσεις αυτές μπορεί να σημαίνουν επάρκεια ανθρώπινου δυναμικού, πρόβλεψη κατάρτισης εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας και αποσύνδεση από τον κρατικό προϋπολογισμό με αυτόνομους και επαρκείς ίδιους οικονομικούς πόρους της Αρχής, προερχόμενους από τέλη και εισφορές, που επιβάλλονται στο ρυθμιζόμενο τομέα και το ύψος των οποίων δεν εξαρτάται από την έκβαση ορισμένης ρυθμιστικής απόφασης¹⁴⁷.

Τέλος, το θεσμικό περίγραμμα των ρυθμιστικών αρχών συμπληρώνεται από ένα πλέγμα προκαθορισμένων και συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων διευκρινιστικού, λεπτομερειακού και συμπληρωματικού χαρακτήρα, οι οποίες σαφώς διακρίνονται από την κεντρική αποφασιστική αρμοδιότητα του κράτους,

¹⁴⁶ Για τη διάκριση των δύο θεσμών, βλ. αναλυτικά *Ηλιάδου Αικ.*, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, σπ, σελ. 45. Βλ. επίσης *Της Ιδίας*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σπ, σελ. 173-175.

¹⁴⁷ Βλ. *Ηλιάδου Αικ.*, Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και το εθνικό δίκαιο σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, σπ, σελ. 31. *Της Ιδίας*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, σπ, σελ. 160.

σε σχέση με τη βασική οργάνωση και λειτουργία του τομέα της ενέργειας. Ειδικότερα, σε σύμπνοια προς την αρχή της επικουρικότητας θεσπίστηκε απευθείας από την ευρωπαϊκή νομοθεσία ένα ελάχιστο πλαίσιο αρμοδιοτήτων των ρυθμιστικών αρχών και επιτράπη στα κράτη μέλη να προσδιορίσουν τις λεπτομέρειες, που σχετίζονται με τις λειτουργίες και τις αρμοδιότητες των ρυθμιστικών αρχών. Στόχος των απονεμηθεισών αρμοδιοτήτων ήταν η διασφάλιση της αμεροληψίας, η εγκαθίδρυση πραγματικού ανταγωνισμού και η ομαλή λειτουργία της υπό απελευθέρωση αγοράς ενέργειας. Πάντως, δεν αρκεί η ανάθεση ενός απλού συμβουλευτικού - γνωμοδοτικού ρόλου στις ρυθμιστικές αρχές, οι οποίες πρέπει να διαθέτουν κατάλληλες αρμοδιότητες για την αποτελεσματική εκπλήρωση των καθηκόντων τους, σε σχέση με τη διαδικασία απελευθέρωσης των αγορών δικτύου¹⁴⁸.

Υπό το πρίσμα αυτό και σε ένα πρώτο συνοπτικό πλαίσιο αναγνωρίζονται στις ρυθμιστικές αρχές από το ευρωπαϊκό δίκαιο α) αρμοδιότητες συνδεδεμένες με την παρακολούθηση της αγοράς, τη σύνταξη, υποβολή και δημοσιοποίηση σχετικών εκθέσεων, με στόχο τη διαχείριση της πληροφορίας, β) βασικές αποφασιστικές αρμοδιότητες για λειτουργικά θέματα της αγοράς, που αποτελούν τον πυρήνα της ρυθμιστικής αρμοδιότητας στις δικτυακές αγορές ενέργειας, όπως για τον καθορισμό των όρων και χρεώσεων πρόσβασης στα δίκτυα και για την εξισορρόπηση φορτίου και γ) αποφασιστικές αρμοδιότητες επί καταγγελιών, που υποβάλλονται κατά των διαχειριστών των μονοπωλιακών υποδομών της αγοράς¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities σελ. 12 επόμενα**

¹⁴⁹ Βλ. αναλυτικά σε Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 36-38, σε Ηλιάδου Αικ., Ρύθμιση της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 46-47 και της ίδιας, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 161-163.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Η ΑΓΟΡΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ

Κεφάλαιο 1^ο ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

1.1 Η έννοια και η χρησιμότητα του φυσικού αερίου

Το φυσικό αέριο ανήκει στη 2^η οικογένεια των αερίων καυσίμων¹⁵⁰ και είναι ένα φυσικό προϊόν, που συναντάται σε υπόγεια κοιτάσματα της γης είτε αυτοτελώς είτε μαζί με πετρέλαιο¹⁵¹. Το φυσικό αέριο εξάγεται από γεωλογικούς σχηματισμούς και περιέχει κυρίως μεθάνιο (τουλάχιστον 75% σε αναλογία γραμμομορίων) και υδρογονάνθρακες υψηλότερου μοριακού βάρους και ενδεχομένως μικρές ποσότητες αζώτου, διοξειδίου του άνθρακα, οξυγόνου και ίχνη άλλων ενώσεων και στοιχείων, στα οποία μπορεί να έχουν προστεθεί και οσμητικές ουσίες. Στο φυσικό αέριο ανήκει το ως άνω μίγμα σε οποιαδήποτε μορφή και αν περιέλθει, λόγω μεταβολής των φυσικών συνθηκών, όπως συμπίεση, ψύξη ή οποιαδήποτε άλλη μεταβολή, περιλαμβανομένης και της υγροποίησης (Υγροποιημένο Φυσικό Αέριο-ΥΦΑ) (άρθρο 3 παρ. 2 του ν. 2364/1995 και άρθρο 2 Ορισμοί περίπτ. 30 ν. 3428/2005, άρθρο 2 παρ. 2 περίπτ. κέ' του ν4001/2011.).

Σε γενικές γραμμές, το φυσικό αέριο πρωταγωνιστεί στις ενεργειακές επιλογές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς συμβάλλει στην προώθηση της ενιαίας ευρωπαϊκής πολιτικής και θεωρείται το καύσιμο του 21ου αιώνα και συγχρόνως γέφυρα διαχρονικής μετάβασης από τις συμβατικές στις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας¹⁵².

Το φυσικό αέριο αποτελεί μια φυσική μορφή ενέργειας, δυνάμενη να χρησιμοποιηθεί χωρίς ιδιαίτερη επεξεργασία και να προκαλέσει τέλεια καύση στις κατάλληλες συσκευές, με αποτέλεσμα να θεωρείται η φιλικότερη συμβατική καύσιμη ύλη για τον άνθρωπο και για το περιβάλλον¹⁵³. Περαιτέρω,

¹⁵⁰ Βλ. ενότητα φυσικού αερίου σε διαδικτυακό τόπο www.depa.gr.

¹⁵¹ Σχετικές οι ενότητες για το φυσικό αέριο και τις χρήσεις και οφέλη στο διαδικτυακό τόπο www.aerioattikis.gr.

¹⁵² Σχετικός διαδικτυακός τόπος www.depa.gr, Η ΔΕΠΑ με μία ματιά.

¹⁵³ Σχετικές οι ενότητες για το φυσικό αέριο και τις χρήσεις και οφέλη στο διαδικτυακό τόπο www.aerioattikis.gr.

χρησιμοποιείται ως εφεδρικό καύσιμο, και όχι μόνο για την ουσιαστική ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας¹⁵⁴.

Το εν λόγω καύσιμο έχει πολλαπλές εφαρμογές, καθώς χρησιμοποιείται κυρίως στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας¹⁵⁵, στη βιομηχανία, σε εμπορικές και οικιακές δραστηριότητες και στην κίνηση των οχημάτων¹⁵⁶. Εκτενέστερα, το φυσικό αέριο αποτελεί μία εγγυημένη και απόλυτα λειτουργική λύση για την αδιάλειπτη τροφοδοσία και απρόσκοπτη λειτουργία μεγάλων επιχειρήσεων, όπως ξενοδοχείων, καταστημάτων, εμπορικών κέντρων, αλλά και δημόσιων συγκροτημάτων, όπως νοσοκομείων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ώστε να καλύπτονται προσηκόντως οι αυξημένες ενεργειακές τους ανάγκες.

Περαιτέρω, το φυσικό αέριο με τις οικιακές εφαρμογές του (θέρμανση, ζεστό νερό, παρασκευή φαγητού) διευκολύνει την καθημερινότητα των νοικοκυριών και την εξυπηρέτηση των βασικών αναγκών των χρηστών του. Επίσης, σημαντικά ευεργετήματα προκύπτουν από την εφαρμογή φυσικού αερίου στον αγροτικό κλάδο και ιδιαίτερα στα θερμοκήπια, για τη θέρμανση και τον εμπλουτισμό του χώρου με διοξείδιο του άνθρακα, ώστε να επιτυγχάνεται υψηλότερη παραγωγή και βελτιωμένη ποιότητα προϊόντων. Τέλος, σήμερα το φυσικό αέριο κίνησης θεωρείται ότι ανήκει στα πλέον πιο οικονομικά και ασφαλή καύσιμα, που χρησιμοποιούνται στις μεταφορές, ειδικά στο θαλάσσιο χώρο αντί του πετρελαίου, αφού δεν νοθεύεται, λόγω της άμεσης διοχέτευσής του από το εθνικό σύστημα μεταφοράς απευθείας στα πρατήρια παροχής καυσίμων, μέσω ειδικών αγωγών¹⁵⁷.

«Τα οφέλη από τη χρήση του φυσικού αερίου είναι πολλαπλά, γι' αυτό και προτιμάται σε σχέση με τα λοιπά κλασικά καύσιμα και κυρίως έναντι του πετρελαίου:

Πρώτον για λόγους (γεω)στρατηγικούς, διότι τα παγκόσμια αποθέματα φυσικού αερίου είναι μεγαλύτερα από εκείνα του πετρελαίου,

¹⁵⁴ Σχετικός διαδικτυακός τόπος www.depa.gr, Η ΔΕΠΑ με μία ματιά.

¹⁵⁵ *Θωμαδάκη Δ.*, «Σημερινές συνθήκες στην ελληνική αγορά ενέργειας», *Ενέργεια και Δίκαιο*, 12/2009, σελ 19, όπου τονίζεται ιδιαίτερα η ανάγκη εξελικτικής συμπίεσης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.

¹⁵⁶ *Φορτσάκη Π. Θ.* – *Φαραντούρη Ε. Ν.*, *Δίκαιο της Ενέργειας*, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 60.

¹⁵⁷ Πρβλ. ενότητα φυσικού αερίου σε διαδικτυακό τόπο www.depa.gr και ενότητες για το φυσικό αέριο και τις χρήσεις και οφέλη στο διαδικτυακό τόπο www.aerioattikis.gr.

εξασφαλίζουν περισσότερα χρόνια ενεργειακής κάλυψης των αναγκών του πλανήτη και είναι πιο διάσπαρτα πάνω στην υδρόγειο¹⁵⁸.

Δεύτερον για λόγους περιβαλλοντικούς, διότι το φυσικό αέριο είναι πιο φιλικό προς το περιβάλλον, τόσο κατά την εξόρυξη, όσο και κατά τη χρήση, μάλιστα θεωρείται το λιγότερο ρυπογόνο συμβατικό καύσιμο, διότι με καθαρή καύση πρακτικά δεν εκπέμπει αιθάλη και αιωρούμενα σωματίδια, μειώνοντας την ατμοσφαιρική ρύπανση, επιπλέον αποδεσμεύει λιγότερο διοξείδιο του άνθρακα, με αποτέλεσμα να συμβάλλει στην αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου, ενώ δεν αποτελείται από ενώσεις θείου, που βλάπτουν το περιβάλλον και δημιουργούν το φαινόμενο της όξινης βροχής.

Τρίτον για λόγους τεχνικούς και ενεργειακούς, διότι η χρήση φυσικού αερίου για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος συνεισφέρει στη εξοικονόμηση απωλειών ενέργειας, τόσο επειδή είναι πιο αποδοτικό κατά την παραγωγή ρεύματος από τις λοιπές πρώτες ύλες, όσο και επειδή επιτρέπει τη λειτουργία μονάδων παραγωγής κοντά στις περιοχές κατανάλωσης, ελαττώνοντας έτσι τις απώλειες που συνδέονται με την μεταφορά, περαιτέρω επιτρέπει την υιοθέτηση καινούργιας τεχνολογίας υψηλής ενεργειακής απόδοσης σε πολλές βιομηχανικές εφαρμογές και διευκολύνει τον εκσυγχρονισμό του ενεργειακού εξοπλισμού των μονάδων. Λόγω της πρωτοποριακής θέσης του φυσικού αερίου για την παραγωγή ηλεκτρισμού, δημιουργείται στενή αλληλεπίδραση των δύο αγορών ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου.

Τέταρτον για λόγους οικονομικούς, διότι το φυσικό αέριο είναι γενικά φθηνότερη πηγή ενέργειας από το πετρέλαιο, επηρεάζοντας θετικά την παραγωγή και την απασχόληση, με απώτερα οφέλη την ορθολογική χρήση της ενέργειας, την ελάττωση του λειτουργικού κόστους, τη διάσωση ενεργειακών και οικονομικών πόρων, την αύξηση της αποδοτικότητας, την τόνωση της ανταγωνιστικότητας, καθώς και την περιορισμένη ανάγκη συντήρησης των συσκευών. Περαιτέρω, συνδράμει και στη μείωση της ανεργίας με τη δημιουργία νέων θέσεων και ειδικοτήτων απασχόλησης. Επίσης, λογίζεται διαχρονικά ως η πιο οικονομικά συμφέρουσα επιλογή καυσίμου, αφού, λόγω πιο

¹⁵⁸ Βλ. εκτενώς σε Φίλη Κ., Ενέργεια: Εργαλείο σύγκλισης ή προϊόν ανταγωνισμού; Η περίπτωση της Ανατολικής Μεσογείου σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., όπου αναδεικνύονται οι γεωστρατηγικοί συσχετισμοί σε σχέση με τους υδρογονάνθρακες στην περιοχή μας, ήτοι στην Ανατολική Μεσόγειο.

ανταγωνιστικών τιμολογίων, αποδίδει μακροπρόθεσμα μέγιστη επενδυτική ωφέλεια για οικιακή και επαγγελματική χρήση.

Πέμπτο για λόγους πρακτικής χρησιμότητας, αφού είναι εύκολο και απλό στη χρήση του και πάντοτε διαθέσιμο από το δίκτυο, ενώ δεν προϋποθέτει την εγκατάσταση δεξαμενής, με αποτέλεσμα την εξοικονόμηση χώρου, την καθαριότητα και την απαλλαγή από τις δυσάρεστες μυρωδιές και τα υπολείμματα του πετρελαίου»¹⁵⁹.

1.2 Η ένταξη του φυσικού αερίου στην ελληνική αγορά ενέργειας

Πριν αναφερθούμε εκτενώς στην παρουσία του φυσικού αερίου στην ενεργειακή ζωή της χώρας μας, αξίζει να παραθέσουμε ορισμένα χρήσιμα ιστορικά στοιχεία¹⁶⁰. Ειδικότερα, πρόδρομος του φυσικού αερίου στη χώρα μας υπήρξε το φωταέριο. Ήδη από το 1857 ξεκίνησε η παραγωγή του φωταερίου με πρώτη ύλη το κάρβουνο σε εργοστάσιο στο Γκάζι, ενώ το 1939 η εταιρεία φωταερίου περιέρχεται στο Δήμο Αθηναίων. Πλέον, η Δημοτική Επιχείρηση Φωταερίου Αθηνών (ΔΕΦΑ) προμηθεύει τους καταναλωτές με φωταέριο μέχρι το 1985, οπότε και έπαυσε να λειτουργεί το εργοστάσιο στο Γκάζι και αρχίζει να παράγεται αέριο από νάφθα στα Δημόσια Διυλιστήρια Ασπροπύργου. Το Σεπτέμβριο του 1988, ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (εφεξής ΔΕΠΑ) με συμμετοχή στο μετοχικό της κεφάλαιο κατά 35% της εταιρείας Ελληνικά Πετρέλαια ΑΕ και κατά 65% του Ελληνικού Δημοσίου¹⁶¹, η οποία και απορρόφησε την ΔΕΦΑ.

Η τεχνολογική πρόοδος και οι σύγχρονες απαιτήσεις κατέστησαν αναγκαία την υιοθέτηση νέων μορφών ενέργειας, περισσότερο αποδοτικών και φιλικών προς το περιβάλλον. Προς το σκοπό αυτό, και η χώρα μας ανέλαβε μια καινοτόμο πρωτοβουλία και προέβη το 1987 στην ένταξη του φυσικού αερίου στο ενεργειακό σύστημά της¹⁶².

¹⁵⁹ βλ. Θ. Π. Φορτσάκης, «Δίκαιο της Ενέργειας», 2009, σπ, σελ. 75. Επίσης, βλ. ενότητα φυσικού αερίου σε διαδικτυακό τόπο www.dera.gr και ενότητες για το φυσικό αέριο και τις χρήσεις και οφέλη στο διαδικτυακό τόπο www.aerioattikis.gr.

¹⁶⁰ Βλ. ιστορική αναδρομή σε διαδικτυακό τόπο www.aerioattikis.gr.

¹⁶¹ Βλ. και ιστορική αναδρομή σε διαδικτυακό τόπο www.aerioattikis.gr, όπου αναφέρεται ότι η ΔΕΠΑ δημιουργήθηκε, απορροφώντας τη Δημοτική Επιχείρηση Φωταερίου Αθηνών (ΔΕΦΑ), το προσωπικό της οποίας μεταφέρθηκε στην Εταιρεία Διανομής Αερίου (ΕΔΑ), θυγατρική της ΔΕΠΑ.

¹⁶² Η απόφαση ελήφθη από το Κυβερνητικό Συμβούλιο, κατόπιν εισήγησης του τότε Υπουργού Βιομηχανίας και Ενέργειας Α. Πεπονής.

Οι λόγοι, που επέβαλλαν αυτή την απόφαση, σχετίζονται απολύτως με τα εκτεθέντα στο προηγούμενο κεφάλαιο. Σαφέστατα, η είσοδος του φυσικού αερίου στο ενεργειακό ισοζύγιο της Ελλάδος το 1997, αποτέλεσε τη σπουδαιότερη επιλογή της τελευταίας δεκαετίας, μετά τον εξηλεκτρισμό της χώρας¹⁶³, που επηρέασε πολλαπλά την εξέλιξη του κλάδου ενέργειας στην προσπάθεια σύγκλισης με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Κατά το χρονικό αυτό στάδιο, το φυσικό αέριο θεωρήθηκε από την Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, ως «στρατηγικό καύσιμο του ενεργειακού συστήματος της χώρας» σε μεσοπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα, ενώ η διείσδυση του φυσικού αερίου, υπό ανταγωνιστικούς όρους, συνδέθηκε άρρηκτα από την ΡΑΕ, με την επίτευξη των στόχων για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, την εισαγωγή νέων τεχνολογιών, την παροχή σύγχρονων υπηρεσιών προς τους καταναλωτές, τον εκσυγχρονισμό και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, τη διαφοροποίηση των ενεργειακών πηγών της χώρας και τον περιορισμό της εξάρτησης από το πετρέλαιο, και ιδίως με την ικανοποίηση των διεθνών δεσμεύσεων της Ελλάδας στο πλαίσιο του Πρωτοκόλλου του Κιότο και βελτίωσης του περιβάλλοντος στις πόλεις¹⁶⁴.

«Η ολοκλήρωση και θέση σε λειτουργία του συστήματος μεταφοράς φυσικού αερίου (ΕΣΦΑ) το φθινόπωρο του 1996 ανέδειξε την Ελλάδα σε μία ταχέως αναπτυσσόμενη αγορά φυσικού αερίου, ενώ συγχρόνως προσέλκυσε σημαντικό ύψους ξένες επενδύσεις (350 εκατ. Ευρώ έως σήμερα) περιλαμβανομένης της ανάπτυξης και εκμετάλλευσης των δικτύων διανομής στις πόλεις της Αττικής, Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης, με ευνοϊκές επιπτώσεις στην απασχόληση και την ανάπτυξη μικρού μεγέθους νέων επιχειρήσεων. Παράλληλα εκδηλώθηκε μεγάλο ενδιαφέρον για την κατασκευή και από Έλληνες και ξένους επενδυτές, σταθμών ηλεκτροπαραγωγής που θα χρησιμοποιούν φυσικό αέριο ως καύσιμο.

Η δημιουργία των κατάλληλων οικονομικών προϋποθέσεων στη ενεργειακή αγορά, που θα επιτρέψουν την ωρίμανση της αγοράς φυσικού αερίου στην Ελλάδα, μέσω της απορρόφησης ποσοτήτων στην

¹⁶³ Πρβλ. Φορτσάκη Θ.-Φαραντούρης Ν, Δίκαιο της ενέργειας, 2016, σπ, σελ. 61.

¹⁶⁴ Βλ. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιούλιος 2000- Δεκέμβριος 2002», σελ. 222-223.

ηλεκτροπαραγωγή και στις πόλεις, κρίθηκε από την Πολιτεία και τη ΡΑΕ ως παράγοντας καθοριστικής σημασίας για τη βιωσιμότητα του μεγάλου έργου υποδομής του φυσικού αερίου και την επίτευξη των ανωτέρω στόχων της ενεργειακής πολιτικής. Περαιτέρω και με δεδομένη την προτεραιότητα στη διείσδυση του φυσικού αερίου στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας, θεωρήθηκε μεγάλης σημασίας για ένα ενεργειακό σύστημα, η κατά το δυνατόν **μεγιστοποίηση της χρήσης του φυσικού αερίου ως καύσιμο στις τελικές ενεργειακές καταναλώσεις**, παρά τη χρήση του στη μετατροπή της ενέργειας σε άλλες μορφές. Στο πλαίσιο αυτό αποδόθηκε μεγάλη σημασία στην προώθηση του φυσικού αερίου στη τελική κατανάλωση των κατοίκων πόλεων, μέσω των Εταιρειών Παροχής Αερίου, στις οποίες παραχωρήθηκαν κατά τα έτη 2001 και 2000, άδειες διανομής στα τρία μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας (Αττική, Θεσσαλία και Θεσσαλονίκη)»¹⁶⁵.

Κεφάλαιο 2° Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ

2.1. Η μονοπωλιακή οργάνωση υπό το καθεστώς του ν.2364/1995

«Η ελληνική αγορά φυσικού αερίου δρομολογήθηκε με την Οδηγία 91/296/ΕΟΚ για τη διαμετακόμιση φυσικού αερίου μέσω των μεγάλων δικτύων και την Οδηγία 90/377/ΕΟΚ, για τη διαφάνεια των τιμών αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας για το τελικό βιομηχανικό καταναλωτή»¹⁶⁶. Αρχικά, στα πλαίσια του τότε επικρατούντος κρατικού παρεμβατισμού, ο τομέας του φυσικού αερίου οργανώθηκε κατά το μονοπωλιακό μοντέλο. Στο στάδιο αυτό, ίσχυε ο **ν. 2364/1995**, που είχε τίτλο «Σύσταση του Σώματος Ενεργειακού Ελέγχου και Σχεδιασμού, εισαγωγή, μεταφορά, εμπορία και διανομή φυσικού αερίου και άλλες διατάξεις», όπως μετέπειτα τροποποιήθηκε από το ν. 2528/1997.

Και στη δική μας έννομη τάξη, παρά τις φιλελεύθερες καταβολές της, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 επικράτησε μια «αγοραφοβική», έντονα

¹⁶⁵ Βλ. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιούλιος 2000- Δεκέμβριος 2002», σελ. 223

¹⁶⁶ Φορτσάκη Θ.-Φαραντούρης Ν, Δίκαιο της ενέργειας, 2016, σπ, σελ. 64.

κρατικιστική αντίληψη, σαφώς επιφυλακτική στην οικονομία της αγοράς και οργανώθηκε μία δημόσια οικονομία ισχυρού κρατικού παρεμβατισμού¹⁶⁷, με την υιοθέτηση του μοντέλου της δημόσιας επιχείρησης. Στην ελληνική πραγματικότητα, η δημόσια επιχείρηση συστήνεται από το κράτος ως αυτοτελές νομικό πρόσωπο με νόμο ή κανονιστική διοικητική πράξη διότι οδηγεί σε περιορισμό της οικονομικής ελευθερίας, προϋποθέτει ανάλωση τμήματος της κρατικής περιουσίας και ανήκει στο κράτος, υποκείμενη σε έντονη εποπτεία και έλεγχο¹⁶⁸. Αποβλέπει στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, μέσω της εξασφάλισης αγαθών και υπηρεσιών θεμελιώδους σημασίας για τον καταναλωτή, αλλά και σε οικονομικό αποτέλεσμα, συνιστάμενο όχι αναγκαία μόνο στο κέρδος, αλλά και στη μείωση του κόστους των ως άνω προϊόντων ή υπηρεσιών¹⁶⁹.

Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο, που καθορίστηκε με το ν. 2364/1995, η ελεγχόμενη κατά πλειοψηφία από το ελληνικό κράτος **μονοπωλιακή επιχείρηση φυσικού αερίου ΔΕΠΑ Α.Ε. είχε υπό την ιδιοκτησία της και διαχειριζόταν το σύστημα** μεταφοράς φυσικού αερίου, εισήγαγε το φυσικό αέριο και το πουλούσε στους μεγάλους πελάτες –μεγάλους βιομηχανικούς πελάτες και τη ΔΕΗ- καθώς και στις Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ), στις οποίες συμμετείχαν και ιδιώτες επενδυτές. **Οι ΕΠΑ** λειτουργούσαν υπό καθεστώς **μονοπωλιακής παραχώρησης σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας** και πωλούσαν αέριο στους μικρούς καταναλωτές των περιοχών αυτών.

2.2 Οι Δραστηριότητες στην αγορά φυσικού αερίου

¹⁶⁷ Δελλή Γ., Κοινή ωφέλεια και αγορά, τομος Α', Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2008, σελ. 14 και 50 επ.. Στη σελ. 14 αναφέρεται παραστατικά ότι το ελληνικό κράτος αποδείχθηκε φιλελεύθερο μεν, «αγοραφοβικό» δε.

¹⁶⁸ Επίσης Σπηλιωτόπουλου Επ., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Τόμος Ι, σελ. 369 υποσ. 26, 371,373-374 και 377-379, όπου εξειδικεύεται το περιεχόμενο της ασκούμενης εποπτείας, ενδεικτικά σε επίβλεψη και έλεγχο της επιχείρησης, προσαρμογή στην τηρούμενη κυβερνητική πολιτική, εξοικονόμηση κεφαλαίων, ορθολογιστική οργάνωση και ανάπτυξη νέων οικονομικών κλάδων.

¹⁶⁹ Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 2047/1983, ΕλΣυν 36/1990, ΑΕΔ 40-41/1991, 86, 87 και 91/1997, 21/2000, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ. Σπυρόπουλου Φ., Εισαγωγή στο συνταγματικό δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006, σελ. 371.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του ν. 2364/1995 «η άσκηση των δραστηριοτήτων της αγοράς, εισαγωγής, μεταφοράς, αποθήκευσης, επεξεργασίας, διανομής και πώλησης φυσικού αερίου στην ελληνική επικράτεια, γίνεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στον παρόντα νόμο, είναι δημόσιας ωφέλειας και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας». Οι εν λόγω δραστηριότητες ασκούνταν στο σύνολο τους από την Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (εφεξής ΔΕΠΑ). Ειδικότερα, η ΔΕΠΑ είχε το δικαίωμα αγοράς, εισαγωγής, εξαγωγής, μεταφοράς, αποθήκευσης, επεξεργασίας και προσθήκης οσμητικών ουσιών πώλησης, διανομής και γενικά εμπορίας του φυσικού αερίου¹⁷⁰.

Η αγορά φυσικού αερίου στη Ελλάδα στηριζόταν και εξακολουθεί να στηρίζεται σε εισαγωγές από άλλες χώρες, δεδομένου ότι το φυσικό αέριο δεν αποτελεί ενδογενή πηγή καυσίμου για τη χώρα μας, η οποία διαθέτει μικρά κοιτάσματα από αυτό¹⁷¹. Εξάλλου η εισαγωγή και η αξιοποίηση του φυσικού αερίου προϋποθέτουν την ύπαρξη κατάλληλης υποδομής για τη μεταφορά, την αποθήκευση και τη διανομή του. **Το σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου (ΕΣΦΑ), ολοκληρώθηκε και τέθηκε σε λειτουργία το φθινόπωρο του 1996.** Κατά τα πρώτα έτη της λειτουργίας του διέθετε μία μόνο κύρια είσοδο εισαγωγών, δηλαδή την διασύνδεση με την Βουλγαρία, από την οποία και γινόταν εισαγωγή φυσικού αερίου αποκλειστικά ρωσικής προέλευσης. «*Η δεύτερη είσοδος εισαγωγών βρισκόταν στο σταθμό υγροποίησης της Ρεβυθούσας στην Αττική, η οποία όμως για τεχνικούς και οικονομικούς λόγους προοριζόταν να εξυπηρετεί την εξισορρόπηση των διακυμάνσεων του φορτίου φυσικού αερίου, παρά να αποτελεί πηγή εναλλακτικής τροφοδοσίας της χώρας*»¹⁷².

2.2.1 Η μεταφορά και πώληση φυσικού αερίου

Σύμφωνα με το νόμο 2364/1995, ως μεταφορά φυσικού αερίου νοείται η διοχέτευση φυσικού αερίου μέσω δικτύου αγωγών πίεσης σχεδιασμού

¹⁷⁰ Βλ. άρθρο 3 παρ. 5 του ν.2364/95.

¹⁷¹ Βλ. Κόλια Μ.- Μαυρουδή Γ., Οι υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας στους τομείς ηλεκτρισμού και του φυσικού αερίου στην Ελλάδα, οπ, σελ. 30.

¹⁷² Βλ. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων της ΡΑΕ, «Ιούλιος 2000 -Δεκέμβριος 2002», σελ. 226.

μεγαλύτερης των 19 barg, καθώς επίσης και η διαμετακόμιση φυσικού αερίου σε υγροποιημένη μορφή μέσω πλοίων ή οχημάτων. Ως Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου ορίστηκε «*το σύνολο των εγκαταστάσεων του δικτύου μεταφοράς του φυσικού αερίου μέσα στην ελληνική επικράτεια, το οποίο περιλαμβάνει τον κεντρικό αγωγό, τους κλάδους μεταφοράς, τις κάθε μορφής εγκαταστάσεις ή χώρους αποθήκευσης και επανεισαγωγής του αερίου στο δίκτυο μεταφοράς, τις εγκαταστάσεις μετρήσεων, συμπίεσης, αποσυμπίεσης, ελέγχου και γενικά τις εγκαταστάσεις που αποτελούν στοιχεία της λειτουργίας και υποστήριξης του δικτύου μεταφοράς*¹⁷³».

Φορέας διαχείρισης του Εθνικού Συστήματος Μεταφοράς Φυσικού Αερίου, στο οποίο στην συνέχεια συμπεριλήφθηκε και ο σταθμός υγροποιημένου φυσικού αερίου στη Ρεβυθούσα, σε όλη την ελληνική επικράτεια ορίστηκε η ΔΕΠΑ (άρθρο 3 παρ. 3 του ν. 2364/1995), στην οποία και παραχωρήθηκε το ανεκχώρητο δικαίωμα του προγραμματισμού, κατασκευής, κυριότητας και εκμετάλλευσης του Εθνικού Συστήματος Μεταφοράς. Στην ΔΕΠΑ ανατέθηκε επίσης και το αποκλειστικό προνόμιο της χρήσης της υποδομής αυτής για την εισαγωγή, παροχή και προμήθεια φυσικού αερίου σε πελάτες. Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 6 του εν λόγω νόμου η ΔΕΠΑ είχε το δικαίωμα πώλησης φυσικού αερίου: α) στις Εταιρείες Διανομής Αερίου (εφεξής ΕΔΑ) και στις Εταιρείες Παροχής Αερίου (εφεξής ΕΠΑ), β) στους μεγάλους καταναλωτές, γ) για κίνηση οχημάτων, καθώς και δ) σε βιομηχανικούς και άλλους καταναλωτές φυσικού αερίου, ανεξαρτήτως ύψους κατανάλωσης, κατά το χρονικό διάστημα, που μεσολαβούσε ως την έκδοση των κατωτέρω αναφερόμενων αδειών διανομής.

«Οι εν λόγω ρυθμίσεις είχαν ως επακόλουθο να τελεί ο κλάδος του φυσικού αερίου υπό μονοπωλιακό καθεστώς, γεγονός που συνεπαγόταν καμία υποχρέωση για ξεχωριστά τιμολόγια για τη χρήση του συστήματος μεταφοράς φυσικού αερίου ή τη χρήση του σταθμού ΥΦΑ. Αντιθέτως η χρέωση για υπηρεσίες μεταφοράς φυσικού αερίου και για τη χρήση του σταθμού ΥΦΑ περιλαμβανόταν στα τιμολόγια και τις συμβάσεις της ΔΕΠΑ με τα οποία προμήθευε φυσικό αέριο σε καταναλωτές και στις εταιρείες παροχής φυσικού αερίου στις πόλεις (τις ΕΠΑ). Η εν λόγω χρέωση η οποία και δεν εμφανιζόταν

¹⁷³ Βλ. άρθρο 3 παρ. 2 περίπτωση δ του ν.2364/1995.

χωριστά στα τιμολόγια της ΔΕΠΑ, δεν ήταν σε καμία περίπτωση ομοιόμορφη μεταξύ των καταναλωτών δεδομένου ότι το ύψος των τιμών προμήθειας φυσικού αερίου προσδιορίζονταν κατά καταναλωτή σύμφωνα με κριτήρια εμπορικά, τα οποία σχετίζονταν με το βαθμό προθυμίας του καταναλωτή να δεσμεύεται ως προς την κατανάλωση φυσικού αερίου»¹⁷⁴.

2.2.2 Η διανομή φυσικού αερίου

Ως Διανομή ορίστηκε «η διοχέτευση φυσικού αερίου μέσω αγωγών, εκτός των αγωγών πίεσης άνω των 19 barg». Το φυσικό αέριο εισάγεται στην Ελλάδα μέσω αγωγών υψηλής πίεσης, από τους οποίους μεταφέρεται στις εισόδους των πόλεων. Από εκεί διανέμεται μέσα από δίκτυα μέσης και χαμηλής πίεσης σε βιομηχανικούς, εμπορικούς και οικιακούς καταναλωτές. Η ανάπτυξη των δικτύων διανομής στις αστικές περιοχές της χώρας και η παροχή αερίου στους πελάτες των περιοχών αυτών επιτεύχθη μέσω της θεσμοθέτησης, σύστασης και λειτουργίας των Εταιριών Παροχής Αερίου (ΕΠΑ) σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές της χώρας.

Όπως προαναφέρθηκε, η ΔΕΠΑ είχε το δικαίωμα πώλησης φυσικού αερίου μεταξύ άλλων στους μεγάλους καταναλωτές καθώς και για κίνηση οχημάτων. Τα εν λόγω δικαιώματα, μπορούσε, βάσει ρητής νομοθετικής πρόβλεψης, να τα εκχωρήσει εν όλω ή εν μέρει στις ήδη συσταθείσες από αυτή **Εταιρείες Διανομής Αερίου (εφεξής ΕΔΑ)** καθώς και στις **Εταιρείες Παροχής Αερίου (εφεξής ΕΠΑ)**, η σύσταση των οποίων προβλέφθηκε από τις διατάξεις των παρ. 6 και 7 του άρθρου 4 του ν.2364/1995.

Περαιτέρω στις ΕΔΑ ή στη ΔΕΠΑ χορηγήθηκε εκ του νόμου το αποκλειστικό δικαίωμα :

α) προγραμματισμού μελέτης σχεδιασμού, κατασκευής, κυριότητας και εκμετάλλευσης Συστήματος Διανομής Φυσικού Αερίου στη γεωγραφική περιοχή δραστηριότητας τους και

¹⁷⁴ Βλ. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων της ΡΑΕ, «Ιούλιος 2000- Δεκέμβριος 2002», σελ 227.

β) πώλησης φυσικού αερίου σε καταναλωτές, που καταναλώνουν ετησίως όγκο φυσικού αερίου μέχρι του αντίστοιχου των εκατό (100) γιγαβατωρών Ανώτερης Θερμογόνου Δύναμης.

Τα προαναφερόμενα δικαιώματα των ΕΔΑ ή της ΔΕΠΑ κατά περίπτωση, πλην του δικαιώματος της κυριότητας, επιτρεπόταν να εισφερθούν¹⁷⁵ μόνο σε Ανώνυμες Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ), η σύσταση των οποίων θα ελάμβανε χώρα, κατόπιν ειδικά καθοριζόμενης από το νόμο διαδικασίας. Ειδικότερα οι ΕΔΑ ή η ΔΕΠΑ μπορούσαν να προκηρύσσουν δημόσιους διεθνείς διαγωνισμούς, χωρίς χρονικό προσδιορισμό, με αντικείμενο την ανάδειξη ιδιωτών επενδυτών, οι οποίοι επρόκειτο να συνάψουν σύμβαση μαζί τους για την εκμετάλλευση δικτύου διανομής φυσικού αερίου και να συμμετάσχουν στη υπό σύσταση ΕΠΑ, με αποκηρυσσόμενο ποσοστό συμμετοχής σε κάθε περίπτωση μέχρι σαράντα εννέα τοις εκατό (49%) επί του μετοχικού κεφαλαίου¹⁷⁶. Στο διαγωνισμό μπορούσαν να συμμετάσχουν επιχειρήσεις ή ομάδες επιχειρήσεων συμβατικά συνδεδεμένες, με πείρα στην ανάπτυξη, λειτουργία και διαχείριση συστημάτων διανομής φυσικού αερίου. Οι υπό σύσταση ΕΠΑ θα είχαν την μορφή ανωνύμων εταιρειών και αποκλειστικό σκοπό τον **προγραμματισμό, τη μελέτη, το σχεδιασμό, την κατασκευή και την εκμετάλλευση συστήματος διανομής φυσικού αερίου**, στα γεωγραφικά όρια της δραστηριότητας που προσδιορίζονταν επακριβώς στο καταστατικό τους, κατόπιν χορήγησης άδειας διανομής χρονικής ισχύος από 25 έως 35 έτη.

Το 1995 η **ΔΕΠΑ ίδρυσε** τρεις θυγατρικές εταιρείες, **τις ΕΔΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας, των οποίων κατείχε το σύνολο των μετοχών**. Στη συνέχεια οι ΕΔΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας διεξήγαγαν κατά τα έτη 2000-2001 τρεις διεθνείς διαγωνισμούς για την εξεύρεση ιδιωτών επενδυτών, προκειμένου να συστήσουν από κοινού τις αντίστοιχες ΕΠΑ, με αντικείμενο την ανάπτυξη, λειτουργία, συντήρηση και εκμετάλλευση του συστήματος διανομής φυσικού αερίου, που εντάσσεται στις

¹⁷⁵ Προκειμένου για τις ΕΔΑ εντός των γεωγραφικών ορίων δραστηριότητας τους και προκειμένου για τη ΔΕΠΑ εντός των γεωγραφικών ορίων που αυτή θα θεωρούσε σκόπιμο.

¹⁷⁶ Βλ. και άρθρο 179 του ν.4001/2011 με το οποίο τροποποιήθηκε η σχετική παράγραφος του άρθρου 4 του ν.2364/95. Υπό την ρύθμιση αυτή οι ιδιώτες επενδυτές που θα αναδειχθούν θα συμμετέχουν σε ποσοστό συμμετοχής **τουλάχιστον** 35% της αντίστοιχης ΕΠΑ. Βλ και παρ. 12 του άρθρου 4 του ν.2364/1995, η οποία προστέθηκε με την παρ. 5 του άρθρου 7ης από 16-12-2011 ΠΙΝΠ (ΦΕΚ Α 262/16.12.2011), σύμφωνα με την οποία «καταργείται κάθε περιορισμός αναφορικά με το ανώτατο επιτρεπτό ποσοστό συμμετοχής ιδιωτών επενδυτών στο μετοχικό κεφάλαιο Ανωνύμων Εταιρειών Παροχής Αερίου (ΕΠΑ Α.Ε)

περιοχές τους για τα επόμενα τριάντα χρόνια. Μετά την ολοκλήρωση των διαγωνισμών, που ανέδειξαν ως πλειοδότες επενδυτές τις εταιρείες Attiki Denmark ApS για την περιοχή της Αττικής και την εταιρεία ITALGAS για τις περιοχές της Θεσσαλονίκης και της Θεσσαλίας, **συστάθηκαν οι ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας** με συμμετοχή των αντίστοιχων ΕΔΑ κατά 51% και των Attiki Denmark ApS και ITALCAS αντίστοιχα κατά 49%¹⁷⁷. Στο πλαίσιο αυτό ιδρύθηκαν:

Α) Η ΕΠΑ Αττικής, για την οποία εκδόθηκε Άδεια Διανομής φυσικού αερίου για τριάντα (30) έτη, με την υπ' αριθμ. Δ1/18887/06-11-2001 (ΦΕΚ Β' 1521/13-11-2001).

Β) Η ΕΠΑ Θεσσαλονίκης, για την οποία εκδόθηκε Άδεια Διανομής φυσικού αερίου για τριάντα (30) έτη, με την υπ' αριθμ. Δ1/Γ/Φ7/11819/2000 (ΦΕΚ Β' 1086/31-08-2000).

Γ) Η ΕΠΑ Θεσσαλίας, για την οποία εκδόθηκε Άδεια Διανομής φυσικού αερίου για τριάντα (30) έτη, με την υπ' αριθμ. Δ1/Γ/Φ7/11818/2000 (ΦΕΚ Β' 1087/31-08-2000)¹⁷⁸.

2.3 Η θέσπιση της 1^η Ενεργειακής δέσμης (Οδηγίας 98/30 ΕΚ) για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου

Στο πλαίσιο της πρώτης δέσμης ενεργειών της Ένωσης, η Οδηγία 98/30/ΕΚ αποτέλεσε το πρώτο σημαντικό βήμα για τη μετάβαση των εθνικών αγορών φυσικού αερίου από τη μονοπωλιακή τους συγκρότηση σε συνθήκες ανταγωνισμού. Η ως άνω Οδηγία υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1998, με προθεσμία ενσωμάτωσης στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών έως

¹⁷⁷ Βλ. Φορτσάκη Θ. – Φαραντούρη Ν., Δίκαιο της Ενέργειας, 2016, σπ, σελ. 122.

¹⁷⁸ Σύμφωνα με τις συμβάσεις μετόχων των ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας, η διαχείριση τους ανατέθηκε στον ιδιώτη επενδυτή, ο οποίος την ασκούσε, μέσω των διορισμένων από τις ΕΠΑ γενικών διευθυντών. Οι εξουσίες διαχείρισης των ιδιωτών επενδυτών ήταν ευρύτατες, καθώς αυτοί εξουσιοδοτούνταν μέσω του γενικού διευθυντή, να διευθύνουν τις δραστηριότητες των ΕΠΑ και να προβαίνουν σε οποιαδήποτε ενέργεια απαιτείται για αυτό το σκοπό. Δεδομένου μάλιστα ότι, κατά τα καταστατικά των ΕΠΑ, ο επενδυτής και η ΕΔΑ διόριζαν από τρία μέλη του διοικητικού συμβουλίου ο καθένας, ενώ το έβδομο μέλος, που ήταν και ανεξάρτητος σύμβουλος και πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου, διοριζόταν με κοινή απόφαση των μετόχων, ώστε να μην ελέγχεται από το κράτος η πλειοψηφία των μελών του διοικητικού συμβουλίου της εταιρείας, παρότι το τελευταίο κατείχε, μέσω της ΕΔΑ, το 51% των μετοχών των ΕΠΑ, καθίσταται σαφές ότι η νομική και πραγματική διαχείριση των ΕΠΑ ανήκει σε ιδιώτες.» (βλ. Φορτσάκη Θ. Το δίκαιο της Ενέργειας, 2009, σπ, σελ. 133).

τον Αύγουστο 2000. Από κανονιστική πλευρά, η Οδηγία αναγνώρισε την ασύμμετρη οργάνωση και ανομοιόμορφη διάρθρωση των εθνικών αγορών ενέργειας και έθεσε ένα πρώτο πλαίσιο κοινών γενικών αρχών¹⁷⁹ **για τη σταδιακή δημιουργία μίας ενιαίας εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου στην Ε.Ε.**, με κύριους άξονες **την ισότιμη πρόσβαση τρίτων στα δίκτυα μεταφοράς και διανομής¹⁸⁰** και την ανάπτυξη συνθηκών **υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά της προμήθειας φυσικού αερίου.**

Οι βασικές αρχές, που εισήγαγε η πρώτη Οδηγία, συνίσταντο: α) στην ίση και μη διακριτική μεταχείριση (άρθρα 3 παρ. 1, 7 παρ. 2 και 10 παρ.2), β) στη διαφάνεια και στην τήρηση της δημοσιότητας, γ) στη λήψη μέτρων για τη διακριτή άσκηση των μονοπωλιακών αρμοδιοτήτων από αυτές της παραγωγής και εμπορίας, δ) στο λογιστικό διαχωρισμό, ώστε να τηρούνται χωριστοί λογαριασμοί για τις επιμέρους δραστηριότητες του φυσικού αερίου, προς αποφυγή στρεβλώσεων του ανταγωνισμού (άρθρο 13), ε) στην εκπλήρωση υποχρεώσεων κοινής ωφέλειας (άρθρο 3) και στ) στο καθεστώς αδειοδότησης για την άσκηση οποιασδήποτε δραστηριότητας φυσικού αερίου (άρθρο 4)¹⁸¹.

Στην Ελλάδα, ως χώρα με αναδυόμενη αγορά αερίου, **παραχωρήθηκε ως το 2006, ειδική προσωρινή εξαίρεση¹⁸²** από την ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία των απαιτήσεων **της Οδηγίας 98/30 ΕΚ**, σχετικά με την πρόσβαση τρίτων στα δίκτυα και τον ανταγωνισμό στην προμήθεια φυσικού αερίου. Έτσι, στη χώρα μας εξακολούθησε να ισχύει το ως άνω περιγραφέν καθεστώς του ν. 2364/1995 ως προς την οργάνωση της αγοράς φυσικού αερίου¹⁸³. Μετά από μακρό χρόνο και μόλις το 2003, οπότε και δρομολογήθηκαν σημαντικές εξελίξεις στην ευρωπαϊκή αγορά φυσικού αερίου, αναδείχθηκε, με την καθοριστική παρέμβαση της ελληνικής Ρυθμιστικής Αρχής

¹⁷⁹ Πρβλ. σκέψεις υπ' αριθμ. 9 και 24 της Οδηγίας 98/30 ΕΚ. Επίσης βλ. *Κοντογιώργη Μ.*, Ενεργειακές αγορές και αμοιβαιότητα στο ευρωπαϊκό δίκαιο, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 8/2007, σελ. 56 και *Πανάγο Θ.*, Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, *οπ.*, σελ. 16-18.

¹⁸⁰ Η πρώτη Οδηγία άφηνε στα κράτη μέλη ευχέρεια επιλογής μεταξύ διαπραγματευόμενης και ρυθμιζόμενης πρόσβασης.

¹⁸¹ Βλ. και *Αθανασίου Λ.*, Ζητήματα από την απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου (με βάση την Οδηγία 2003/55/ΕΚ), *Ενέργεια & Δίκαιο*, 2/2004, σελ. 24-25.

¹⁸² Η ελληνική αγορά φυσικού αερίου εθεωρείτο κατά το χρόνο εκείνο ως αναδυόμενη, διότι η πρώτη εμπορική προμήθεια είχε πραγματοποιηθεί σε χρόνο μικρότερο της δεκαετίας. Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 3428/2005, σελ. 1, όπου επισημαίνεται ότι η πρώτη εισαγωγή φυσικού αερίου στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε περί τα τέλη του 1996.

¹⁸³ βλ. *Χατζόπουλο Β.*, Η απελευθέρωση της αγοράς του φυσικού αερίου στην Ελλάδα, ΔΕΕ, 7/2001, σελ. 706, όπου υποστηρίζεται η άποψη ότι η ελληνική νομοθεσία (ν. 2364/1995, όπως τροποποιήθηκε με το ν. 2528/1997), παρότι θεσπίστηκε πριν από την υιοθέτηση της ως άνω Κοινοτικής Οδηγίας, ελάμβανε εν μέρει υπόψη τα κοινοτικά τεκταινόμενα.

Ενέργειας, η ανάγκη να αρθεί η ως άνω εξαίρεση και να αναμορφωθεί σταδιακά η ελληνική αγορά φυσικού αερίου, ώστε να προσαρμοστεί πλήρως στις εξελίξεις του ευρωπαϊκού κεκτημένου.

2.4 Η οργάνωση της αγοράς φυσικού αερίου υπό το πρίσμα της 2^{ης} ενεργειακής δέσμης (Οδηγίας 2003/55/EK) για το φυσικό αέριο – Η ενσωμάτωσή της στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 3428/2005

Μετά από κάποια χρόνια εφαρμογής της πρώτης Οδηγίας 98/30/EK σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εντοπίστηκαν τα κυριότερα ζητήματα, που παρεμπόδιζαν την απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου και αφορούσαν την πρόσβαση στο δίκτυο, την τιμολόγηση των υπηρεσιών δικτύου, τη διαλειτουργικότητα των συστημάτων και στο διαφορετικό βαθμό ανοίγματος της αγοράς μεταξύ των κρατών μελών. Η αποκτηθείσα εμπειρία από την πρώτη Οδηγία αξιοποιήθηκε και θεσπίστηκε μια νέα Οδηγία, η 2003/55/EK σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου, η οποία αντικατέστησε την προηγούμενη στα πλαίσια έκδοσης της δεύτερης δέσμης ενεργειών της Ένωσης. Η Οδηγία 2003/55/EK ενσωμάτωσε και εμπλούτισε περαιτέρω τους κανόνες απελευθέρωσης της αγοράς φυσικού αερίου, τους οποίους είχε θέσει η πρώτη Οδηγία, με αποτέλεσμα να συντελεστούν περαιτέρω σπουδαία βήματα, για να αναπτυχθεί ουσιαστικός ανταγωνισμός στις εθνικές αγορές φυσικού αερίου, και να επιταχυνθεί η δημιουργία μιας πραγματικής εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου.

Στο ελληνικό δίκαιο, η ως άνω Οδηγία ενσωματώθηκε με το ν. 3428/2005, ο οποίος σκόπευε στην αναδιάρθρωση της δομής της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου από μονοπωλιακή σε ανταγωνιστική. Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού αναδεικνύεται η ανάγκη να αρθεί η παρέκκλιση της Ελλάδος από την υποχρέωση άμεσης προσαρμογής της στις ρυθμίσεις της ανωτέρω Οδηγίας, η οποία είχε χορηγηθεί έως τις 15 Νοεμβρίου 2006, λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της ελληνικής αγοράς ως αναδυόμενης στον τομέα του φυσικού αερίου¹⁸⁴. Ο λόγος, για τον οποίο δεν εξαντλήθηκε ο χρόνος της

¹⁸⁴ Βλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 3428/2005, σελ. 1.

παρέκκλισης και κατέστη αναγκαίο να αναδιαρθρωθεί άμεσα η ελληνική αγορά φυσικού αερίου σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, αποδόθηκε στην παράλληλη και συστηματική προσπάθεια επίσπευσης της απελευθέρωσης στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Στο πλαίσιο αυτό, οι βασικές ρυθμίσεις της Οδηγίας 2003/55/EK, προς τις διατάξεις της οποίας επιδιώχθηκε η προσαρμογή του ελληνικού δικαίου με τις διατάξεις του ν.3428/2005 συνίστανται¹⁸⁵: α) στη διασφάλιση της πρόσβασης τρίτων στα δίκτυα φυσικού αερίου και στις λοιπές υποδομές με χαρακτηριστικά φυσικού μονοπωλίου, για την ανάπτυξη του ανταγωνισμού και την είσοδο νέων προμηθευτών στην αγορά, β) στον ορισμό φορέων διαχείρισης των συστημάτων μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου και την εγγύηση ανεξαρτησίας αυτών έναντι των καθέτως ολοκληρωμένων επιχειρήσεων φυσικού αερίου, μέσα από μηχανισμούς νομικού και λειτουργικού διαχωρισμού, γ) στην προοδευτική απελευθέρωση της αγοράς, μέσω του σταδιακού προσδιορισμού των Επιλεγόντων Πελατών, δ) στη θέσπιση συγκεκριμένων αρχών για την τιμολόγηση υπηρεσιών, που παρέχονται στο πλαίσιο των μονοπωλιακών δραστηριοτήτων της μεταφοράς και της διανομής, με στόχο τη μη διάκριση και την αντανάκλαση του κόστους, ε) στην υποχρέωση τήρησης χωριστών λογαριασμών για τις επιχειρήσεις, που ασκούν περισσότερες από μια δραστηριότητες φυσικού αερίου.

Δεδομένου ότι προηγήθηκε εκτενής αναφορά για την οργάνωση της αγοράς φυσικού αερίου, σύμφωνα με το ν. 2364/1995, επί του παρόντος θα αναδειχθούν περιεκτικά οι σημαντικότερες αλλαγές, οι οποίες συντελέστηκαν στην ως άνω αγορά με το νέο νόμο 3428/2005, που κατήργησε τον προηγούμενο¹⁸⁶.

2.4.1. Οι δραστηριότητες φυσικού αερίου

Καταρχάς ανακαθορίζονται οι **δραστηριότητες στο τομέα φυσικού αερίου**, οι οποίες διακρίνονται στην προμήθεια, μεταφορά, διανομή, αποθήκευση, υγροποίηση φυσικού αερίου και αεριοποίηση ΥΦΑ, δεδομένου

¹⁸⁵ Βλ. αιτιολογική έκθεση του ν.3428/2005.

¹⁸⁶ Για μία διεξοδική επισκόπηση και αποτίμηση των ρυθμίσεων του ν. 3428/2005, βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, «Έκθεση Πεπραγμένων Απρίλιος 2004 - Δεκέμβριος 2006», Ιούνιος 2007, σελ. 111 επ., ιδίως σελ. 116-119.

ότι η διάκριση αυτών αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση για την αποτελεσματική απελευθέρωση της αγοράς και την επίτευξη των στόχων διαχωρισμού που τίθενται από το Κοινοτικό Δίκαιο. Οι εν λόγω δραστηριότητες χαρακτηρίζονται ως κοινής ωφέλειας και ασκούνται υπό την εποπτεία του κράτους, η οποία και ανατίθεται στον Υπουργό Ανάπτυξης.

2.4.2. Η μεταφορά φυσικού αερίου – Ε.Σ.Φ.Α.

Όσον αφορά το **Εθνικό Σύστημα Φυσικού Αερίου (Ε.Σ.Φ.Α.)**, αυτό ορίζεται με ακρίβεια και διευρύνεται, αφού, πέραν του προϋφιστάμενου Εθνικού Συστήματος μεταφοράς Φυσικού Αερίου του ν. 2364/1995, περιλαμβάνει και την Εγκατάσταση ΥΦΑ στη νήσο Ρεβυθούσα και την προγραμματισμένη αναβάθμισή της, καθώς και τις εγκαταστάσεις, υποδομές ή χώρους αποθήκευσης και επανεισαγωγής φυσικού αερίου στο σύστημα μεταφοράς, καθώς και κάθε έργο επέκτασης και ενίσχυσης του συστήματος μεταφοράς, σύμφωνα με εγκεκριμένο πρόγραμμα ανάπτυξης.

Προς υλοποίηση του νομικού και λειτουργικού διαχωρισμού¹⁸⁷, του διαχειριστή του ΕΣΦΑ **συστήνεται διακριτή ανώνυμη εταιρεία, 100% θυγατρική της ΔΕΠΑ, με την επωνυμία «Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου» (εφεξής ΔΕΣΦΑ)**, και λαμβάνεται μέριμνα για τη διαφύλαξη της ανεξαρτησίας της εταιρείας αυτής έναντι της ΔΕΠΑ. Στο ΔΕΣΦΑ μεταβιβάζεται η κυριότητα του ΕΣΦΑ, χωρίς δικαίωμα περαιτέρω μεταβίβασης ή εκχώρηση και παραχωρούνται τα αποκλειστικά δικαιώματα λειτουργίας, διαχείρισης, εκμετάλλευσης και ανάπτυξης του, τα οποία ασκούνται, σύμφωνα με την χορηγηθείσα σε αυτόν Άδεια Κυριότητας και Διαχείρισης του ΕΣΦΑ. Ο ΔΕΣΦΑ υποκαθίσταται σε όλα εν γένει τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και τις έννομες σχέσεις της ΔΕΠΑ, που αφορούν τον εισφερόμενο κλάδο. Οι αρμοδιότητες και οι υποχρεώσεις του ΔΕΣΦΑ καθορίζονται αναλυτικά, έτσι ώστε να διαφυλάσσεται η οικονομική αποδοτικότητα και η τεχνική αρτιότητα του Συστήματος καθώς και η απρόσκοπτη και χωρίς διακρίσεις πρόσβαση των χρηστών στο ΕΣΦΑ.

¹⁸⁷ Βλ.σε *Μαρίνο Μ-Θ.*, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο, οπ, σελ. 24-25 και του ίδιου συγγραφέα, Θεσμικοί μηχανισμοί απελευθέρωσης δικτυακών αγορών, οπ, σελ. 517. Επίσης *Μεταξά Αντ.*, Επιτακτική ανάγκη αποσαφήνισης του στίγματος της ενεργειακής μας πολιτικής, *Greek Energy 2015*, σελ. 36.

Περαιτέρω, η απαίτηση λειτουργικού διαχωρισμού αντανακλάται στις διατάξεις, που απαγορεύουν τη συμμετοχή του ΔΕΣΦΑ σε επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται σε ανταγωνιστικούς τομείς, ήτοι της παραγωγής και της προμήθειας φυσικού αερίου, καθώς και σε διατάξεις, που αναγνωρίζουν αποκλειστική αρμοδιότητα του Διαχειριστή να αποφασίζει για τους πόρους, που απαιτούνται για τη λειτουργία, τη συντήρηση και την ανάπτυξη του δικτύου¹⁸⁸. Στο ίδιο πλαίσιο προβλέπεται ειδική διαδικασία σχετικά με την ανάπτυξη του ΕΣΦΑ, η οποία συνίσταται στην περιοδική εκπόνηση Μελετών Ανάπτυξης και Προγραμμάτων Ανάπτυξης από το ΔΕΣΦΑ και την έγκριση τους από τον Υπουργό Ανάπτυξης μετά από σύμφωνη γνώμη της ΡΑΕ¹⁸⁹. Ειδικές διατάξεις ρυθμίζουν θέματα σχετικά με τη δέσμευση και αποδέσμευση μεταφορικής ικανότητας ή δυναμικότητας εγκατάστασης ΥΦΑ ή Αποθήκευσης και τη διαχείριση της συμφόρησης, ώστε να προλαμβάνονται εμπόδια εισόδου στην αγορά, να επιτυγχάνεται η αποτελεσματική κατανομή της μεταφορικής ικανότητας σε αυτούς που πράγματι τη χρησιμοποιούν και να αποφεύγεται ο κίνδυνος μη αξιοποίησης τμημάτων του ΕΣΦΑ. Τέλος παρέχεται νομοθετική εξουσιοδότηση για την ρύθμιση των επιμέρους θεμάτων διαχείρισης του ΕΣΦΑ με τον **Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ**¹⁹⁰.

2.4.3. Τα Ανεξάρτητα Συστήματα Φυσικού Αερίου.

Στο νέο νόμο προβλέπονται τα **Ανεξάρτητα Συστήματα Φυσικού Αερίου (ΑΣΦΑ)**, τα οποία είναι Συστήματα Φυσικού Αερίου, με περιορισμένη τοπική και λειτουργική εμβέλεια, για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών σε περιοχές, μη εξυπηρετούμενες από το ΕΣΦΑ. Τα ΑΣΦΑ υφίστανται πέραν του ΕΣΦΑ και ανεξαρτήτως διασύνδεσης με αυτό. Θεσπίζεται η διαδικασία και τα κριτήρια χορήγησης αδειών για την κατασκευή και κυριότητα ΑΣΦΑ¹⁹¹, ενώ προβλέπεται και η δυνατότητα διεξαγωγής διαγωνισμού για την χορήγηση της εν λόγω άδειας εφόσον συντρέχουν συγκεκριμένοι λόγοι, οι οποίοι αφορούν ιδίως την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος, και την ανάπτυξη

¹⁸⁸ Παπαντώνη Μ., Το δίκαιο της Ενέργειας, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, σελ. 197.

¹⁸⁹ Βλ. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων Απρίλιος 2004-Δεκέμβριος 2006, σελ. 116-117.

¹⁹⁰ Βλ. Κοντογιώργη Δ. Μ. – Παπαδόπουλο Δ. Δ., Η αποθήκευση του φυσικού αερίου στην ελληνική και την κοινοτική έννομη τάξη, Ενέργεια & Δίκαιο, 13 & 14/2010, σελ. 78.

¹⁹¹ Βλ. άρθρο 15 του ν.3428/2005.

ανταγωνισμού στην αγορά φυσικού αερίου¹⁹². Παράλληλα θεσπίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και η διαδικασία χορήγησης απαλλαγής από την υποχρέωση παροχής πρόσβασης τρίτων σε Α.Σ.Φ.Α., σύμφωνα και με όσα ορίζονται σχετικά στην Οδηγία 2003/55 ΕΚ.

Η Διαχείριση και εκμετάλλευση Α.Σ.Φ.Α επιτρέπεται σε όσους έχει χορηγηθεί Άδεια Διαχείρισης Α.Σ.Φ.Α. Στα πλαίσια αυτά καθορίζεται η διαδικασία και οι προϋποθέσεις χορήγησης της Άδειας Διαχείρισης του Α.Σ.Φ.Α. η οποία και χορηγείται καταρχάς στον κάτοχο της Άδειας Α.Σ.Φ.Α. Αν το εν λόγω Α.Σ.Φ.Α. διασυνδέεται με το ΕΣΦΑ ή Άδεια Α.Σ.Φ.Α. χορηγείται στον ΔΕΣΦΑ για λόγους διασφάλισης της αποτελεσματικής και ασφαλούς λειτουργίας των δύο συστημάτων. Τέλος εισάγονται ειδικές ρυθμίσεις για τους Διαχειριστές Α.Σ.Φ.Α. που μετέχουν σε κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις φυσικού αερίου, προκειμένου να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία του Διαχειριστή Α.Σ.Φ.Α. έναντι της επιχείρησης αυτής και η ισότιμη μεταχείριση των Χρηστών του Α.Σ.Φ.Α. Για τη διασφάλιση της ισότιμης μεταχείρισης των Χρηστών Α.Σ.Φ.Α. ο Διαχειριστής καταρτίζει Κώδικα Δεοντολογίας, ο οποίος εγκρίνεται από την ΡΑΕ.

2.4.4. Η διανομή φυσικού αερίου

Στον τομέα της διανομής φυσικού αερίου καταρχήν δεν μεταβάλλεται το νομοθετικό καθεστώς, αφού οι υπάρχουσες ΕΠΑ διατηρούν το δικαίωμα αποκλειστικής εκμετάλλευσης των δικτύων διανομής στις περιοχές, όπου δραστηριοποιούνται και το ασκούν, σύμφωνα με το ν. 2364/1995 και τις χορηγηθείσες Άδειες Διανομής Φυσικού Αερίου¹⁹³. Παράλληλα, όμως, παρατηρείται κάποια αυστηροποίηση του καθεστώτος αυτού, αφού οι ΕΠΑ επιβαρύνονται με υποχρεώσεις λογιστικού διαχωρισμού και ανοικτής πρόσβασης τρίτων στα δίκτυα διανομής για την εξυπηρέτηση των επιλεγόντων πελατών¹⁹⁴. Περαιτέρω ρυθμίζεται το καθεστώς δραστηριοποίησης τους υπό το νέο κανονιστικό πλαίσιο καθώς και το καθεστώς των Ε.Δ.Α. που έχουν συσταθεί κατά τις διατάξεις του ν.2364/1995. Στην ΔΕΠΑ χορηγούνται εκ του

¹⁹² Βλ. άρθρο 16 του ν.3428/2005.

¹⁹³ Βλ. άρθρο 21 το ν.3428/2005.

¹⁹⁴ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων Απρίλιος 2004-Δεκέμβριος 2006, σελ 117.

νόμου Άδειες Διανομής και Προμήθειας φυσικού αερίου για τα διοικητικά όρια των Περιφερειών Στερεάς Ελλάδος και Εύβοιας, Κεντρικής Μακεδονίας και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και προβλέπεται η διαδικασία καθορισμού των όρων των αδειών διανομής, λαμβανομένης υπόψη και τυχόν παρέκκλισης που θα δοθεί σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 4 και 5 του άρθρου 28 της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ. Όσον αφορά τις εν λόγω άδειες ωστόσο, επιβάλλεται στην ΔΕΠΑ η υποχρέωση να προβεί στις νόμιμες ενέργειες για την δημιουργία και λειτουργία νέων ΕΠΑ στις προαναφερόμενες περιοχές, πλην του Νομού Κορινθίας ενώ προβλέπεται ότι από τη σύσταση νέας ΕΠΑ παύει η ισχύς της άδειας που χορηγείται στη ΔΕΠΑ για την συγκεκριμένη περιοχή. Για τις δε νέες ΕΠΑ προβλέπεται η χορήγηση άδειας διανομής φυσικού αερίου κατά τις διατάξεις του ν.2364/1995, εφόσον έχει τηρηθεί η διαδικασία για την χορήγηση παρέκκλισης σύμφωνα με τις προαναφερόμενες διατάξεις της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ.

Επίσης παρέχεται η δυνατότητα **ανάπτυξης και διαχείρισης νέων δικτύων διανομής** εκτός των περιοχών των υφιστάμενων και μελλοντικών ΕΠΑ, κατόπιν χορήγησης σχετικής άδειας. Ειδικότερα, στο πλαίσιο αυτό, προβλέπεται ότι η κατασκευή, λειτουργία και διαχείριση Δικτύου διανομής, πέραν των περιοχών των τριών ΕΠΑ, που αναφέρθηκαν ανωτέρω, επιτρέπεται μόνο κατόπιν χορήγησης Άδειας Διανομής Φυσικού Αερίου¹⁹⁵ ενώ παράλληλα εισάγονται ειδικές ρυθμίσεις για τους κατόχους της εν λόγω Άδειας που μετέχουν σε κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση, προκειμένου να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία τους έναντι της επιχείρησης αυτής.¹⁹⁶

2.4.5. Η προμήθεια φυσικού αερίου

Αναφορικά με την προμήθεια φυσικού αερίου, ορίζεται ότι η πώληση φυσικού αερίου σε πελάτες, Επιλέγοντες ή μη, διενεργείται νόμιμα μόνο από τους κατόχους αντίστοιχης Άδειας Προμήθειας Φυσικού Αερίου. Κάθε άλλη δραστηριότητα αγοράς, πώλησης, εισαγωγής και εξαγωγής φυσικού αερίου ασκούνται ελεύθερα¹⁹⁷. Στα πλαίσια αυτά καθορίζεται η διαδικασία χορήγησης

¹⁹⁵ Βλ. άρθρο 22 του ν.3428/2005.

¹⁹⁶ Παπαντώνη Μ., Το δίκαιο της Ενέργειας, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, σελ. 197.

¹⁹⁷ Βλ. άρθρο 24 του ν.3428/2005.

της Άδειας Προμήθειας και επιβάλλονται συγκεκριμένες υποχρεώσεις των κατόχων αυτής, σχετικά με την αδιάλειπτη παροχή αερίου σε μικρούς καταναλωτές σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, έναντι αποζημιώσεως σύμφωνα με την άδεια τους καθώς και σχετικά με την τακτική ενημέρωση της ΡΑΕ και του ΔΕΣΦΑ ως προς την εκτιμώμενη συνολική ζήτηση φυσικού αερίου των πελατών τους.

Όσον αφορά τους Επιλέγοντες Πελάτες¹⁹⁸, η προμήθεια φυσικού αερίου διέπεται από τον Κώδικα Προμήθειας, ο οποίος εγκρίνεται από τον Υπουργό Ανάπτυξης μετά από εισήγηση της ΡΑΕ και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Οι μη Επιλέγοντες Πελάτες προμηθεύονται φυσικό αέριο από τις ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας, εφόσον κατοικούν εντός των γεωγραφικών ορίων της αρμοδιότητάς τους. **Αντιθέτως στην περίπτωση των μη Επιλεγόντων Πελατών που είναι εγκατεστημένοι σε περιοχή εκτός της αρμοδιότητας των τριών ΕΠΑ, η άδεια προμήθειας χορηγείται μόνο στη ΔΕΠΑ.**

Προκειμένου να προληφθεί ενδεχόμενη κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης περιλήφθηκαν **διατάξεις σχετικά με τη δραστηριοποίηση των Προμηθευτών φυσικού αερίου με υψηλό μερίδιο αγοράς¹⁹⁹** οι οποίες αφορούν ιδίως την υποχρέωση δημοσιοποίησης σχεδίου πρότυπης σύμβασης προμήθειας που αφορά σε όλους τους πελάτες της ίδιας κατηγορίας και ρύθμισης των ανώτατων τιμών των τιμολογίων τους.

Περαιτέρω, στο πλαίσιο της σταδιακής απελευθέρωσης της αγοράς φυσικού αερίου και για να ανοιχθεί η δραστηριότητα της προμήθειας στον ανταγωνισμό **εισάγεται η έννοια του Επιλέγοντος Πελάτη**, ο οποίος, σύμφωνα με το ορισμό του άρθρου 2 του ν. 3428/2005 περίπτωση 14, είναι αυτός που έχει δικαίωμα να επιλέγει τον τρόπο προμήθειας φυσικού αερίου. Εξάλλου, προς επίτευξη του ως άνω σκοπού, το άρθρο 25 του ίδιου νόμου προβαίνει σε έναν σταδιακό προσδιορισμό των κατηγοριών πελατών, που καθίστανται Επιλέγοντες και ως εκ τούτου αποκτούν δικαίωμα επιλογής

¹⁹⁸ Χάριν της αποτελεσματικής λειτουργίας της αγοράς προβλέπεται ρητά η δυνατότητα μεταπώλησης φυσικού αερίου από Επιλέγοντες Πελάτες σε άλλους Επιλέγοντες Πελάτες και η δυνατότητα μελλοντικά δημιουργίας Ενιαίας Αγοράς Φυσικού Αερίου, με αντικείμενο τις συναλλαγές φυσικού αερίου με φυσική παράδοση.

¹⁹⁹ Πρόκειται για τους προμηθευτές που καλύπτουν ποσοστό ίσο ή μεγαλύτερο του 40% της συνολικής ετήσιας ποσότητας φυσικού αερίου που προμηθεύονται στην Ελλάδα οι Επιλέγοντες Πελάτες ή των δύο μεγαλύτερων προμηθευτών, εφόσον το ανωτέρω ποσοστό υπολογιζόμενο συνολικά για τους δύο προμηθευτές ανέρχεται σε 80%. Βλ άρθρο 26 του ν.3428/2006.

προμηθευτή σε διαφορετικά χρονικά σημεία, τα οποία επίσης προσδιορίζονται στην ως άνω διάταξη. Συναφώς ορίζεται ρητώς ότι οι ΕΠΑ υποχρεούνται να επιτρέπουν την πρόσβαση Προμηθευτών στα Δίκτυα Διανομής τα οποία διαχειρίζονται εφόσον αυτό απαιτείται για την τροφοδότηση πελατών που καθίστανται Επιλέγοντες. Μέχρι την θέσπιση της προαναφερόμενης υποχρέωσης, δικαίωμα πρόσβασης στα δίκτυα διανομής των ΕΠΑ για την τροφοδοσία Μεγάλων Πελατών είχε μόνο η ΔΕΠΑ.

2.4.6. Λοιπές σημαντικές εξελίξεις.

Σημαντικό βήμα προς την απελευθέρωση, αποτελεί και η πρόβλεψη έκδοσης **Κανονισμού Τιμολόγησης** με τον οποίο ρυθμίζεται η μεθοδολογία καθορισμού τιμολογίων για την χρέωση κάθε βασικής δραστηριότητας φυσικού αερίου. Ο εν λόγω Κανονισμός καταρτίζεται από την ΡΑΕ κατόπιν εισήγησης του κατά περίπτωση αρμόδιου Διαχειριστή συστήματος φυσικού αερίου και εγκρίνεται από τον Υπουργό Ανάπτυξης. Επίσης με εξαίρεση τους Διαχειριστές ΑΣΦΑ για τους οποίους χορηγήθηκε απαλλαγή **τα τιμολόγια με βάση τα οποία κάθε Διαχειριστής συστήματος φυσικού αερίου εισπράττει οποιοδήποτε αντάλλαγμα για κάθε βασική δραστηριότητα**, καταρτίζονται από τον Διαχειριστή σύμφωνα με το Κανονισμό Τιμολόγησης, και εγκρίνονται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης μετά από σύμφωνη γνώμη της ΡΑΕ²⁰⁰.

Με τις διατάξεις του νέου νόμου θεσπίζεται επίσης υποχρέωση όλων των νομικών προσώπων που ασκούν δραστηριότητες φυσικού αερίου **να καταρτίζουν, να υποβάλλουν προς έλεγχο και να δημοσιεύουν τους ετήσιους λογαριασμούς τους** σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 42 επ. του κ.ν.2190/1920, καθώς και να τηρούν χωριστούς λογαριασμούς για τις δραστηριότητες προμήθειας σε Επιλέγοντες Πελάτες και προμήθειας σε μη Επιλέγοντες Πελάτες. Τα εν λόγω νομικά πρόσωπα οφείλουν επίσης να τηρούν χωριστούς λογαριασμούς για τις δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται για την εξυπηρέτηση των υπηρεσιών δημοσίου συμφέροντος που τους έχουν υποβληθεί. Ομοίως **οι Ολοκληρωμένες Επιχειρήσεις Φυσικού Αερίου οφείλουν να τηρούν χωριστούς λογαριασμούς** για τις δραστηριότητες

²⁰⁰ Βλ. άρθρο 31 του ν.3428/2005.

Μεταφοράς Φυσικού Αερίου, Εγκατάστασης Υ.Φ.Α., Εγκατάστασης Αποθήκευσης φυσικού αερίου, Διανομής Φυσικού Αερίου και άλλων δραστηριοτήτων φυσικού αερίου, καθώς και ενιαίο λογαριασμό για τυχόν άλλες δραστηριότητες τους εκτός του τομέα φυσικού αερίου, όπως ακριβώς θα έπρατταν αν οι εν λόγω δραστηριότητες ασκούσαν από διαφορετικές επιχειρήσεις, ούτως ώστε να αποφεύγονται οι διακρίσεις, οι διασταυρούμενες επιχορηγήσεις και οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού²⁰¹.

Τέλος προβλέπεται η **έκδοση του Κανονισμού Αδειών Φυσικού Αερίου** με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, μετά από εισήγηση της ΡΑΕ. Με τον εν λόγω Κανονισμό καθορίζονται ο τύπος και το περιεχόμενο των αιτήσεων για την χορήγηση άδειας και τα συνυποβαλλόμενα δικαιολογητικά, ο τρόπος δημοσίευσης των αιτήσεων, οι δικαιούχοι και η διαδικασία υποβολής αντιρρήσεων επί των οποίων αποφαινεται ο Υπουργός Ανάπτυξης μετά από γνώμη της ΡΑΕ, οι όροι, οι προϋποθέσεις και οι περιορισμοί άσκησης των δικαιωμάτων που παρέχονται με τις άδειες, οι όροι, οι προϋποθέσεις και η διαδικασία τροποποίησης και ανάκλησης των αδειών καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια. Σε συνέχεια της προαναφερόμενης νομοθετικής εξουσιοδότησης (άρθρο 34 του ν. 3428/2005) και κατόπιν των υπ' αριθμ. 363/29.09.2009 και 107/25.02.2010 γνωμοδοτήσεων της ΡΑΕ, εκδόθηκε η υπ' αριθμ. Δ1/Α/5815/19-4-2010 Απόφαση του Υφυπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με την οποία θεσπίστηκε ο νυν ισχύον Κανονισμός Αδειών Φυσικού Αερίου.

2.5 Η οργάνωση της αγοράς φυσικού αερίου υπό το πρίσμα της 3^{ης} ενεργειακής δέσμης (Οδηγίας 2009/73/ΕΚ) για το φυσικό αέριο – Η ενσωμάτωσή της στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 4001/2011

Στο μεταξύ, τον Ιανουάριο του 2007, πραγματοποιήθηκε έρευνα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που εντοπίζει τις παθογένειες και τις δυσχέρειες, που παρεμποδίζουν τη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς φυσικού αερίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο πλαίσιο της ως άνω έρευνας, διαπιστώνεται η ύπαρξη

²⁰¹ Βλ. άρθρο 32 του ν.3428/2005.

πολλών παράλληλων ενεργειακών αγορών με στοιχεία υψηλής συγκέντρωσης, ισχυρής κάθετης ενοποίησης, διασυνοριακής ανομοιογένειας και ανταγωνισμού²⁰². Περαιτέρω, επισημαίνεται η ανάγκη λήψης επειγόντων και συνάμα αποτελεσματικών μέτρων, που θα εστιάζουν σε αποτελεσματικό διαχωρισμό των δραστηριοτήτων δικτύου και προμήθειας, απάλειψη των κενών στο ρυθμιστικό περιβάλλον, ιδίως ως προς τα διασυνοριακά ζητήματα, αντιμετώπιση της συγκεντρωτικής αγοράς και των εμποδίων εισόδου και ενίσχυση της διαφάνειας στη λειτουργία της αγοράς. Στο πλαίσιο αυτό, καταργήθηκε η δεύτερη δέσμη μέτρων και θεσπίστηκε η τρίτη δέσμη μέτρων, η οποία περιλάμβανε α) την Οδηγία 2009/73/EK για την απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου και β) τον Κανονισμό (ΕΚ) 715/2009 για τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου.

Η τρίτη Κοινοτική Οδηγία, 2009/73/EK, αρτιότερα επεξεργασμένη και πιο εκτεταμένη σε σχέση με τις δύο προηγούμενες, υιοθετήθηκε εντός μιας προοδευτικής και δυναμικής πρωτοβουλίας, προς την κατεύθυνση της ομοιόμορφης αντιμετώπισης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου²⁰³. Σε ένα πρώτο επίπεδο, η Οδηγία αυτή έθεσε τη γενική στοχοθεσία για τη σταδιακή υλοποίηση μιας εντελώς ανοικτής και ομαλώς λειτουργούσας πραγματικής εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου, όπου θα εφαρμόζονται ίσοι όροι υγιούς ανταγωνισμού για όλες τις εγκατεστημένες στην Κοινότητα επιχειρήσεις φυσικού αερίου και θα πραγματώνονται ουσιαστικά οι θεμελιώδεις ελευθερίες, που εγγυάται η συνθήκη στους πολίτες της Ένωσης, μεταξύ άλλων η ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, η ελευθερία παροχής υπηρεσιών και η ελευθερία εγκατάστασης. Περαιτέρω, η ως άνω Οδηγία αναγνώρισε τη σημαντική συμβολή της καταργηθείσας Οδηγίας, 2003/55/EK, στη δημιουργία της εν λόγω αγοράς, εντοπίζοντας όμως και την ανεπάρκεια του προισχύοντος νομικού καθεστώτος²⁰⁴.

Για την αλλαγή του πλαισίου, επισημαίνεται η ανάγκη αφενός να συνεκτιμηθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φυσικού αερίου, ήτοι η εκτεταμένη εξάρτηση της Ένωσης από τις εισαγωγές τρίτων χωρών, καθώς και

²⁰² Έρευνα στον ευρωπαϊκό κλάδο του αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας (Τελική Έκθεση), COM 2006/851 τελικό.

²⁰³ Βλ. σχετικά σε Συνοδινό Χ., Εξέλιξη του δικαίου της ενέργειας και ελληνική πραγματικότητα, οπ, σελ. 34.

²⁰⁴ Βλ. σχετικώς στο προοίμιο της Οδηγίας 2009/73/EK τα σημεία 2,4,5.

ορισμένες διαρθρωτικές δυσκαμψίες, λόγω της συγκέντρωσης προμηθευτών ή μακροπρόθεσμων συμβάσεων, αλλά και αφετέρου να αξιολογηθούν τα βασικά προβλήματα στην εσωτερική αγορά φυσικού αερίου, τα οποία συνίστανται, στην έλλειψη ρευστότητας και διαφάνειας, που συνακόλουθα παρακωλύει την αποτελεσματική κατανομή πόρων, την αντιστάθμιση του κινδύνου και την εμφάνιση νέων επιχειρήσεων²⁰⁵.

« Με βάση τις ως άνω διαπιστώσεις, η νέα Οδηγία εύλογα θεωρήθηκε το θεμέλιο της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς φυσικού αερίου²⁰⁶ και ανέδειξε ως ύψιστες ρυθμιστικές προτεραιότητες στην αγορά φυσικού αερίου τους ακόλουθους θεματικούς πυλώνες: α) τον αποτελεσματικό διαχωρισμό και την πλήρη ανεξαρτησία των διαχειριστών δικτύων μεταφοράς από τα συμφέροντα της παραγωγής και της προμήθειας, β) τη συγκρότηση εύρυθμων και διαφανών αγορών λιανικής (προμήθειας) στα κράτη μέλη, γ) την αποτελεσματική πρόσβαση όλων των συντελεστών στην οικεία αγορά, μέσω των κατάλληλων μηχανισμών τιμολόγησης και εξισορρόπησης, δ) τη διατήρηση υψηλόβαθμων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, που θα τηρούνται σε όλα τα κράτη μέλη, για να διασφαλιστεί επαρκώς η ενημέρωση και η προστασία των καταναλωτών, ιδίως των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού».

Η Τρίτη Δέσμη Μέτρων της Ένωσης για την αγορά ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης τόσο της ηλεκτρικής ενέργειας, όσο και του φυσικού αερίου, ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 4001/2011, ο οποίος χαρακτηρίστηκε ως νόμος – πλαίσιο για την ενέργεια και ψηφίστηκε με ευρύτατη πλειοψηφία από το Ελληνικό Κοινοβούλιο τον Αύγουστο του 2011²⁰⁷. Εν προκειμένω, θα μας απασχολήσει ειδικά η οργάνωση της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου υπό την επιρροή της τρίτης ενεργειακής δέσμης, την οποία θα παρουσιάσουμε συστηματοποιημένη σε βασικές θεματικές ενότητες.

2.5.1 Εθνικό Σύστημα Φυσικού Αερίου

²⁰⁵ Βλ. σχετικώς στο προοίμιο της Οδηγίας 2009/73/EK τα σημεία 36 και 37.

²⁰⁶ Αλιγιζάκη Ασπ., Η Εσωτερική Αγορά Ενέργειας «αντίδοτο» στην ενεργειακή ανασφάλεια της Ευρώπης, σπ, σπού η 3^η δέσμη μέτρων χαρακτηρίζεται ως ο ακρογωνιαίος λίθος της ολοκλήρωσης της αγοράς φυσικού αερίου, σελ. 6-7.

²⁰⁷ βλ. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2012», σελ. 1.

Με το ν. 4001/2011 τροποποιούνται προς τον σκοπό ενσωμάτωσης των διατάξεων της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ και κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι καταργούμενες διατάξεις του ν.3428/2005, που αφορούν το ορισμό του ΕΣΦΑ, τις αρμοδιότητες του ΔΕΣΦΑ και τα συναφή ζητήματα²⁰⁸. Ειδικότερα επικαιροποιείται ο ορισμός του ΕΣΦΑ, και διευκρινίζεται ότι ο εσωτερικός χώρος των αγωγών του Συστήματος Μεταφοράς Φυσικού Αερίου και οι δεξαμενές στην νήσο Ρεβυθούσα, δεν αποτελούν Εγκατάσταση Αποθήκευσης Φυσικού Αερίου. Ρητώς ορίζεται ότι τα έργα που εντάσσονται στο ΕΣΦΑ αναγνωρίζονται ως έργα μείζονος εθνικής σημασίας, ότι είναι προφανούς δημόσιας ωφέλειας και γενικά δημοσίου συμφέροντος.

Η διαχείριση του ΕΣΦΑ ανατίθεται εκ του νόμου στον ΔΕΣΦΑ και ορίζεται ότι υποχρεούται να υποβάλλει αίτημα πιστοποίησης²⁰⁹. Επιπλέον τίθενται νέες ειδικότερες υποχρεώσεις του ΔΕΣΦΑ²¹⁰ ενώ αξίζει να αναφερθεί ότι υπό το νέο νομοθετικό πλαίσιο, ο Διαχειριστής του ΕΣΦΑ υπέχει ρητή υποχρέωση να συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς, σε κοινοπραξίες με άλλους Διαχειριστές και σε άλλους φορείς, με στόχο την ανάπτυξη περιφερειακών αγορών, στο πλαίσιο της διαδικασίας απελευθέρωσης της αγοράς.

Όσον αφορά το πρόγραμμα ανάπτυξης του ΕΣΦΑ, το πλαίσιο που το διέπει εναρμονίζεται με το κοινοτικό πλαίσιο καθώς τίθεται **ρητή υποχρέωση του ΔΕΣΦΑ να λαμβάνει υπόψη του κατά τη σύνταξη του προγράμματος ανάπτυξης το διακοινοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης και τα περιφερειακά επενδυτικά προγράμματα σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις Κανονισμού 715/2009.**

2.5.2 Ο αποτελεσματικός διαχωρισμός του συστήματος μεταφοράς φυσικού αερίου

Ο αποτελεσματικός διαχωρισμός των διαχειριστών συστήματος μεταφοράς ανάγεται σε ύψιστη ρυθμιστική επιταγή της τρίτης Οδηγίας,

²⁰⁸ Κώδικας Διαχείρισης του ΕΣΦΑ, τεχνικοί κανόνες, δέσμευση δυναμικότητας ΕΣΦ, Μητρώο Χρηστών ΕΣΦΑ, Αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών.

²⁰⁹ Βλ. και αιτιολογική έκθεση του ν.4001/2011.

²¹⁰ Για τις νέες αρμοδιότητες του ΔΕΣΦΑ βλ άρθρο 68 του ν.4001/2011

2009/73/EK, για την εύρυθμη λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς, δεδομένης της αποτυχίας της ήδη καταργηθείσας Οδηγίας, 2003/55/EK να επιφέρει το ως άνω αποτέλεσμα, μέσω των κανόνων νομικού και λειτουργικού διαχωρισμού, που προέβλεπε²¹¹. Όπως επισημαίνεται χαρακτηριστικά χωρίς τον αποτελεσματικό διαχωρισμό των δικτύων από τις δραστηριότητες παραγωγής και προμήθειας υπάρχει κίνδυνος διακρίσεων στην εκμετάλλευση των δικτύων αλλά και στην παροχή κινήτρων στις κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις για να κάνουν τις αναγκαίες επενδύσεις στα δίκτυα τους. Στο πλαίσιο αυτό, η τρίτη δέσμη κανόνων εισφέρει νέα δεδομένα στην αγορά και επιχειρεί να καλύψει το έλλειμμα της Οδηγίας δεύτερης γενιάς, περιγράφοντας τις ποιοτικές προδιαγραφές ενός αποτελεσματικού διαχωρισμού, που συνίστανται στην άρση τυχόν συγκρούσεων συμφερόντων μεταξύ παραγωγών, προμηθευτών και διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς, την άνευ διακρίσεων προώθηση των επενδύσεων, τη δίκαιη πρόσβαση των νεοεισερχομένων στο δίκτυο και τη διαφάνεια της αγοράς²¹².

Προς επίτευξη του ως άνω ρυθμιστικού στόχου, η τρίτη ως άνω Οδηγία αφενός πρότεινε τρία ισοδύναμα συστήματα διαχωρισμού των συστημάτων μεταφοράς φυσικού αερίου²¹³, παρέχοντας στα κράτη μέλη την ευχέρεια επιλογής, αφετέρου όρισε τις ειδικές προϋποθέσεις εφαρμογής τους. Στο πλαίσιο αυτό, η Τρίτη Οδηγία προέκρινε ως κεντρική και αποτελεσματική επιλογή τον ιδιοκτησιακό διαχωρισμό («ownership unbundling»), γεγονός το οποίο προϋποθέτει ότι ο ιδιοκτήτης δικτύου ορίζεται ως ο διαχειριστής του δικτύου και είναι ανεξάρτητος από συμφέροντα προμήθειας και παραγωγής. *«Με τον τρόπο αυτό, ετέθη μία γενική ρήτρα απαγόρευσης²¹⁴, σύμφωνα με την οποία τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που ασκούν δραστηριότητες παραγωγής ή προμήθειας φυσικού αερίου, δεν επιτρέπεται να ασκούν έλεγχο ή δικαιώματα σε διαχειριστή συστήματος μεταφοράς ή σε σύστημα μεταφοράς»*. Και αντιστρόφως, ο ιδιοκτησιακός διαχωρισμός αποκλείει στα πρόσωπα, που ελέγχουν σύστημα μεταφοράς ή διαχειριστή συστήματος μεταφοράς, να

²¹¹ Πρβλ. προοίμιο Οδηγίας 2009/73/EK, σημεία 6 και 7.

²¹² Πρβλ. προοίμιο Οδηγίας 2009/73/EK, σημεία 8 και 9.

²¹³ Βλ. Για το ζήτημα αυτό βλ.εκτενώς Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/EK concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **The unbundling regime**

²¹⁴ Πρβλ. σχετικώς Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 126.

ασκούν έλεγχο αμέσως ή εμμέσως ή δικαιώματα στους παραγωγούς ή προμηθευτές²¹⁵.

Περαιτέρω, ως εναλλακτικά συστήματα διαχωρισμού²¹⁶ η τρίτη Οδηγία προέβλεψε τα συστήματα του ανεξάρτητου διαχειριστή συστήματος, καθώς και του ανεξάρτητου διαχειριστή μεταφοράς. Καταρχάς, η επιλογή από κράτος μέλος του μοντέλου του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Συστήματος (independent system operator – ISO) προϋποθέτει ότι το σύστημα μεταφοράς ανήκει σε καθέτως ολοκληρωμένη επιχείρηση στις 3 Σεπτεμβρίου 2009 (άρθρο 14 Οδηγίας 2009/73/EK) και αφορά στα κράτη μέλη, που δεν έχουν ήδη εφαρμόσει οικειοθελώς ιδιοκτησιακό διαχωρισμό. Κατά τα λοιπά, ο Διαχειριστής ISO βρίσκεται εκτός της δομής της ολοκληρωμένης επιχείρησης, αποτελεί πρόσωπο ανεξάρτητο, πλήρως διαχωρισμένο – νομικά, ιδιοκτησιακά και λειτουργικά – από την τελευταία, δεν δέχεται έλεγχο από πρόσωπο, που δραστηριοποιείται στα ανταγωνιστικά τμήματα της αγοράς, ούτε βεβαίως μετέχει ο ίδιος στην άσκηση ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων²¹⁷. Η ολοκληρωμένη επιχείρηση εξακολουθεί να δραστηριοποιείται στην παραγωγή και στην προμήθεια, αποξενωμένη πλήρως από τη διαχείριση του συστήματος. Η ιδιοκτησία των παγίων μεταφοράς πρέπει, στο πλαίσιο νομικού διαχωρισμού, να μεταβιβαστεί σε νέο νομικό πρόσωπο, θυγατρική της ολοκληρωμένης επιχείρησης, η οποία δεν έχει συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο του ΑΔΣ και διαθέτει ανεξαρτησία έναντι των συμφερόντων παραγωγής και προμήθειας²¹⁸.

Το τρίτο εναλλακτικό διαχειριστικό σχήμα αφορά τον Ανεξάρτητο Διαχειριστή Μεταφοράς (Independent Transmission Operator – ITO), ο οποίος, αν και εντάσσεται στη δομή της ολοκληρωμένης επιχείρησης, αποτελεί διακριτό νομικό πρόσωπο, σε σχέση με αυτή και εξοπλίζεται με την κυριότητα του

²¹⁵ Για μία συνοπτική αποτίμηση του μοντέλου του ιδιοκτησιακού διαχωρισμού, βλ. *Λελοβίτη Δ.*, Ο διαχωρισμός στην τρίτη δέσμη, *Ενέργεια & Δίκαιο*, τ. 12/2009, σελ. 22-25, όπου καταρρίπτονται τα επιχειρήματα κατά του ως άνω μοντέλου διαχωρισμού, τα οποία συνοψίζονται στην παράβαση της αρχής της ευρωπαϊκής ουδετερότητας έναντι του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των κρατών μελών της Ένωσης, στη μη εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και στην παραβίαση των δικαιωμάτων της ιδιοκτησίας και της ελεύθερης ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας.

²¹⁶ Βλ. και Πανάγο Θ., Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011, σελ. 144 επόμενα

²¹⁷ Για το μοντέλο Διαχειριστή ISO, βλ. εκτενώς *Γ. Κουτζούκου-Μ. Ασλάνογλου-Α. Τροκούδη*, Η εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας: Από την πρώτη στην τρίτη ενεργειακή δέσμη και ο ρόλος του ρυθμιστή και του διαχειριστή σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, ό.π., Πανάγο Θ., Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, *οπ.*, σελ. 60-65.

²¹⁸ Και το μοντέλο αυτό έχει υποστεί κριτική ως σύστημα αμφίβολης αποτελεσματικότητας, βλ. σχετικώς σε *Λελοβίτη Δ.*, Ο διαχωρισμός στην τρίτη δέσμη, *οπ.*, σελ. 26-27, όπου θεωρείται εξαιρετικά αμφίβολο κατά πόσο ο Διαχειριστής θα μπορεί να συμφωνήσει με τον κύριο του συστήματος

συστήματος μεταφοράς και την αρμοδιότητα διαχείρισής του. Περαιτέρω, σε συμφωνία με τις απαιτήσεις του λειτουργικού διαχωρισμού, ο Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς αποκτά αποτελεσματική εξουσία λήψης των αποφάσεων, σε σχέση με τους πόρους, που απαιτούνται για τη λειτουργία, συντήρηση ή ανάπτυξη του συστήματος μεταφοράς και μάλιστα ανεξάρτητα από την ολοκληρωμένη επιχείρηση²¹⁹.

Σε σχέση με το διαχωρισμό των δραστηριοτήτων μεταφοράς και προμήθειας στην ελληνική αγορά φυσικού αερίου, η αρχικώς υιοθετηθείσα με το ν. 4001/2011 επιλογή του ιδιοκτησιακού διαχωρισμού αντικαταστάθηκε με το μοντέλο του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς (ΙΤΟ), με δυνατότητα μελλοντικής επιλογής του ιδιοκτησιακού διαχωρισμού²²⁰. Περαιτέρω, με τα άρθρα 61-66 του ως άνω νόμου προβλέφθηκε η διαδικασία διαχωρισμού των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς φυσικού αερίου και πιστοποίησης τους από τη ΡΑΕ. Παράλληλα, θεσπίστηκαν ειδικές διατάξεις και μέτρα για τη λειτουργία του ΔΕΣΦΑ, ώστε για τον τελευταίο να εφαρμόζονται τα άρθρα 63B έως και 63Θ και η παρ. 5 του άρθρου 63I του ν. 4001/2011 και όχι οι διατάξεις των άρθρων 62 και 63 του ίδιου ως άνω νόμου, που αφορούν τους διαχωρισμένους διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς φυσικού αερίου. Οι ειδικές διατάξεις για το ΔΕΣΦΑ προστέθηκαν με το ν. 4093/2012 και ενσωματώνουν το πλέγμα των κανόνων του Κεφαλαίου IV της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, για τον ανεξάρτητο διαχειριστή μεταφοράς²²¹.

Ενόψει των ανωτέρω, οι διατάξεις, που διασφαλίζουν την ανεξαρτησία του ΔΕΣΦΑ και του προσωπικού του, έχουν ως ακολούθως:

- α) η στελέχωση με το αναγκαίο προσωπικό και η διασφάλιση των αναγκαίων πόρων –υλικοτεχνικών και οικονομικών- για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους,
- β) η αποκλειστική αποφασιστική αρμοδιότητα, σε σχέση με τους πόρους, που είναι αναγκαίοι για τη λειτουργία, τη συντήρηση και την ανάπτυξη του ΕΣΦΑ,

²¹⁹ Βλ. *Αλιγιζάκη Ασπ.*, Η Εσωτερική Αγορά Ενέργειας «αντίδοτο» στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης, οπ, σελ.16-17

²²⁰ Αρχικά η δυνατότητα αυτή προβλέφθηκε με την ΠΝΠ 16-11-2011 και έπειτα με την περ. 4 της υποπαρ. 1.4 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, που τροποποίησε το άρθρο 62 του ν. 4001/2011.

Βλ. επίσης και *Φορτσάκη Θ.- Φαραντούρη Ν.*, Δίκαιο της Ενέργειας, 2016, οπ, σελ. 97.

²²¹ Πρβλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4093/2012, σελ. 34-35.

- γ) ανεξαρτησία του προσωπικού και των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του ΔΕΣΦΑ,
- δ) διορισμός εποπτικού συμβουλίου, το οποίο αναλαμβάνει την ευθύνη λήψης αποφάσεων, με σημαντική επίδραση στην αξία των παγίων στοιχείων των μετόχων του ΔΕΣΦΑ, ιδίως αναφορικά με την έγκριση σχεδίων χρηματοδότησης, τα δάνεια του ΔΕΣΦΑ και το ύψος των διανεμόμενων μερισμάτων σε αυτούς,
- ε) η υποχρέωση του Διαχειριστή να καταρτίζει και να εκτελεί Πρόγραμμα Συμμόρφωσης, που περιλαμβάνει τα μέτρα αποκλεισμού διακρίσεων, καθώς και τις υποχρεώσεις των υπαλλήλων του ΔΕΣΦΑ, για την εκπλήρωση των στόχων,
- στ) ο διορισμός Υπεύθυνος Συμμόρφωσης, ο οποίος παρακολουθεί την εκτέλεση του προγράμματος συμμόρφωσης και αναφέρει τυχόν αποκλίσεις από αυτό,
- ζ) η εκπόνηση δεκαετούς Προγράμματος Ανάπτυξης ΕΣΦΑ, καθορίζοντας τα αναγκαία έργα ανάπτυξης και διασύνδεσης του ΕΣΦΑ, το χρόνο, τον τρόπο και το κόστος υλοποίησής τους,
- η) η διαδικασία πιστοποίησης του ενδιαφερομένου, προκειμένου να εγκριθεί και να διοριστεί ως Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς Φυσικού Αερίου, είτε σύμφωνα με την συνήθη διαδικασία του Κανονισμού (ΕΚ) 715/2009 και των άρθρων 64 ν. 4001/2011 και 10 Οδηγ. 2009/73/ΕΚ είτε σύμφωνα με την ειδικά προβλεπόμενη διαδικασία των άρθρων 65 ν. 4001/2011 και 11 της Οδηγ. 2009/73/ΕΚ, στην περίπτωση υποβολής αιτήματος πιστοποίησης από κύριο ή διαχειριστή συστήματος, που ελέγχεται από πρόσωπο (-α), προερχόμενο (-α) από τρίτη χώρα.

2.6.3 Τα ανεξάρτητα συστήματα φυσικού αερίου

Τα ανεξάρτητα συστήματα φυσικού αερίου εισήχθησαν με το ν. 3428/2005, ο οποίος και ρύθμισε λεπτομερώς το νομικό καθεστώς, που τα διέπει. Ο ν. 4001/2011 ενσωματώνει πολλές από τις ρυθμίσεις του προηγούμενου καθεστώτος, τις οποίες και κωδικοποιεί, τροποποιημένες ωστόσο, προκειμένου

να εναρμονιστούν με τις διατάξεις της Οδηγίας 2009/73/EK. Συναφώς στη παρούσα ενότητα επισημαίνονται οι κυριότερες αλλαγές.

Αρμόδια για την χορήγηση της Άδειας ΑΣΦΑ είναι πλέον η ΡΑΕ. Η εν λόγω άδεια εξακολουθεί να χορηγείται μόνο σε νομικά πρόσωπα ωστόσο στην περίπτωση που αφορά συστήματα μεταφοράς τότε σύμφωνα με νεότερη ρύθμιση χορηγείται μόνο σε εταιρείες που εμπίπτουν στο άρθρο 1 της Οδηγίας 2009/101/ ΕΚ.

Περαιτέρω, εφόσον το ΑΣΦΑ αποτελεί σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου, για το οποίο δεν δόθηκε εξαίρεση, κατά το άρθρο 36 της τρίτης Οδηγίας, ο Διαχειριστής του τελεί υπό καθεστώς πλήρους ιδιοκτησιακού διαχωρισμού²²² και κατ' επέκταση υπάγεται σε υποχρεώσεις αυστηρού και αποτελεσματικού διαχωρισμού σε σχέση με τις ανταγωνιστικές δραστηριότητες της παραγωγής και της προμήθειας φυσικού αερίου (σχετικά τα άρθρα 61 και 62 του ν. 4001/2011). Παράλληλα διευκρινίζεται ότι η χορήγηση της εν λόγω Άδειας δεν απαλλάσσει τον κάτοχο της από την υποχρέωση πιστοποίησης σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 64 και 65.

Όσον αφορά την απαλλαγή από την υποχρέωση παροχής πρόσβασης τρίτων σε ΑΣΦΑ, ρητώς ορίζεται ότι η χορηγούμενη απαλλαγή δεν αφορά πλέον μόνο την πρόσβαση τρίτων αλλά και τις υποχρεώσεις ιδιοκτησιακού διαχωρισμού σύμφωνα με το άρθρο 9 της Οδηγίας 2009/73/EK.

Όσον αφορά στη Διαχείριση του Α.Σ.Φ.Α., αναθεωρείται η προγενέστερη ρύθμιση σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση διασύνδεσης του ΑΣΦΑ με το ΕΣΦΑ, η Άδεια Διαχείρισης του Α.Σ.Φ.Α. χορηγείται στο ΔΕΣΦΑ. Αντιθέτως προβλέπεται ρητώς ότι η Άδεια Διαχείρισης του ανεξάρτητου συστήματος μεταφοράς φυσικού αερίου, για το οποίο δεν έχει χορηγηθεί εξαίρεση, σύμφωνα με το άρθρο 36 της Οδηγίας 2009/73/EK χορηγείται αποκλειστικά στον κάτοχο της άδειας ΑΣΦΑ, καθώς τούτο επιβάλλεται από την παράγραφο 1 του άρθρου 9 της Οδηγίας 2009/73/EK. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση η εν λόγω Άδεια δύναται να χορηγηθεί βάσει κριτηρίων αποδοτικότητας και οικονομικής ισορροπίας σε πρόσωπο άλλο εκτός του κατόχου της Άδειας Α.Σ.Φ.Α.

²²² Για το ζήτημα αυτό βλ. και σε Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, σπ, σελ. 137-138.

Τέλος εισάγονται ειδικές ρυθμίσεις, οι οποίες σε αντίθεση με το προγενέστερο καθεστώς, δεν αφορούν μόνο τους Διαχειριστές Α.Σ.Φ.Α. που μετέχουν σε κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις φυσικού αερίου, αλλά επιπροσθέτως αφορούν και τους Διαχειριστές που μετέχουν σε κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας²²³, προκειμένου να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία του Διαχειριστή Α.Σ.Φ.Α. έναντι και των δύο επιχειρήσεων και η ισότιμη μεταχείριση των Χρηστών του Α.Σ.Φ.Α. Στις περιπτώσεις αυτές ο Διαχειριστής Α.Σ.Φ.Α. υποχρεούται να καταρτίζει και να εφαρμόζει πρόγραμμα συμμόρφωσης, με το οποίο διασφαλίζεται η ισότιμη μεταχείριση των χρηστών του συστήματος και αποτρέπονται διακριτικές συμπεριφορές, ευμενείς για την ολοκληρωμένη επιχείρηση. Η παρακολούθηση εφαρμογής του Προγράμματος ανατίθεται σε Υπεύθυνο Συμμόρφωσης, που διορίζεται για το σκοπό αυτό (άρθρο 77 παρ. 6 και 7 ν. 4001/2011).

2.6.4 Η δραστηριότητα της διανομής φυσικού αερίου

Με τις νέες ρυθμίσεις του ν.4001/2011 προβλέπεται η χορήγηση δύο αδειών όσον αφορά στα δίκτυα διανομής φυσικού αερίου. Η κατασκευή δικτύου διανομής προϋποθέτει τη χορήγηση άδειας διανομής, η δε διαχείριση και η εκμετάλλευση δικτύου διανομής προϋποθέτει τη χορήγηση άδειας διαχείρισης δικτύου διανομής. Και οι δύο άδειες εκδίδονται με απόφαση της ΡΑΕ κατόπιν σχετικής αίτησης του ενδιαφερομένου. Ή άδεια διαχείρισης χορηγείται καταρχήν στον κάτοχο της άδειας διανομής, μπορεί όμως να χορηγείται και σε τρίτο πρόσωπο, με γνώμονα τα κριτήρια της αποδοτικότητας και της οικονομικής ισορροπίας. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, συνάπτεται σύμβαση μεταξύ του κατόχου της άδειας διανομής και του κατόχου της άδειας διαχείρισης, με την οποία καθορίζεται το οφειλόμενο αντάλλαγμα για την ανάληψη της διαχείρισης του δικτύου διανομής.

Η άρνηση χορήγησης άδειας διανομής σε ορισμένη γεωγραφική περιοχή είναι δυνατή εφόσον έχει ήδη κατασκευαστεί ή προβλέπεται με βάση άλλη άδεια διανομής, να κατασκευαστεί στην ίδια περιοχή Δίκτυο Διανομής και η

²²³ Βλ άρθρο 9 παρ. 3 της Οδηγίας 2009/73/EK.

υπάρχουσα ή προβλεπόμενη δυναμικότητα του εν λόγω Δικτύου δεν έχει κορεσθεί²²⁴.

Περαιτέρω και έως την έκδοση του ν. 4336/2015, το άρθρο 80 του ν. 4001/2011 στην αρχική του μορφή προέβλεπε ότι διατηρούνται σε ισχύ²²⁵, οι παρεκκλίσεις που έχουν χορηγηθεί για τις γεωγραφικές περιοχές και για τις χρονικές περιόδους που καθορίζονται στις άδειες που εκδόθηκαν πριν από τις 15 Μαρτίου 2002 σύμφωνα με την Οδηγία 98/30/ΕΚ και συναφώς ήτο δυνατή η άρνηση χορήγησης Άδειας Διανομής για τις γεωγραφικές περιοχές που αναφέρονται στην παρ. 3 του άρθρου 21 του ν.3428/2005. Στα πλαίσια αυτά, οι τρεις ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας εξακολουθούσαν να λειτουργούν με βάση το μονοπωλιακό καθεστώς προμήθειας και διανομής φυσικού αερίου, εντός της εδαφικής περιοχής της αρμοδιότητάς τους. Κατόπιν ωστόσο των νεότερων ρυθμίσεων του ν.4336/2015, με τις οποίες επιβλήθηκε ο διαχωρισμός μεταξύ των δραστηριοτήτων της διανομής και της προμήθειας, η διάταξη του άρθρου 80 τροποποιήθηκε, και προσαρμόστηκε αντιστοίχως.

Υπό τις νέες ρυθμίσεις κάθε ενδιαφερόμενος ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις του Κανονισμού Αδειών, δύναται να υποβάλει αίτηση στη ΡΑΕ για τη χορήγηση Άδειας Διανομής και Άδειας Διαχείρισης Δικτύου Διανομής για την ανάπτυξη Δικτύου Διανομής στις περιοχές που εμπίπτουν στην εδαφική περιοχή της αρμοδιότητας των πρώην ΕΠΑ Αττικής Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης (και νυν ΕΔΑ), υπό τις εξής προϋποθέσεις²²⁶:

α) οι εν λόγω περιοχές δεν εντάσσονται στο εγκεκριμένο πρόγραμμα ανάπτυξης του εκάστοτε Δικτύου, β) εντάσσονται στο εγκεκριμένο πρόγραμμα ανάπτυξης αλλά έχουν παρέλθει (18 μήνες) χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η προβλεπόμενη από το χρονοδιάγραμμα που περιέχεται στην Άδεια διανομής ανάπτυξη του Δικτύου²²⁷.

²²⁴ Βλ. άρθρο 80 παρ. 4. του ν.4001/2011.

²²⁵ σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 8 του άρθρου 49 της οδηγίας της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ.

²²⁶ Κατά την διατύπωση του νόμου, «Οι ΕΔΑ που προκύπτουν σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 80^Α αποτελούν Διαχειριστές των αντίστοιχων Δικτύων Διανομής μέσα στα γεωγραφικά όρια που προβλέπουν οι Άδειες Διαχείρισης Δικτύου Διανομής που τους χορηγούνται. Για τις επιμέρους περιοχές εντός των γεωγραφικών ορίων που έχει χορηγηθεί Άδεια διαχείρισης Άδεια Διαχείρισης Δικτύου Διανομής και οι οποίες : α) δεν εντάσσονται στο εγκεκριμένο πρόγραμμα ανάπτυξης του εκάστοτε δικτύου ή β) εντάσσονται στο εγκεκριμένο πρόγραμμα ανάπτυξης αλλά έχουν παρέλθει (18 μήνες) χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η προβλεπόμενη από το χρονοδιάγραμμα που περιέχεται στην Άδεια διανομής ανάπτυξη του Δικτύου»

²²⁷ Βλ. άρθρο 80^Γ παρ.3.

«Προφανής σκοπός της προαναφερόμενης ρύθμισης είναι η δυνατότητα να αναπτύσσεται το δίκτυο και από άλλον φορέα, εκτός από τον αρχικό, αν ο τελευταίος δεν επιθυμεί να επεκτείνει το δίκτυο ή καθυστερεί να πράξει τούτο. Είναι επίσης προφανές ότι η εν λόγω διάταξη εισάγει παρέκκλιση από την αποκλειστικότητα που οι ΕΔΑ (που προέκυψαν από τις παλιές ΕΠΑ) είχαν επί της διαχείρισης του συγκεκριμένου δικτύου, αφού, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, στην ίδια γεωγραφική περιοχή μπορεί να υπάρξει και κάποιος άλλος κύριος ή/και διαχειριστής κάποιου τμήματος του συνολικού δικτύου, που βέβαια δεν θα ανήκει στον προηγούμενο διαχειριστή»²²⁸.

Συναφώς, στο πλαίσιο της επιχειρούμενης απελευθέρωσης της λιανικής αγοράς φυσικού αερίου ορίζεται ότι εφεξής οι **Υποχρεώσεις του Διαχειριστή Δικτύου Διανομής εξειδικεύονται στην Άδεια Διαχείρισης Δικτύου Διανομής**, ενώ περαιτέρω ορίζονται ενδεικτικά οι κύριες Υποχρεώσεις αυτού.

Περαιτέρω και υπό το νέο καθεστώς, η διαχείριση, η συντήρηση και η ανάπτυξη του Δικτύου Διανομής διενεργείται σύμφωνα με το **Κώδικας Διαχείρισης του Δικτύου Διανομής**²²⁹, ο οποίος θεσπίζεται με απόφαση της ΡΑΕ, ύστερα από εισήγηση του Διαχειριστή Δικτύου Διανομής. Ο Κώδικας δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και δύναται να τροποποιηθεί είτε με πρωτοβουλία της ΡΑΕ είτε κατόπιν αιτήματος του Διαχειριστή. Ακολούθως ο νόμος αναφέρει ενδεικτικώς τα κύρια θέματα που ρυθμίζονται με τον εν λόγω Κώδικα.

Ακολούθως, το άρθρο 80 παρ. 9 του ν. 4001/2011, προβλέπει υποχρέωση του Διαχειριστή του Δικτύου Διανομής να καταρτίσει **Κανονισμό Μετρήσεων**²³⁰ και να τον υποβάλει μέχρι την 30η Ιουνίου 2016, προς έγκριση στη ΡΑΕ, η οποία οφείλει να αποφασίσει επ' αυτού εντός τριών (3) μηνών από το χρόνο της υποβολής του. Η ισχύς του Κανονισμού Μετρήσεων αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Οι ρυθμίσεις του εν λόγω Κανονισμού αφορούν ενδεικτικά τον τρόπο διεξαγωγής μετρήσεων της ποσότητας φυσικού αερίου, που παραδίδεται στο Δίκτυο Διανομής και παραλαμβάνεται από αυτό, τις προδιαγραφές ακρίβειας των μετρητών και τον τρόπο επίλυσης διαφορών που ανακύπτουν σε σχέση με

²²⁸ Βλ. Πανάγος Θ., Απελευθέρωση της λιανικής αγοράς φυσικού αερίου: Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο, ΕΕΕυρΔ4:2016, σελ. 409.

²²⁹ Βλ. άρθρο 80 παρ. 8 του ν. 4001/2011.

²³⁰ Βλ. άρθρο 80 παρ. 9 του ν. 4001/2011.

τις μετρήσεις. Επίσης, περιλαμβάνονται στον Κανονισμό οι κανόνες παροχής στοιχείων και ανταλλαγής δεδομένων σχετικά με τις μετρήσεις, ώστε να διασφαλίζεται η ακρίβεια, η διαφάνεια, η απρόσκοπτη άσκηση του δικαιώματος αλλαγής προμηθευτή και η πρόσβαση όσων έχουν έννομο συμφέρον στα δεδομένα ατελώς.

Εξάλλου, ο Διαχειριστής Δικτύου Διανομής είναι επιφορτισμένος να υλοποιήσει το Δίκτυο Διανομής με πόρους του κατόχου της Άδειας Διανομής, σύμφωνα με **το πρόγραμμα ανάπτυξης** (άρθρο 80 παρ. 10 ν. 4001/2011), το οποίο καταρτίζεται από τον Διαχειριστή και υποβάλλεται στη ΡΑΕ προς έγκριση, σύμφωνα με τον Κώδικα Διαχείρισης. Με το πρόγραμμα ανάπτυξης καθορίζονται ιδίως τα έργα και το χρονοδιάγραμμα ανάπτυξης του Δικτύου, λαμβανομένων υπόψη ιδίως της εξέλιξης της ζήτησης, των αναγκών σύνδεσης νέων χρηστών, των αναγκών βελτίωσης της αποδοτικότητας, της ασφαλούς λειτουργίας και της ποιότητας υπηρεσιών του Διαχειριστή Δικτύου Διανομής, της εφαρμογής νέων τεχνολογιών και ενιαίων, κατά το δυνατόν, τεχνικών προδιαγραφών και της προστασίας του περιβάλλοντος.

Στο ως άνω πρόγραμμα, οι βασικοί άξονες ανάπτυξης του δικτύου καθορίζονται για διάστημα πενταετίας. Έργα επέκτασης του Δικτύου, λόγω σύνδεσης, εκτελούνται νομίμως, ακόμη και εάν δεν έχουν προβλεφθεί στο εγκεκριμένο πρόγραμμα ανάπτυξης. Το Αρχικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης συνυποβάλλεται με την αίτηση για τη χορήγησή της άδειας διανομής. Ως πρώτο έτος του Αρχικού Προγράμματος Ανάπτυξης νοείται το έτος εντός του οποίου τίθεται σε ισχύ η άδεια διανομής.

Οι μεθοδολογίες, οι υπολογισμοί, οι ειδικές εγκρίσεις και οι λεπτομέρειες που απαιτούνται για την εφαρμογή του Κώδικα Διαχείρισης, καταρτίζονται από το Διαχειριστή του Δικτύου Διανομής και εγκρίνονται με απόφαση της ΡΑΕ.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει, να γίνει στις εγγυήσεις ανεξαρτησίας²³¹ τις οποίες πρέπει να πληροί ο κάτοχος άδειας διανομής ή/και άδειας διαχείρισης δικτύου διανομής²³², σε περίπτωση που μετέχει σε κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση φυσικού αερίου ή ηλεκτρικής ενέργειας. Η πρόσβαση χωρίς διακρίσεις στο

²³¹ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/EK concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **The unbundling regime**, σελ 23 επόμενα ειδικώς για unbundling for distribution system operators (dsos)

²³² Για το ζήτημα αυτό βλ. Πανάγος Θ, Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, σελ 42 επόμενα καθώς και σελ 77-80.

δίκτυο διανομής είναι καθοριστικής σημασίας για τη πρόσβαση στους πελάτες λιανικής, στα επόμενα στάδια της αγοράς, ενώ περαιτέρω για τη δημιουργία ίσων όρων ανταγωνισμού σε επίπεδο λιανικής, οι διαχειριστές των δικτύων διανομής πρέπει να μην είναι σε θέση να εκμεταλλευθούν την κάθετη ολοκλήρωση τους όσο αφορά την ανταγωνιστική θέση τους στην αγορά, ιδίως σε σχέση με οικιακούς και μικρούς μη οικιακούς πελάτες. Στα πλαίσια αυτά προβλέπεται²³³ ότι ο κάτοχος άδειας διανομής ή/και άδειας διαχείρισης δικτύου διανομής, που μετέχει σε κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση φυσικού αερίου ή ηλεκτρικής ενέργειας πρέπει να είναι ανεξάρτητος από άλλους κλάδους ή τμήματα της επιχείρησης αυτής, τουλάχιστον κατά τη νομική μορφή, την οργάνωση και τη διαδικασία λήψης των αποφάσεων, ενώ για την εκπλήρωση του εν λόγω σκοπού προβλέπονται ειδικές ρυθμίσεις²³⁴.

Τέλος προβλέπεται ότι οι ειδικές ρυθμίσεις περί της υποχρέωσης νομικού και λειτουργικού διαχωρισμού δεν εφαρμόζονται στην περίπτωση που ο κάτοχος Άδειας Διανομής ή/και ο Κάτοχος Άδειας Διαχείρισης Δικτύου Διανομής ελέγχεται από Κάθετα Ολοκληρωμένη Επιχείρηση Φυσικού αερίου ή Ηλεκτρικής Ενέργειας, η οποία ελέγχει μέσω της συμμετοχής της σε δίκτυα διανομής αθροιστικά την εξυπηρέτηση λιγότερων από 100.000 **συνδεδεμένων Πελατών**²³⁵.

2.6.5 Η απελευθέρωση της λιανικής αγοράς φυσικού αερίου με το ν. 4336/2015

²³³ Με τις εν λόγω διατάξεις ενσωματώνονται οι υποχρεώσεις διαχωρισμού του διαχειριστή του δικτύου διανομής, που αποτελεί τμήμα κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης¹, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 26 της Οδηγίας 2009/73/EK. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στο προοίμιο της εν λόγω Οδηγίας (σκέψη 25) διατηρούνται σε ισχύ οι κανόνες νομικού και λειτουργικού διαχωρισμού, ως είχαν υπό την ισχύ της Οδηγίας 55/2003/EK, καθώς εκτιμήθηκε ότι μπορούν να οδηγήσουν σε αποτελεσματικό διαχωρισμό εφόσον καθορισθούν με μεγαλύτερη σαφήνεια, εφαρμοστούν ορθά και παρακολουθούνται στενά.

²³⁴ Βλ. άρθρο 80 παρ. 5 περίπτωση α' και β', ως ισχύει μετά την τροποποίηση των περιπτώσεων αυτών από το ν.4425/2016. Υπό την προγενέστερη αρχική ρύθμιση του ν.4001/2011, τα αναφερόμενα στην περίπτωση α' πρόσωπα δεν επιτρεπόταν να συμμετέχουν σε οποιαδήποτε συνδεδεμένη επιχείρηση της ΚΟΕ. Υπό την νυν ρύθμιση η απαγόρευση καταλαμβάνει μόνο τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις που ασκούν την δραστηριότητα της παραγωγής, μεταφοράς και προμήθειας. Για το προγενέστερο καθεστώς βλ. Φορτσάκη Θ. – Φαραντούρη Ν., Δίκαιο της Ενέργειας, 2016, σπ, σελ. 135-136.

²³⁵ Βλ εκτενώς για το ζήτημα αυτό Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/EK concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **The unbundling regime**, σελ 28 επόμενα (exemptions for dsos serving less than 100.000 connected customers)

«Μέχρι και την έκδοση του ν.4335/2015 και την υλοποίηση των σχετικών ρυθμίσεων του εν λόγω νόμου, οι τρεις ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας εξακολούθησαν να λειτουργούν με βάση το μονοπωλιακό καθεστώς προμήθειας και διανομής φυσικού αερίου, εντός της εδαφικής περιοχής της αρμοδιότητάς τους²³⁶, συμβάλλοντας αποφασιστικά με τον τρόπο αυτό στη διάδοση του φυσικού αερίου στους καταναλωτές των περιοχών αυτών. Μολαταύτα, προοδευτικά το ως άνω μοντέλο δράσης παρουσίασε σημάδια κόπωσης, ενώ παράλληλα προέκυψε ωρίμανση των συνθηκών, για να αναμορφωθεί η ελληνική λιανική αγορά φυσικού αερίου, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές απαιτήσεις. Η σταδιακή μεταβολή της μονοπωλιακής οργάνωσης των ΕΠΑ, καθώς και του γενικού πλαισίου λειτουργίας της ελληνικής λιανικής αγοράς φυσικού αερίου συντελέστηκε με το ν. 4336/2015, ο οποίος προέβλεψε το διαχωρισμό της δραστηριότητας διανομής από την δραστηριότητα της προμήθειας φυσικού αερίου»²³⁷.

Υπό τα δεδομένα αυτά με το νέο άρθρο 80Α του ν. 4001/2011, όπως αυτό προστέθηκε από το ν. 4336/2015, και τροποποιήθηκε με το νόμο 4337/2015 προβλέφθηκε ότι:

α) Από την 1η Ιανουαρίου 2016, η ΔΕΠΑ ΑΕ και οι ΕΠΑ υποχρεούνται να τηρούν, στα εσωτερικά τους λογιστικά, χωριστούς λογαριασμούς για κάθε μία από τις δραστηριότητές τους κατά τα ειδικώς οριζόμενα στο άρθρο 89 του ν. 4001/2011, όσον αφορά στις δραστηριότητες της Διανομής, της Προμήθειας για Επιλέγοντες Πελάτες, της Προμήθειας για μη Επιλέγοντες Πελάτες και της παροχής των Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας και Τελευταίου Καταφυγίου.

²³⁶ Στο πλαίσιο μιας προσπάθειας επέκτασης των δικτύων διανομής στις αστικές περιοχές της χώρας, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής γνωστοποίησε την έναρξη των διαδικασιών προκήρυξης διεθνών διαγωνισμών για τρεις (3) νέες Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ) στη Στερεά Ελλάδα-Εύβοια, τη Μακεδονία και Για το σκοπό αυτό, κατόπιν σχετικού αιτήματος του Ελληνικού Κράτους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε το έτος 2008 παρέκκλιση, που διασφάλιζε το μονοπωλιακό δικαίωμα των νέων, υπό σύσταση, ΕΠΑ για την αποκλειστική προμήθεια στους καταναλωτές των αντίστοιχων περιοχών, διάρκειας δεκαετούς για την πρώτη ΕΠΑ και εικοσαετούς για τις άλλες δύο ΕΠΑ στη Μακεδονία και τη Θράκη. Για τη συμμετοχή ιδιώτη επενδυτή, σε καθεμιά από τις τρεις νέες, υπό σύσταση, ΕΠΑ, η ΔΕΠΑ προκήρυξε δύο φορές σχετικό διαγωνισμό κατά τα έτη 2012 και 2013. Μολαταύτα, δεν εκδηλώθηκε ενδιαφέρον από κάποιον ιδιώτη επενδυτή και ως εκ τούτου οι σχετικοί διαγωνισμοί απέβησαν άκαρποι. Ο γεωγραφικός σχεδιασμός των νέων ΕΠΑ είναι ο ακόλουθος : α) της Στερεάς Ελλάδας, με πεδίο δραστηριότητας σε πρώτη φάση, τις πόλεις Χαλκίδα, Λαμία, Λειβαδιά και Θήβα. β) της Κεντρικής Μακεδονίας, με πεδίο δραστηριότητας, σε πρώτη φάση, τις πόλεις Κατερίνη, Σέρρες και Κιλκίς και σε μεταγενέστερο στάδιο τις πόλεις Βέροια, Νάουσα, Έδεσσα και Γιαννιτσά. γ) της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, με πεδίο δραστηριότητας, σε πρώτη φάση τις πόλεις Κομοτηνή, Ξάνθη, Αλεξανδρούπολη, Καβάλα και Δράμα. βλ. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, «Έκθεση Πεπραγμένων 2012», Αθήνα 2013, σελ. 116-117 και «Έκθεση Πεπραγμένων 2014», Αθήνα Μάρτιος 2015, σελ. 130-132.

²³⁷ βλ. και Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 153-154.

β) Έως την 31^η Ιουλίου 2016²³⁸, η ΔΕΠΑ ΑΕ και οι ΕΠΑ της Αττικής, της Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης υποχρεούνται να υποβάλουν προς έγκριση τις αρχές και τους κανόνες κατανομής για το λογιστικό διαχωρισμό των δραστηριοτήτων τους στη ΡΑΕ, η οποία οφείλει να αποφασίσει επ' αυτών εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών από το χρόνο υποβολής.

γ) Μέχρι την 1^η Ιανουαρίου 2017, οι ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας υποχρεούνται να προβούν στο νομικό και λειτουργικό διαχωρισμό της δραστηριότητας Διαχείρισης των Δικτύων Διανομής Αττικής, Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης από τη δραστηριότητά τους για την προμήθεια φυσικού αερίου, με την εισφορά κατά την διακριτική τους ευχέρεια εναλλακτικά είτε του κλάδου Διανομής είτε του κλάδου Προμήθειας καθεμιάς από αυτές, κατά το στάδιο ίδρύσεως ΕΔΑ ή νέας ΕΠΑ αντίστοιχα, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.4001/2011 και του κ.ν. 2190/1920²³⁹.

δ) η ΔΕΠΑ, κατά το στάδιο ίδρυσης της ΕΔΑ για την κάλυψη της Λοιπής Ελλάδος υποχρεούται κατά την συγκρότηση νέας διαχείρισης του Δικτύου Διανομής Λοιπής Ελλάδος να προβεί στο νομικό διαχωρισμό της δραστηριότητας Διαχείρισης του Δικτύου Διανομής Λοιπής Ελλάδος από τις λοιπές δραστηριότητες της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησής της, με την εισφορά του κλάδου Διανομής στην ΕΔΑ, στην οποία η ΔΕΠΑ θα διατηρήσει το σύνολο των μετοχών, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.4001/2011 και του κ.ν. 2190/1920²⁴⁰.

Κατ'εφαρμογή των ως άνω διατάξεων ολοκληρώθηκε η διαδικασία νομικού και λειτουργικού διαχωρισμού για τις τρεις ΕΠΑ, οι οποίες προέβησαν σε απόσχιση του κλάδου της προμήθειας, τον οποίον και εισέφεραν για την ίδρυση των νέων εταιρειών παροχής αερίου²⁴¹. Κατόπιν τούτων, προέκυψαν οι εξής εταιρείες:

²³⁸ Η αρχικά προβλεθείσα ημερομηνία μέχρι τις 30 Μαΐου 2016 τροποποιήθηκε στην ως άνω αναγραφόμενη ημερομηνία της 31^{ης} Ιουλίου 2016 με το άρθρο 29 του ν. 4414/2016.

²³⁹ Οι ΕΠΑ Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας δύνανται να εισφέρουν από κοινού τον κλάδο Διανομής έκαστης εξ αυτών, κατά το στάδιο ίδρύσεως μίας κοινής ΕΔΑ, στο μετοχικό κεφάλαιο της οποίας μετέχουν οι δύο ΕΠΑ κατ' αναλογία της εισφοράς τους. Μέσα σε διάστημα 90 ημερών από τη σύσταση των ΕΔΑ της παραγράφου 3, οι ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας υποχρεούνται να μεταβιβάσουν άνευ ανταλλάγματος τις μετοχές που θα κατέχουν στις αντίστοιχες ΕΔΑ στους μετόχους των ΕΠΑ, κατ' αναλογία της συμμετοχής τους στο μετοχικό κεφάλαιο έκαστης ΕΠΑ.

²⁴⁰ Βλ. άρθρο 80^Α παρ. 10 του ν.4001/2011

²⁴¹ Για το εν λόγω ζήτημα βλ. εκτενώς Πανάγος Θ., Απελευθέρωση της λιανικής αγοράς φυσικού αερίου: Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο, ΕΕΕυρΔ4:2016, σελ. 405-413.

α) Η «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΑΕΡΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ-ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΑΕ»²⁴², η οποία και ασκεί την ανταγωνιστική δραστηριότητα της προμήθειας.

β) Η «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ-ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΑΕ»²⁴³, η οποία και ασκεί την ρυθμιζόμενη πλέον δραστηριότητα διανομής, εντός των γεωγραφικών ορίων των δικτύων διανομής Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας, όπως τα όρια αυτά καθορίζονται στο άρθρο 2 παρ. 2 περίπτωση (θ2) και (θ3) του ν.4001/2011.

γ) Η «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ»²⁴⁴, η οποία και ασκεί την ανταγωνιστική δραστηριότητα της προμήθειας.

δ) Η «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΕ»²⁴⁵, η οποία και ασκεί την ρυθμιζόμενη πλέον δραστηριότητα διανομής εντός των γεωγραφικών ορίων του δικτύου διανομής Αττικής, όπως τα όρια αυτά καθορίζονται στο άρθρο 2 παρ. 2 περίπτωση (θ1) του ν.4001/2011.

Στους κόλπους της ΔΕΠΑ, ο διαχωρισμός της δραστηριότητας διανομής από την προμήθεια πραγματοποιήθηκε, με την απόσχιση του κλάδου διανομής φυσικού αερίου της ΔΕΠΑ και την εισφορά του σε νέα ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΛΟΙΠΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ»²⁴⁶.

Οι Εταιρείες Διανομής Αερίου (εφεξής ΕΔΑ) που προέκυψαν σύμφωνα με τα ανωτέρω, υποχρεούνται να υποβάλλουν, μέσα σε προθεσμία τριών (3) μηνών από τη σύστασή τους, αίτηση για τη λήψη Άδειας Διανομής και Άδειας

²⁴² Βλ. σχετικώς την υπ' αριθμ. πρωτοκ. 23040/30-12-2016 Ανακοίνωση καταχώρισης της εγκριτικής απόφασης στο ΓΕΜΗ. Η εταιρεία αυτή συστάθηκε με την απόσχιση και την από κοινού εισφορά των κλάδων προμήθειας φυσικού αερίου των ανωνύμων εταιρειών με την επωνυμία «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» και «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ»

²⁴³ Βλ. σχετικώς την υπ' αριθμ. πρωτοκ. 23045/30-12-2016 Ανακοίνωση καταχώρισης της εγκριτικής απόφασης στο ΓΕΜΗ. Η εταιρεία αυτή προέκυψε από συγχώνευση με απορρόφηση του εναπομείναντος κλάδου διανομής της εταιρείας με την επωνυμία «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» από την εταιρεία με την επωνυμία «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» και με τροποποίηση του καταστατικού της τελευταίας, ώστε να εισαχθεί η νέα επωνυμία της εταιρείας.

²⁴⁴ Βλ. σχετικώς την υπ' αριθμ. πρωτοκ. 7/02-01-2017 Ανακοίνωση καταχώρισης της εγκριτικής απόφασης στο ΓΕΜΗ.

Η εν λόγω εταιρεία προέκυψε κατόπιν απόσχιση του κλάδου προμήθειας φυσικού αερίου της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ».

²⁴⁵ Η εν λόγω εταιρεία προέκυψε, αφού εγκρίθηκε η τροποποίηση του καταστατικού και η επωνυμία της (παλαιάς) εταιρείας παροχής αερίου Αττικής και η τελευταία μετονομάστηκε από ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΕ σε ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΕ.

²⁴⁶ Βλ. σχετικώς την υπ' αριθμ. πρωτοκ. 39/02-01-2017 Ανακοίνωση καταχώρισης της εγκριτικής απόφασης στο ΓΕΜΗ.

Διαχείρισης Δικτύου Διανομής²⁴⁷, προκειμένου: α) η δραστηριότητα της Διαχείρισης του Δικτύου Διανομής να διέπεται από τις ειδικότερες ρυθμίσεις και όρους της εν λόγω Άδειας σε συμφωνία με το νέο νομοθετικό πλαίσιο β) να ασκούν τη δραστηριότητα της Διαχείρισης των αντίστοιχων Δικτύων Διανομής εντός των γεωγραφικών ορίων, που θα προβλέπουν οι Άδειες Διαχείρισης Δικτύου Διανομής σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 2 παρ. 2 περιπτώσεις (θ1), (θ2) και (θ3) του ν.4001/2011 και για το χρόνο που θα οριστεί με τη απόφαση της ΡΑΕ²⁴⁸ γ) να αναπτύξουν τα αντίστοιχα δίκτυα σύμφωνα με το εγκεκριμένο από την ΡΑΕ πρόγραμμα ανάπτυξης.

Με την έκδοση των εν λόγω Αδειών Διανομής καταργούνται αυτοδικαίως οι ρυθμίσεις των Αδειών Διανομής που έχουν χορηγηθεί στις υφιστάμενες ΕΠΑ (νυν ΕΔΑ) δυνάμει των διατάξεων του ν.2364/1995 μόνο κατά το μέρος που αφορούν τη διαχείριση του Δικτύου Διανομής. Οι ως άνω άδειες συνεχίζουν να ισχύουν για την Προμήθεια Φυσικού Αερίου μέχρι και την έκδοση των νέων Αδειών Προμήθειας στις νέες ΕΠΑ²⁴⁹.

Όσον αφορά τις νέες ΕΠΑ προβλέπεται η έκδοση Άδειας Προμήθειας σε Επιλέγοντες Πελάτες, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 81 του ν.4001/2011, εντός έξι μηνών από την έκδοση της αναφερόμενης στις προηγούμενες παραγράφους Άδειας Διανομής στις ΕΔΑ²⁵⁰. Μέχρι την έκδοση της άδειας αυτής, προβλέπεται ότι οι μεν νέες ΕΠΑ μπορούν να ασκούν τη δραστηριότητα προμήθειας φυσικού αερίου σε Επιλέγοντες Πελάτες, η δε ΡΑΕ μπορεί, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, να τους επιβάλλει μέτρα και όρους, που κρίνονται αναγκαία προκειμένου να διασφαλίζεται η προστασία των Πελατών και η εύρυθμη λειτουργία της αγοράς. Ρητώς προβλέπεται ότι τα μέτρα αυτά δεν μπορεί να περιορίζουν τη γεωγραφική επέκταση των δραστηριοτήτων προμήθειας των νέων ΕΠΑ σε Πελάτες που καθίστανται Επιλέγοντες δυνάμει του άρθρου 82 και βρίσκονται εκτός των γεωγραφικών ορίων των αδειών που είχαν χορηγηθεί στις ΕΠΑ δυνάμει των διατάξεων του ν. 2364/1995²⁵¹.

²⁴⁷ Βλ. άρθρο 80Γ παρ.1.

²⁴⁸ Οι ως άνω άδειες έχουν διάρκεια τουλάχιστον εικοσαετή, με δυνατότητα παράτασης για είκοσι (20) επιπλέον έτη.

²⁴⁹ Βλ. παρ.3 του άρθρου 8 της υποπαραγράφου Β1 της παρ. Β του άρθρου 2 του ν.4336/2015.

²⁵⁰ Προφανώς η ως άνω ρύθμιση καταλαμβάνει και την ΔΕΠΑ.

²⁵¹ Από την γραμματική και τελεολογική ερμηνεία της διάταξης παρ.4 του άρθρου 8 της υποπαραγράφου Β1 της παρ. Β του άρθρου 2 του ν.4336/2015 προκύπτει ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις

Περαιτέρω, υπό το πρίσμα των νεότερων ρυθμίσεων των νόμων 4336/2015 και 4414/2016, ορίζεται ότι η **Προμήθεια Φυσικού Αερίου σε μη Επιλέγοντες Πελάτες από τις ΕΠΑ διενεργείται πλέον βάσει ρυθμιζόμενων τιμολογίων που εγκρίνονται από τη ΡΑΕ**, μετά από εισήγηση των ΕΠΑ, η οποία πρέπει να υποβληθεί στη ΡΑΕ μέχρι την 31^η Οκτωβρίου 2015²⁵². Συναφώς καθορίζονται εκ του νόμου και οι βασικές αρχές που διέπουν το περιεχόμενο των ρυθμιζόμενων τιμολογίων. Εξάλλου και όσον αφορά την **Προμήθεια φυσικού αερίου σε Επιλέγοντες Πελάτες από τις ΕΠΑ**, προβλέπεται ότι αυτή θα διενεργείται βάσει των όρων της Άδειας Προμήθειας που θα χορηγηθεί σε αυτές σύμφωνα με το άρθρο 81 του ν.4001/2011 και των διατάξεων του Κώδικα Προμήθειας που εκδίδεται σύμφωνα με τα άρθρα 51 και 85 του ν.4001/2011.

Αναφορικά με την ρυθμιζόμενη πλέον δραστηριότητα της διανομής προβλέφθηκε η έκδοση **Κανονισμού Τιμολόγησης, με τον οποίο ρυθμίζεται η μεθοδολογία καθορισμού τιμολογίων για την χρέωση της Βασικής Δραστηριότητας της Διανομής Φυσικού Αερίου**. Ο Κανονισμός Τιμολόγησης εκδίδεται από τη ΡΑΕ, μετά από εισήγηση του κατά περίπτωση αρμόδιου Διαχειριστή Δικτύου Διανομής Φυσικού Αερίου και δημόσια διαβούλευση²⁵³. Ακολούθως ορίζεται ρητώς ότι τα τιμολόγια με βάση τα οποία ο Διαχειριστής Δικτύου Διανομής εισπράττει οποιοδήποτε αντάλλαγμα για την δραστηριότητα της διανομής καταρτίζονται από τον Διαχειριστή σύμφωνα με την μεθοδολογία που προσδιορίζεται στον Κανονισμό Τιμολόγησης, υποβάλλονται προς έγκριση στην ΡΑΕ, η οποία και οφείλει να αποφασίσει επ'αυτών εντός τριών (3) μηνών από το χρόνο υποβολής τους, και ισχύουν από τη δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως²⁵⁴.

Προς υλοποίηση των ως άνω ρυθμίσεων, με τις μεταβατικές διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 8 της υποπαραγράφου Β1 της

αφορούν και την ΔΕΠΑ, από την απόσχιση του κλάδου διανομής της οποίας, συστάθηκε η ΕΔΑ Λοιπής Ελλάδος.

²⁵² Βλ. σχετικά υπ' αριθμ. 22 και 23/2017 αποφάσεις της ΡΑΕ (ΦΕΚ Β' 498)

²⁵³ Βλ. άρθρο 88 παρ. 1 του ν.4001/2011 ως ισχύει.

²⁵⁴ Βλ. άρθρο 88 παρ. 4 του ν.4001/2011 ως ισχύει. Βλέπε επίσης υπ' αριθμ. 345, 346, 347 και 348/2016 αποφάσεις της ΡΑΕ (ΦΕΚ Β' 3490 και ΦΕΚ Β' 3557) ΡΑΕ περί έγκρισης Τιμολογίων για την χρέωση της Βασικής Δραστηριότητας της Διανομής Φυσικού Αερίου των Δικτύων Διανομής Αττικής, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας και Λοιπής Ελλάδος

παραγράφου Β του άρθρου 2 του ν.4336/2015, όπως ισχύει, προβλέφθηκαν τα εξής:

«1. Εντός τριών (3) μηνών από τη θέση σε ισχύ του ν.4336/2015, η ΔΕΠΑ, υπό την ιδιότητα της ως Διαχειρίστρια του Δικτύου Διανομής Λοιπής Ελλάδος, και οι ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης υπό την ιδιότητά τους ως Διαχειριστών των Δικτύων των αντίστοιχων γεωγραφικών περιοχών, εισηγούνται στη ΡΑΕ, η οποία, κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης, και αφού προβεί σε τυχόν τροποποιήσεις και προσθήκες, υποχρεούται να εκδώσει το τελικό κείμενο εντός τριών (3) μηνών από το χρόνο υποβολής,

(α) για την έκδοση του Κανονισμού Τιμολόγησης των εν λόγω Δικτύων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 88 του ν.4001/2011²⁵⁵, όπως τροποποιείται με τον παρόντα νόμο,

(β) για την έκδοση του Κώδικα Διαχείρισης Δικτύου Διανομής, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ.7 του άρθρου 80 του ν.4001/2011²⁵⁶, όπως τροποποιείται με τον παρόντα νόμο.

2. Εντός ενός (1) μηνός από τη θέση σε ισχύ του Κανονισμού Τιμολογίων της παρ.1 του άρθρου 88 του ν.4001/2011, όπως τροποποιείται με τον παρόντα νόμο, η ΔΕΠΑ ΑΕ, υπό την ιδιότητα της ως Διαχειριστή του Δικτύου Διανομής Λοιπής Ελλάδος, και οι ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης υπό την ιδιότητά τους ως Διαχειριστών των Δικτύων των αντίστοιχων γεωγραφικών περιοχών, υποβάλλουν προς έγκριση στη ΡΑΕ τα τιμολόγια με βάση τα οποία εισπράττουν αντάλλαγμα για κάθε Βασική Δραστηριότητα που παρέχουν στους χρήστες, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ.4 του ν.4001/2011, όπως τροποποιείται δια του παρόντος²⁵⁷. Από το χρόνο θέσης του παρόντος σε ισχύ έως και το χρόνο θέσης σε ισχύ των ανωτέρω τιμολογίων, η τιμή για την παροχή

²⁵⁵ Κατ'επιταγή της ανωτέρω ρύθμισης εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 328/23-9-2016 απόφαση της ΡΑΕ (ΦΕΚ Β' 3067) «Κανονισμός Τιμολόγησης Βασικής Δραστηριότητας Διανομής Φυσικού Αερίου των δικτύων διανομής Αττικής, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας και Λοιπής Ελλάδας».

²⁵⁶ Κατ'επιταγή της ανωτέρω ρύθμισης εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 589/21-12-2016 απόφαση της ΡΑΕ (ΦΕΚ Β' 4870 περί έγκρισης του Κώδικα Διαχείρισης Δικτύου Διανομής Φυσικού Αερίου σύμφωνα με το άρθρο 80 παρ. 8 του ν.4001/2011.

²⁵⁷ Κατ'επιταγή της ανωτέρω ρύθμισης εκδόθηκαν οι υπ' αριθμ. 345, 346, 347 και 348/2016 αποφάσεις της ΡΑΕ (ΦΕΚ Β' 3490 και ΦΕΚ Β' 3537) περί έγκρισης Τιμολογίων για την χρέωση της Βασικής Δραστηριότητας της Διανομής Φυσικού Αερίου των Δικτύων Διανομής Αττικής, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας και Λοιπής Ελλάδος.

Βασικών Δραστηριοτήτων προς τους Χρήστες από τη ΔΕΠΑ ΑΕ και τις ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης ορίζεται σε τέσσερα (4) ευρώ ανά MWh».

2.6.6 Η προμήθεια φυσικού αερίου

Η αρχική ρύθμιση του άρθρου 81 παρ. 1 του ν. 4001/2011, διατηρούσε τη διάκριση μεταξύ επιλεγόντων και μη επιλεγόντων Πελατών του προϋφιστάμενου καθεστώτος προβλέποντας ότι οι μεν πρώτοι προμηθεύονται φυσικό αέριο από τους κατόχους άδειας προμήθειας φυσικού αερίου, **οι δε δεύτεροι προμηθεύονται φυσικό αέριο από τις ΕΠΑ, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις του άρθρου 21 του ν. 3428/2005**²⁵⁸.

Υπό το ισχύον καθεστώς, οι επιλέγοντες πελάτες προμηθεύονται φυσικό αέριο από τους κατόχους άδειας προμήθειας, ενώ οι πελάτες, που δεν έχουν καταστεί ακόμη επιλέγοντες, **προμηθεύονται φυσικό αέριο από τις ΕΠΑ, με βάση ρυθμιζόμενα τιμολόγια προμήθειας, που εκδίδονται κατά τις διατάξεις του άρθρου 87 του ν. 4001/2011**²⁵⁹. Η άδεια προμήθειας χορηγείται πλέον με απόφαση της ΡΑΕ, η δε προμήθεια εξακολουθεί να διέπεται από τους ειδικότερους όρους και προϋποθέσεις που καθορίζονται στο Κώδικα Προμήθειας. Περαιτέρω με το άρθρο 82 παρ. 1 του ν. 4001/2011, ως ίσχυε υπό την αρχική του εκδοχή, κωδικοποιήθηκαν οι καταργούμενες διατάξεις του άρθρου 25 του ν.3428/2005 ως προς τον ορισμό των Επιλεγόντων Πελατών, ώστε, όπως επισημαίνεται σχετικώς στη αιτιολογική έκθεσή του ν.4001/2011 να μην είναι δαιδαλώδης ο προσδιορισμός τους. Υπό τη ρύθμιση των νόμων 4336/2015 και 4414/2016²⁶⁰ προσδιορίζεται πλέον ένα ξεκάθαρο χρονικό πλαίσιο, ώστε, σύμφωνα με τις επιμέρους διακρίσεις του άρθρου 82 του ν. 4001/2011, όλοι οι καταναλωτές φυσικού αερίου, ανεξαρτήτως κατηγορίας και κατανάλωσης, να έχουν καταστεί Επιλέγοντες, μέχρι την 1-1-2018²⁶¹. Από τη διατύπωση της ανωτέρω διάταξης, καθίσταται αντιληπτό ότι οι περιπτώσεις

²⁵⁸ Το δεύτερο σκέλος της ως άνω ρύθμισης, που αφορούσε την προμήθεια των μη επιλεγόντων πελατών με φυσικό αέριο καταργήθηκε με το ν. 4336/2015 και επανήλθε με το άρθρο 30 του ν. 4414/2016

²⁵⁹ Για το καθεστώς προμήθειας φυσικού αερίου των μη επιλεγόντων πελατών από τις ΕΠΑ έγινε αναλυτική αναφορά στο προηγούμενο κεφάλαιο της απελευθέρωσης της λιανικής αγοράς, όπου και παραπέμπουμε.

²⁶⁰ Πριν την έκδοση των εν λόγω νόμων, το άρθρο 32 είχε τροποποιηθεί με το άρθρο 31 του ν.4301/2014 και συμπληρωθεί με το άρθρο πρώτο υποπαρ. ΙΓ'8 περ. 17 του ν.4254/2014.

²⁶¹ βλ. και *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, 150-151.

επιλεγόντων πελατών αναφέρονται περιοριστικά και δεν μπορούν να διευρυνθούν, παρά μόνο με αντίστοιχη νομοθετική πρόβλεψη²⁶².

Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 82 παρ. 1 όπως ισχύει σήμερα, απαριθμεί συγκεκριμένες κατηγορίες επιλεγόντων πελατών, που είναι οι ακόλουθοι:

α) οι κάτοχοι άδειας ηλεκτροπαραγωγής οι οποίοι χρησιμοποιούν φυσικό αέριο για την παραγωγή ενέργειας,

β) όλοι οι Πελάτες, συμπεριλαμβανομένων των οικιακών, που είναι εγκατεστημένοι εκτός των γεωγραφικών περιοχών που ανήκουν στην αρμοδιότητα των ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας,

γ) Εντός των γεωγραφικών περιοχών, που ανήκουν στην αρμοδιότητα των ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας:

αα) εκείνοι που προμηθεύονται φυσικό αέριο με σκοπό να χρησιμοποιηθεί ως καύσιμο σε κινητήρες μέσω θαλάσσιας και χερσαίας μεταφοράς,

ββ) οι πελάτες που προμηθεύονται φυσικό αέριο για βιομηχανική χρήση, συμπεριλαμβανομένης της συμπαραγωγής, που κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες είχαν πραγματική κατανάλωση μεγαλύτερη των 2,2 GWh ανά θέση κατανάλωσης,

γγ) από την 1η Ιανουαρίου 2017 όλοι οι μη οικιακοί πελάτες, οι οποίοι είχαν πραγματική κατανάλωση μεγαλύτερη των 2,2 GWh ανά θέση κατανάλωσης,

δδ) από την 1η Ιανουαρίου 2018 όλοι οι μη οικιακοί πελάτες ανεξαρτήτως κατανάλωσης,

εε) από την 1η Ιανουαρίου 2018 όλοι οι οικιακοί πελάτες,

δ) οι υφιστάμενες ΕΠΑ που συστάθηκαν δυνάμει των διατάξεων του ν. 2346/1995 και ορίζονται στην παρ. 1 του άρθρου 21 του ν. 3428/2005, **πριν** από το νομικό διαχωρισμό που περιγράφεται στο άρθρο 80Α, καθίστανται επιλέγοντες πελάτες:

²⁶² Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 148.

(αα) τόσο για την προμήθεια ποσοτήτων φυσικού αερίου, πέραν της ετήσιας συμβατικής ποσότητας, η οποία καθορίζεται για το έτος 2010 από την ισχύουσα, κατά την έναρξη ισχύος του ν. 3428/2005, σύμβαση καθεμιάς ΕΠΑ με τη ΔΕΠΑ ΑΕ, και έως τη λήξη κάθε σύμβασης και από τη λήξη των συμβάσεων αυτών για κάθε ποσότητα φυσικού αερίου,

(ββ) όσο και για ποσότητες φυσικού αερίου που προορίζονται για την προμήθεια αποκλειστικά πελατών που καθίστανται επιλέγοντες, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου.

Οι Πελάτες που είναι εγκατεστημένοι εντός των γεωγραφικών περιοχών που ανήκουν στην αρμοδιότητα των υφιστάμενων ΕΠΑ (νυν ΕΔΑ) και δεν έχουν καταστεί Επιλέγοντες σύμφωνα με το προαναφερθέν χρονικό πλαίσιο και δεν έχουν συνδεθεί με το Δίκτυο, μπορούν να απευθύνουν έγγραφη εκδήλωση ενδιαφέροντος σύνδεσης με το Δίκτυο προς τις εκάστοτε υφιστάμενες ΕΠΑ ή τις ΕΔΑ, οι οποίες και οφείλουν εντός προθεσμίας ενός μηνός από την ως άνω εκδήλωση ενδιαφέροντος σύνδεσης να γνωστοποιήσουν εγγράφως προς τον ενδιαφερόμενο πελάτη εάν είναι εφικτή η πραγματοποίηση του έργου σύνδεσης εντός τριών (3) μηνών, σύμφωνα με το εγκεκριμένο πρόγραμμα Ανάπτυξης. Εφόσον η σύνδεση είναι εφικτή κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο εντός της ως άνω προθεσμίας του ενός μηνός και η προσφορά σύνδεσης. Οι εν λόγω Πελάτες καθίσταται Επιλέγοντες ανεξαρτήτως κατανάλωσης: (α) από την ημερομηνία κοινοποίησης, εντός της προθεσμίας της αμέσως προηγούμενης παραγράφου, της άρνησης σύνδεσης, (β) σε περίπτωση που παρέλθει η προθεσμία της παραγράφου 2, χωρίς η εκάστοτε ΕΠΑ ή η ΕΔΑ κατά περίπτωση, να κοινοποιήσει εγγράφως στον πελάτη την προσφορά σύνδεσης και έχει δικαίωμα να προμηθεύεται φυσικό αέριο από εναλλακτικούς προμηθευτές²⁶³.

Οι ΕΠΑ υποχρεούνται, τουλάχιστον δύο μήνες πριν από τις ημερομηνίες που αναφέρονται στην παράγραφο 1, ανά κατηγορία πελατών να ενημερώνουν εγγράφως τους μη Επιλέγοντες Πελάτες που προμηθεύονται φυσικό αέριο από τις ΕΠΑ για τη δυνατότητά τους να αλλάξουν Προμηθευτή, όταν καταστούν Επιλέγοντες. Προς το σκοπό αυτόν οι ΕΠΑ οφείλουν να κοινοποιήσουν στους

²⁶³ Βλ. άρθρο 82 παρ. 3 ν. 4001/2011.

εν λόγω Πελάτες: (α) τα σχετικά στοιχεία κατανάλωσης, κατά το προηγούμενο έτος συμπεριλαμβανομένων της συνολικής χρέωσης του Πελάτη και της χρέωσης ανά Mwh κατανάλωσης, (β) σύγκριση με τα στοιχεία κατανάλωσης κατά την αντίστοιχη περίοδο χρέωσης του αμέσως προηγούμενου έτους ή την εξέλιξη κατά το τελευταίο δωδεκάμηνο του κυλιόμενου μέσου όρου κατανάλωσης ανά περίοδο χρέωσης. Η προαναφερόμενη έγγραφη ενημέρωση δύναται να παρέχεται είτε σε ειδικό χώρο του λογαριασμού κατανάλωσης είτε με ξεχωριστό ενημερωτικό σημείωμα που επισυνάπτεται στο λογαριασμό²⁶⁴. Επιπλέον των προαναφερόμενων πληροφοριών η έγγραφη ενημέρωση πρέπει να περιλαμβάνει ευκρινή παραπομπή στην ιστοσελίδα της ΡΑΕ, όπου αναρτάται κατάλογος των κατόχων άδειας προμήθειας.

Συναφώς διατηρείται σε ισχύ η προϊσχύουσα ρύθμιση σύμφωνα με την οποία οι υφιστάμενες ΕΠΑ (νυν ΕΔΑ), υποχρεούνται να επιτρέπουν την πρόσβαση Προμηθευτών στα Δίκτυα Διανομής τα οποία διαχειρίζονται, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο για την τροφοδότηση Πελατών που καθίστανται επιλέγοντες σύμφωνα με τις ως άνω παραγράφους 1 και 3 του άρθρου 82 του ν. 4001/2011. Η άρνηση πρόσβασης επιτρέπεται μόνον στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες η πρόσβαση συνεπάγεται παράβαση από τις ΕΠΑ ή τις ΕΔΑ των διατάξεων της κείμενης νομοθεσίας ή των όρων της Άδειας Διαχείρισης Δικτύου Διανομής φυσικού αερίου ή θέτει σε κίνδυνο την ασφαλή λειτουργία του Δικτύου Διανομής. Για την πρόσβαση σε Δίκτυο Διανομής, οφείλεται στις ΕΠΑ ή τις ΕΔΑ αντάλλαγμα χρήσης του Δικτύου αυτού, το ύψος του οποίου καθορίζεται με τον Κανονισμό Τιμολόγησης.²⁶⁵

Ομοίως με το προγενέστερο καθεστώς, οι επιλέγοντες πελάτες δικαιούνται²⁶⁶ να μεταπωλούν το σύνολο ή μέρος της ποσότητας φυσικού αερίου που προμηθεύονται σε άλλον επιλέγοντα πελάτη, υπό την προϋπόθεση ότι το φυσικό αέριο που μεταπωλείται διακινείται μέσω του ιδίου Συστήματος Φυσικού Αερίου ή Συστημάτων Φυσικού Αερίου, τα οποία διασυνδέονται. Υπό το νέο καθεστώς ωστόσο, ορίζεται ρητώς ότι απαγορεύεται ο περιορισμός του

²⁶⁴ Βλ. άρθρο 82 παρ. 6 ν.4001/2011.

²⁶⁵ Βλ. άρθρο 82 παρ. 8 ν. 4001/2011.

²⁶⁶ Βλ άρθρο 83 του ν.4001/2011

δικαιώματος μεταπώλησης και ότι ενδεχόμενοι όροι συμβάσεων προμήθειας, που το περιορίζουν, είναι απολύτως άκυροι²⁶⁷.

Συναφώς εξακολουθεί να προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής μίας σειράς ειδικών υποχρεώσεων στους προμηθευτές με υψηλό μερίδιο αγοράς, με την διαφορά ότι υπό το νυν καθεστώς την σχετική αποφασιστική αρμοδιότητα την έχει ΠΑΕ.

2.6.7 Η προστασία των επιλεγόντων πελατών στον τομέα της προμήθειας στα πλαίσια του ν. 4001/2011

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία τρίτης γενιάς δίνει ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, εστιάζοντας στην ανάγκη να ενδυναμωθούν τα ήδη υφιστάμενα δικαιώματα των καταναλωτών και να διασφαλισθεί ότι στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, όλοι οι καταναλωτές επωφελούνται στα πλαίσια μιας ανταγωνιστικής αγοράς²⁶⁸. Η ενίσχυση της θέσης των καταναλωτών και η επίτευξη υψηλού βαθμού ασφάλειας και προστασίας αποτελεί σημαντική προτεραιότητα της ευρωπαϊκής ενεργειακής στρατηγικής των επομένων ετών²⁶⁹.

Ακολούθως, το άρθρο 46 παρ. 1 του ν. 4001/2011 προέβλεψε ότι: *«με την επιφύλαξη των διατάξεων του ν. 2251/1994, οι διατάξεις των κεφαλαίων Α΄ και Β΄ του παρόντος Δεύτερου Μέρους ρυθμίζουν ειδικότερα τα ζητήματα προστασίας των πελατών στον τομέα προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Για τους σκοπούς των εν λόγω κεφαλαίων οποιαδήποτε αναφορά σε πελάτες νοείται ως αναφορά σε Επιλέγοντες Πελάτες. Οι διατάξεις αυτές των Κεφαλαίων Α΄ και Β΄ δεν εφαρμόζονται στην ΕΠΑ ως επιλέγοντες πελάτες»*.²⁷⁰

Οι διατάξεις αυτές, οι οποίες περιλαμβάνονται στα άρθρα 47επ. του ν. 4001/2011 επιτελούν λειτουργία ειδική και συμπληρωματική, σε σχέση με τη γενική προστασία του καταναλωτή, που προβλέπεται στο ν. 2251/1994.

²⁶⁷ Τα επιμέρους ζητήματα, που αναφέρονται σε σχέση με τη μεταπώληση ρυθμίζονται από τον Κώδικα Διαχείρισης κάθε συστήματος φυσικού αερίου.

²⁶⁸ Βλ. προοίμιο Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, σημείο 48.

²⁶⁹ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής «Ενέργεια 2020 Μια στρατηγική για ανταγωνιστική, αειφόρο και ασφαλή ενέργεια», οπ, σελ. 12.

²⁷⁰ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 77.

Αφορούν δε τα δικαιώματα των επιλεγόντων πελατών, τις υποχρεώσεις των προμηθευτών, τη διαφάνεια ως προς τις χρεώσεις και τις πληροφορίες, τις διαδικασίες επίλυσης των διαφορών, την κατάρτιση του Κώδικα Προμήθειας, την προστασία των ευάλωτων πελατών και την παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (ΥΚΩ).

2.6.7.1 Τα δικαιώματα των επιλεγόντων πελατών

Θεμελιώδης στόχος της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας είναι η διασφάλιση του δικαιώματος του πελάτη να επιλέγει τον προμηθευτή του και αντίστροφα του προμηθευτή να επιλέγει τον πελάτη του. Η ίδια η Επιτροπή έχει ανακοινώσει την πρόθεσή της να λάβει μέτρα στο πλαίσιο εφαρμογής της τρίτης ενεργειακής δέσμης για την ανάπτυξη βέλτιστων πρακτικών στον τομέα της αλλαγής προμηθευτή²⁷¹.

Το άρθρο 47 παρ. 1 προβλέπει αντίστοιχο δικαίωμα των επιλεγόντων πελατών να επιλέγουν ελεύθερα τον προμηθευτή τους και να αλλάζουν προμηθευτή χωρίς οικονομική επιβάρυνση, κατά ρητή επιταγή της ως άνω διάταξης²⁷². Η θεσμοθέτηση του ως άνω δικαιώματος επιλογής προμηθευτή στόχο έχει τη βελτίωση της τιμολογιακής πολιτικής στις ενεργειακές αγορές, την ενίσχυση της αποδοτικότητας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, την τόνωση του ανταγωνισμού και μέσω αυτού τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών²⁷³.

Περαιτέρω, δεδομένου ότι ο πελάτης θεωρείται διαπραγματευτικά ανίσχυρος και αδύναμος έναντι του αντισυμβαλλομένου του προμηθευτή και για λόγους θωράκισης της θέσης του πελάτη έναντι αθέμιτων και καταχρηστικών συμπεριφορών του προμηθευτή, επιβάλλεται υποχρεωτικά η σύναψη σύμβασης μεταξύ των δύο ως άνω προσώπων, για να καταστεί εφικτή η παροχή προμήθειας φυσικού αερίου²⁷⁴. Η κατάρτιση σύμβασης αποτελεί

²⁷¹ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής «Ενέργεια 2020 Μια στρατηγική για ανταγωνιστική, αιεφόρο και ασφαλή ενέργεια», οπ, σελ. 17.

²⁷² Βλ. Για το ζήτημα αυτό βλέπε εκτενώς Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/EK concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – The retail markets

²⁷³ Βλ. και Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 79.

²⁷⁴ Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 17.

συστατικό τύπο και για να δημιουργηθεί η έννομη σχέση, απαιτείται η εν λόγω σύμβαση να καταρτιστεί εγγράφως²⁷⁵.

Ο τρόπος σύναψης της σύμβασης περιγράφεται λεπτομερώς στο νόμο, ώστε ο πελάτης να μην αιφνιδιάζεται και να έχει πλήρη και σαφή γνώση του περιεχομένου αυτής. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι ο προμηθευτής καταρτίζει και απευθύνει προς τον πελάτη προσφορά, ανταποκρινόμενος σε προηγούμενη αίτηση του τελευταίου. Οι γενικοί και οι ειδικοί όροι της σύμβασης προμήθειας πρέπει να γνωστοποιούνται στον πελάτη, πριν από την κατάρτιση της σύμβασης και θα πρέπει να εναρμονίζονται με τις επιταγές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών. Με τον τρόπο αυτό, ο πελάτης ενημερώνεται από πριν για τους όρους της υπό κατάρτιση σύμβασης, μπορεί να προβεί στις αναγκαίες σταθμίσεις και να αποφασίσει αν θα συναινέσει ή θα απορρίψει τους προτεινόμενους όρους, με γνώμονα τη βέλτιστη εξυπηρέτηση και προστασία των συμφερόντων του.

Σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στην Οδηγία 2009/73/EK, αποτελεί βασική συνιστώσα της προστασίας των καταναλωτών στο πεδίο της προμήθειας φυσικού αερίου η πρόσβασή τους σε αντικειμενικά και διαφανή δεδομένα²⁷⁶. Για το λόγο αυτό, η ευρωπαϊκή νομοθεσία επιβάλλει στα κράτη-μέλη να μεριμνούν, ώστε οι καταναλωτές, που συνδέονται με το δίκτυο αερίου, να λαμβάνουν ενημέρωση σχετικά με τα δικαιώματά τους να προμηθεύονται αέριο συγκεκριμένης ποιότητας σε λογικές τιμές. Περαιτέρω, η πληροφόρηση αυτή καταλαμβάνει τα δεδομένα κατανάλωσης, τις συναφείς τιμές, τις δαπάνες εξυπηρέτησης, καθώς και την ενέργεια, που καταναλώνεται. Ειδικά, η συχνή ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με το κόστος της ενέργειας εκτιμήθηκε ότι θα μπορούσε να ενθαρρύνει συμπεριφορές εξοικονόμησης ενέργειας²⁷⁷.

Προς υλοποίηση των ως άνω απαιτήσεων, ο ν. 4001/2011 προέβλεψε στο άρθρο 49 παρ. 1 ότι για λόγους διαφάνειας, ο πελάτης έχει δικαίωμα σαφούς και κατανοητής πληροφόρησης για τα δικαιώματά του, ώστε να μπορεί

²⁷⁵ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, σπ, σελ.80.

²⁷⁶ Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/EK concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – The retail markets, σελ 5 επόμενα (access to consumer information – Billing information and obligations relating to switching process.

²⁷⁷ Βλ. Οδηγία 2009/73/EK, σημεία 43 και 47.

να αποκομίσει όφελος από τον ανταγωνισμό στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου²⁷⁸.

Στο πλαίσιο αυτό, ο πελάτης έχει δικαίωμα να γνωρίζει τη δυνατότητα του για αλλαγή προμηθευτή, καθώς και τη δυνατότητα και τις προϋποθέσεις ένταξης σε ειδικό καθεστώς προστασίας, όπως αυτό των ευάλωτων πελατών. Επιπροσθέτως, στην ίδια διάταξη ορίζεται ότι ο πελάτης δικαιούται πρόσβασης στα στοιχεία, που αφορούν την κατανάλωσή του, καθώς και εν γένει σε κάθε πληροφορία που θα του επιτρέψει να επιλέγει τον κατάλληλο γι' αυτόν προμηθευτή και, ιδίως, στις εκάστοτε ισχύουσες χρεώσεις και τους όρους των συμβάσεων προμήθειας κάθε προμηθευτή για τις κατηγορίες πελατών που εξυπηρετεί, καθώς και στα στοιχεία της συνολικής χρέωσης της παροχής ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου κάθε πελάτη. Ασφαλώς, κατά ρητή νομοθετική επιταγή, η ως άνω πρόσβαση πρέπει να παρέχεται ευχερώς, χωρίς επιπλέον κόστος και άνευ διακρίσεων.

Σε περίπτωση αθέτησης από την πλευρά του προμηθευτή κάποιων εκ των υποχρεώσεων πληροφόρησης του πελάτη του, για το δικαίωμα αλλαγής προμηθευτή ή τη δυνατότητα ένταξής του στην προστασία των ευάλωτων πελατών, παρέχεται στον οικιακό καταναλωτή και μόνο δικαίωμα να υπαναχωρήσει αζημίως από τη σύμβαση προμήθειας, εντός διαστήματος δεκατεσσάρων (14) ημερών, από την κατάρτιση της σχετικής σύμβασης εκτός εάν έχει συμφωνηθεί μεγαλύτερη προθεσμία. Η νόμιμη προθεσμία των 14 ημερών είναι η ελάχιστη προβλεπόμενη, ως εκ τούτου δεν αποκλείεται να συμφωνήσουν τα μέρη μεγαλύτερη προθεσμία στους όρους της σύμβασης²⁷⁹.

2.6.7.2 Οι υποχρεώσεις των προμηθευτών

Η διάταξη του άρθρου 48 του ν. 4001/2011 προβλέπει υποχρέωση του προμηθευτή για παροχή πληροφοριών και υπηρεσιών προς τον πελάτη του, με στόχο την πλήρη ενημέρωση και διαφώτισή του ως προς τα δικαιώματά του.

²⁷⁸ Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 18.

²⁷⁹ Βλ. και άρθρο 47 παρ. 3 ν. 4001/2011.

Επίσης και Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 80.

Στο πλαίσιο αυτό, ο προμηθευτής υποχρεούται ρητώς να πληροφορεί τους πελάτες του για τη δυνατότητα αλλαγής προμηθευτή, σύμφωνα με το άρθρο 47 παρ. 1.

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία τονίζει την ανάγκη προστασίας ιδιαίτερα των πιο ευάλωτων καταναλωτών, ώστε οι τελευταίοι να μπορούν να ευεργετηθούν από τον ανταγωνισμό και τις πιο δίκαιες και ορθολογικές τιμές²⁸⁰. Για το λόγο αυτό, ο έλληνας νομοθέτης προέβλεψε υποχρέωση του προμηθευτή να παρέχει, ιδίως κατά τη διαδικασία σύναψης της σύμβασης προμήθειας, τις αναγκαίες πληροφορίες ως προς τη δυνατότητα και τους όρους ένταξης του ενδιαφερομένου πελάτη στις κατηγορίες των ευάλωτων πελατών και να τον βοηθά στην υπαγωγή του σε αυτές, εφόσον πληροί τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις ένταξής του. Περαιτέρω, οφείλει να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα προστασίας των ευάλωτων πελατών. Επιπροσθέτως, πρέπει να ενημερώνει για τη δυνατότητα πρόσβασης στην υπηρεσία τελευταίου καταφυγίου και προκειμένου για την ηλεκτρική ενέργεια και στην καθολική υπηρεσία. Στο ίδιο πλαίσιο, εντάσσονται και υποχρεώσεις, για την παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, όπου επιβάλλονται κατά το νόμο, για την ίση μεταχείριση των πελατών, που βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές, καθώς και για την ενημέρωση επί των διαδικασιών υποβολής παραπόνων και εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών.

Πέραν των ανωτέρω, προβλέπεται ότι ο προμηθευτής οφείλει να εξασφαλίζει την άμεση και εύκολη πρόσβαση των πελατών του στο Ερωτηματολόγιο Καταναλωτή Ενεργείας, που συντάσσεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ή σε κάθε άλλου είδους πληροφορίες και έντυπα κατόπιν υποδείξεως της ΡΑΕ²⁸¹.

Με το άρθρο 48 παρ. 1Α του ως άνω νόμου εισάγεται μία ειδική υποχρέωση για τους προμηθευτές φυσικού αερίου σε σχέση με τους **προστατευόμενους καταναλωτές**. Η έννοια του προστατευόμενου

²⁸⁰ Βλ. προοίμιο Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, σημείο 47.

²⁸¹ Το ως άνω Ερωτηματολόγιο θα περιέχει χρήσιμες πρακτικές πληροφορίες για τα δικαιώματά των πελατών στον τομέα της ενέργειας. Στο εν λόγω Ερωτηματολόγιο δίνει ιδιαίτερη σημασία η Οδηγία 2009/73/ΕΚ (προοίμιο, σημείο 49) αναφέροντας ότι θα πρέπει να καταρτίζεται, μετά από διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους, δηλαδή με τα κράτη μέλη, τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές, τις καταναλωτικές οργανώσεις και τις επιχειρήσεις φυσικού αερίου. Περαιτέρω, το ως άνω Ερωτηματολόγιο πρέπει να είναι προσιτό, εύχρηστο και διαθέσιμο σε όλους τους καταναλωτές. Βλ. επίσης Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/ΕΚ concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/ΕΚ concerning common rules for the internal market in natural gas – **The retail markets**, σελ 7 (European Energy Consumer Checklist).

καταναλωτή εισήχθη με το ν. 4203/2013, ο οποίος πρόσθεσε περίπτωση υπό στοιχείο κβ1 στην παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 4001/2011. Κατά τη διάταξη αυτή θεωρούνται ως **προστατευόμενοι καταναλωτές φυσικού αερίου οι οικιακοί πελάτες, που είναι συνδεδεμένοι με το δίκτυο διανομής φυσικού αερίου**²⁸². Σε σχέση με τη συγκεκριμένη κατηγορία καταναλωτών, ο νομοθέτης προβλέπει υποχρέωση του προμηθευτή να καλύψει τον Κανόνα Εφοδιασμού του άρθρου 8 του Κανονισμού 994/2010 για τη διασφάλιση της αδιάλειπτης παροχής φυσικού αερίου στους προστατευόμενους καταναλωτές που εξυπηρετούν είτε άμεσα είτε έμμεσα²⁸³.

Περαιτέρω, ο προμηθευτής οφείλει να παρέχει πληροφόρηση στον καταναλωτή σχετικά με τις πηγές και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της καταναλωμένης ενέργειας. Ειδικότερα, οι παρεχόμενες πληροφορίες από τον προμηθευτή αφορούν τη συνεισφορά κάθε ενεργειακής πηγής στο συνολικό μείγμα καυσίμων του εκάστοτε Προμηθευτή κατά το προηγούμενο έτος, με κατανοητό και σαφώς συγκρίσιμο τρόπο, καθώς και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όσον αφορά τουλάχιστον τις εκπομπές CO₂, που είναι αποτέλεσμα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από το συνολικό μείγμα καυσίμων του Προμηθευτή κατά το προηγούμενο έτος. Η διάταξη αυτή στόχο έχει, αφενός να παρέχει ισχυρό κίνητρο στον προμηθευτή να χρησιμοποιεί πιο «καθαρή» ενέργεια στο μείγμα καυσίμου, που παρέχει στους πελάτες του και αφετέρου να αφυπνίσει τον πελάτη-καταναλωτή να υιοθετήσει περιβαλλοντική συνείδηση²⁸⁴.

Ο νόμος παρέχει στον προμηθευτή το δικαίωμα να αρνηθεί να προμηθεύσει συγκεκριμένο πελάτη, υπό αυστηρά προβλεπόμενες και εν τέλει εξαιρετικές περιστάσεις, ειδικότερα εάν συντρέχουν συγκεκριμένοι σοβαροί λόγοι, όπως η ύπαρξη ληξιπρόθεσμων οφειλών προς άλλο προμηθευτή. Ο προμηθευτής οφείλει να γνωστοποιήσει εκ των προτέρων τους λόγους τυχόν άρνησής του με σαφή και καθαρά διατυπωμένο τρόπο και μάλιστα κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη της σύμβασης προμήθειας.

²⁸² Με απόφαση Υπουργού ΠΕΚΑ μπορεί να θεωρηθούν ως προστατευόμενοι καταναλωτές και οι κατηγορίες του άρθρου 2 παρ. 1 (α) και (β) του Κανονισμού 994/2010.

²⁸³ Η διαδικασία και οι λεπτομέρειες εφαρμογής του κανόνα εφοδιασμού καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

²⁸⁴ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 82-83.

Κατ' επιταγή της Οδηγίας 2009/73/EK, η ποιότητα εξυπηρέτησης των πελατών αποτελεί κεντρικό μέλημα των επιχειρήσεων φυσικού αερίου. Με βάση όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω, η πλήρης και επαρκής πληροφόρηση των πελατών φυσικού αερίου ανάγεται σε καθοριστικό παράγοντα για την προστασία των συμφερόντων τους και τη μέγιστη ωφέλεια τους σε περιβάλλον ανταγωνιστικής αγοράς. Αναγκαία προϋπόθεση για να μπορεί να ανταποκριθεί στις ως άνω υποχρεώσεις του ο προμηθευτής είναι να διαθέτει κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή, η οποία θα διασφαλίζει οργανωμένη επικοινωνία και πλήρως λειτουργική εξυπηρέτηση των πελατών του. Για το λόγο αυτό, ο προμηθευτής οφείλει να εγκαθιστά και να διατηρεί καθ' όλη τη διάρκεια άσκησης της δραστηριότητάς του υπηρεσία εξυπηρέτησης πελατών, η οποία θα είναι επαρκώς στελεχωμένη, αναλόγως του αριθμού και των κατηγοριών των πελατών, με τους οποίους συναλλάσσεται και θα μπορεί να ανταποκριθεί με πλήρη αρτιότητα στο αίτημα ολοκληρωμένης ενημέρωσης των πελατών του²⁸⁵.

Σε σχέση με την υποβολή και διαχείριση αιτημάτων και παραπόνων πελατών του, ο προμηθευτής υποχρεούται να καταρτίζει και να εφαρμόζει διαδικασία υποβολής και διαχείρισης αιτημάτων και παραπόνων πελατών, κατά τρόπο που να εξυπηρετείται βέλτιστα ο πελάτης κατά τη διαδικασία υποβολής τους, παρέχοντας του μάλιστα για τον σκοπό αυτόν κάθε αναγκαία πληροφορία. Η ευκολία, η έλλειψη οικονομικής επιβάρυνσης και η ισότιμη μεταχείριση των διαφόρων κατηγοριών πελατών θα πρέπει να διέπουν την όλη διαδικασία. Η τήρηση των υποχρεώσεων που σχετίζονται με τις διαδικασίες υποβολής και διαχείρισης αιτημάτων και παραπόνων πελατών κάθε προμηθευτή υπόκεινται στον έλεγχο και την παρακολούθηση της ΡΑΕ²⁸⁶.

2.6.7.3 Διαφάνεια των χρεώσεων και των πληροφοριών

Ο πολύπλοκος τρόπος υπολογισμού της χρέωσης των τιμολογίων και ο μεγάλος αριθμός χρεώσεων σε αυτά λειτουργούσαν αποτρεπτικά για την ανάπτυξη ενός διαφανούς συστήματος τιμολόγησης. Με στόχο τη μεταβολή της ως άνω κατάστασης, προβλέφθηκε ότι οι προμηθευτές υποχρεούνται να

²⁸⁵ Άρθρο 48 παρ. 3 του ν. 4001/2011.

²⁸⁶ Άρθρο 48 παρ. 4 του ν. 4001/2011.

δημοσιοποιούν, τουλάχιστον στην ιστοσελίδα τους, όλους τους όρους και τις προϋποθέσεις που περιλαμβάνονται στις συμβάσεις προμήθειας και τους αντίστοιχους τιμοκαταλόγους τους. Επίσης, κάθε Προμηθευτής υποχρεούται να τηρεί την αρχή της διαφάνειας και να δημοσιοποιεί γενικά στατιστικά στοιχεία που συγκεντρώνει σχετικά με τους Πελάτες του, καθώς και στοιχεία σχετικά με τις δραστηριότητες του²⁸⁷.

Ενόψει των ανωτέρω, επιβάλλεται πλήρης διαφάνεια στη διαμόρφωση των τιμών, ώστε να μπορεί ένας μέσος άνθρωπος να ελέγξει και να επαληθεύσει τα στοιχεία των χρεώσεών του. Για να εξασφαλιστεί η διαφάνεια των συναλλαγών προμήθειας, απαιτείται οι σχετικές συμβάσεις να περιέχουν όρους απλούς, κατανοητούς και σαφείς, χωρίς να δημιουργούν σύγχυση στους πελάτες²⁸⁸.

Στο πλαίσιο της διαφάνειας των χρεώσεων και των παρεχόμενων πληροφοριών, η ΡΑΕ δημοσιοποιεί συγκεντρωτικούς πίνακες με την ιστοσελίδα, τα στοιχεία επικοινωνίας και τα δημοσιευμένα τιμολόγια κάθε Προμηθευτή, σύμφωνα με τα ειδικώς οριζόμενα στον Κώδικα Προμήθειας. Επιπλέον, παρακολουθεί και λαμβάνει κάθε αναγκαίο μέτρο προκειμένου να διασφαλίζεται η αξιοπιστία των πληροφοριών που παρέχουν οι Προμηθευτές στους Πελάτες τους και ιδίως τα στοιχεία της παραγράφου 2 του άρθρου 48 (μείγμα καυσίμου, περιβαλλοντικές συνέπειες), καθώς και η παροχή αυτών σε εθνικό επίπεδο με τρόπο σαφώς συγκρίσιμο.

2.6.7.4 Διαδικασία επίλυσης διαφορών

Η δημιουργία πρόσφορων μέσων επίλυσης των διαφορών για όλους τους καταναλωτές αποτελεί εγγύηση για την ενίσχυση της προστασίας τους. Μάλιστα, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσμοθετήσουν μηχανισμούς για τη γρήγορη και αποτελεσματική διευθέτηση των διαφορών²⁸⁹.

²⁸⁷ Βλ. και Ανακοίνωση της Επιτροπής «Ενέργεια 2020 Μια στρατηγική για ανταγωνιστική, αιεφόρο και ασφαλή ενέργεια», οπ, σελ. 17, όπου επισημαίνεται η υποχρέωση όλων των προμηθευτών να διαθέτουν επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με τα τιμολόγια και τις προσφορές τους.

²⁸⁸ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 83.

²⁸⁹ Βλ. προοίμιο Οδηγίας 2009/73 ΕΚ, σημείο 51. Βλ. επίσης Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/EK concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **The retail markets**, σελ 6 επόμενα (single points of contact, complaints and dispute settlement). Επίσης, βλ. και Ανακοίνωση της Επιτροπής «Ενέργεια 2020 Μια στρατηγική για ανταγωνιστική, αιεφόρο και ασφαλή

Για το σκοπό αυτό προβλέφθηκε ότι προμηθευτές και Πελάτες οφείλουν να προσπαθούν με κάθε τρόπο για τη φιλική επίλυση οποιασδήποτε διαφοράς ή διαφωνίας, ως προς την ερμηνεία, την ισχύ ή την τήρηση όρων της σύμβασης προμήθειας και των σχετικών προβλέψεων του Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας και Φυσικού Αερίου. Περαιτέρω, εφόσον αδυνατούν να επιλύσουν μόνοι τους τη διαφορά, ο πελάτης μπορεί να απευθυνθεί, στο Συνήγορο του Καταναλωτή, κατά τα προβλεπόμενα στο ν. 3297/2004 (Α` 259), όπως ισχύει, ή σε κάθε άλλο αρμόδιο φορέα που προβλέπεται από την ισχύουσα νομοθεσία. Ο Συνήγορος του Καταναλωτή αναλαμβάνει ρόλο διαμεσολαβητικό, δεδομένου ότι δεν έχει κυρωτικές αρμοδιότητες. Αν η διαδικασία ενώπιον της ως άνω ανεξάρτητης αρχής δεν τελεσφορήσει, τότε η διαφορά θα αχθεί προς επίλυση ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων. Η ΡΑΕ δεν έχει αρμοδιότητα επίλυσης της διαφοράς, κατά νόμο, αλλά και από τη ρυθμιστική της φύση²⁹⁰.

2.6.7.5 Προστασία των ευάλωτων πελατών

Ο ν. 4001/2011 εισάγει για πρώτη φορά την έννοια **των ευάλωτων πελατών**, για τους οποίους προβλέπει ειδικά μέτρα προστασίας²⁹¹. Οι περιπτώσεις ευάλωτων πελατών εξειδικεύονται πλήρως στο άρθρο 52 παρ. 1 του ν. 4001/2011 και σε γενικές γραμμές αφορούν πελάτες, οι οποίοι αδυνατούν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους έναντι των προμηθευτών ή να διαπραγματευθούν για τη σύμβαση με τον προμηθευτή ή να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους έναντι αυτού, επειδή αντιμετωπίζουν κοινωνικές ή ατομικές συνθήκες αντικειμενικά πολύ δύσκολες και αναπότρεπτες, τις οποίες δεν μπορούν να ελέγξουν. Λόγω της ως άνω κατάστασης, στην οποία έχουν περιέλθει, έχουν ανάγκη ειδικής υποστήριξης και προστασίας, για να διασφαλίζεται ο επαρκής ενεργειακός εφοδιασμός τους²⁹².

ενέργεια», οπ, σελ. 17, όπου εκφράζει την πρόθεσή της να αναζητήσει βέλτιστες πρακτικές για τα καθεστώτα εναλλακτικής επίλυσης διαφορών.

²⁹⁰ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 83-84.

²⁹¹ Βλ. Φορτσάκη Θ.- Φαραντούρης Ν., Δίκαιο της Ενέργειας, σελ. 88 επόμενα.

²⁹² Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 18.

Ενόψει των ανωτέρω, διακρίνονται δύο κατηγορίες ευάλωτων πελατών²⁹³. Η πρώτη κατηγορία προσδιορίζεται με τη συνδυαστική εφαρμογή κοινωνικών και οικονομικών κριτηρίων, ώστε να περιλαμβάνει τους οικονομικά ασθενείς οικιακούς πελάτες, που πλήττονται από την ενεργειακή πενία. Η έννοια αυτή, η οποία υποδηλώνει ένα διαρκώς αυξανόμενο πρόβλημα, εισήχθη για πρώτη φορά με το ν. 4001/2011²⁹⁴ και υποδηλώνει τη δυσχερή θέση, στην οποία βρίσκεται κάποιος, λόγω του χαμηλού εισοδήματός του, όπως αυτό προκύπτει από τις φορολογικές του δηλώσεις, σε συνδυασμό με την επαγγελματική και οικογενειακή του κατάσταση και ειδικών συνθηκών υγείας και αδυνατεί να καλύψει το κόστος για τις εύλογες ανάγκες εφοδιασμού του σε ηλεκτρική ενέργεια ή σε φυσικό αέριο, καθώς η σχετική δαπάνη καλύπτει σημαντικό τμήμα του εισοδήματός του.

Για την προστασία των ευάλωτων πελατών, που τελούν σε κατάσταση ενεργειακής πενίας γίνεται αναφορά σε ένα πλέγμα διατάξεων. Συγκεκριμένα η αντιμετώπιση της ενεργειακής πενίας βρίσκεται στο επίκεντρο της κρατικής μέριμνας²⁹⁵, ενώ συνδέεται άρρηκτα και με τους στόχους του μακροχρόνιου ενεργειακού εφοδιασμού²⁹⁶. Τέλος, προβλέπεται ότι ανάλογα με την περίπτωση, λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση της ενεργειακής πενίας, όπως ιδίως τα εθνικά Σχέδια Δράσης, καθώς και ευεργετήματα κοινωνικής ασφάλισης, χάριν διασφάλισης του ενεργειακού σχεδιασμού σε ευάλωτους πελάτες και βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας²⁹⁷. Τέτοια μέσα υποστήριξης στόχο έχουν να μειωθεί ο αριθμός των ανθρώπων, που υποφέρουν από μια τέτοια κατάσταση²⁹⁸.

Η δεύτερη κατηγορία ευάλωτων πελατών περικλείει τα πρόσωπα, με σημαντική εξάρτηση από τη διαρκή και αδιάλειπτη τροφοδοσία με ενέργεια²⁹⁹. Εν προκειμένω, υπάγονται όσοι έχουν ανάγκη μηχανικής υποστήριξης και χρειάζονται συνεχή παροχή ενέργειας για τη λειτουργία των συσκευών

²⁹³ Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/EK concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **The retail markets, σελ 6 (vulnerable customers)**.

²⁹⁴ Άρθρο 52 παρ. 1 περιπτ. α' σε συνδυασμό με άρθρο 2 παρ. 1 περιπτ. θ' ν. 4001/2011.

²⁹⁵ Άρθρο 2 παρ. 3 του ν. 4001/2011.

²⁹⁶ Άρθρο 3 παρ. 1 περιπτ. στ' ν. 4001/2011.

²⁹⁷ Άρθρο 53 ν. 4001/2011.

²⁹⁸ Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 18.

²⁹⁹ Η περίπτωση αυτή αφορά πελάτες, συζύγους αυτών ή πρόσωπα, των οποίων αυτοί έχουν κατά νόμο την επιμέλεια και συνοικούν μαζί τους.

υποστήριξης ή παρακολούθησης των ζωτικών λειτουργιών, όπως της αναπνευστικής ή της καρδιακής. Περαιτέρω, στην αυτή κατηγορία ευάλωτων πελάτων ανήκουν οι ηλικιωμένοι πελάτες, που έχουν συμπληρώσει το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας³⁰⁰ τους και όσοι αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας³⁰¹. Τα άτομα αυτά, λόγω της προχωρημένης ηλικίας τους ή λόγω της σωματικής ή πνευματικής τους αδυναμίας δεν είναι σε θέση να διαπραγματευτούν με τον προμηθευτή για τη συμβατική τους σχέση. Τέλος, ευάλωτοι πελάτες θεωρούνται και όσοι κατοικούν σε απομακρυσμένες περιοχές και ειδικότερα στα Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά, οι οποίοι έχουν δικαίωμα λήψης υπηρεσιών, με όμοια χαρακτηριστικά ποιότητας, τιμής, ασφάλειας εφοδιασμού, διαφανών συμβατικών όρων με τους άλλους πελάτες.

Ενόψει των δυσκολιών, που αντιμετωπίζει η κάθε κατηγορία, είναι δυνατόν να λαμβάνονται επιπλέον προστατευτικά μέτρα, τα οποία μόνο ενδεικτικά θα μπορούσαν να αναφερθούν στο νόμο. Πρόκειται, μεταξύ άλλων, για την παροχή μειωμένων τιμολογίων ή έκπτωσης επί των δημοσιευμένων τιμολογίων κάθε Προμηθευτή, για τη θέση ευνοϊκότερων όρων πληρωμής των λογαριασμών, για την απαγόρευση διακοπής σύνδεσης τέτοιων καταναλωτών σε κρίσιμες περιόδους³⁰².

2.6.7.6 Η παροχή Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία τρίτης γενιάς θεωρεί θεμελιώδους σημασίας την παροχή υπηρεσιών κοινής ωφελείας, και για το λόγο αυτό καθόρισε κοινά ελάχιστα πρότυπα, που πρέπει να εφαρμόζονται από όλα τα κράτη μέλη. Επιγραμματικά οι ΥΚΩ παρέχονται από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε συνθήκες ανταγωνισμού και λαμβάνουν γι' αυτό αντιστάθμισμα, υπό όρους διαφάνειας, αμεροληψίας και ισότητας και για την εξυπηρέτηση στόχων προστασίας των καταναλωτών, ασφάλειας του εφοδιασμού, προστασίας του περιβάλλοντος και ισοδύναμου ανταγωνισμού σε όλα τα κράτη μέλη. Ακολούθως, αναγνωρίζεται η αρμοδιότητα των κρατών μελών να ορίζουν τα

300 Εφόσον δεν συνοικούν με άλλο πρόσωπο, το οποίο δεν έχει συμπληρώσει το 70ο έτος της ηλικίας.

301 Ενδεικτικώς τα προβλήματα υγείας μπορεί να αφορούν σωματικές, ψυχικές ή νοητικές αναπηρίες, σοβαρά προβλήματα όρασης, ακοής ή κίνησης.

³⁰² Βλ. άρθρο 52 παρ. 2 ν. 4001/2011.

ίδια τις σχετικές υποχρεώσεις τους, λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές συνθήκες, με παράλληλο σεβασμό προς το κοινοτικό δίκαιο³⁰³.

Στην ελληνική έννομη τάξη δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα στην κοινή ωφέλεια. Προστατεύονται συνταγματικά τα αντικείμενα των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, διότι εξ ορισμού έχουν ζωτική σημασία για την αξιοπρεπή διαβίωση του ανθρώπου ή/και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς, καθώς και οι καταναλωτές των υπηρεσιών κοινής ωφελείας ως εν γένει καταναλωτές³⁰⁴.

Στο πλαίσιο αυτό ο Έλληνας νομοθέτης προέβλεψε στο άρθρο 55 του ν. 4001/2011 τη δυνατότητα ορισμού και άλλων υπηρεσιών κοινής ωφελείας με προεδρικό διάταγμα, πέραν των ήδη προβλεπόμενων για τον προμηθευτή τελευταίου καταφυγίου και τον προμηθευτή καθολικής υπηρεσίας. Η ευχέρεια καθορισμού και άλλων υπηρεσιών κοινής ωφελείας εξυπηρετεί την προστασία των ευάλωτων πελατών³⁰⁵, την ασφάλεια, ειδικότερα και την ασφάλεια εφοδιασμού, την τακτική παροχή, την ποιότητα και τις τιμές παροχές, την προστασία του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της ενεργειακής αποδοτικότητας, της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και της προστασίας κλίματος.

Η ανωτέρω πρωτοβουλία κοινοποιείται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία θα κρίνει τη συμφωνία των προτεινόμενων μέτρων με την ευρωπαϊκή νομοθεσία³⁰⁶.

Το ίδιο το άρθρο 55 παρ. 2 του νόμου θέτει τα κριτήρια, που πρέπει να πληρούν οι υπηρεσίες κοινής ωφελείας. Ειδικότερα, απαιτείται να είναι διαφανείς, αντικειμενικές, αμερόληπτες και επαληθεύσιμες, να εξασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβαση των επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου στους πελάτες και να προωθούν τον υγιή ανταγωνισμό.

Για να εξυπηρετηθούν οι ως άνω στόχοι, εκδίδεται με απόφαση του Υπουργού ΠΕΚΑ Έκθεση Επιπτώσεων, η οποία τυγχάνει διευρυμένης δημοσιότητας, αφού δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και αναρτάται στις ιστοσελίδες του Υπουργείου και της ΡΑΕ. Το ελάχιστο

³⁰³ Βλ. προοίμιο Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, σημ. 44.

³⁰⁴ Σίνης Απ., Ανταγωνισμός και υπηρεσίες κοινής ωφελείας στην ενέργεια, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 17/2012, σελ. 77-78.

³⁰⁵ Βλ. ορισμό σε άρθρο 52 του ν. 4001/2011.

³⁰⁶ Υποστηρίζεται ότι παράλειψη της κοινοποίησης στην Επιτροπή οδηγεί σε ακυρότητα των μέτρων, βλ. *Πανάγο Θ.*, Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, *οπ.*, σελ.101.

περιεχόμενο της ως άνω Έκθεσης αναφέρεται στους λόγους, που κατέστησαν αναγκαία τη λήψη του μέτρου της επιβολής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, στις ενδεχόμενες συνέπειες του μέτρου στον ανταγωνισμό, στην αναλογικότητα του μέτρου προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και σε σχέση με λιγότερα επαχθή μέτρα για τον ανταγωνισμό, στον προτεινόμενο χρονικό περιορισμό επιβολής του μέτρου και στα μέτρα εξασφάλισης της διαφάνειας στον τρόπο υπολογισμού ανταλλάγματος.

Η παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας ανατίθεται από τον αρμόδιο Υπουργό είτε στο σύνολο των επιχειρήσεων, που ασκούν τη διανομή προμήθειας είτε σε επιχειρήσεις, που επιλέγονται κατόπιν διαδικασίας πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Στην δεύτερη περίπτωση το κριτήριο επιλογής συνίσταται στην παροχή των υπηρεσιών με το μικρότερο δυνατό κόστος για το κοινωνικό σύνολο. Σε περίπτωση, που δεν εκδηλωθεί ενδιαφέρον, ο Υπουργός αναθέτει την παροχή των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας στην επιχείρηση, που μπορεί να τις παρέχει με τον βέλτιστο οικονομικό τρόπο.

«Σε σχέση με το κόστος παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, ο νόμος προβλέπει τη δυνατότητα επιμερισμού του για όλη την ελληνική επικράτεια σε κάθε κατηγορία πελατών, περιλαμβανομένων και των αυτοπαραγωγών, στην περίπτωση της ηλεκτρικής ενέργειας. Η νομοθετική αυτή επιλογή δικαιολογήθηκε με το επιχείρημα τη σύνδεσης των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας με την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και με την αρχή της αλληλεγγύης»³⁰⁷. Η σχετική μεθοδολογία προσδιορίζεται από τη ΡΑΕ, δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης και κοινοποιείται στην Επιτροπή. Η μεθοδολογία αυτή επιμερίζει τη δαπάνη, βάσει διαφορετικών συντελεστών ανά κατηγορία πελατών, ώστε η προκύπτουσα χρέωση ανά μονάδα κατανάλωσης να εξισορροπεί τις οικονομικές συνέπειες μεταξύ των κατηγοριών πελατών και παράλληλα να ευνοεί την εξοικονόμηση ενέργειας και την αποδοτική χρήση αυτής³⁰⁸.

«Στις Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας περιλαμβάνεται και ο προμηθευτής τελευταίου καταφυγίου, ο οποίος υποχρεούται να προμηθεύει πελάτες, οι οποίοι δεν εκπροσωπούνται από προμηθευτή, λόγω υπαιτιότητας του μέχρι πρότινος

³⁰⁷ Βλ. Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 102.

³⁰⁸ Άρθρο 55 παρ. 5 ν. 4001/2011.

Προμηθευτή τους και όχι των Πελατών. Η προμήθεια διενεργείται προσωρινά και για μέγιστο χρονικό διάστημα τριών (3) μηνών προκειμένου να δοθεί κατάλληλος χρόνος στους πελάτες να διαπραγματευθούν νέα σύμβαση με Προμηθευτή της επιλογής τους (άρθρο 57 του ν. 4001/2011)»³⁰⁹. Όσον αφορά το φυσικό αέριο η επιλογή των Προμηθευτών που θα παρέχουν τις υπηρεσίες Τελευταίου Καταφυγίου γίνεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 3 του άρθρου 81. Συναφώς, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην εν λόγω διάταξη, σε περίπτωση εξόδου από την Αγορά, λόγω υπαιτιότητας του Προμηθευτή, ο οποίος εξυπηρετούσε Πελάτες που δεν είναι Μεγάλοι Πελάτες, οι Κάτοχοι Άδειας Προμήθειας οι οποίοι δεν τροφοδοτούν μόνο Μεγάλους Πελάτες, οφείλουν κατόπιν εντολής του ΔΕΣΦΑ Α.Ε, να παρέχουν αδιαλείπτως Φυσικό Αέριο στους Πελάτες που δεν είναι Μεγάλοι Πελάτες του προηγούμενου Προμηθευτή. Για την εκπλήρωση της Υποχρέωσης αυτής ο κάτοχος της άδειας προμήθειας αποζημιώνεται πλήρως, όπως προβλέπεται στην άδεια του.

³⁰⁹ Σίνης Απ., Ανταγωνισμός και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας στην ενέργεια, οπ, σελ. 86.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗ
ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΩΝ
ΔΥΟ ΠΡΩΤΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΔΕΣΜΩΝ

Κεφάλαιο 1^ο Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΡΑΕ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΔΕΣΜΗΣ

1.1 Η ίδρυση της ελληνικής Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας με το ν.
2773/1999 κατά τις επιταγές της πρώτης ενεργειακής δέσμης

Η πρώτη ενεργειακή δέσμη προέβαινε σε μία συνοπτική αναφορά, χωρίς να επιβάλλει την ίδρυση ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών στις εσωτερικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου³¹⁰. Συγκεκριμένα, προβλεπόταν ότι τα κράτη μέλη ορίζουν αρχές, ανεξάρτητες από τους συμβαλλομένους και αρμόδιες για την ταχεία επίλυση διαφορών, σχετικών με τις διαπραγματεύσεις ή την άρνηση πρόσβασης στο δίκτυο³¹¹. Περαιτέρω, προς υποβοήθηση του έργου τους, οι νεοϊδρυόμενες αρχές είχαν δυνατότητα πρόσβασης στους λογαριασμούς των επιχειρήσεων της οικείας αγοράς³¹².

Από τελολογικής πλευράς, η ίδρυση τέτοιων αρχών υπαγορευόταν από μια πάγια διεθνή πρακτική, η οποία αφενός προσανατολιζόταν στην απελευθέρωση των αγορών ενέργειας και αφετέρου αναζητούσε τους κατάλληλους φορείς, οι οποίοι θα εφάρμοζαν αποτελεσματικά το αναγκαίο θεσμικό πλαίσιο ρύθμισης των υπό απελευθέρωση αγορών³¹³. *«Περαιτέρω, η απαίτηση ανεξαρτησίας για τις ως άνω αρχές από τη ευρωπαϊκή νομοθεσία έχει διττή έννοια³¹⁴, αντικειμενικά σημαίνει τη θέση πολιτειακών κανόνων, που διασφαλίζουν τεχνικά την ανεξαρτησία της Αρχής και των μελών της διοίκησης της έναντι των εθνικών κυβερνήσεων και των μετεχόντων στην ενεργειακή*

³¹⁰ Βλ. Παπαντώνη Μ., Το δίκαιο της Ενέργειας, οπ, σελ. 171.

³¹¹ Σχετικά τα άρθρα 21 παρ.2 και 23 παρ. 3 της Οδ. 98/30/ΕΚ.

³¹² Σχετικό το άρθρο 12 της Οδ. 98/30/ΕΚ.

³¹³ Πρβλ. το 3^ο κεφάλαιο πρώτου μέρους της παρούσας για την αναγκαιότητα σύστασης ανεξάρτητων ρυθμιστικών αρχών.

³¹⁴ Βλ. εκτενώς σε Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 43-44.

αγορά, ενώ υποκειμενικά σημαίνει αντικειμενική και αμερόληπτη άσκηση των ανατιθέμενων καθηκόντων από τα μέλη Διοίκησης της Αρχής, ώστε να μην επηρεάζονται από κυβερνητικές εντολές και εν γένει πολιτικές πιέσεις».

Στο πλαίσιο αυτό, τα ευρωπαϊκά κράτη ανέλαβαν πρωτοβουλία και ίδρυσαν τέτοιες αρχές. Στην Ελλάδα με το άρθρο 4 του ν. 2773/1999 ιδρύθηκε ανεξάρτητη διοικητική αρχή, η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, με ελάχιστες εγγυήσεις οργάνωσης και λειτουργίας, χάριν εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος³¹⁵. Η εν λόγω Αρχή ξεκίνησε να λειτουργεί τον Ιούλιο του έτους 2000, με έδρα την Αθήνα και διέθετε εξειδικευμένο πεδίο ρυθμιστικής δράσης στον κλάδο της ενέργειας εν γένει³¹⁶. Περαιτέρω, έγινε δεκτό ότι ανήκει στη διοικητική λειτουργία και ότι η δράση της διέπεται από το διοικητικό δίκαιο, όχι μόνο λόγω του ρητού νομοθετικού χαρακτηρισμού της ως διοικητικής αρχής, αλλά κυρίως λόγω των ανατιθέμενων σε αυτή διοικητικών αρμοδιοτήτων, σε σχέση με τον ενεργειακό τομέα. Από τυπολογικής πλευράς, η Αρχή αποτελεί πολυπρόσωπο όργανο της Διοίκησης, δρα συλλογικά κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της, ενώ διαφοροποιείται από τη διοικητική δομή της Γραμματείας, που υποστηρίζει τη λειτουργία της, δυνάμει του άρθρου 7 του ν. 2773/1999³¹⁷.

Ο ιδρυτικός νόμος απένειμε ρητώς στην Αρχή διοικητική αυτοτέλεια. Στη συνέχεια όμως φαίνεται να θέτει υπό αμφισβήτηση την εν λόγω εγγύηση με την υπαγωγή της Αρχής σε καθεστώς έμμεσης εποπτείας από τον Υπουργό Ανάπτυξης³¹⁸, ο οποίος, και διέθετε ενισχυμένο διπλό ρόλο στην εν γένει λειτουργία της Αρχής, αφού μπορούσε να ελέγχει τη νομιμότητα των πράξεων της, αλλά και να ενεργοποιεί τον πειθαρχικό έλεγχο σε βάρος των μελών της³¹⁹. Η ασκούμενη εποπτεία του Υπουργού συνίστατο σε παρακολούθηση, συντονισμό και κατεύθυνση της δράσης της Αρχής, περιορίζοντας με τον τρόπο

³¹⁵ Για τις εγγυήσεις βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιανουάριος 2003 - Μάρτιος 2004», σελ.12-13.

³¹⁶ Η ΡΑΕ εξοπλίστηκε με το τεκμήριο (άλλως κεκτημένο) αρμοδιότητας, σε σχέση με τον τομέα της ενέργειας, κατά τον *Τζώρτζη Ι.*, Ο νέος ρόλος της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας: η ανεξαρτησία του θεσμού μετά την ενσωμάτωση των Οδηγιών 2003/54/ΕΚ και 2003/55/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη, *ΕπιθΔιοικΕπιστ*, τ. 12/2006, σελ. 156 και 167.

³¹⁷ Για το διοικητικό χαρακτήρα της Αρχής ενδεικτικά μεταξύ άλλων, *Σπηλιωτόπουλου Επ.*, Τόμος Ι, σελ. 293, ΣτΕ 1122/2008, 3617,3622 και 3623/2008, και υπ' αριθμ. 384/2004 Γνωμοδότηση ΝΣΚ, δημοσ/νη σε www.nsk.gr.

³¹⁸ Βλ. σχετικά *Πανάγου Θ.*, Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 41.

³¹⁹ Πρβλ *Τζώνου Θ.*, Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές, οπ, σελ. 153-154, υποσ. 183-184.

αυτό την ανεξαρτησία της³²⁰. Στο πλαίσιο αυτό, ετύγχανε ευρείας απήχησης η αντίληψη ότι η Αρχή στερείτο ίδιας νομικής προσωπικότητας, ανήκε ως διοικητικό όργανο στο νομικό πρόσωπο του κράτους και υπαγόταν στον έλεγχο του Υπουργού Ανάπτυξης³²¹. Η μη αναγνώριση αυτοτελούς νομικής προσωπικότητας και το καθεστώς εποπτείας της ΡΑΕ θεωρήθηκαν ότι υποβαθμίζουν την ανεξαρτησία της Αρχής και νοθεύουν τη διαδικασία απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα³²².

Επιπροσθέτως, με το άρθρο 6 του ν. 2773/1999 αναγνωρίστηκε η οικονομική αυτοτέλεια της Αρχής, που αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της Αρχής. Μολαταύτα, η ως άνω διάταξη κρίθηκε ανεπαρκής, γι' αυτό και τροποποιήθηκε με το ν. 2837/2000, στο πλαίσιο μιας πρώτης προσπάθειας να διασφαλιστεί αποτελεσματικά η οικονομική αυτοτέλεια της Αρχής³²³. Προβλέφθηκε πλέον με σαφήνεια ότι η Αρχή διαθέτει ίδιους πόρους, προερχόμενους από τέλη επιβαλλόμενα στις επιχειρήσεις του τομέα ενέργειας ή τέλη αδειών ή πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνών οργανισμών, όπως επιδοτήσεις, επιχορηγήσεις. Οι πόροι αυτοί εισπράττονται για λογαριασμό της ΡΑΕ και κατατίθενται σε τραπεζικό λογαριασμό, τον οποίο διαχειρίζεται η Αρχή, σύμφωνα με τον Κανονισμό Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαχείρισής της, τα οικονομικά της δε τελούν εν γένει υπό τον κατασταλακτικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Πάντως, η πρόβλεψη προσάρτησης του προϋπολογισμού της Αρχής στον προϋπολογισμό του εποπτεύοντος Υπουργείου Ανάπτυξης δημιούργησε προβληματισμό. Συγκεκριμένα, θεωρήθηκε ότι η προσάρτηση αυτή παραβιάζει την οικονομική αυτοτέλεια της Αρχής, στο μέτρο, που επίσης δεν διευκρινίζεται ποιος συντάσσει τον προϋπολογισμό της³²⁴.

³²⁰ Τζώνου Θ., *Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές*, οπ, σελ.154, υποσ. 185, όπου η έννοια της εποπτείας των Αρχών διαφοροποιείται από τον ιεραρχικό έλεγχο, που προϋποθέτει ιεραρχική σχέση, καθώς και από τη σχέση αληθινής εποπτείας, που προβλέπεται με ειδική νομοθετική ρύθμιση, προσδιορίζουσα το περιεχόμενο, τα μέσα και τα όριά της.

³²¹ Βλ. υπ' αριθμ. 458/2002 και 384/2004 Γνωμοδοτήσεις ΝΣΚ, όπου γινόταν δεκτό ότι ο Υπουργός Ανάπτυξης είχε εξουσία να ζητά πληροφορίες για την εν γένει δράση της Αρχής, να ελέγχει τη νομιμότητα των πράξεων της και να ακυρώνει τις παράνομες εξ αυτών.

³²² Βλ. Τζώρτζη Ι., *Ο νέος ρόλος της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας: η ανεξαρτησία του θεσμού μετά την ενσωμάτωση των Οδηγιών 2003/54/ΕΚ και 2003/55/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη*, οπ, σελ. 156-157. Επίσης, πρβλ. *Ηλιάδου Αικ.*, *Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου*, οπ, σελ. 167, υποσ. 465.

³²³ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιούλιος 2000 – Δεκέμβριος 2002», οπ, σελ. 31-32.

³²⁴ Βλ. *Παναγό Θ.*, *Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας*, οπ, σελ. 44-45.

Από άποψη συγκρότησης, με βάση τον ιδρυτικό της νόμο η ΡΑΕ απαρτιζόταν από πέντε (5) μέλη. Στη συνέχεια όμως με το ν. 3377/2005 ορίστηκε ότι η Αρχή αποτελείται από επτά (7) μέλη. Και οι δύο νόμοι εισήγαγαν αξιοκρατικό σύστημα διορισμού των μελών της Αρχής, ορίζοντας ότι τα μέλη της Αρχής επιλέγονται με κριτήρια επιστημονικής κατάρτισης, επαγγελματικής ικανότητας και καταξίωσης, καθώς και εξειδικευμένης εμπειρίας σε θέματα αρμοδιότητας της Αρχής. Περαιτέρω, προβλέφθηκαν εγγυήσεις, που αφορούσαν τα μέλη της Αρχής, τα οποία χαρακτηρίζονται σαφώς ως ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί, πλήρους απασχόλησης, που έχουν προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία³²⁵. Η λειτουργική ανεξαρτησία προβλέφθηκε, ώστε τα μέλη της ΡΑΕ κατά την άσκηση των καθηκόντων τους να υπάγονται μόνο στο Σύνταγμα, τους νόμους και τη συνείδησή τους και να μην υποκύπτουν σε εντολές ή οδηγίες από κρατικά ή μη κρατικά όργανα ή φορείς.

Στο πλαίσιο του ιδρυτικού νόμου έγινε μια πρώτη προσπάθεια διασφάλισης της προσωπικής ανεξαρτησίας των μελών της Αρχής³²⁶, κυρίως με την επιβολή θητείας ορισμένου χρόνου, εν προκειμένω πενταετούς, ανανεώσιμης για μια μόνο φορά και με απαγόρευση ανάκλησης του διορισμού τους κατά τη διάρκεια της θητείας τους. Με τις ως άνω ρυθμίσεις επιδιώχθηκε να αποτραπεί η ανάδειξη ή η λήξη της θητείας των μελών της Αρχής, βάσει πολιτικών κριτηρίων, καθώς και να διασφαλιστεί η αδιάταρακτη συνεχής λειτουργία της, με την αποτροπή ταυτόχρονης κένωσης των θέσεων για τα μέλη της Διοίκησής της³²⁷. Στο ίδιο πλαίσιο, προβλέφθηκαν περιοριστικά απαριθμούμενες περιπτώσεις για την αυτοδίκαιη έκπτωση των μελών της Αρχής από τη θέση τους, αν κατά τη διάρκεια της θητείας τους καταδικασθούν με αμετάκλητη δικαστική απόφαση για αδίκημα, που συνεπάγεται κώλυμα διορισμού ή έκπτωση δημοσίου υπαλλήλου. Τέλος, αποκλειστικά αναφέρονται στο νόμο οι λόγοι πρόωρης παύσης θητείας, συνεπεία αναστολής της ιδιότητας μέλους ΡΑΕ.³²⁸

Οι αρχές της αμεροληψίας και της καλής διακυβέρνησης επιτάσσουν να θωρακίζεται η ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής έναντι των ιδιωτικών

³²⁵ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιούλιος 2000 – Δεκέμβριος 2002», σπ, σελ. 29-30.

³²⁶ *Τζώνου Θ.*, *Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές*, σπ, σελ. 132-133.

³²⁷ *Πανάγου Θ.*, *Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας*, σπ, σελ. 45.

³²⁸ Βλ. άρθρο 4 παρ. 7 ν. 2773/1999.

συμφερόντων του ρυθμιζόμενου τομέα, με τη θέση περιορισμών και κωλυμάτων επιχειρηματικής και επαγγελματικής δραστηριότητας. Για το λόγο αυτό, θεσπίστηκαν με τον ιδρυτικό νόμο σαφείς και επαρκείς απαγορεύσεις για τα διοικητικά μέλη της Αρχής, ώστε να μη διατηρούν συμφέροντα στο ρυθμιζόμενο κλάδο και να μην αποκτούν εταιρική ή μετοχική ιδιότητα ή άλλη μορφή συμμετοχής σε επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται στον κλάδο αυτό είτε πριν είτε κατά τη διάρκεια της θητείας τους. Μάλιστα, εάν συντρέξει περίπτωση ασυμβιβάστου, τα μέλη της Αρχής υπέχουν υποχρέωση να προβούν σε δήλωση αποχής για όλη τη θητεία τους³²⁹.

Σε επίπεδο σχέσεων με τις άλλες αρχές και τους τρίτους, καθώς και ενώπιον των δικαστηρίων, η ΡΑΕ εκπροσωπείται από τον Πρόεδρό της, άλλως επ' απουσία ή κωλύματός του από τον Αντιπρόεδρό της³³⁰. Η ικανότητα της ΡΑΕ να παρίσταται αυτοτελώς στις δίκες, που προκύπτουν από τη λειτουργία και την άσκηση των αρμοδιοτήτων της, θεωρήθηκε εξαρχής δεδομένη. Ωστόσο, προς αποκλεισμό κάθε ενδεχόμενης μελλοντικής αμφισβήτησης, όπως συνέβη σε άλλες αρχές, προβλέφθηκε ρητώς τέτοια ικανότητα με την προσθήκη νέου εδαφίου στο τέλος της παραγράφου 12 του άρθρου 4 του ν. 2773/1999³³¹.

Τέλος, το πλαίσιο λειτουργίας της Αρχής ολοκληρώθηκε με την ανάπτυξη μηχανισμών και διαδικασιών, που ελέγχουν τη δράση της και αποτρέπουν τη δημιουργία μιας αυθαίρετης τέταρτης - σε σχέση με τη νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική – δημόσιας εξουσίας³³². Κατά το ν. 2773/1999, προβλέπονται ασφαλιστικές δικλείδες, που λειτουργούν προληπτικά για τη διαφανή λήψη των αποφάσεών της, όπως η ανοικτή δημόσια διαβούλευση, η δημοσίευση του κειμένου και της αιτιολογίας των αποφάσεων της Αρχής, αλλά και κατασταλτικά, όπως, η υποβολή ετήσια έκθεσης στο Κοινοβούλιο³³³, ο διοικητικός και δικαστικός έλεγχος της νομιμότητας των πράξεων της Αρχής³³⁴, ο έλεγχος των οικονομικών της στοιχείων.

³²⁹ Σχετικό το άρθρο 4 παρ. 9 ν. 2773/1999.

³³⁰ Με απόφαση του Προέδρου της Αρχής δύνανται να εξουσιοδοτούνται άλλα μέλη της Αρχής ή μέλη της Γραμματείας, ώστε να ενεργούν για λογαριασμό του ή να τον εκπροσωπούν για τη διενέργεια πράξεων ή ενεργειών.

³³¹ *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιανουάριος 2003 - Μάρτιος 2004», οπ, σελ. 14.

³³² Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιανουάριος 2003 - Μάρτιος 2004», οπ, σελ. 15.

³³³ Το έτος 2003 η ΡΑΕ συνέταξε την πρώτη Ετήσια Έκθεση για τη δράση της, την οποία υπέβαλε στη Βουλή και στον Υπουργό Ανάπτυξης και διέθεσε περαιτέρω στο κοινό και τους ενδιαφερόμενους φορείς.

³³⁴ Συγκεκριμένα, προβλεπόταν ενδικοφανής διαδικασία, ήτοι αίτηση αναθεώρησης κατά των εκτελεστών και των γνωμοδοτικών αποφάσεων της ΡΑΕ και δικαστική προσβολή των εκτελεστών πράξεων της

Πάντως, διατυπώθηκαν συγκεκριμένες επιφυλάξεις³³⁵, σχετικά με τη συμβατότητα του ως άνω πλαισίου οργάνωσης της ΡΑΕ με το ενωσιακό δίκαιο. Ειδικότερα, υποστηρίχτηκε ότι έστω κι αν επιβάλλονταν υποχρεώσεις αντικειμενικότητας και αμεροληψίας των μελών της ΡΑΕ, αυτά διορίζονταν από τον Υπουργό Ανάπτυξης, που εκπροσωπούσε το κράτος, ήτοι τον κυρίαρχο μέτοχο της δεσπόζουσας επιχείρησης φυσικού αερίου, της ΔΕΠΑ, κατά ποσοστό εκ του νόμου τουλάχιστον 51%. Ακόμη, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της ΡΑΕ δεν ορίζονταν μετά τη συγκρότηση των μελών της σε σώμα, αλλά κατευθείαν από τον Υπουργό Ανάπτυξης. Περαιτέρω οι ουσιαστικές αρμοδιότητες που ανατέθηκαν στην ΡΑΕ ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτες καθώς για τα σημαντικότερα θέματα η τελευταία γνωμοδοτεί υποχρεωτικά μεν, μη δεσμευτικά δε, στον Υπουργό, ο οποίος και αποφασίζει³³⁶.

1.2 Ο ρόλος και οι αρμοδιότητές της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας υπό το καθεστώς του ν. 2773/1999

Είναι χαρακτηριστικό ότι υπό την επιρροή της πρώτης ενεργειακής δέσμης και με βάση τον ιδρυτικό της νόμο, η ΡΑΕ διέθετε σαφώς οριοθετημένο ρόλο και περιορισμένες αρμοδιότητες, κυρίως γνωμοδοτικής και μόνο κατ' εξαίρεση αποφασιστικής φύσης. Σε ένα πρώτο επίπεδο, το άρθρο 5 του ν. 2773/1999 ανέθετε στη ΡΑΕ αρμοδιότητες, οι οποίες συνδέονταν κατά κύριο λόγο με την ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, **που πρώτη αποτέλεσε έδαφος απελευθέρωσης, κατά τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου.**

Σε μια προσπάθεια συστηματοποίησης, κατά τον ιδρυτικό της νόμο, η ΡΑΕ:

Αρχής, με αίτηση ακύρωσης σε πρώτο βαθμό ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών και με έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

³³⁵ Πρβλ. Βελεγράκη Μ., Η απορρύθμιση των κρατικών μονοπωλίων και η ηλεκτρική ενέργεια, σπ, σελ. 1511.

³³⁶ Για το εν λόγω θέμα βλ και απόψεις της ΡΑΕ στη Έκθεση Πεπραγμένων Ιούλιος 2000 –Δεκέμβριος 2002, σελ 40-49.

- **αποκτά γενική αρμοδιότητα παρακολούθησης και ελέγχου της αγοράς ενέργειας** σε όλους τους επιμέρους τομείς της (ηλεκτρισμό, αέριο, πετρελαιοειδή, ΑΠΕ), με σκοπό την πρόταση μέτρων βελτίωσης,
- **συμμετέχει** στην προ-κοινοβουλευτική νομοθετική διαδικασία, μέσω της δυνατότητας για την **υποβολή εισηγήσεων σχετικά με την** τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού και προστασίας των καταναλωτών, στην αγορά ενέργειας
- **παρέχει απλή γνώμη** - μη δεσμευτική για τον Υπουργό Ανάπτυξης-**στη διαδικασία χορήγησης και ανάκλησης αδειών** για την άσκηση δραστηριότητας στην αντίστοιχη ενεργειακή αγορά, εν προκειμένω της ηλεκτρικής ενέργειας,
- **παρακολουθεί και ελέγχει τον τρόπο άσκησης των δικαιωμάτων**, που απορρέουν από τις χορηγούμενες άδειες και διαθέτει πρόσβαση στα στοιχεία, που αφορούν τα πρόσωπα, που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας,
- **διαθέτει αρμοδιότητα απλής γνωμοδότησης προς τον ίδιο Υπουργό για την έκδοση** κανόνων δικαίου, κατ' εξουσιοδότηση του ιδρυτικού νόμου, δηλαδή **των προβλεπόμενων κανονισμών και κωδίκων** που διέπουν τη λειτουργία της υπό απελευθέρωση ενεργειακής αγοράς,
- **έχει σχετικά περιορισμένη αποφασιστική εξουσία επιβολής διοικητικών κυρώσεων**, ιδίως με τη μορφή προστίμων ή εισήγησης προς τον Υπουργό Ανάπτυξης για την ανάκληση αδειών, όταν διαπιστωθεί παράβαση του ν. 2773/1999 ή των εκδοθεισών κατ' εξουσιοδότηση αυτού κανονιστικών πράξεων³³⁷,
- **ασκεί εξουσία συμβιβαστικής (διαιτητικής) επίλυσης των διαφορών**, που αναφύονται μεταξύ των μετεχόντων στην οικεία ενεργειακή αγορά,
- **αποκτά το σύνολο των αρμοδιοτήτων για τον ενεργειακό σχεδιασμό της χώρας**, που είχαν ανατεθεί στο Σώμα Ενεργειακού Ελέγχου και Σχεδιασμού, το οποίο στο μεταξύ καταργήθηκε και τέλος

³³⁷ Η κύρωση της ανάκλησης άδειας επιβάλλεται σε περίπτωση συστηματικής και επανειλημμένης παραβίασης του νομοθετικού πλαισίου και των νόμιμων όρων χορήγησής της.

- **ενημερώνει την Επιτροπή για την εξέλιξη απελευθέρωσης των ενεργειακών αγορών** ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και συνεργάζεται με αντίστοιχες αρχές άλλων κρατών ή διεθνείς οργανισμούς³³⁸.

Το πλαίσιο αυτό δράσης της ΡΑΕ συμπληρώθηκε περαιτέρω και σε σχετικά σύντομο χρόνο, μέσω των διατάξεων του ν.2941/2001, με μία ιδιαίτερα σημαντική και ουσιώδη αρμοδιότητα, η οποία συνίσταται στην εξουσία της ΡΑΕ να εγκρίνει τις λεπτομέρειες εφαρμογής των βασικών Κωδίκων λειτουργίας της ενεργειακής αγοράς. Αυτή η αμελητέα εκ πρώτης όψεως συμπληρωματική αρμοδιότητα αποκτά βαρύνουσα σημασία, διότι παρέχει την αναγκαία και προσήκουσα νομιμοποιητική βάση για την ανάπτυξη του ρυθμιστικού ρόλου της Αρχής, που έγκειται σε μια προληπτική (ex ante) παρέμβαση στην αγορά, προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης των ειδικών και τεχνικών κανόνων, που διέπουν τη λειτουργία της. Με το ν. 3054/2002 ανατέθηκε στην ΡΑΕ γνωμοδοτική αρμοδιότητα για περιορισμένα θέματα που αφορούν τον τομέα των πετρελαιοειδών προϊόντων³³⁹, ενώ περαιτέρω γνωμοδοτικής κυρίως φύσεως αρμοδιότητες ανατέθηκαν στη ΡΑΕ με τις διατάξεις του ν. 3175/2003, κυρίως σε θέματα της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και σε θέματα που άπτονται της εφαρμογής του δικαιώματος επιλογής προμηθευτή φυσικού αερίου για τους κατόχους άδειας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, το οποίο χορηγήθηκε για πρώτη φορά με τις διατάξεις του ίδιου αυτού νόμου από τους κατόχους άδειας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας³⁴⁰.

Όσον αφορά την αγορά φυσικού αερίου ειδικότερα στη ΡΑΕ με το νόμο 2773/1999 μεταβιβάστηκαν οι αρμοδιότητες του Σώματος Ενεργειακού Ελέγχου και Σχεδιασμού που είχε συσταθεί με το ν.2364/1995, σύμφωνα με τις οποίες η ΡΑΕ έχει αρμοδιότητες για τον τομέα φυσικού αερίου, ιδίως σχετικά με τη διανομή φυσικού αερίου στις πόλεις. Σχετικά με τη συγκρότηση των ΕΠΑ, τη θέσπιση κανονισμών και τον έλεγχό τους, οι σχετικές αρμοδιότητες έχουν ως εξής:

³³⁸ Για τις αρχικές αρμοδιότητες, βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιούλιος 2000-Δεκέμβριος 2002», οπ, σελ.38 «Έκθεση Πεπραγμένων Απρίλιος 2004 - Δεκέμβριος 2006», οπ, σελ.8. Επίσης βλ. *Τζώρτζη Ι.*, Ο νέος ρόλος της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας: η ανεξαρτησία του θεσμού μετά την ενσωμάτωση των Οδηγιών 2003/54/ΕΚ και 2003/55/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη, οπ, σελ. 168-168.

³³⁹ Σχετικά με την έκδοση του Κανονισμού Αδειών και της απόφασης ανώτατων τιμών πώλησης στους καταναλωτές.

³⁴⁰ *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, «Έκθεση Πεπραγμένων Απρίλιος 2004-Δεκέμβριος 2006», οπ, σελ. 8.

- Η ΡΑΕ ελέγχει την τήρηση των όρων της Άδειας Διανομής Φυσικού Αερίου. Επίσης, η ΡΑΕ γνωμοδοτεί στον Υπουργό Ανάπτυξης σχετικά με ειδικότερους όρους και προϋποθέσεις, οι οποίοι μπορούν να καθορίζονται και να περιλαμβάνονται στην Άδεια Διανομής Φυσικού Αερίου καθώς και τον προσδιορισμό του τρόπου ελέγχου τηρήσεως των όρων, καθώς και σχετικά με τυχόν κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης των ΕΠΑ στην αγορά.

- Η ΡΑΕ γνωμοδοτεί στον Υπουργό Ανάπτυξης σχετικά με τους όρους, προϋποθέσεις και διαδικασίες με τις οποίες μπορεί να χορηγηθεί σε ανώνυμες εταιρίες που θα συστήνονται ειδικά για αυτόν το σκοπό, εκτός από τις υφιστάμενες ΕΔΑ και ΕΠΑ, Άδεια Διανομής Φυσικού Αερίου.

- Η ΡΑΕ γνωμοδοτεί στον Υπουργό Ανάπτυξης σχετικά με τη θέσπιση κανονισμών εξωτερικών και εσωτερικών εγκαταστάσεων αερίου, που αφορούν στη μελέτη, στα υλικά, στην εγκατάσταση, στην επιθεώρηση, στις δοκιμές, στην ασφάλεια και στη λειτουργία των συστημάτων μεταφοράς, αποθήκευσης και διανομής φυσικού αερίου, όπως και των εγκαταστάσεων των καταναλωτών. Επίσης, η ΡΑΕ δύναται να προβαίνει σε έρευνες, οι οποίες αφορούν στην ασφάλεια των συστημάτων μεταφοράς, αποθήκευσης και διανομής φυσικού αερίου και να διενεργεί πραγματογνωμοσύνη στα ανωτέρω συστήματα σε περίπτωση ατυχήματος.

- Οι ΕΠΑ υποχρεούνται να παρέχουν στη ΡΑΕ οποιαδήποτε πληροφορία ή στοιχείο ζητηθεί σχετικά με τη δραστηριότητα τους.

- Ο ορισμός και η επιβολή προστίμων στις ΕΔΑ και στις ΕΠΑ αποφασίζονται από τον Υπουργό Ανάπτυξης μετά από σύμφωνη γνώμη της ΡΑΕ.

- Η ΡΑΕ εισηγείται σχετικά με τον καθορισμό της διαδικασίας και του οργάνου επιλύσεως των διαφωνιών μεταξύ των καταναλωτών και των εταιρειών διανομής, σε θέματα μέτρησης του παρεχόμενου φυσικού αερίου.

Στη συνέχεια με τις Άδειες Διανομής Φυσικού Αερίου που χορηγήθηκαν στις ΕΠΑ Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας και Αττικής με τις Αποφάσεις Υπουργού Ανάπτυξης Δ1/Γ/Φ7/11819/ Φ.Ε.Κ.1086Β/ 31.08.2000, Δ1/Γ/Φ7/11818/ Φ.Ε.Κ.1087Β/ 31.08.2000 και Δ1/18887/ Φ.Ε.Κ.1521Β/ 13.11.2001 αντίστοιχα, ανατέθηκαν στη ΡΑΕ, περαιτέρω αρμοδιότητες. Υπό τα δεδομένα αυτά, πέραν της γενικότερης αρμοδιότητας που δίδεται στη ΡΑΕ με τον Ν.2364/95

περί ελέγχου όλων των όρων των Αδειών Διανομής Φυσικού Αερίου, οι σημαντικότερες αρμοδιότητες που προβλέπονται για τη ΡΑΕ στις εν λόγω Άδειες είναι:

- Η ΡΑΕ **εγκρίνει τα πενταετή Προγράμματα Ανάπτυξης** που υποβάλλονται κάθε έτος από τον Αδειούχο σχετικά με την ανάπτυξη του Συστήματος Διανομής.

- Πέραν του ελέγχου από τη ΡΑΕ σχετικά με την υποχρέωση του Αδειούχου να μην προβαίνει σε διακρίσεις μεταξύ των καταναλωτών όσων αφορά στη σύνδεση με το Σύστημα Διανομής ή τους όρους παροχής φυσικού αερίου, **η ΡΑΕ εγκρίνει τυχόν ειδικούς όρους σύνδεσης ή και παροχής** στο βαθμό που αυτό κρίνεται αναγκαίο για την εξασφάλιση της ανάπτυξης της αγοράς του φυσικού αερίου.

- Η ΡΑΕ ενημερώνεται από τον Αδειούχο για **τυχόν τροποποιήσεις στους Γενικούς Όρους Συναλλαγών** που υποχρεούται να καταρτίσει ο Αδειούχος για τη Σύνδεση και Παροχή φυσικού αερίου.

- Στη ΡΑΕ υποβάλλεται το αργότερο έως την 1η Νοεμβρίου κάθε έτους **κατάσταση των τελών σύνδεσης** που θα ισχύσουν για το επόμενο ημερολογιακό έτος.

- Στη ΡΑΕ υποβάλλεται το αργότερο έως την 1η Νοεμβρίου κάθε έτους **δήλωση που περιλαμβάνει τα τιμολόγια παροχής³⁴¹ και τις κατηγορίες παροχής του επόμενου ημερολογιακού έτους³⁴².**

- Στη ΡΑΕ **υποβάλλεται έγγραφη αναφορά** σχετικά με τους λόγους, για τους οποίους το Συνολικό Σχετικό Έσοδο του Αδειούχου είναι μεγαλύτερο από το 105% του Μέγιστου Επιτρεπόμενου Εσόδου.

- Η ΡΑΕ **ορίζει τα επίπεδα του Τιμολογίου Παροχής** για το επόμενο ημερολογιακό έτος αν κατά τη διάρκεια ενός ημερολογιακού έτους το Συνολικό Σχετικό Έσοδο του Αδειούχου είναι μεγαλύτερο από το 110% του Μέγιστου Επιτρεπόμενου Εσόδου.

³⁴¹ Η ΡΑΕ είχε αρμοδιότητα εποπτείας και ελέγχου αλλά όχι καθορισμού ή έγκρισης των τιμολογίων. Στο πλαίσιο αυτό ήλεχε τα προτεινόμενα τιμολόγια, ώστε αυτά να είναι διαφανή και ανακοινώσιμα, να βασίζονται στην ιδίως σε στοιχεία κόστους και στις τιμές των ανταγωνιστικών καυσίμων, να μην δημιουργούν διακρίσεις σε βάρος συγκεκριμένων καταναλωτών. Βλ για το ζήτημα αυτό, *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ 188

³⁴² Σύμφωνα με τους σχετικό ορισμό που περιλαμβάνεται στις χορηγηθείσες άδειες, ως τιμολόγιο παροχής νοείται η τιμολόγηση καταναλωτή από τον αδειούχο για τη παροχή και διανομή φυσικού αερίου, μη περιλαμβανομένου του τέλους σύνδεσης και των ειδικών τελών που προβλέπονται στους ΓΟΣ όπως τα τέλη για δαπάνες διακοπής σύνδεσης και αποφυγής διαρροών φυσικού αερίου.

• **Οι προδιαγραφές παροχής υπηρεσιών** από τον Αδειούχο προς τους Καταναλωτές **θεσπίζονται μετά από σύμφωνη γνώμη της ΡΑΕ.**

Σε μια προσπάθεια αποτίμησης της θέσης και του ρόλου της νεοσυσταθείσας Αρχής στην ελληνική υπό απελευθέρωση αγορά ενέργειας, είναι αναγκαίες κάποιες επισημάνσεις. «Καταρχάς, το καθεστώς συγκρότησης και οργάνωσης της ΡΑΕ αντανακλούσε το μοντέλο της πρότερης (*ante*) λεπτομερούς ρυθμιστικής παρέμβασης με τη σύσταση ανεξάρτητης αρχής, το οποίο εθεωρείτο κατεξοχήν ευέλικτο, αποτελεσματικό και γρήγορο για τη διευκόλυνση και προαγωγή της ομαλή λειτουργίας της αγοράς. Μάλιστα, η επιλογή του ως άνω ρυθμιστικού μοντέλου από τον Έλληνα νομοθέτη επιβεβαιώθηκε από την ίδια τη σύσταση και λειτουργία της ελληνικής Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, από το εκτεταμένο και λεπτομερειακό περιεχόμενο των εκδιδόμενων κωδίκων και κανονισμών, καθώς και από την πρόβλεψη καθεστώτος προηγούμενης αδειοδότησης για τη νόμιμη άσκηση των ενεργειακών δραστηριοτήτων»³⁴³.

Μολαταύτα, σε αντίθεση με άλλες χώρες, παρατηρείται ότι κατά την πρώιμη φάση δράσης της, η νεοσύστατη ΡΑΕ εξοπλιζόταν κυρίως με διευρυμένα γνωμοδοτικά – ελεγκτικά επικουρικά καθήκοντα, κατ’ ουσία συνδράμοντας τον Υπουργό Ανάπτυξης, ενώ κατ’ εξαίρεση μόνο ασκούσε πραγματικές και ουσιαστικές αποφασιστικές εξουσίες, όπως για τον καθορισμό λεπτομερειών ή για την επιβολή κυρώσεων. Επίσης, με τον ιδρυτικό της νόμο η Αρχή δεν εφοδιάστηκε με τα κατάλληλα μέσα για την αποτελεσματική εκπλήρωση της νόμιμης αποστολής της, αφού γνωμοδοτούσε υποχρεωτικά μεν, αλλά μη δεσμευτικά για τον Υπουργό Ανάπτυξης, στον οποίο τελικά επιφύλασσόταν ο βασικός ρυθμιστικός ρόλος και η κύρια αρμοδιότητα λήψης ρυθμιστικών αποφάσεων στην αγορά ενέργειας³⁴⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΜΕ

³⁴³ Ηλιάδου Αικ., Καλή νομοθέτηση στον τομέα της ενέργειας, οπ , σελ. 37.

³⁴⁴ Για επιφυλάξεις βλ. Συνοδινού Χ., Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφελείας και κοινοτικό δίκαιο, οπ, σελ. 1083 και Βελεγράκη Μ., Η απορρύθμιση των κρατικών μονοπωλίων και η ηλεκτρική ενέργεια, οπ, σελ. 1511.

ΤΟ Ν. 3428/2005, ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΠΙΤΑΓΕΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΔΕΣΜΗΣ

Το 2005 θεσπίστηκε η δεύτερη κοινοτική Οδηγία 2003/55/ΕΚ, η οποία, όπως αναφέρθηκε εκτενώς παραπάνω, επέφερε ταχύτατες εξελίξεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, προς την κατεύθυνση της εμβάθυνσης και της επιτάχυνσης απελευθέρωσης της εσωτερικής αγοράς στον τομέα του φυσικού αερίου. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε ορόσημο, καθώς για την τελεσφόρα έκβαση του ως άνω εγχειρήματος η ως άνω Οδηγία προέβλεπε την υποχρεωτική ίδρυση εθνικών ρυθμιστικών αρχών³⁴⁵, στις οποίες απένειμε ενισχυμένες και ουσιώδεις αρμοδιότητες, σε σχέση με την αγορά φυσικού αερίου. Στο πλαίσιο αυτό, η Οδηγία έθετε έναν πυρήνα ελάχιστων αρμοδιοτήτων των ρυθμιστικών αρχών, τις οποίες όφειλαν τα κράτη μέλη να ενσωματώσουν στις εθνικές τους νομοθεσίες³⁴⁶, ώστε να επιτευχθεί μια πρόσφορη και λειτουργική κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ ρυθμιστικής αρχής και κεντρικής κρατικής διοίκησης και κατ' επέκταση να διαπλαστεί ρυθμιστικά κατά τρόπο ομοιόμορφο η εσωτερική αγορά φυσικού αερίου.

Στη χώρα μας, η ενσωμάτωση της ως άνω Οδηγίας με το ν. 3428/2005 δρομολόγησε τη διεύρυνση του πεδίου δράσης της ελληνικής ρυθμιστικής αρχής στην υπό απελευθέρωση ελληνική αγορά φυσικού αερίου. Υπό το πρίσμα αυτό, κατ' άρθρο 3 του ως άνω νόμου, η ΡΑΕ αποκτά νέες ουσιώδεις αρμοδιότητες για την ως άνω αγορά³⁴⁷, ως ακολούθως:

1) Πρώτον, προβλέπεται διευρυμένη αρμοδιότητα της ΡΑΕ για την παρακολούθηση και εποπτεία της λειτουργίας της αγοράς φυσικού αερίου.

Η αρμοδιότητα αυτή αφορά εν γένει τον τρόπο άσκησης των δραστηριοτήτων Διαχείρισης των μονοπωλιακών συστημάτων μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου, κυρίως σε σχέση με το δυναμικό διεθνών διασυνδέσεων και τη συμφόρηση των δικτύων. Στο περίγραμμα αυτό εμπίπτει και η αρμοδιότητα της Αρχής να παρέχει υπηρεσίες εξισορρόπησης φορτίου

³⁴⁵ Βλ. Παπαντώνη Μ., Το δικαίο της Ενέργειας, σπ, σελ. 192.

³⁴⁶ Πρβλ. άρθρο 25 Οδ. 2003/55/ΕΚ.

³⁴⁷ Πρβλ. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Εκθέσεις Πεπραγμένων «Ιούλιος 2000-Δεκέμβριος 2002», σπ, σελ. 29 και «Απρίλιος 2004 – Δεκέμβριος 2006», σπ, σελ. 8-10.

και να επιβλέπει τον ασφαλή, αποτελεσματικό και αξιόπιστο εφοδιασμό της χώρας σε φυσικό αέριο.

2) Δεύτερον, η Αρχή γνωμοδοτεί επί της χορήγησης αδειών για τις δραστηριότητες φυσικού αερίου.

Στο ίδιο πλαίσιο, η Αρχή παρακολουθεί και ελέγχει τη σχετική διαδικασία αδειοδότησης και τον τρόπο άσκησης των χορηγούμενων δικαιωμάτων της άδειας, με διαφανή, αντικειμενικά και ισότιμα κριτήρια, ενώ τηρεί τα μητρώα Αδειών και Χρηστών του Συστήματος Φυσικού Αερίου.

3) Τρίτον, σε σχέση με τον καθορισμό των όρων πρόσβασης στα μονοπωλιακά δίκτυα μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου, η ΡΑΕ διατυπώνει σύμφωνη και όχι απλή γνώμη προς τον Υπουργό Ανάπτυξης για την έκδοση των Κωδίκων, που θέτουν τις λεπτομέρειες εφαρμογής για τη λειτουργία και τη διαχείριση των ως άνω δικτύων.

Επισημαίνεται ότι η εξάλειψη της απλής γνώμης, που προβλεπόταν στον ιδρυτικό νόμο της ΡΑΕ και η πρόβλεψη σύμφωνης γνώμης σαφέστατα μεταφέρει σημαντικό τμήμα της αποφασιστικής αρμοδιότητας στην Αρχή.

4) Τέταρτον, η ΡΑΕ διαθέτει ουσιώδη αρμοδιότητα για τον προσδιορισμό της μεθοδολογίας κατάρτισης και του ύψους των εφαρμοζόμενων τιμολογίων πρόσβασης στα δίκτυα της αγοράς φυσικού αερίου.

5) Πέμπτο, σε σχέση με το διαχωρισμό των δραστηριοτήτων της πρώην ολοκληρωμένης επιχείρησης, προβλέπεται αρμοδιότητα της ΡΑΕ να εγκρίνει τους κανόνες κατανομής ενεργητικού και παθητικού, καθώς και εσόδων και εξόδων, ώστε στη συνέχεια οι κανόνες αυτοί να εφαρμοστούν από τις ως άνω επιχειρήσεις για τη σύνταξη χωριστών ανά δραστηριότητα λογαριασμών τους.

6) Περαιτέρω, η ΡΑΕ διαθέτει εξουσία ελέγχου για τη συμμόρφωση των επιχειρήσεων αυτών στην υποχρέωση λογιστικού διαχωρισμού των λογαριασμών τους, ενώ για το σκοπό αυτό η Αρχή αποκτά πρόσβαση σε αυτούς.

7) Στο ίδιο πλαίσιο, η Αρχή επιτηρεί την τήρηση των απαιτήσεων νομικού και λειτουργικού διαχωρισμού των δραστηριοτήτων της μεταφοράς και της διανομής.

8) Ασφαλώς, η αρμοδιότητα διαιτητικής επίλυσης διαφορών της ΡΑΕ, που είχε προβλεφθεί με τον ιδρυτικό της νόμο, **επεκτείνεται και στο πεδίο του φυσικού αερίου**, ενώ προβλέφθηκε με το ν. 3428/2005 και ο μηχανισμός καταγγελίας στη ΡΑΕ συμπεριφορών παράβασης του κανονιστικού πλαισίου, που διέπει την αγορά φυσικού αερίου.

Επιπροσθέτως, χάριν της εποπτικής της λειτουργίας, η Αρχή μπορεί να εκπονεί, μελέτες, εκθέσεις, να προβαίνει σε συστάσεις για λήψη των αναγκαίων μέτρων και να εκδίδει οδηγίες ενιαίας εφαρμογής των κανόνων για θέματα αρμοδιότητάς της. Τέλος, με τον ως άνω νόμο προωθείται η διασυνοριακή συνεργασία και παρουσία της Αρχής³⁴⁸.

³⁴⁸ Προβλέπεται ότι η Αρχή συνεργάζεται με τις Ρυθμιστικές Αρχές των λοιπών κρατών μελών, εντός του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών, με Διεθνείς Οργανισμούς και με Ρυθμιστικές Αρχές τρίτων χωρών, κυρίως στο γεωγραφικό χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, όπως επίσης και με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επίσης συμμετέχει ενεργά στην Ευρωπαϊκή Ομάδα Ρυθμιστικών Αρχών για την Ηλεκτρική Ενέργεια και το Φυσικό Αέριο.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ
Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΡΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ
ΤΗΣ ΡΑΕ ΜΕ ΤΟ Ν. 4001/2011, ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΠΙΤΑΓΕΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΔΕΣΜΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ
ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2009/73/ΕΚ ΓΙΑ ΤΟ
ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ

1.1 Εισαγωγή

Οι Οδηγίες τη δεύτερης δέσμης επέβαλαν στα κράτη μέλη την υποχρέωση να συστήσουν ρυθμιστικούς φορείς με συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Ωστόσο η πείρα έδειξε ότι η αποτελεσματικότητα της ρύθμισης, συχνά παρεμποδίζεται λόγω της έλλειψης ανεξαρτησίας των ρυθμιστικών φορέων από την κυβέρνηση και της ανεπάρκειας εξουσιών και διακριτικής ευχέρειας. Για το λόγο αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να καταρτίσει νομοθετικές προτάσεις, για **την περαιτέρω εναρμόνιση των εξουσιών και την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των εθνικών ρυθμιστικών φορέων ενέργειας**³⁴⁹.

Στα πλαίσια αυτά, οι Οδηγίες της τρίτης δέσμης και όσον αφορά τον τομέα του φυσικού αερίου, η Οδηγία 73/2009/ΕΚ, εισήγαγαν ένα νέο πλέγμα κανόνων, με το οποίο αφενός ενδυναμώνεται η ανεξαρτησία των ρυθμιστικών αρχών ενέργειας των κρατών μελών και αφετέρου ενισχύεται σημαντικά ο

³⁴⁹ Βλ. σκέψη 29 προοιμίου Οδηγίας 73/2009/ΕΚ.

ρόλος τους, καθώς ανατίθενται σε αυτές νέα καθήκοντα και σημαντικές εξουσίες.

Οι εν λόγω Κανόνες, όσον αφορά το τομέα του φυσικού αερίου, συμπεριλαμβάνονται στο Κεφάλαιο VIII (άρθρα 39 έως 44) της Οδηγίας 73/2009/ΕΚ, και το περιεχόμενο τους, **ως έχει ερμηνευτεί από την Επιτροπή**³⁵⁰, έχει ως ακολούθως:

Ορισμός και Ανεξαρτησία των Ρυθμιστικών Αρχών.

1. 2 Ορισμός μίας μόνο Ανεξάρτητης Αρχής

Το άρθρο 39 παρ. 1 της Οδηγίας προβλέπει τα εξής: «1. *Κάθε κράτος μέλος ορίζει μία εθνική ρυθμιστική αρχή σε εθνικό επίπεδο*».

Υπό το πρίσμα της νέας αυτής διάταξης, προκύπτει σαφώς ότι όλα τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες που αναφέρονται εκτενώς στις νέες Οδηγίες, πρέπει να ανατίθενται σε μία μόνο ρυθμιστική αρχή. Ειδικότερα, σε αντίθεση με τη δεύτερη Οδηγία για το φυσικό αέριο, που επέτρεπε στα κράτη μέλη τον καθορισμό περισσότερων ρυθμιστικών αρχών³⁵¹, η νέα Οδηγία εισάγει μία σημαντική αλλαγή και προβλέπει ότι κάθε κράτος μέλος ορίζει μία μόνο ρυθμιστική αρχή σε εθνικό επίπεδο, στην οποία και **οφείλει να αναθέσει το σύνολο των ρυθμιστικών καθηκόντων και εξουσιών**, που παρατίθενται αναλυτικά στην ως άνω Οδηγία³⁵².

Συνεπεία της ως άνω ρύθμισης, δεν είναι πλέον δυνατό τα κράτη μέλη να καθορίσουν μία ρυθμιστική αρχή για ορισμένες ρυθμιστικές αρμοδιότητες και άλλη ρυθμιστική αρχή για την άσκηση άλλων ρυθμιστικών αρμοδιοτήτων. Επίσης δεν είναι δυνατόν να κατανεμηθούν μεταξύ της εθνικής ρυθμιστικής αρχής και του αρμόδιου Υπουργείου τα κύρια **καθήκοντα**, που προβλέπει η Οδηγία γενικά για τις ρυθμιστικές αρχές, **με την επιφύλαξη κάποιων καθηκόντων παρακολούθησης και εποπτείας**, τα οποία μπορεί να

³⁵⁰ Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities**.

³⁵¹ Βλ. το άρθρο 25 παρ. 1 της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ για το φυσικό αέριο.

³⁵² Βλ. και σκέψη 30 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, όπου επισημαίνεται ότι οι ρυθμιστικοί φορείς θα πρέπει να μπορούν να λαμβάνουν αποφάσεις σε κάθε συναφές ρυθμιστικό θέμα προκειμένου να λειτουργεί ορθώς η εσωτερική αγορά φυσικού αερίου.

ανατίθενται και σε άλλη, πλην της ρυθμιστικής, αρχή, όπως θα δούμε παρακάτω³⁵³. Συναφώς, η υποχρέωση καθορισμού μίας μόνο αρχής υπονοεί επίσης ότι η ίδια η ρυθμιστική αρχή πρέπει να έχει και τις εξουσίες που απαιτούνται για την άσκηση των καθηκόντων της .

Περαιτέρω το άρθρο 39 παρ. 2 και 3 προβλέπει ότι: « με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου δεν θίγεται ο διορισμός άλλων ρυθμιστικών αρχών σε περιφερειακό επίπεδο εντός ορισμένων κρατών μελών, υπό τον όρο να υπάρχει ένας ανώτερος εκπρόσωπος για λόγους εκπροσώπησης και επαφών σε κοινοτικό επίπεδο εντός του συμβουλίου ρυθμιστικών αρχών του Οργανισμού σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.713/2009. 3. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, ένα κράτος μέλος μπορεί να διορίσει ρυθμιστικές αρχές για μικρά συστήματα σε γεωγραφικά χωριστή περιοχή η οποία, κατά το έτος 2008, είχε κατανάλωση μικρότερη του 3 % της συνολικής κατανάλωσης του κράτους μέλους του οποίου αποτελεί τμήμα. Με την παρέκκλιση αυτή δεν θίγεται ο διορισμός ενός ανώτερου εκπροσώπου για λόγους εκπροσώπησης και επαφών σε κοινοτικό επίπεδο εντός του συμβουλίου ρυθμιστικών αρχών του Οργανισμού σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 713/2009».

1.3 Η Ανεξαρτησία των εθνικών ρυθμιστικών Αρχών

Το άρθρο 39 παρ. 4 της Οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα: «4. Τα κράτη μέλη εγγυώνται την ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής και διασφαλίζουν ότι ασκεί τις εξουσίες της με αμεροληψία και διαφάνεια.

Για το σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, κατά την άσκηση των ρυθμιστικών καθηκόντων που της ανατίθενται βάσει της παρούσας οδηγίας και της σχετικής νομοθεσίας, η ρυθμιστική αρχή:

³⁵³ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities**, σελ. 3-4.

α) είναι νομικά διακριτή και λειτουργικά ανεξάρτητη από κάθε άλλη δημόσια ή ιδιωτική οντότητα,

β) διασφαλίζει ότι το προσωπικό της και όλα τα πρόσωπα που είναι επιφορτισμένα με τη διοίκησή της ενεργούν ανεξάρτητα από οποιοδήποτε αγοραίο συμφέρον και δεν ζητούν ούτε λαμβάνουν απευθείας οδηγίες από οποιαδήποτε κυβέρνηση ή άλλη δημόσια ή ιδιωτική οντότητα κατά την άσκηση των ρυθμιστικών καθηκόντων. Με την απαίτηση αυτή δεν θίγεται η, κατά περίπτωση, στενή συνεργασία με άλλες συναφείς εθνικές αρχές ούτε οι γενικοί πολιτικοί προσανατολισμοί που εκδίδει η κυβέρνηση και οι οποίοι δεν συνδέονται με τα κατά το άρθρο 41 καθήκοντα και αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής

Σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη, τα κράτη μέλη οφείλουν να εγγυώνται την ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής και να διασφαλίζουν ότι ασκεί τις αρμοδιότητες της, με αμεροληψία και διαφάνεια. Διευκρινίζεται δε ρητώς ότι η εγγύηση της ανεξαρτησίας περιβάλλει την άσκηση όλων των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων που ανατίθεται στην εθνικές ρυθμιστικές αρχές, με την νέα Οδηγία και την σχετική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μόνο αυτών, που αναφέρονται στο άρθρο 41 της Οδηγίας³⁵⁴.

Ακολούθως, επισημαίνονται οι επιμέρους εγγυήσεις, που θέτει η ως άνω διάταξη.

1.3.1 Η υποχρέωση αμεροληψίας

Το κράτος μέλος οφείλει να διασφαλίζει ότι η ρυθμιστική αρχή ασκεί τις εξουσίες της με αμεροληψία και διαφάνεια.

Η υποχρέωση αμεροληψίας έχει ως σκοπό να διασφαλίσει ότι η ρυθμιστική αρχή ενεργεί και λαμβάνει τις αποφάσεις της με ουδέτερο τρόπο, βάσει αντικειμενικών κριτηρίων και μεθοδολογιών. Μάλιστα, κατά την άποψη της Επιτροπής, προς ενδυνάμωση της υποχρέωσης αμεροληψίας, θα πρέπει σε περίπτωση παραβίασης των σχετικών διατάξεων, να

³⁵⁴ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, σπ, σελ. 5.

προβλέπεται ρητώς στην νομοθεσία του κράτους μέλους η επιβολή αστικών, διοικητικών ή/και ποινικών κυρώσεων.

1.3.2 Η υποχρέωση διαφάνειας

Το κράτος πρέπει να διασφαλίζει ότι η Ρυθμιστική Αρχή ασκεί τις εξουσίες της με διαφάνεια.

Η υποχρέωση περί διαφάνειας, σε ένα πρώτο επίπεδο, σημαίνει ότι η ρυθμιστική αρχή υποχρεούται να υιοθετεί και να δημοσιεύει τους κανόνες που διέπουν την διαδικασία οργάνωσης και λειτουργίας της, συμπεριλαμβανομένης τουλάχιστον της διαδικασίας λήψης των αποφάσεων. Στο ίδιο πλαίσιο, οι ρυθμιστικές αρχές υποχρεούνται επίσης να έχουν σαφή στοιχεία επικοινωνίας, διαθέσιμα σε όλους τους ενδιαφερόμενους και να δημοσιεύουν πληροφορίες αναφορικά με την οργάνωση και τη δομή τους.

Μια άλλη διάσταση της διαφάνειας, συνίσταται στην υποχρέωση των ρυθμιστικών αρχών να διαβουλεύονται με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, πριν την λήψη σημαντικών αποφάσεων. Υπό τα δεδομένα αυτά, απαιτείται κατ' ελάχιστο να δημοσιεύονται τα σχέδια των εν λόγω αποφάσεων προς το σκοπό της δημόσιας διαβούλευσης, καθώς και να διοργανώνονται διαδικασίες δημόσιας ακρόασης. Σε κάθε περίπτωση συνιστάται να δημοσιεύεται και μια σύντομη επισκόπηση των σχολίων που διατυπώθηκαν, των σχολίων που έγιναν αποδεκτά από τη ρυθμιστική αρχή, καθώς και των λόγων, για τους οποίους άλλα σχόλια δεν ελήφθησαν υπόψη.

Τέλος, κατ' επιταγή της διαφάνειας **οι αποφάσεις των ρυθμιστικών αρχών πρέπει να είναι διαθέσιμες στο κοινό**. Κατά τον τρόπο αυτό παρέχεται η δυνατότητα στα μέρη, που επηρεάζονται από την ληφθείσα απόφαση, καθώς και στο ευρύτερο κοινό, να πληροφορούνται τους λόγους έκδοσης της εν λόγω απόφασης και ως εκ τούτου να μην έχουν αμφιβολίες αναφορικά με την αμερόληπτη άσκηση της υπό κρίση αρμοδιότητας της ρυθμιστικής αρχής³⁵⁵.

³⁵⁵ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 5.

1.3.3 Οι απαιτήσεις ανεξαρτησίας

Στις υποπαράγραφους α' και β' της παρ. 4 του άρθρου 39 παρ. 4 της Οδηγίας 2009/73/EK, διευκρινίζονται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια οι απαιτήσεις ανεξαρτησίας, που πρέπει να ικανοποιούν οι ρυθμιστικές αρχές. Η μεν υποπαράγραφος α' αφορά την την ανεξαρτησία της αρχής, ως οργανισμό η δε υποπαράγραφος β' αφορά την ανεξαρτησία του προσωπικού της και των προσώπων που την διοικούν³⁵⁶.

i) Άρθρο 39 παρ. 4 υποπαράγραφος α' της Οδηγίας 73/2009/EK

Το άρθρο 39 παρ. 4 περίπτ. α' προβλέπει ρητώς ότι η ρυθμιστική αρχή, κατά την άσκηση των ρυθμιστικών καθηκόντων που της ανατίθενται βάσει της Οδηγίας και της σχετικής νομοθεσίας, πρέπει να είναι νομικά διακριτή και λειτουργικά ανεξάρτητη από κάθε άλλη δημόσια ή ιδιωτική οντότητα.

Η εν λόγω απαίτηση υπερβαίνει την αντίστοιχη απαίτηση περί ανεξαρτησίας, που είχε τεθεί με την δεύτερη δέσμη οδηγιών, η οποία περιοριζόταν στη βιομηχανία ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου³⁵⁷. Τούτο διότι υπό την νέα νομοθεσία η ανεξαρτησία πρέπει να διαφυλάσσεται όχι μόνο έναντι των προαναφερθεισών επιχειρήσεων, αλλά επίσης και έναντι κάθε άλλου δημόσιου οργάνου (συμπεριλαμβανομένων των εθνικών, τοπικών ή περιφερειακών, δημοτικών και πολιτικών οργανισμών ή δομών) ή ιδιωτικού οργανισμού.

Νομικά διακριτή υπόσταση σημαίνει ότι η ρυθμιστική αρχή πρέπει να συστήνεται ως ξεχωριστή και διακριτή νομική οντότητα από κάθε Υπουργείο ή άλλο κυβερνητικό οργανισμό. Η εν λόγω διάταξη συνδέεται στενά με την απαίτηση να διασφαλίζεται η δυνατότητα της Αρχής να λαμβάνει **αυτόνομες αποφάσεις**. Προφανώς, η ρυθμιστική αρχή πρέπει να συγκροτείται, σε συμφωνία με τους συνταγματικούς και διοικητικούς κανόνες κάθε κράτους μέλους, στο βαθμό που οι εν λόγω κανόνες συνάδουν με το

³⁵⁶ Βλ. σκέψη 30 του προοιμίου της Οδηγίας 2009/73/EK, όπου διευκρινίζεται σαφώς ότι η ως άνω ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής δεν αποκλείει ούτε το δικαστικό έλεγχο ούτε την εποπτεία από το Κοινοβούλιο, σε συμφωνία πάντοτε με τους συνταγματικούς κανόνες κάθε κράτους

³⁵⁷ Βλ. άρθρο 25 της Οδηγίας 2003/55/EK.

ευρωπαϊκό δίκαιο. Ανεξάρτητα, όμως από τους κανόνες αυτούς, **εναπόκειται στην αποκλειστική ευθύνη της ρυθμιστικής αρχής να αποφασίζει τον τρόπο λειτουργίας και χειρισμού των θεμάτων της, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και αυτά που σχετίζονται με το προσωπικό της**³⁵⁸.

ii) Άρθρο 39 παρ. 4, υποπαράγραφος. β΄ της Οδηγίας 73/2009/EK

Σύμφωνα με το άρθρο 39 παρ. 4 περίπτωση β΄ της Οδηγίας, **τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι το προσωπικό της εθνικής ρυθμιστικής αρχής και όλα τα πρόσωπα που είναι επιφορτισμένα με τη διοίκησή της:**

α) **ενεργούν ανεξάρτητα από οποιοδήποτε αγοραίο συμφέρον και**
β) **δεν ζητούν, ούτε λαμβάνουν απευθείας οδηγίες από οποιαδήποτε κυβέρνηση ή άλλη δημόσια ή ιδιωτική οντότητα κατά την άσκηση των ρυθμιστικών καθηκόντων.**

Οι ως άνω διατάξεις περί ανεξαρτησίας του προσωπικού των ρυθμιστικών αρχών και των προσώπων, που είναι υπεύθυνα για την διοίκησή τους, είναι κομβικής σημασίας, διότι σκοπεύουν να διασφαλίσουν ότι οι ρυθμιστικές αποφάσεις δεν επηρεάζονται από πολιτικά ή ιδιαίτερα οικονομικά συμφέροντα, και ως εκ τούτου δημιουργούν ένα σταθερό και προβλέψιμο επενδυτικό περιβάλλον. Σκοπεύουν επίσης να εξασφαλίσουν ότι τα ως άνω πρόσωπα κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων και κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους ενεργούν, **ανεξάρτητα από οποιοδήποτε συμφέρον της αγοράς (είτε από δημόσιους είτε και ιδιωτικούς φορείς) και αμερόληπτα**. Στα πλαίσια αυτά, αποσαφηνίζεται σχετικώς ότι το προσωπικό των ρυθμιστικών αρχών καθώς και τα πρόσωπα που τις διοικούν, **κατά την λήψη των σχετικών αποφάσεων, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη μόνο το δημόσιο συμφέρον**³⁵⁹.

Προς επίτευξη των ανωτέρω, οι νέες ρυθμίσεις απαιτούν από τα κράτη μέλη να αναπτύξουν κανόνες που θα αποτρέπουν το προσωπικό και τα πρόσωπα, που είναι υπεύθυνα για την διοίκηση της ρυθμιστικής αρχής, να επιδιώκουν οποιαδήποτε δραστηριότητα ή να διατηρούν θέση ή

³⁵⁸ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 6.

³⁵⁹ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 6.

γραφείο σε επιχείρηση ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου, καθώς και να κατέχουν μετοχές στις επιχειρήσεις αυτές. Διευκρινίζεται δε ρητώς ότι οι νέες απαιτήσεις περί ανεξαρτησίας εφαρμόζονται σε όλο το προσωπικό της ρυθμιστικής αρχής, καθώς και στα πρόσωπα, που είναι υπεύθυνα για τη διοίκησή της, ανεξάρτητα από το αν κατέχουν θέση πλήρους ή μερικής απασχόλησης.

Εξάλλου οι νέες ρυθμίσεις απαγορεύουν επίσης στα προαναφερόμενα πρόσωπα να επιδιώκουν ή να λαμβάνουν απευθείας οδηγίες από οποιοδήποτε κυβερνητικό ή άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό οργανισμό. Ως οδηγία νοείται οποιαδήποτε ενέργεια επιδιώκει συμμόρφωση ή/και προσπαθεί μη νομίμως να επηρεάσει μία ρυθμιστική απόφαση και κατά τον τρόπο αυτό περιλαμβάνει την άσκηση πίεσης οποιαδήποτε μορφής στο προσωπικό της ρυθμιστικής αρχής ή στα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για την διοίκηση της.

Οι διατάξεις περί διασφάλισης της ανεξαρτησίας της ρυθμιστικής αρχής, **δεν αποστερούν την Κυβέρνηση από τη δυνατότητά της να χαράσσει την εθνική ενεργειακή της πολιτική.** Αυτό σημαίνει ότι, ανάλογα με τις συνταγματικές διατάξεις κάθε κράτους μέλους, μπορεί να επαφίεται στην αρμοδιότητα της Κυβέρνησης να αποφασίζει το πλαίσιο της πολιτικής, εντός του οποίου θα λειτουργεί η Ρυθμιστική Αρχή, π.χ. όσον αφορά την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, τους στόχους των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ενεργειακής αποδοτικότητας. Ωστόσο, οι γενικές κατευθύνσεις της ενεργειακής πολιτικής, που χαράσσονται από την Κυβέρνηση, δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση, να παραβιάζουν την ανεξαρτησία και την αυτονομία της Αρχής³⁶⁰.

Συναφώς, ορίζεται ρητώς **ότι με την απαίτηση περί ανεξαρτησίας της ρυθμιστικής αρχής δεν θίγεται η, κατά περίπτωση, δυνατότητα της Αρχής για στενή συνεργασία με άλλες συναφείς εθνικές αρχές.** Από την εν λόγω διάταξη προκύπτει ότι οι διατάξεις περί ανεξαρτησίας δεν αποστερούν από την Ρυθμιστική Αρχή τη δυνατότητα να συμβουλευεται και να συνεργάζεται με άλλες σχετικές (εθνικές και ευρωπαϊκές) αρχές, όπως με

³⁶⁰ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οππ, σελ. 7. Επίσης, σχετική και η σκέψη 30 στο προοίμιο της Οδηγίας, όπου γίνεται λόγος για ανάγκη πλήρους ανεξαρτησίας του ρυθμιστικού φορέα από οποιοδήποτε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό συμφέρον.

τις ρυθμιστικές αρχές σε περιφερειακό επίπεδο ή με τις αρχές ανταγωνισμού³⁶¹. Προκειμένου μάλιστα, να αποτραπεί μία Αρχή από το να παραβιάσει τις αρμοδιότητες μίας άλλης Αρχής, τα κράτη μέλη οφείλουν να προβλέπουν ένα σαφές πλέγμα διατάξεων, που θα διέπει την συνεργασία μεταξύ διαφορετικών Αρχών³⁶²

iii) Άρθρο 39 παρ. 5 της Οδηγίας 73/2009/EK

Ακολούθως, στην παρ. 5 του άρθρου 39 της Οδηγίας προβλέπονται δύο ειδικότερες δέσμες κανόνων³⁶³ που έχουν ως σκοπό να διασφαλίσουν την προστασία της ανεξαρτησίας της Ρυθμιστικής Αρχής., η απαρίθμηση των οποίων δεν είναι αποκλειστική.

Ειδικότερα, σύμφωνα την παρ. 5 του άρθρου 39: « **τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν ότι :**

α) η Ρυθμιστική Αρχή μπορεί να λαμβάνει αυτόνομες αποφάσεις, ανεξάρτητα από κάθε πολιτικό οργανισμό και διαθέτει ξεχωριστές ετήσιες δημοσιονομικές προβλέψεις, ώστε περαιτέρω να διαθέτει αυτονομία στην εκτέλεση του χορηγούμενου προϋπολογισμού και επαρκείς ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους για την εκτέλεση των καθηκόντων της και

³⁶¹ Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 42 παρ. 1 της Οδηγίας, προβλέπει ότι οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει να διαβουλεύονται και να συνεργάζονται στενά και να κοινοποιούν εκατέρωθεν και στον Οργανισμό οποιοσδήποτε πληροφορίες είναι αναγκαίες για την άσκηση των καθηκόντων τους, βάσει της παρούσας οδηγίας, όσον αφορά τα διασυνοριακά θέματα. Από την ως άνω διάταξη προκύπτει μία ρητή εντολή προς τη ρυθμιστική αρχή, που αντιστοιχεί σε σαφή υποχρέωση της, με βάση την οποία υποχρεούται να ανταλλάσσει κάθε πληροφορία, που είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση των καθηκόντων της. Ακολούθως, η νέα Οδηγία 2009/73/EK χαράσσει η ίδια και το πλαίσιο, που διέπει της ανταλλαγή των πληροφοριών με απόρρητο χαρακτήρα, ορίζοντας ότι η αποδέκτρια Αρχή υποχρεούται να εξασφαλίζει το ίδιο επίπεδο εμπιστευτικότητας με τη διαβιβάζουσα αρχή.. Ακολούθως, σύμφωνα με το άρθρο 42 της Οδηγίας, περί του καθεστώτος ρύθμισης διασυνοριακών θεμάτων, οι ρυθμιστικές αρχές οφείλουν να συνεργάζονται μεταξύ τους τουλάχιστον σε περιφερειακό επίπεδο για ένα μεγάλο αριθμό διασυνοριακών ζητημάτων όπως ιδίως για την προώθηση της δημιουργίας λειτουργικών διευθετήσεων, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα για βέλτιστη διαχείριση του δικτύου, τον συντονισμό της ανάπτυξης όλων των Κωδικών των Δικτύων, τον συντονισμό της ανάπτυξης των κανόνων που θα διέπουν την διαχείριση της συμφόρησης. Για τα εν λόγω ζητήματα, οι ρυθμιστικές αρχές οφείλουν να βρίσκονται σε στενή συνεννόηση με άλλες αρμόδιες εθνικές Αρχές και με την επιφύλαξη των συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων τους. Για το λόγο αυτό, επισημαίνεται σχετικώς ότι η Ρυθμιστική Αρχή πρέπει να είναι ειδικώς σε θέση να ανταλλάσσει εμπιστευτικές πληροφορίες με άλλες Αρχές τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

³⁶² Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, , σελ. 8, όπου επισημαίνεται σχετικώς ότι: «Οι εν λόγω διατάξεις θα πρέπει ιδεατά να καλύπτουν και την δυνατότητα, όταν κρίνεται σκόπιμο, ανταλλαγής εμπιστευτικών πληροφοριών μεταξύ των αρχών καθώς και να προβλέπουν την υποχρέωση συνεργασίας με άλλη Αρχή ή τη δυνατότητα μίας Αρχής να ζητά την συμβουλή ή τη συνδρομή άλλης Αρχής»

³⁶³ Άρθρο 39 παρ. 5 της Οδηγίας 79/2003/EK.

β) τα μέλη του συμβουλίου της ρυθμιστικής αρχής ή, ελλείψει συμβουλίου, η ανώτερη διοίκηση της ρυθμιστικής αρχής διορίζονται για ορισμένη θητεία πέντε έως επτά ετών, ανανεώσιμη άπαξ.

Όσον αφορά το στοιχείο β) του πρώτου εδαφίου, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν κατάλληλο σύστημα περιτροπής για το συμβούλιο ή την ανώτερη διοίκηση. Τα μέλη του συμβουλίου ή, ελλείψει συμβουλίου, η ανώτερη διοίκηση είναι δυνατόν να απαλλαγούν από τα καθήκοντά τους κατά τη διάρκεια της θητείας τους, μόνον εφόσον δεν πληρούν πλέον τους όρους που ορίζονται στο παρόν άρθρο ή εάν έχουν κριθεί ένοχα για σοβαρό παράπτωμα, βάσει του εθνικού δικαίου».

Από τις ως άνω διατάξεις, προκύπτουν τα ακόλουθα:

ι) Η Ρυθμιστική Αρχή πρέπει να είναι σε θέση να λαμβάνει τις αποφάσεις της αυτόνομα, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε πολιτικό, δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα. Η απαίτηση αυτή έχει συνέπειες τόσο κατά το χρόνο πριν τη λήψη της απόφασης όσο και κατά το χρόνο που ακολουθεί την έκδοση της απόφασης. Όσον αφορά, στο χρόνο πριν τη λήψη της απόφασης από τη ρυθμιστική αρχή η απαίτηση περί διασφάλισης της αυτονομίας αποκλείει οποιαδήποτε ανάμιξη από την κυβέρνηση ή οποιοδήποτε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό οργανισμό. Υπονοεί επίσης ότι εάν η ρυθμιστική αρχή προτίθεται να εκπονήσει ένα πρόγραμμα εργασιών για το επόμενο έτος, θα πρέπει να έχει την δυνατότητα να το πράξει αυτόνομα, χωρίς να χρειάζεται λόγου χάρη την έγκριση ή την συγκατάθεση άλλων δημόσιων αρχών ή άλλων τρίτων μερών. Ωστόσο αυτό δεν απαλλάσσει την Αρχή από την υποχρέωση της να συμμορφώνεται με την ενεργειακή πολιτική του κράτους μέλους, στο βαθμό που αυτή είναι σύμφωνη με το δίκαιο της ευρωπαϊκής ένωσης.

Όσον αφορά στο χρόνο μετά τη λήψη της απόφασης, από την απαίτηση περί διασφάλισης της αυτονομίας προκύπτει επίσης ότι οι αποφάσεις της Ρυθμιστικής Αρχής πρέπει να είναι άμεσα δεσμευτικές και απευθείας εφαρμόσιμες, χωρίς να χρειάζεται προς τούτο οποιαδήποτε επίσημη ή άλλη έγκριση ή συναίνεση άλλης δημόσιας αρχής ή οποιωνδήποτε άλλων τρίτων μερών. Και ότι επιπροσθέτως, οι αποφάσεις της Αρχής δεν υπόκεινται σε έλεγχο, αναστολή ή δικαίωμα αρνησικυρίας από την Κυβέρνηση ή το Υπουργείο. Το γεγονός αυτό φυσικά δεν αποκλείει τον

δικαστικό έλεγχο ή μηχανισμούς προσφυγής ενώπιον άλλων οργάνων, ανεξάρτητων από τα εμπλεκόμενα μέρη και από την κάθε κυβέρνηση³⁶⁴.

ii) **Η Ρυθμιστική Αρχή πρέπει να έχει ξεχωριστή κατανομή των ετήσιων εσόδων και εξόδων της.** Σε κάποια κράτη μέλη τα έσοδα της ρυθμιστικής Αρχής προέρχονται από απευθείας πληρωμές των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου (σε αυτήν την περίπτωση υπάρχει μία σαφής χωριστή ετήσια κατανομή εσόδων). Σε άλλα κράτη μέλη ο προϋπολογισμός της Αρχής είναι τμήμα του κρατικού προϋπολογισμού. Η νέα νομοθεσία εξακολουθεί να επιτρέπει την δεύτερη περίπτωση. Ωστόσο υπάρχει σαφής επιταγή για ξεχωριστή ετήσια κατανομή των εσόδων και εξόδων της Αρχής³⁶⁵.

iii) **Η Ρυθμιστική Αρχή πρέπει να έχει αυτονομία στην εκτέλεση του προϋπολογισμού της. Αυτό συνεπάγεται ότι η Ρυθμιστική Αρχή και μόνο αυτή μπορεί να αποφασίσει για τον τρόπο εκτέλεσης του προϋπολογισμού της.** Επομένως, δεν μπορεί να επιδιώξει ούτε να λάβει οδηγίες αναφορικά με τον τρόπο εκτέλεσης του προϋπολογισμού της. *Όπως, εξάλλου, αναφέρεται χαρακτηριστικά στη σκέψη 30 της Οδηγίας 2009/73/EK, η έγκριση του προϋπολογισμού της Αρχής από τον εθνικό νομοθέτη δεν συνιστά εμπόδιο στην αυτονομία εκτέλεσης του προϋπολογισμού της.* Αντιθέτως, και όπως διευκρινίζεται ρητώς, οι κανόνες περί αυτονομίας εκτέλεσης του προϋπολογισμού της Αρχής **πρέπει να είναι σύμφωνοι με το πλαίσιο, που έχει τεθεί με τους εθνικούς δημοσιονομικούς κανόνες.** Κατά την άποψη μάλιστα της Επιτροπής για το εν λόγω ζήτημα, ο ρόλος του εθνικού Κοινοβουλίου, μέσω της έγκρισης του προϋπολογισμού της Αρχής, συνίσταται στην αναγνώριση μίας συνολικής κατανομής των οικονομικών δεδομένων της Αρχής, ώστε αυτή να μπορεί να εκπληρώνει τα καθήκοντά της και να ασκεί τις αρμοδιότητές της κατά τρόπο αποδοτικό και αποτελεσματικό³⁶⁶. Στο ίδιο πλαίσιο, και κατ'επιταγή της ως άνω αναφερόμενης υποχρέωσης περί διαφανούς άσκησης των αρμοδιοτήτων της, η Ρυθμιστική Αρχή **υποχρεούται**

³⁶⁴ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 8-9.

³⁶⁵ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 9.

³⁶⁶ Βλ. Συναφώς, διευκρινίζεται ότι η έγκριση του προϋπολογισμού της ρυθμιστικής αρχής από τον εθνικό νομοθέτη, δεν θα πρέπει ούτε να χρησιμοποιείται ως μέσο άσκησης επιρροής στις προτεραιότητες της ρυθμιστικής αρχής, ούτε να διακυβεύει την ικανότητα της να εκτελεί τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητές της αποδοτικά και αποτελεσματικά. Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 9-10.

να υποβάλλει ετήσια αναφορά, σχετικά με τον τρόπο που εκτελεί τον προϋπολογισμό της.

iii), Η Ρυθμιστική Αρχή **πρέπει να διαθέτει** τους κατάλληλους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους, που είναι αναγκαίοι για την εκτέλεση των καθηκόντων της. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία της αναθέτει σημαντικά περισσότερες αρμοδιότητες και καθήκοντα, αυτό αναμένεται να επηρεάσει τους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους, που τίθενται στην διάθεση της ρυθμιστικής αρχής. Ομοίως και **δεδομένης της πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει την ενεργειακή ρύθμιση, μία Ρυθμιστική Αρχή πρέπει να μπορεί επιπροσθέτως να προσελκύσει και επαρκώς εξειδικευμένο προσωπικό** (με διάφορες ειδικότητες, π.χ. νομικούς, οικονομολόγους, μηχανικούς)³⁶⁷.

iv) Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Ρυθμιστικής Αρχής, **πρέπει να διορίζονται για καθορισμένη θητεία πέντε ή επτά ετών, ανανεώσιμη μία φορά**. Οι διορισμοί θα πρέπει να γίνονται, σύμφωνα με τους συνταγματικούς και διοικητικούς κανόνες κάθε κράτους μέλους. Υπό τη ρύθμιση αυτή, η ανώτατη συνολική θητεία των μελών του διοικητικού συμβουλίου της ρυθμιστικής αρχής μπορεί να είναι καταρχήν 2 επί 7 έτη, άρα 14. Ωστόσο, τα κράτη μέλη μπορούν να αποκλείσουν τη δυνατότητα ανανέωσης, οπότε σε αυτή τη περίπτωση η ανώτατη συνολική θητεία θα ανέρχεται σε 7 έτη³⁶⁸.

Συναφώς τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της ρυθμιστικής αρχής, κατά διάρκεια της θητείας τους, **μπορούν να παυθούν, μόνο αν δεν πληρούν πλέον τις προϋποθέσεις, που θέτει η Οδηγία όσον αφορά την ανεξαρτησία τους, ή αν έχουν καταδικαστεί σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο για βαρύ παράπτωμα, όπως λόγου χάρη για απάτη, δωροδοκία ή παραβίαση των υποχρεώσεων περί ανεξαρτησίας ή αμεροληψίας της Ρυθμιστικής Αρχής**. Διευκρινίζεται δε ρητώς ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται σε κάθε περίπτωση να οργανώνουν κατάλληλα δικαιώματα άμυνας όσον αφορά τα υπό κρίση πρόσωπα³⁶⁹.

³⁶⁷ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 10.

³⁶⁸ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 10.

³⁶⁹ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 11.

1.4 Οι γενικοί στόχοι της ρυθμιστικής αρχής (άρθρο 40 της Οδηγίας 73/2009/ΕΚ).

Περαιτέρω και όσον αφορά τους στόχους που πρέπει να επιδιώκουν οι Ρυθμιστικές Αρχές κατά την άσκηση των ρυθμιστικών τους καθηκόντων, **το άρθρο 40** της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ προβλέπει τα εξής:

«Κατά την εκτέλεση των ρυθμιστικών καθηκόντων που προσδιορίζονται στην οδηγία, η ρυθμιστική αρχή λαμβάνει όλα τα εύλογα μέτρα προς επίτευξη των κατωτέρω στόχων εντός του πλαισίου των καθηκόντων και εξουσιών της, που καθορίζονται στο άρθρο 41, διαβουλευόμενη στενά με άλλες σχετικές εθνικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των αρχών ανταγωνισμού, κατά περίπτωση, και με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων τους:

- α) προώθηση, σε στενή συνεργασία με τον Οργανισμό, τις ρυθμιστικές αρχές των λοιπών κρατών μελών και την Επιτροπή, ανταγωνιστικής, ασφαλούς και περιβαλλοντικά βιώσιμης εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου εντός της Κοινότητας και αποτελεσματικό άνοιγμα της αγοράς για όλους τους πελάτες και τους προμηθευτές στην Κοινότητα, και διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών για την αποτελεσματική και αξιόπιστη λειτουργία των δικτύων αερίου, λαμβάνοντας υπόψη μακροπρόθεσμους στόχους·*
- β) ανάπτυξη περιφερειακών αγορών εντός της Κοινότητας που να λειτουργούν ανταγωνιστικά και εύρυθμα, για την επίτευξη του στόχου του στοιχείου α)·*
- γ) κατάργηση των περιορισμών στο εμπόριο φυσικού αερίου μεταξύ κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης κατάλληλου διασυνοριακού δυναμικού μεταφοράς για την κάλυψη της ζήτησης και την ενίσχυση της ολοκλήρωσης των εθνικών αγορών η οποία ενδέχεται να διευκολύνει τη ροή φυσικού αερίου σε ολόκληρη την Κοινότητα·*
- δ) συμβολή στη διασφάλιση, με τον πλέον αποδοτικό από άποψη κόστους τρόπο, της ανάπτυξης ασφαλών, αξιόπιστων και αποτελεσματικών συστημάτων χωρίς διακρίσεις, προσανατολισμένων προς τον καταναλωτή, και προώθηση της επάρκειας των συστημάτων και, σύμφωνα με τους στόχους γενικής πολιτικής, της ενεργειακής απόδοσης, καθώς επίσης*

και της ενσωμάτωσης της ευρείας και μικρής κλίμακας παραγωγής φυσικού αερίου από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της διανεμόμενης παραγωγής, τόσο στα δίκτυα μεταφοράς όσο και στα δίκτυα διανομής·

ε) διευκόλυνση της πρόσβασης νέου παραγωγικού δυναμικού στο δίκτυο, ιδίως μέσω της άρσης των εμποδίων που θα μπορούσαν να αποτρέψουν την πρόσβαση νέων φορέων στην αγορά και φυσικού αερίου από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας·

στ) εξασφάλιση της προσφοράς κατάλληλων κινήτρων στους διαχειριστές και τους χρήστες δικτύου, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα, για να αυξηθεί η αποδοτικότητα των επιδόσεων των δικτύων και να ενισχυθεί η ολοκλήρωση της αγοράς·

ζ) εξασφάλιση ότι οι πελάτες ωφελούνται από την αποδοτική λειτουργία των εθνικών αγορών, προαγωγή του ουσιαστικού ανταγωνισμού και συμβολή στη διασφάλιση της ουσιαστικής προστασίας των καταναλωτών·

η) υποβοήθηση της επίτευξης υψηλών προτύπων δημόσιας υπηρεσίας για το φυσικό αέριο, συμβολή στην προστασία των ευάλωτων καταναλωτών και συμβολή στη συμβατότητα των απαραίτητων διαδικασιών ανταλλαγής δεδομένων, ώστε να μπορεί ο πελάτης να αλλάζει προμηθευτή».

Το ως άνω άρθρο θέτει τους γενικούς στόχους, που πρέπει να επιδιώκουν οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές. Κατά ρητή επιταγή της ως άνω διάταξης, οι Ρυθμιστικές Αρχές οφείλουν να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προς υλοποίηση των στόχων αυτών, εντός του πλαισίου των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων τους. Διευκρινίζεται σχετικώς ότι η εν λόγω διάταξη λειτουργεί συμπληρωματικά σε σχέση με εκείνη του άρθρου 41 της Οδηγίας 2009/73/EK, η οποία και απαριθμεί τα συγκεκριμένα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες, που τα κράτη μέλη πρέπει να αναθέσουν στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές. Υπό την έννοια αυτή, στο πλαίσιο εκπλήρωσης των καθηκόντων και άσκησης των αρμοδιοτήτων της, η εθνική ρυθμιστική αρχή οφείλει παράλληλα να εκπληρώνει τους γενικούς στόχους, που καθορίζονται.

Περαιτέρω, από την γραμματική διατύπωση της εν λόγω διάταξης προκύπτει ότι η ρυθμιστική αρχή λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την

υλοποίηση των ως άνω γενικών στόχων, **κατά την εκτέλεση των ρυθμιστικών της καθηκόντων, που προσδιορίζονται στην Οδηγία 2009/73/ΕΚ.** Ερμηνεύοντας την εν διάταξη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέφρασε την άποψη ότι η εθνική ρυθμιστική αρχή πρέπει να επιδιώκει τους γενικούς στόχους και **κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων της, που προβλέπονται από άλλες διατάξεις, και όχι μόνο αυτών του άρθρου 41 της Οδηγίας, ή των καθηκόντων** που απορρέουν από το κανονιστικό πλαίσιο για τον ηλεκτρισμό, το φυσικό αέριο ή για τον Οργανισμό Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών (ACER).

Τέλος επισημαίνεται σχετικά ότι το ως άνω άρθρο της Οδηγίας δεν θεσπίζει γενικές αρμοδιότητες για τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές. Οι στόχοι, που απαριθμεί μπορούν να επιδιωχθούν από τις αρχές αυτές κατά την άσκηση των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων τους, που προβλέπονται στο άρθρο 41 της Οδηγίας και με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων άλλων αρχών³⁷⁰.

1.5 Τα καθήκοντα-αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής (άρθρο 41 παρ. 1 της Οδηγίας 73/2009/ΕΚ).

Τα καθήκοντα, που ανατίθενται στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές, απαριθμούνται στην παρ. 1 του άρθρου 41 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ³⁷¹. Όπως προαναφέρθηκε, τα καθήκοντα αυτά θα πρέπει να συσχετισθούν με τους γενικούς στόχους του άρθρου 40 της Οδηγίας Κάποια εξ'αυτών **που μπορούν να εκτελεστούν μόνο από την εθνική ρυθμιστική αρχή (κύρια καθήκοντα) ενώ κάποια άλλα καθήκοντα**, όπως θα δούμε κατωτέρω, **μπορούν να ανατεθούν και σε άλλες αρχές.**

Στο πλαίσιο αυτό η παρ.1 του άρθρου 41 (Καθήκοντα και αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής) προβλέπει τα εξής:

«1. Στη ρυθμιστική αρχή ανατίθενται τα εξής καθήκοντα:

α) να καθορίζει ή να εγκρίνει, σύμφωνα με διαφανή κριτήρια, ρυθμισμένα τιμολόγια μεταφοράς ή διανομής ή τις μεθόδους υπολογισμού τους·

³⁷⁰ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 11-12.
³⁷¹

β) να εξασφαλίζει τη συμμόρφωση των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς και διανομής και, όπου συντρέχει περίπτωση, των ιδιοκτητών των συστημάτων, καθώς και όλων των επιχειρήσεων φυσικού αερίου, προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν από την παρούσα οδηγία και από κάθε άλλη συναφή κοινοτική νομοθεσία, μεταξύ άλλων όσον αφορά διασυνοριακά θέματα·

γ) να συνεργάζεται για διασυνοριακά θέματα με τη ρυθμιστική αρχή ή τις ρυθμιστικές αρχές των οικείων κρατών μελών και με τον Οργανισμό·

δ) να συμμορφώνεται προς τις σχετικές, νομικά δεσμευτικές αποφάσεις του Οργανισμού και της Επιτροπής και να τις υλοποιεί·

ε) να υποβάλλει ετησίως στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, τον Οργανισμό και την Επιτροπή έκθεση σχετικά με τη δραστηριότητά τους και την εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Οι εκθέσεις αυτές αφορούν όλα τα μέτρα που ελήφθησαν και τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν σε κάθε ένα από τα καθήκοντα που αναφέρονται στο παρόν άρθρο·

στ) να εξασφαλίζει ότι δεν υπάρχουν διασταυρούμενες επιδοτήσεις μεταξύ των δραστηριοτήτων μεταφοράς, διανομής, αποθήκευσης, ΥΦΑ και προμήθειας·

ζ) να παρακολουθεί τα επενδυτικά προγράμματα των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς και να παρέχει, με την ετήσια έκθεσή της, αξιολόγηση των επενδυτικών προγραμμάτων των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς όσον αφορά τη συνέπειά τους με το διακοινοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης του δικτύου που αναφέρεται στο άρθρο 8 παράγραφος 3 στοιχείο β) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 715/2009. Η αξιολόγηση αυτή μπορεί να περιέχει συστάσεις για την τροποποίηση των επενδυτικών αυτών προγραμμάτων·

η) να παρακολουθεί τη συμμόρφωση προς τους κανόνες ασφαλείας και αξιοπιστίας του δικτύου και να αξιολογεί τις προηγούμενες επιδόσεις, καθώς και να ορίζει ή να εγκρίνει τα πρότυπα και τις απαιτήσεις για την ποιότητα υπηρεσίας και εφοδιασμού, ή να συμβάλει σε αυτό σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες αρχές·

θ) να παρακολουθεί το επίπεδο διαφάνειας, συμπεριλαμβανομένων των τιμών χονδρικής, και να διασφαλίζει τη συμμόρφωση των επιχειρήσεων φυσικού αερίου προς τις υποχρεώσεις περί διαφάνειας·

ι) να παρακολουθεί τον βαθμό και την αποτελεσματικότητα του ανοίγματος της αγοράς και του ανταγωνισμού σε επίπεδο χονδρικής και λιανικής, συμπεριλαμβανομένων των χρηματιστηρίων φυσικού αερίου, τις τιμές

για τους οικιακούς πελάτες, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων προπληρωμής, το ποσοστό αλλαγής προμηθευτή, το ποσοστό διακοπής της παροχής, τα τέλη για την εκτέλεση των υπηρεσιών συντήρησης και τα παράπονα των οικιακών πελατών, καθώς και οποιαδήποτε στρέβλωση ή περιορισμό του ανταγωνισμού, συμπεριλαμβανομένης της παροχής τυχόν συναφών πληροφοριών, και να φέρει ενώπιον των οικείων αρχών ανταγωνισμού τυχόν σχετικές υποθέσεις·

ια) να ελέγχει την εμφάνιση περιοριστικών συμβατικών πρακτικών, μεταξύ δε άλλων, ρητρών αποκλειστικότητας, που θα μπορούσαν να εμποδίσουν μεγάλους μη οικιακούς πελάτες να συνάψουν σύμβαση ταυτόχρονα με περισσότερους από έναν προμηθευτές, ή που μπορούν να περιορίσουν την επιλογή τους στο θέμα αυτό. Όπου αρμόζει, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές ενημερώνουν τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού για τις πρακτικές αυτές·

ιβ) να σέβεται τη συμβατική ελευθερία όσον αφορά τις συμβάσεις προμήθειας με δυνατότητα διακοπής, καθώς και όσον αφορά τις μακροπρόθεσμες συμβάσεις, υπό τον όρο ότι είναι συμβατές με το κοινοτικό και το εθνικό δίκαιο και συνεπείς προς τις πολιτικές της Κοινότητας·

ιγ) να παρακολουθεί τον χρόνο που χρειάζονται οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς και διανομής για τη σύνδεση και τις επισκευές·

ιδ) να παρακολουθεί και να εξετάζει τους όρους πρόσβασης στην αποθήκευση, στα αποθέματα εντός αγωγών και σε άλλες βοηθητικές υπηρεσίες κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 33. Σε περίπτωση που το καθεστώς πρόσβασης στην αποθήκευση καθορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 3, το καθήκον αυτό δεν περιλαμβάνει την εξέταση των τιμολογίων·

ιε) να συμβάλλει στο να διασφαλισθεί, από κοινού με άλλες αρμόδιες αρχές, ότι τα μέτρα προστασίας των καταναλωτών, περιλαμβανομένων όσων αναφέρονται στο παράρτημα Α, είναι αποτελεσματικά και εφαρμόζονται·

ιστ) να δημοσιεύει συστάσεις, τουλάχιστον ανά έτος, σχετικά με τη συμμόρφωση των τιμών προμήθειας προς το άρθρο 3, και να τις διαβιβάζει στις αρμόδιες αρχές, όταν χρειάζεται·

ιζ) να εξασφαλίζει την πρόσβαση σε δεδομένα κατανάλωσης πελατών, την παροχή, για προαιρετική χρήση, ενός εύληπτου εναρμονισμένου μορφοτύπου σε εθνικό επίπεδο για τα δεδομένα κατανάλωσης και την ταχεία

πρόσβαση όλων των πελατών σε αυτά τα δεδομένα σύμφωνα με το στοιχείο η) του παραρτήματος Ι·

ιη) να παρακολουθεί την εφαρμογή των κανόνων που αφορούν τον ρόλο και τις αρμοδιότητες των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς, των διαχειριστών συστημάτων διανομής, των προμηθευτών και των πελατών και άλλων παραγόντων της αγοράς σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 715/2009·

ιθ) να παρακολουθεί την ορθή εφαρμογή των κριτηρίων βάσει των οποίων καθορίζεται κατά πόσον μια εγκατάσταση αποθήκευσης υπάγεται στην παράγραφο 3 ή την παράγραφο 4 του άρθρου 33 και

κ) να παρακολουθεί την υλοποίηση των μέτρων διασφάλισης που αναφέρονται στο άρθρο 46·

κα) να συμβάλλει στη συμβατότητα των διαδικασιών ανταλλαγής δεδομένων για τις πλέον σημαντικές διαδικασίες της αγοράς σε περιφερειακό επίπεδο».

1.5.1 Τα κύρια καθήκοντα της ρυθμιστικής αρχής

Στην εθνική ρυθμιστική αρχή ανατίθενται τα ακόλουθα **κύρια καθήκοντα**:

α) να καθορίζει ή εγκρίνει σύμφωνα με διαφανή κριτήρια τα τιμολόγια μεταφοράς ή διανομής ή τις μεθόδους υπολογισμού τους, ώστε να διασφαλίζεται η πρόσβαση στα συστήματα μεταφοράς και διανομής,

β) να εξασφαλίζει την τήρηση των κανόνων του διαχωρισμού, δηλαδή ότι δεν υπάρχουν διασταυρούμενες επιδοτήσεις μεταξύ των δραστηριοτήτων μεταφοράς, διανομής, ΥΦΑ, αποθήκευσης και προμήθειας,

γ) να διασφαλίζει, στο πλαίσιο της γενικής εποπτείας των ενεργειακών επιχειρήσεων, τη συμμόρφωση των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς και διανομής και, όπου συντρέχει περίπτωση, των ιδιοκτητών των συστημάτων και όλων των επιχειρήσεων φυσικού αερίου, προς τις υποχρεώσεις, που υπέχουν σύμφωνα με την Οδηγία και τη σχετική νομοθεσία της ευρωπαϊκής ένωσης, μεταξύ άλλων σε σχέση με τα διασυνοριακά θέματα,

δ) να συμβάλλει, σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες αρχές, στη διασφάλιση ότι τα μέτρα προστασίας των καταναλωτών, περιλαμβανομένων

όσων αναφέρονται στο Παράρτημα Α της Οδηγίας, είναι αποτελεσματικά και εφαρμόζονται, να δημοσιεύει συστάσεις τουλάχιστον ετησίως σε σχέση με τη συμμόρφωση των τιμών προμήθειας με το άρθρο 3 της οδηγίας και να εξασφαλίζει την πρόσβαση στα στοιχεία κατανάλωσης των πελατών.

Περαιτέρω, στις παρ. 3 και 5 του ως άρθρου 41, **προβλέπονται επιπλέον ρητές αρμοδιότητες (κύρια καθήκοντα) της εθνικής ρυθμιστικής αρχής**, σε περίπτωση ορισμού ανεξάρτητου διαχειριστή συστήματος ή ανεξάρτητου διαχειριστή μεταφοράς αντίστοιχα.

Επισημαίνεται ειδικώς η ρύθμιση του άρθρου 41 παρ. 1 περίπτ. δ' της Οδηγίας, σύμφωνα με την οποία η ρυθμιστική αρχή **πρέπει να συμμορφώνεται με κάθε σχετική νομικά δεσμευτική απόφαση του Οργανισμού (ACER) και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και να την εφαρμόζει**³⁷².

1.5.1.1 Καθήκοντα αναφορικά με τα τιμολόγια πρόσβασης

Σύμφωνα με το άρθρο 41 παρ. 1α της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, η ρυθμιστική αρχή **αναλαμβάνει το καθήκον να καθορίζει ή να εγκρίνει**, σύμφωνα με διαφανή κριτήρια, **ρυθμισμένα τιμολόγια μεταφοράς ή διανομής ή τις μεθόδους υπολογισμού τους**. Το ως άνω κύριο καθήκον της ρυθμιστικής αρχής εξειδικεύεται περαιτέρω στις παραγράφους 6, 7, 8 και 10 του ανωτέρω άρθρου.

Στο πλαίσιο αυτό, η ρυθμιστική αρχή πρέπει να είναι υπεύθυνη για τον καθορισμό ή την έγκριση³⁷³, σε επαρκή χρόνο, πριν την έναρξη της ισχύος τους, τουλάχιστον της μεθοδολογίας, που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό ή την καθιέρωση των όρων και των προϋποθέσεων για τη σύνδεση και την πρόσβαση στα εθνικά δίκτυα, για την παροχή των υπηρεσιών εξισορρόπησης και για την πρόσβαση σε διασυνοριακές υποδομές³⁷⁴.

³⁷² Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οππ, σελ. 12-13.

³⁷³ Υπό το πρίσμα της δεύτερης ενεργειακής δέσμης (άρθρο 25 παρ.3 της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ), μπορούσαν τα κράτη μέλη να προβλέψουν ότι οι ρυθμιστικές αρχές υποβάλλουν τα τιμολόγια ή τη μεθοδολογία για επίσημη έγκριση από το αρμόδιο όργανο του κράτους μέλους. Στην περίπτωση αυτή, το αρμόδιο όργανο είχε τη δυνατότητα να εγκρίνει ή να απορρίψει το σχέδιο της απόφασης, που υπέβαλε η ρυθμιστική αρχή. Η ως άνω ρύθμιση αντίκειται στη νέα οδηγία η οποία προβλέπει ρητώς ότι η ρυθμιστική αρχή πρέπει να λαμβάνει αποφάσεις αυτόνομα και ότι οι αποφάσεις της είναι άμεσα δεσμευτικές

³⁷⁴ Βλ. άρθρο 41 παρ. 6 και 7 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ.

Ειδικότερα, η ρυθμιστική αρχή είναι πλέον αποκλειστικά αρμόδια να καθορίζει ή να εγκρίνει, **είτε** τα τιμολόγια του δικτύου, **είτε** τη μεθοδολογία των τιμολογίων του δικτύου. Συναφώς, τα κράτη μέλη διαθέτουν τις εξής επιλογές, σε σχέση με την πρόσβαση στο δίκτυο και τις υπηρεσίες εξισορρόπησης: α) η ρυθμιστική αρχή καθορίζει τα τιμολόγια, β) η ρυθμιστική αρχή καθορίζει τη μεθοδολογία, γ) η ρυθμιστική αρχή εγκρίνει τα τιμολόγια ή τη μεθοδολογία.

Περαιτέρω, και όπως επισημαίνεται σχετικά, στη σκέψη 32 του προοιμίου της Οδηγίας 2009/73/EK, η ρυθμιστική αρχή καθορίζει ή εγκρίνει τα τιμολόγια ή τη μεθοδολογία υπολογισμού τους, βάσει πρότασης του διαχειριστή συστήματος μεταφοράς ή του διαχειριστή δικτύου διανομής ή του διαχειριστή συστήματος ΥΦΑ, ή βάσει κοινής πρότασης, που έχει συμφωνηθεί μεταξύ του (-ων) εν λόγω διαχειριστή (-ων) και των χρηστών του δικτύου. **Αυτό σημαίνει ότι η ρυθμιστική αρχή έχει επίσης την εξουσία να απορρίπτει ή να τροποποιεί μια τέτοια πρόταση.** Εφόσον ανατεθεί στη ρυθμιστική αρχή η αρμοδιότητα καθορισμού ή έγκρισης της μεθοδολογίας, ο διαχειριστής συστήματος μεταφοράς είναι υπεύθυνος να υπολογίσει τα τιμολόγια, σε συμφωνία με τη μεθοδολογία, που έχει εγκριθεί από τη ρυθμιστική αρχή.

Αποσαφηνίζεται σχετικώς ότι οι κύριες αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής, σε σχέση με τα τιμολόγια πρόσβασης στο δίκτυο, δεν αποστερούν τα κράτη μέλη από τη δυνατότητα να εκδώσουν γενικές πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες θα διέπουν τη δομή των τιμολογίων και τη μεθοδολογία. Ωστόσο, οι κατευθύνσεις αυτές δεν θα πρέπει να παραβιάζουν τις αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής ή τις απαιτήσεις, που θέτουν οι ευρωπαϊκές οδηγίες και οι κανονισμοί³⁷⁵.

Επιπροσθέτως, στο άρθρο 32 παρ. 1 της Οδηγίας 2009/73/EK προβλέπεται ρητώς ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίσουν **πως τα τιμολόγια πρόσβασης δικτύου ή οι μεθοδολογίες υπολογισμού τους εγκρίνονται και δημοσιεύονται, πριν τεθούν σε ισχύ.**

Περαιτέρω και σύμφωνα με την παρ. 10 του άρθρου 41, η ρυθμιστική αρχή **έχει την εξουσία να καθορίζει ή να εγκρίνει προσωρινά τιμολόγια μεταφοράς και διανομής ή μεθοδολογίες.**

³⁷⁵ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 13-14.

Ακολούθως προβλέπεται επίσης ότι κατά τον καθορισμό ή την έγκριση των τιμολογίων ή των μεθοδολογιών και των υπηρεσιών εξισορρόπησης, **οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει να διασφαλίζουν ότι παρέχεται στους διαχειριστές των δικτύων μεταφοράς και διανομής κατάλληλα κίνητρα βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, για να βελτιώνουν τις αποδόσεις, να προωθούν την ολοκλήρωση των αγορών και την ασφάλεια του εφοδιασμού και να υποστηρίζουν τις συναφείς ερευνητικές δραστηριότητες**³⁷⁶.

1.5.1.2 Τα καθήκοντα διασφάλισης της συμμόρφωσης με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύμφωνα με το άρθρο 41 παρ.1 περίπτωση β', η ρυθμιστική αρχή έχει το καθήκον να εξασφαλίζει τη συμμόρφωση των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς και διανομής και, όπου συντρέχει περίπτωση, των ιδιοκτητών των συστημάτων, καθώς και όλων των επιχειρήσεων φυσικού αερίου, προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν από την ως άνω οδηγία και από κάθε άλλη συναφή κοινοτική νομοθεσία, περιλαμβανομένων και των θεμάτων, που αφορούν τα διασυνοριακά θέματα³⁷⁷.

Από την εν λόγω διάταξη προκύπτει ότι με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, για την εποπτεία της τήρησης της συνθήκης, που αφορά τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρέχεται στη ρυθμιστική αρχή η γενική αρμοδιότητα να διασφαλίζει τη γενική συμμόρφωση με το δίκαιο της ΕΕ³⁷⁸.

1.5.2. Τα καθήκοντα παρακολούθησης της ρυθμιστικής αρχής

Στο άρθρο 41 παρ. 1 της Οδηγίας παρατίθεται μία εκτενής λίστα καθυκόντων παρακολούθησης σε σχέση με την αγορά φυσικού αερίου. Σε γενικές γραμμές, τα εν λόγω καθήκοντα συνδέονται κατά βάση **με την παρακολούθηση της πρόσβασης στα δίκτυα και τις υποδομές, την**

³⁷⁶ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 14.

³⁷⁷ Βλ. άρθρο 41 παρ. 1β της Οδηγίας.

³⁷⁸ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 15.

παρακολούθηση των αγορών και της ανάπτυξης του ανταγωνισμού, καθώς και των μέτρων προστασίας των καταναλωτών.

Περαιτέρω, στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι τα ως άνω καθήκοντα παρακολούθησης μπορούν να ασκούνται και από άλλες αρχές, εκτός της ρυθμιστικής. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή, οι πληροφορίες, που προκύπτουν από την παρακολούθηση της άλλης αρχής θα πρέπει να τίθενται στη διάθεση της ρυθμιστικής αρχής το συντομότερο δυνατόν. Στην περίπτωση αυτή, Η ρυθμιστική αρχή θα πρέπει να έχει πρόσβαση **στο σύνολο** των πληροφοριών, που απορρέουν από την άσκηση παρακολούθησης της άλλης αρχής. Δεδομένου μάλιστα ότι δεν γίνεται σχετική διάκριση, στις πληροφορίες αυτές περιλαμβάνονται και οι εμπιστευτικές. Αποσαφηνίζεται σχετικώς ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η ρυθμιστική αρχή έχει ειδική πρόσβαση σε **όλα** τα στοιχεία, **κάθε είδους**, που προκύπτουν από την άσκηση της παρακολούθησης.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι σε πολλά θέματα υπάρχει μία στενή σύνδεση μεταξύ των κυρίων καθηκόντων της ρυθμιστικής αρχής και των καθηκόντων παρακολούθησης, που μπορούν να ανατεθούν και σε άλλη αρχή. Ο σύνδεσμος αυτός συνάγεται από τη γραμματική διατύπωση των διατάξεων των παρ. 1 και 2 του άρθρου 41 της Οδηγίας 2009/73/EK, σύμφωνα με την οποία, **καταρχήν η εθνική ρυθμιστική αρχή πρέπει να είναι υπεύθυνη για τις διάφορα είδη παρακολούθησης, εκτός εάν ένα κράτος μέλος προβλέψει διαφορετικά**. Επίσης, η στενή σύνδεση προκύπτει και από το ίδιο το αντικείμενο της παρακολούθησης, λόγου χάρη δεν μπορεί να ασκηθεί αποτελεσματικά από τη ρυθμιστική αρχή το κύριο καθήκον αποτροπής διασταυρούμενων επιδοτήσεων μεταξύ των δραστηριοτήτων φυσικού αερίου, εφόσον δεν διαθέτει η αρχή αυτή πρόσβαση στα δεδομένα παρακολούθησης των τιμών χονδρικής και λιανικής αγοράς.

Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ανεξάρτητα από το αν τα καθήκοντα παρακολούθησης μπορούν να ασκηθούν από άλλη αρχή, πλην της ρυθμιστικής, η τελευταία κατά την άσκηση των κύριων καθηκόντων της έχει την ελευθερία να αναμειχθεί σε δραστηριότητες παρακολούθησης³⁷⁹.

³⁷⁹ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 15-16.

1.6 Οι αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής (άρθρο 41 παρ. 4 της Οδηγίας 2009/73)

Στα πλαίσια της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ έχει κομβική σημασία το γεγονός ότι ανατέθηκαν στις ρυθμιστικές αρχές όχι μόνο αρκετά εκτεταμένα καθήκοντα, αλλά επίσης και οι εξουσίες, που είναι αναγκαίες για την εκτέλεση των εν λόγω καθηκόντων. Ειδικότερα, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 41 παρ. 4 της ως άνω Οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι ανατίθενται στις ρυθμιστικές αρχές οι αρμοδιότητες που τους παρέχουν τη δυνατότητα να εκτελούν ταχέως και αποτελεσματικά τα καθήκοντα που αναφέρονται στις παραγράφους 1, 3 και 6. Για το σκοπό αυτό, οι ρυθμιστικές αρχές διαθέτουν τουλάχιστον τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- α) να εκδίδουν δεσμευτικές αποφάσεις για τις επιχειρήσεις φυσικού αερίου·*
- β) να ερευνούν τη λειτουργία των αγορών φυσικού αερίου και να αποφασίζουν και να επιβάλλουν τα κατάλληλα, αναγκαία και αναλογικά μέτρα για την προαγωγή του αποτελεσματικού ανταγωνισμού και την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς. Εφόσον απαιτείται, η ρυθμιστική αρχή δύναται επίσης να συνεργάζεται με την εθνική αρχή ανταγωνισμού και τις ρυθμιστικές αρχές χρηματαγοράς ή την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη διεξαγωγή έρευνας σχετικά με το νόμο περί ανταγωνισμού·*
- γ) να απαιτούν πληροφορίες από τις επιχειρήσεις φυσικού αερίου χρήσιμες για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους, συμπεριλαμβανομένης της αιτιολόγησης κάθε άρνησης για τη χορήγηση πρόσβασης σε τρίτο, και κάθε πληροφορίας για μέτρα που είναι απαραίτητα για την ενίσχυση του δικτύου·*
- δ) να επιβάλλουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις σε επιχειρήσεις φυσικού αερίου οι οποίες δεν συμμορφώνονται προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν από την παρούσα οδηγία ή προς τυχόν σχετικές, νομικά δεσμευτικές αποφάσεις της ρυθμιστικής αρχής ή του Οργανισμού ή να προτείνουν σε αρμόδιο δικαστήριο να επιβάλλει τις εν λόγω κυρώσεις. Στις αρμοδιότητες αυτές περιλαμβάνεται η επιβολή ή η πρόταση επιβολής κυρώσεων ύψους έως 10 % του ετήσιου κύκλου εργασιών του διαχειριστή συστήματος μεταφοράς στον διαχειριστή συστήματος μεταφοράς ή έως 10 %*

του ετήσιου κύκλου εργασιών της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης στην κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση, ανάλογα με την περίπτωση, για μη συμμόρφωση προς τις αντίστοιχες υποχρεώσεις που υπέχουν από την παρούσα οδηγία και

ε) να διαθέτουν κατάλληλα δικαιώματα διενέργειας ερευνών και συναφείς αρμοδιότητες να εντέλλονται τη διευθέτηση διαφορών δυνάμει των παραγράφων 11 και 12».

Καταρχάς, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η απαρίθμηση των αρμοδιοτήτων της ρυθμιστικής αρχής στην παρ. 4 του άρθρου 41 δεν είναι αποκλειστική. Υπό το πρίσμα αυτό, τα κράτη μέλη **οφείλουν, γενικώς, να παρέχουν στις ρυθμιστικές αρχές τις αρμοδιότητες, που θα τους επιτρέπουν να διεξάγουν τα καθήκοντά τους αποδοτικά και σε σύντομο χρόνο**³⁸⁰.

Με την διάταξη της περίπτωσης β) της παρ. 4 του άρθρου 41 παρέχεται στη ρυθμιστική αρχή η **εξουσία να διεξάγει έρευνες σχετικά με τη λειτουργία της αγοράς φυσικού αερίου**³⁸¹. Όπως διευκρινίζεται σχετικώς³⁸², τα προγράμματα απελευθέρωσης αερίου αποτελούν ένα από τα πιθανά μέτρα, που μπορούν να αξιοποιηθούν από τη ρυθμιστική αρχή για να ασκήσει την ανωτέρω αρμοδιότητά της³⁸³, ενώ θα μπορούσαν υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις να θεωρηθούν ως απαραίτητα και αναλογικά μέτρα για την προώθηση του αποτελεσματικού ανταγωνισμού και τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς³⁸⁴.

Οι έρευνες των ρυθμιστικών αρχών μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή **οποιονδήποτε αναγκαίων και αναλογικών μέτρων** για την προώθηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού και τη διασφάλιση της εύρυθμης

³⁸⁰ σύμφωνα με τη σκέψη 33 του προοιμίου της Οδηγίας 2009/73/EK, η ρυθμιστική αρχή θα πρέπει να έχει την εξουσία να συμβάλλει στη διασφάλιση υψηλών προτύπων δημόσιας υπηρεσίας, σε συμμόρφωση με το άνοιγμα της αγοράς, την προστασία των ευάλωτων καταναλωτών και την πλήρη αποτελεσματικότητα των μέτρων προστασίας των καταναλωτών

³⁸¹ Βλ. άρθρο 41 παρ. 4β΄ της Οδηγίας.

³⁸² Στο προοίμιο της Οδηγίας 2009/73/EK (σκέψη 33)

³⁸³ Ένα πρόγραμμα απελευθέρωσης αερίου ορίζεται ως ένα πρόγραμμα, με βάση το οποίο μια επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να πουλήσει ή να καταστήσει διαθέσιμη μια συγκεκριμένη ποσότητα φυσικού αερίου ή να παρέχει πρόσβαση σε τμήμα του δυναμικού παραγωγής της σε ενδιαφερόμενους προμηθευτές για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Κατά την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η αναφορά στα προγράμματα απελευθέρωσης φυσικού αερίου είναι ενδεικτική.

³⁸⁴ Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 17.

λειτουργίας της αγοράς και υπό το πρίσμα αυτό, οι εξουσίες έρευνας βοηθούν σημαντικά τη ρυθμιστική αρχή στην εκτέλεση των καθηκόντων της. Για παράδειγμα, η ρυθμιστική αρχή υποχρεούνται να διασφαλίσει ότι ο διαχειριστής συστήματος μεταφοράς και οι επιχειρήσεις συμμορφώνονται προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις Οδηγίες και τη σχετική νομοθεσία της ΕΕ. Για να επαληθεύσει την ως άνω συμμόρφωση, η ρυθμιστική αρχή έχει στη διάθεσή της τα εργαλεία, που αναφέρονται ανωτέρω στην παρ. 4 περίπτ. β) του άρθρου 41 της Οδηγίας. Για το λόγο αυτό, φαίνεται ότι η αρμοδιότητα διεξαγωγής ερευνών θα πρέπει να θεωρηθεί ως αρμοδιότητα που σκοπεί στην ενδυνάμωση του νόμου και ως τέτοια, περιλαμβάνει όλες τις συναφείς εξουσίες, όπως για παράδειγμα διεξαγωγής ερευνών στις εγκαταστάσεις των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς και των επιχειρήσεων φυσικού αερίου³⁸⁵.

Η αρμοδιότητα διεξαγωγής ερευνών της ρυθμιστικής αρχής φαίνεται να συνδέεται με την εξουσία της να αποκτήσει όλες τις αναγκαίες πληροφορίες. Ειδικότερα, το άρθρο 41 παρ. 4 περίπτ. γ) της Οδηγίας ορίζει ότι η **ρυθμιστική αρχή έχει αρμοδιότητα να απαιτήσει** από τις επιχειρήσεις φυσικού αερίου **οποιαδήποτε πληροφορία είναι χρήσιμη για την εκπλήρωση των καθηκόντων** της. Μάλιστα, σε κάποιες περιπτώσεις, ο μοναδικός τρόπος, για να διαπιστώσει η ρυθμιστική αρχή, αν έχει στη διάθεσή της όλες τις πληροφορίες, που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση των καθηκόντων της (λ.χ. να βεβαιωθεί ότι δεν τις αποκρύπτονται πληροφορίες), είναι να διεξάγει έρευνες στις εγκαταστάσεις των εν λόγω επιχειρήσεων³⁸⁶.

Υπό το πρίσμα της εν λόγω διάταξης, η ρυθμιστική αρχή είναι η μόνη αρμόδια να κρίνει αν οι πληροφορίες, που ζητά από τις επιχειρήσεις, θα χρησιμεύσουν στην εκπλήρωση των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων της³⁸⁷.

Εξάλλου, οι αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής διαμορφώνονται με γενικό τρόπο, και έτσι δεν περιορίζονται, ούτε εξαρτώνται από τις επιλογές

³⁸⁵ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, σπ, σελ. 17.

³⁸⁶ Ο αρμοδιότητες, που διαθέτει η ρυθμιστική αρχή, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 41 της Οδηγίας ομοιάζουν πολύ με τις εξουσίες, που δίνονται στις αρχές ανταγωνισμού³⁸⁶.

³⁸⁷ Σε κάθε περίπτωση οι αποφάσεις των ρυθμιστικών αρχών υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο ή σε μηχανισμούς επίλυσης διαφορών ενώπιον άλλων οργάνων, ανεξάρτητων από τα εμπλεκόμενα μέρη και την Κυβέρνηση.

διαχωρισμού. Υπό τα δεδομένα αυτά, η εξουσία λήψης των αναγκαίων και ανάλογων μέτρων για την προώθηση του αποτελεσματικού ανταγωνισμού και τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς μπορεί να περιλαμβάνει και την εξουσία να ζητηθεί από το διαχειριστή συστήματος μεταφοράς να υλοποιήσει ορισμένες επενδύσεις³⁸⁸.

Σύμφωνα με την περίπτ. δ) της παρ. 4 του άρθρου 41, μια άλλη σημαντική αρμοδιότητα της ρυθμιστικής αρχής συνίσταται στην εξουσία της να επιβάλλει αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις στις επιχειρήσεις φυσικού αερίου, για το λόγο της μη συμμόρφωσής τους προς τις υποχρεώσεις, που υπέχουν, με βάση την Οδηγία ή τις σχετικές, νομικά δεσμευτικές αποφάσεις της ρυθμιστικής αρχής. Τα κράτη μέλη δύνανται να αναθέσουν την αρμοδιότητα επιβολής των κυρώσεων στη ρυθμιστική αρχή ή να της παρέχουν εξουσία να προτείνει στο αρμόδιο δικαστήριο - όχι σε οποιονδήποτε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό οργανισμό - να επιβάλλει αυτές τις κυρώσεις³⁸⁹. Η ρυθμιστική αρχή αποκτά την εξουσία να επιβάλλει, ανάλογα με την περίπτωση, α) κύρωση στις επιχειρήσεις φυσικού αερίου, β) κύρωση στο Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς μέχρι το 10% του ετήσιου κύκλου εργασιών του (σε περίπτωση ιδιοκτησιακού διαχωρισμού ή ανεξάρτητου διαχειριστή συστήματος), και γ) κύρωση στην κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση ή στον ανεξάρτητο διαχειριστή μεταφοράς μέχρι το 10% του ετήσιου κύκλου εργασιών τους.

Δεδομένου ότι όλες οι αποφάσεις της ρυθμιστικής αρχής υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο ή σε μηχανισμούς προσφυγής ενώπιον άλλων οργάνων ανεξάρτητων από τα εμπλεκόμενα μέρη ή την κυβέρνηση, το ίδιο ισχύει και σε σχέση με τις πράξεις, που εκδίδονται, κατά την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων της ρυθμιστικής αρχής, σύμφωνα με το άρθρο 41 παρ. 4 της Οδηγίας. Συναφώς, η ρυθμιστική αρχή υποχρεούται να εφαρμόζει αυστηρές διαδικασίες, οι οποίες θα σέβονται τα δικαιώματα άμυνας των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων³⁹⁰.

³⁸⁸ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 18.

³⁸⁹ Βλ. σκέψη 33 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ. Η δυνατότητα επιλογής των κρατών μελών μεταξύ των δύο συστημάτων υιοθετήθηκε από τον ευρωπαϊκό νομοθέτη, διότι το συνταγματικό σύστημα ορισμένων κρατών δεν επιτρέπει σε ανεξάρτητα όργανα να επιβάλλουν από μόνα τους κυρώσεις.

³⁹⁰ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 18.

1.7 Υποχρέωση λογοδοσίας των ρυθμιστικών αρχών – Παράπονα και νομικές ενέργειες

Η υποχρέωση λογοδοσίας των εθνικών ρυθμιστικών αρχών έχει θεμελιώδη σημασία και για το λόγο αυτό κατοχυρώνεται πολλαπλώς σε περισσότερες διατάξεις της νέας Οδηγίας 2009/73/EK για το φυσικό αέριο.

Σε ένα πρώτο επίπεδο, η υποχρέωση λογοδοσίας της ρυθμιστικής αρχής προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 39 παρ. 4 της Οδηγίας, που αξιώνει από τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν ότι η ανωτέρω αρχή ασκεί τις αρμοδιότητές της με διαφάνεια. Στο πλαίσιο αυτό, η ρυθμιστική αρχή πρέπει να ενεργεί με διαφάνεια τόσο ως προς τον τρόπο λήψης των αποφάσεών της, όσο και ως προς τον τρόπο εκτέλεσης του προϋπολογισμού της. Επιπροσθέτως, η ρυθμιστική αρχή πρέπει να συμβουλευεται τα ενδιαφερόμενα μέρη, π.χ. οργανώνοντας δημόσιες ακροάσεις, προτού λάβει σημαντικές αποφάσεις³⁹¹.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η υποχρέωση λογοδοσίας της ρυθμιστικής αρχής προκύπτει και από την διάταξη του άρθρου 41 παρ. 1 περίπτ. ε, σύμφωνα με την οποία η ρυθμιστική αρχή υποχρεούται να υποβάλλει έκθεση ετησίως στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, τον Οργανισμό και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σχετικά με τη δραστηριότητά της και την εκπλήρωση των καθηκόντων της. Οι εκθέσεις αυτές αφορούν όλα τα μέτρα, που ελήφθησαν και τα αποτελέσματα, που επιτεύχθηκαν σε καθένα από τα καθήκοντα, που της ανατέθηκαν με την Οδηγία. Από την απαίτηση για διαφανή δράση της ρυθμιστικής αρχής προκύπτει ότι η ετήσια έκθεσή της πρέπει να δημοσιεύεται³⁹².

Η τρίτη διάσταση της υποχρέωσης λογοδοσίας της ρυθμιστικής αρχής συνίσταται στη υποχρέωση νομική λογοδοσίας της, πράγμα που σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι δυνατή η εκκίνηση νομικών ενεργειών κατά των αποφάσεων της ανωτέρω αρχής. Η δυνατότητα αυτή προβλεπόταν και στην προηγούμενη Οδηγία³⁹³. Το νέο στοιχείο, που εισάγει η διάταξη του άρθρου 41 παρ. 16 της

³⁹¹ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οππ, σελ. 19.

³⁹² Βλ. άρθρο 41 παρ. 1 περίπτ. ε' της Οδηγίας 2009/73/EK.

³⁹³ Βλ. άρθρο 25 παρ. 11 της Οδηγίας 2003/55/EK.

Οδηγίας 2009/73/EK συνίσταται **στην απαίτηση να είναι πλήρως αιτιολογημένες οι αποφάσεις της ρυθμιστικής αρχής, ώστε να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο**. Υπό τα δεδομένα αυτά, συνιστάται να δημοσιεύονται όλες οι αποφάσεις της ρυθμιστικής αρχής, όπως για παράδειγμα οι συστάσεις ή τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων παρακολούθησης.

Περαιτέρω, στο πλαίσιο της υποχρέωσης λογοδοσίας της ρυθμιστικής αρχής, επιβάλλεται να καθίστανται οι αποφάσεις της διαθέσιμες στο κοινό, με την επιφύλαξη της προστασίας της εμπιστευτικότητας των εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών. Η ρυθμιστική αρχή είναι αρμόδια να κρίνει κατά περίπτωση ποιες πληροφορίες είναι εμπορικά ευαίσθητες³⁹⁴.

Από την διάταξη της παρ. 16 του άρθρου 41 παρ. 16 της Οδηγίας, που απαιτεί πλήρη αιτιολόγηση, **αλλά και τη δημοσίευση των αποφάσεων** της ρυθμιστικής αρχής, **συνάγεται ότι θα πρέπει να δημοσιεύεται, όχι μόνο η απόφαση, αλλά και οι λόγοι, που δικαιολογούν την έκδοση της, δηλαδή η αιτιολογία αυτής**. Αυτό εκτιμάται ότι θα επιτρέψει σε κάθε ενδιαφερόμενο μέρος να αξιολογήσει εάν υπάρχουν επαρκείς λόγοι να κινηθεί δικαστικά κατά της απόφασης της ρυθμιστικής αρχής³⁹⁵.

Το κανονιστικό πλαίσιο της υποχρέωσης λογοδοσίας της ρυθμιστικής αρχής ολοκληρώνεται με τη διάταξη της παρ. 17 του άρθρου 41 της Οδηγίας, η οποία ορίζει ότι τα **κράτη μέλη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν την ύπαρξη κατάλληλων μηχανισμών σε εθνικό επίπεδο, δυνάμει των οποίων μέρος, θιγόμενο από την απόφαση ρυθμιστικής αρχής, έχει δικαίωμα προσφυγής σε φορέα ανεξάρτητο από τα εμπλεκόμενα μέρη και από οιαδήποτε κυβέρνηση**.

Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι οι μηχανισμοί προσφυγής ενώπιον της Κυβέρνησης ή του Υπουργείου δεν είναι σύμφωνοι με τις διατάξεις της Οδηγίας. Κατά την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η εν λόγω διάταξη θα πρέπει να εφαρμόζεται όχι μόνο στις αποφάσεις της ρυθμιστικής αρχής, οι οποίες εκδίδονται κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων ή κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων της, αλλά επίσης και στις αποφάσεις της αρχής, που συνδέονται με την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών.

³⁹⁴ Βλ. άρθρο 41 παρ. 16 της Οδηγίας 2009/73/EK.

³⁹⁵ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 19.

Ερμηνεύοντας την έννοια των «κατάλληλων μηχανισμών», η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέφρασε τη γνώμη ότι για συγκεκριμένα είδη αποφάσεων της ρυθμιστικής αρχής, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εγκαθιδρύουν ειδικές διαδικασίες όπου τα δικαστήρια ή τα ισοδύναμα όργανα, που είναι ανεξάρτητα από τα μέρη και την κυβέρνηση θα αποφαίνονται σε σύντομο χρονικό διάστημα. Συναφώς, σε επείγουσες περιπτώσεις το δικαστήριο θα πρέπει να έχει εξουσία να αναστέλλει την απόφαση της ρυθμιστικής αρχής. Ωστόσο, δεδομένης της ανεξαρτησίας της ρυθμιστικής αρχής από κάθε δημόσιο φορέα και της αυτονομίας κατά τη λήψη των αποφάσεών της, η εξουσία αναστολής των αποφάσεων ανήκει μόνο στα δικαστήρια ή, σε περίπτωση μηχανισμών προσφυγής, στα άλλα όργανα που είναι ανεξάρτητα από τα εμπλεκόμενα μέρη και την κυβέρνηση³⁹⁶.

Υπό το πρίσμα των νέων διατάξεων, είναι σημαντικό επίσης να αναγνωριστεί ο σαφής σύνδεσμος μεταξύ της αυξημένης ανεξαρτησίας της ρυθμιστικής αρχής και της υποχρέωσης λογοδοσίας της. Πράγματι, η ανεξαρτησία της ρυθμιστικής αρχής δεν αποκλείει ούτε το δικαστικό έλεγχο, ούτε την κοινοβουλευτική εποπτεία, σε συμφωνία με τους συνταγματικούς κανόνες των κρατών μελών³⁹⁷. Μολονότι, η Οδηγία δεν απαιτεί από τα κράτη μέλη να προβλέψουν τη λογοδοσία της ρυθμιστικής αρχής ενώπιον του εθνικού Κοινοβουλίου, η εν λόγω πρόβλεψη θα μπορούσε να αποτελέσει ένα κατάλληλο μέσο για τη διασφάλιση της αυξημένης λογοδοσίας της εν λόγω αρχής. Ειδικά, σε σχέση με τον προϋπολογισμό της Αρχής, τα εθνικά Κοινοβούλια μπορούν να ζητήσουν να οργανώσουν μια ακρόαση με τη ρυθμιστική αρχή.

Ομοίως, η υποχρέωση λογοδοσίας του διοικητικού συμβουλίου της ρυθμιστικής αρχής μπορεί να ενδυναμωθεί με την πρόβλεψη περί ακρόασης ενώπιον του Κοινοβουλίου, πριν το διορισμό των μελών του.

Προς ενίσχυση της υποχρέωσης λογοδοσίας της ρυθμιστικής αρχής, το κράτος μέλος μπορεί επίσης να προβλέψει ότι η εν λόγω αρχή οφείλει, όταν υποβάλλει τον προϋπολογισμό της προς έγκριση στο εθνικό κοινοβούλιο, να παρουσιάζει παράλληλα ένα σύντομο σχέδιο εκτέλεσης εργασιών.

³⁹⁶ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 20.

³⁹⁷ Βλ. και σκέψη 30 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ.

Εν κατακλείδι και δεδομένου ότι η υποχρέωση λογοδοσίας είναι ιδιαίτερα σημαντική, σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο, διευκρινίζεται σχετικώς ότι δεν μπορεί αυτή να χρησιμοποιηθεί ως δικαιολογία για την παραβίαση των απαιτήσεων ανεξαρτησίας των ρυθμιστικών αρχών³⁹⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2° Η ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΡΑΕ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Ν.4001/2011

2.1 Εισαγωγή

Με την ευρωπαϊκή νομοθεσία τρίτης γενιάς (πρβλ. Οδηγία 2009/73/ΕΚ και τους Κανονισμούς (ΕΚ) 713/2009 και 715/2009 για το φυσικό αέριο) και ακολούθως με το ν. 4001/2011, που την μετέφερε στο ελληνικό δίκαιο, επέρχεται μία σημαντική και πλήρης αναμόρφωση του τρόπου οργάνωσης της ρυθμιστικής εποπτείας στο πεδίο της αγοράς ενέργειας. Η αναμόρφωση αυτή κρίθηκε απολύτως αναγκαία για να υπερκεραστούν οι αστοχίες του παρελθόντος και να επιτευχθεί ο στόχος της πραγματικής και ουσιαστικής απελευθέρωσης των εθνικών ενεργειακών αγορών, ώστε ακολούθως σε ευρωπαϊκό επίπεδο αυτές να συνενωθούν σε μία ολοκληρωμένη και πλήρως λειτουργική εσωτερική αγορά ενέργειας³⁹⁹.

Ειδικότερα, με την ευρωπαϊκή νομοθεσία τρίτης γενιάς (βλ. νέα Οδηγία, 2009/73/ΕΚ για το φυσικό αέριο) προβλέφθηκε ότι κάθε κράτος μέλος ορίζει μία μόνο εθνική ρυθμιστική αρχή, στην οποία αναθέτει το σύνολο των ρυθμιστικών αρμοδιοτήτων, όσον αφορά και στους δύο τομείς, της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου. Περαιτέρω, ο ευρωπαϊός νομοθέτης επέβαλε τις εγγυήσεις λειτουργίας της ρυθμιστικής αρχής, ήτοι την ανεξαρτησία της και την άσκηση των εξουσιών της με διαφάνεια και αμεροληψία. Εξειδίκευσε τις απαιτήσεις ανεξαρτησίας, απαιτώντας η εθνική ρυθμιστική αρχή να είναι νομικά διακριτή και λειτουργικά ανεξάρτητη από κάθε άλλη δημόσια ή ιδιωτική οντότητα. Στο ίδιο πλαίσιο ανεξαρτησίας, όρισε ότι το προσωπικό της και τα πρόσωπα, που τη διοικούν, πρέπει να ενεργούν ανεξάρτητα από οποιοδήποτε συμφέρον της

³⁹⁸ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note, οπ, σελ. 20.

³⁹⁹ Βλ. και σκέψεις 56,57,58 στο προοίμιο Οδηγίας 2009/73/ΕΚ.

αγοράς και να μην ζητούν, ούτε να λαμβάνουν απευθείας οδηγίες από οποιαδήποτε Κυβέρνηση ή άλλη δημόσια ή ιδιωτική οντότητα, κατά την άσκηση των ρυθμιστικών καθηκόντων.

Επιπροσθέτως, χάριν προστασίας της ανεξαρτησίας της ρυθμιστικής αρχής επιβλήθηκε η αυτονομία κατά την λήψη των αποφάσεών της, η αυτονομία εκτέλεσης του προϋπολογισμού της, και προβλέφθηκαν συγκεκριμένες ρυθμίσεις για τη θητεία και για την παύση των μελών της διοίκησης της ρυθμιστικής αρχής⁴⁰⁰, καθώς και η υποχρέωση των κρατών μελών να φροντίζουν, ώστε ο ρυθμιστής της αγοράς ενέργειας να έχει δική του χωριστή νομική προσωπικότητα⁴⁰¹, δηλαδή να αποτελεί μια διακεκριμένη νομική οντότητα,. Όπως διευκρινίστηκε σχετικά από την Επιτροπή, η ρυθμιστική αρχή είναι νομικά διακριτή, εφόσον αποτελεί χωριστή και διακριτή νομική οντότητα από κάθε Υπουργείο ή άλλο κυβερνητικό όργανο⁴⁰² και υπό την έννοια αυτή η απονομή νομικής προσωπικότητας στη ΡΑΕ εκφράζει μία πτυχή της ανεξαρτησίας της, διότι την αποσυνδέει από το νομικό πρόσωπο του κράτους⁴⁰³.

Ακολούθως, στην ελληνική έννομη τάξη θεσπίστηκε ο ν. 4001/2011, που ενσωμάτωσε τις ως άνω απαιτήσεις της ευρωπαϊκής νομοθεσίας σε σχέση με την ελληνική Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας. Προκειμένου να είναι σε θέση η ΡΑΕ να ανταποκριθεί στο δύσκολο και απαιτητικό ενισχυμένο έργο της, κρίθηκε αναγκαία η αναμόρφωση του ίδιου του πλαισίου λειτουργίας της Αρχής και η θεσμική επίρρωση του ρόλου της⁴⁰⁴. Για το σκοπό αυτό, **με το νέο κανονιστικό πλαίσιο, οι εγγυήσεις λειτουργίας της ΡΑΕ επαναδιατυπώθηκαν, αποσαφηνίστηκαν πληρέστερα και εμπλουτίστηκαν, με αποτέλεσμα να αναβαθμιστεί η λειτουργική, διοικητική και οικονομική της ανεξαρτησία, καθώς και η αμεροληψία της Αρχής, ώστε η τελευταία να ανταποκρίνεται**

⁴⁰⁰ Για τα ζητήματα αυτά βλέπε εκτενώς σε άρθρο 39 παρ. 4 Οδηγίας 2009/73/EK και στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο.

⁴⁰¹ Πρβλ. άρθρο 39 παρ. 4 περ. α' της Οδηγίας 2009/73/EK.

⁴⁰² Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities**,, όπου στη σελ. 6, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι “Legally distinct means that the NRA must be created as a separate and distinct legal entity from any Ministry or other government body”.

⁴⁰³ Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 6.

⁴⁰⁴ Για την ενίσχυση του ρόλου και των θεσμικών εγγυήσεων των ρυθμιστικών αρχών υπό την Οδηγία 2009/73/EK, βλ. και αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο και εκτενώς Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – the regulatory authorities.

αποτελεσματικά στις αυξημένες απαιτήσεις των ρυθμιστικών της καθηκόντων⁴⁰⁵.

Σε εφαρμογή των ευρωπαϊκών ρυθμίσεων, στο Δεύτερο Κεφάλαιο του ν. 4001/2011, έχουν περιληφθεί οι επιμέρους οργανωτικές διατάξεις για τη ΡΑΕ, σχετικά με τον τρόπο συγκρότησης και λειτουργίας της, τη λήψη των αποφάσεών της, τις αρμοδιότητες του Προέδρου της, τις εγγυήσεις αμεροληψίας και ανεξαρτησίας για τα μέλη και το προσωπικό της, τον τρόπο επιλογής των μελών της και τα κωλύματα-ασυμβίβαστα, που συναρτώνται με το έργο τους, καθώς και την ειδική διαδικασία για τον πειθαρχικό τους έλεγχο. Το πλέγμα των εγγυήσεων λειτουργίας της Αρχής συμπληρώνεται με τις διατάξεις του πέμπτου κεφαλαίου του ν. 4001/2011, για τους πόρους και την οικονομική διαχείρισή της⁴⁰⁶.

2.2 Η ύπαρξη μίας μόνο Ρυθμιστικής Αρχής, νομικά διακριτής και λειτουργικά ανεξάρτητης

Υπό ανωτέρω δεδομένα, ο Έλληνας νομοθέτης καθόρισε καταρχήν το καθεστώς, που διέπει τον Έλληνα Ρυθμιστή, καθώς και τη νομική του μορφή⁴⁰⁷. Ειδικότερα, με το άρθρο 4 του ν. 4001/2011, **επαναπροσδιορίστηκε η φύση και ο ρόλος της Αρχής, και ανατέθηκε σε αυτήν το τεκμήριο της ρυθμιστικής εποπτείας επί των ενεργειακών αγορών**. Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη *«Ο έλεγχος, η ρύθμιση και η εποπτεία της αγοράς ενέργειας, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, ασκούνται από τη ΡΑΕ, η οποία συστάθηκε με το ν.2773/199 και αποτελεί την εθνική ρυθμιστική αρχή σε θέματα ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου κατά την έννοια των Οδηγιών 2009/72/EK και 2009/73/EK»..*

Από την ως άνω ρύθμιση προκύπτει ότι η ΡΑΕ είναι ανεξάρτητη ρυθμιστική αρχή, στην οποία ανατίθεται **η καθημερινή ρυθμιστική εποπτεία επί των ενεργειακών αγορών**, γεγονός που συνεπάγεται διεύρυνση των

⁴⁰⁵ Βλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 3.

⁴⁰⁶ Βλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 3.

⁴⁰⁷ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 40-41.

αρμοδιοτήτων και εξουσιών της Αρχής και ουσιαστική επέκταση της ρυθμιστικής της ύλης ως προς τις αγορές ενέργειας, σε σχέση με το παρελθόν. **Επιπλέον, το τεκμήριο της ρυθμιστικής αρμοδιότητας, δηλαδή η λήψη των διοικητικών πράξεων και μέτρων, που άπτονται της ρύθμισης των ενεργειακών αγορών και αφορούν στην εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου (όπως άδειες, εποπτεία αγοράς κλπ.) ανήκει πλέον στη ΡΑΕ, με εξαίρεση τις αρμοδιότητες, που ρητά παραμένουν στην Κεντρική Διοίκηση και μάλιστα στον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και αφορούν ιδίως στη χάραξη της γενικής πολιτικής της Χώρας στο νευραλγικό τομέα της ενέργειας⁴⁰⁸. Με το νέο πλαίσιο, η ΡΑΕ αποκτά επίσης γενική αρμοδιότητα να διασφαλίζει την εφαρμογή του συνόλου της κοινοτικής νομοθεσίας για την ενέργεια, έναντι πάντων, διαχειριστών και συμμετεχόντων στην αγορά⁴⁰⁹.**

Όπως είδαμε ανωτέρω, ο ευρωπαϊός νομοθέτης, προς ενίσχυση της ανεξαρτησίας της ρυθμιστικής αρχής, θέσπισε ευθέως την υποχρέωση των κρατών μελών να φροντίζουν, ώστε ο ρυθμιστής της αγοράς ενέργειας να είναι λειτουργικά ανεξάρτητος και νομικά διακριτός φορέας, υπό την έννοια ότι αποτελεί χωριστή και διακριτή νομική οντότητα από κάθε Υπουργείο ή άλλο κυβερνητικό όργανο⁴¹⁰. Την επιταγή αυτή περί αυτοτελούς νομικής προσωπικότητας της ρυθμιστικής αρχής, χωρίς αυτή να ανήκει υποχρεωτικά σε μία από τις αποδεκτές νομικές μορφές των δημοσίων οργάνων, υλοποίησε ο έλληνας νομοθέτης με τη διάταξη του άρθρου 5 του ν. 4001/2011. Στην εν προαναφερόμενη διάταξη, υπό τον τίτλο «Νομική φύση της ΡΑΕ», ορίζονται για πρώτη φορά με απόλυτη σαφήνεια τα χαρακτηριστικά αυτής, δηλαδή **ότι η ΡΑΕ είναι ανεξάρτητη ρυθμιστική αρχή, διαθέτει αυτοτελή νομική προσωπικότητα και παρίσταται αυτοτελώς σε δίκες, που έχουν ως αντικείμενο πράξεις ή παραλείψεις ή έννομες σχέσεις, που την αφορούν.** Η απονομή ρητής νομικής προσωπικότητας στη ΡΑΕ εκφράζει μία πτυχή της

⁴⁰⁸ Βλ. αιτιολογική έκθεση του ν. 4001/2011,

⁴⁰⁹ Βλ. Γ. Κουτζούκου-Μ. Ασλάνογλου-Α. Τροκούδη, Η εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας: Από την πρώτη στην τρίτη ενεργειακή δέσμη και ο ρόλος του ρυθμιστή και του διαχειριστή σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 50.

⁴¹⁰ Πρβλ. άρθρο 39 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ παρ. 4 περ α'.

Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/ΕΚ concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities**, όπου στη σελ. 6, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι "Legally distinct means that the NRA must be created as a separate and distinct legal entity from any Ministry or other government body".

ανεξαρτησίας της, διότι την αποσυνδέει από το νομικό πρόσωπο του κράτους⁴¹¹.

Στο ίδιο πλαίσιο διασφάλισης της ανεξαρτησίας της, εντάσσεται και η απαίτηση να λαμβάνει η ΡΑΕ τις αποφάσεις της αυτόνομα, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε πολιτικό δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα. Η εγγύηση αυτόνομης λήψης των αποφάσεων αποκλείει οποιαδήποτε ανάμιξη από την κυβέρνηση ή οποιοδήποτε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό οργανισμό κατά το χρόνο, που προηγείται της λήψης της απόφασης. **Αφού εκδοθεί η απόφαση της ΡΑΕ, αυτή είναι άμεσα δεσμευτική και απευθείας εφαρμόσιμη**⁴¹².

Πλέον, στην κείμενη νομοθεσία (άρθρο 5 του ν. 4001/2011) ορίζεται ρητώς ότι η ΡΑΕ είναι ανεξάρτητη αρχή, πράγμα που σημαίνει ότι η ΡΑΕ, υπό την ιδιότητά της ως ανεξάρτητη αρχή, **δεν υπάγεται σε οποιαδήποτε μορφής διοικητική εποπτεία, καθόσον μια τέτοια υπαγωγή θα υπονόμειε κάθε προσπάθεια απεξάρτησής της από τις κεντρικές δομές του κράτους**⁴¹³.

Επιπροσθέτως, στην ίδια ως άνω διάταξη προβλέπεται ότι η Αρχή υπόκειται μόνο σε κοινοβουλευτικό και δικαστικό έλεγχο.

Κατά την αιτιολογική έκθεση του ν. 4001/2011, ο ρόλος του Ελληνικού Κοινοβουλίου αναβαθμίζεται σε σχέση με την ασκούμενη εποπτεία στη ΡΑΕ, ώστε να λειτουργήσει ως κατάλληλο θεσμικό αντιστάθμισμα για την έλλειψη διοικητικής εποπτείας⁴¹⁴. Μάλιστα, σε σχέση με τον κοινοβουλευτικό έλεγχο των ανεξάρτητων αρχών έχει υποστηριχθεί ότι αυτός αποβλέπει πρωτίστως στη διασφάλιση διαφάνειας, καθώς στα πλαίσια του αναπτύσσεται μια διαρκής σχέση επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ Βουλής και ανεξάρτητων αρχών⁴¹⁵.

⁴¹¹ Βλ. αιτιολογική έκθεση του ν. 4001/2011, σελ. 4.

⁴¹² Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities**, σελ. 9.

⁴¹³ Βλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 6.

Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά σε *Σπηλιωτόπουλο Επ.*, Αρμοδιότητες της ΡΑΕ κατά το ευρωπαϊκό και ελληνικό δίκαιο, *Ενέργεια & Δίκαιο*, τ. 15/2011, σελ. 8, η Αρχή δεν υπάγεται σε διοικητική εποπτεία κάθε μορφής, είτε προληπτική, με την παροχή οδηγιών, είτε κατασταλτική, με την ακύρωση των πράξεων της Αρχής από οποιοδήποτε κυβερνητικό όργανο.

⁴¹⁴ Πρβλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 6-7.

⁴¹⁵ Βλ και *Ηλιάδου Αικ.*, Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών και η άσκηση ελέγχου επί των πράξεών τους, σε Κοζύρη Φ- Μεγγλίδου Σ. (Επιμ) Κείμενα Έρευνας Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών Πρακτικά Ημερίδας 29 Οκτωβρίου 2002, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σελ. 150.

Σε συνέχεια των ανωτέρω, ο προβλεπόμενος δικαστικός έλεγχος, στον οποίο υπόκειται η ΡΑΕ, συνάδει απολύτως με την υποχρέωση νομικής λογοδοσίας των ρυθμιστικών αρχών, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 41 παρ. 16 της Οδηγίας 2009/73/EK. Στο πλαίσιο διασφάλισης της λογοδοσίας της ΡΑΕ, προβλέπεται περαιτέρω ειδικώς με το άρθρο 32 του ν.4001/2011, ότι οι πράξεις και οι αποφάσεις της ΡΑΕ πρέπει να είναι πλήρως και ειδικά αιτιολογημένες, ώστε να καταστεί εφικτός ο δικαστικός έλεγχος αυτών, και να δημοσιοποιούνται με ανάρτηση στην επίσημη ιστοσελίδα της ⁴¹⁶, και στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

2.3 Η αμερόληπτη και διαφανής δράση της ΡΑΕ

Κατ' επιταγή του άρθρου 39 παρ. 4 της Οδηγίας 2009/73/EK, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι ρυθμιστικές αρχές ασκούν τις εξουσίες τους με αμεροληψία και διαφάνεια. Τηρώντας τις ευρωπαϊκές επιταγές, η ΡΑΕ πρέπει να ενεργεί και να λαμβάνει τις αποφάσεις της αμερόληπτα, ήτοι υπό καθεστώς ουδετερότητας και με γνώμονα αντικειμενικά κριτήρια και μεθοδολογίες⁴¹⁷.

Περαιτέρω, στα πλαίσια τήρησης της αρχής της διαφάνειας, με απόφαση του Υπουργού ΠΕΚΑ, μετά από γνώμη της ΡΑΕ, θεσπίζεται ο Κανονισμός Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαχείρισης της Αρχής, που είναι το κείμενο, που κατεξοχήν διέπει την εσωτερική λειτουργία και διαχείριση της ΡΑΕ. Στον Κανονισμό αυτό ρυθμίζονται ιδίως: η Διάρθρωση της Γραμματείας της ΡΑΕ σε επί μέρους Διευθύνσεις, Τμήματα και στο Γραφείο Προέδρου, οι αρμοδιότητες των επί μέρους Διευθύνσεων της Γραμματείας και του Γραφείου Προέδρου της ΡΑΕ, οι ειδικότητες, τα προσόντα, τα κριτήρια και οι λεπτομέρειες πρόσληψης του προσωπικού της Γραμματείας της ΡΑΕ, η κατανομή του στις επί μέρους Διευθύνσεις, Τμήματα και το Γραφείο Προέδρου και οι όροι εργασίας του, οι λεπτομέρειες αναφορικά με το Υπηρεσιακό Συμβούλιο, ο τρόπος, η

⁴¹⁶ Βλ. άρθρα 32 και 33 του ν. 4001/2011.

⁴¹⁷ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities**, σελ. 5.

διαδικασία και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια της αξιολόγησης του προσωπικού της Γραμματείας της ΡΑΕ, τα κριτήρια και η διαδικασία επιλογής των Προϊσταμένων των Διευθύνσεων και των Τμημάτων της Γραμματείας της ΡΑΕ, η εσωτερική λειτουργία της ΡΑΕ και ιδίως η διαδικασία των συνεδριάσεων και της λήψης αποφάσεων, ο τρόπος διαχείρισης των πόρων, του υλικού και της περιουσίας της ΡΑΕ, καθώς και κάθε άλλο ζήτημα σχετικό με την οικονομική διαχείριση της ΡΑΕ, κάθε ζήτημα σχετικό με τις προμήθειες αγαθών και υπηρεσιών, οι λεπτομέρειες σχετικά με την Πειθαρχική διαδικασία των μελών της ΡΑΕ, τα θέματα που αφορούν τη δημόσια διαβούλευση, τις ελάχιστες προϋποθέσεις δημοσιότητας και το περιεχόμενο αυτής, τη διαδικασία και κάθε άλλη λεπτομέρεια, οι κανόνες δεοντολογίας που διέπουν τα μέλη της ΡΑΕ και το Προσωπικό της Γραμματείας της, καθώς και τους συνεργάτες αυτής, κάθε άλλο ζήτημα σχετικό με τη λειτουργία της ΡΑΕ και της Γραμματείας της⁴¹⁸.

Περαιτέρω, η λειτουργία της ΡΑΕ υπό όρους διαφάνειας εξασφαλίζεται με την τήρηση επίσημης ιστοσελίδας από την πλευρά της ΡΑΕ, με την τήρηση διαδικασιών δημόσιας διαβούλευσης, καθώς και με τη δημοσιοποίηση των αποφάσεων της Αρχής.

Ειδικότερα, προβλέπεται ότι η ΡΑΕ διεξάγει δημόσια διαβούλευση, πέραν από τις περιπτώσεις, που ορίζονται ρητά στο ν. 4001/2011, οποτεδήποτε αυτή το κρίνει αναγκαίο και σε κάθε περίπτωση, πριν από τη λήψη αποφάσεων και ρυθμιστικών μέτρων, που μπορεί να έχουν σημαντικές συνέπειες στη σχετική αγορά ενέργειας, παρέχοντας στους ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να διατυπώσουν τη γνώμη τους και να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους ως προς τα προτεινόμενα μέτρα. Η δημόσια διαβούλευση διαρκεί για εύλογο χρονικό διάστημα και τα αποτελέσματα της, καθώς και τα συμπεράσματα της ΡΑΕ από αυτήν αναρτώνται στην επίσημη ιστοσελίδα της⁴¹⁹.

Το πλαίσιο διαφανούς λειτουργίας της ΡΑΕ ολοκληρώνεται με την πρόβλεψη διατυπώσεων δημοσιότητας για τις πράξεις και τις αποφάσεις της, ώστε να είναι διαθέσιμες στο κοινό. Ειδικότερα, στο άρθρο 32 του ν. 4001/2011, ορίζεται ότι οι πράξεις και οι αποφάσεις της ΡΑΕ δημοσιοποιούνται με

⁴¹⁸ Βλ. άρθρο 45 του ν.4001/2011.

⁴¹⁹ Βλ. άρθρο 29 παρ. 1 του ν. 4001/2011.

ανάρτηση στην επίσημη ιστοσελίδα της, ενώ οι κανονιστικές αποφάσεις της Αρχής δημοσιεύονται επιπλέον και στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Με τον τρόπο αυτό, τόσο τα πρόσωπα, που επηρεάζονται άμεσα από τις ως άνω πράξεις και αποφάσεις, όσο και το ευρύτερο κοινό αποκτούν πρόσβαση σε αυτές και λαμβάνουν γνώση του περιεχομένου τους και των λόγων έκδοσής τους.

2.4 Η διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια της ΡΑΕ

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 4001/2011, επαναλαμβάνεται η εξαγγελθείσα με τον ιδρυτικό νόμο 2773/1999 διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια της ΡΑΕ.

Χάρη στη διοικητική της αυτοτέλεια, η ΡΑΕ έχει ίδια διοικητική δομή και ειδικό κανονιστικό πλαίσιο, που διέπει την οργάνωση και τη λειτουργία της⁴²⁰.

Επίσης, στην ίδια ως άνω διάταξη προβλέπεται ο κανόνας της οικονομικής αυτοτέλειας της ΡΑΕ, που συμπληρώνεται με μία επιπλέον εγγύηση, προερχόμενη από το ευρωπαϊκό δίκαιο και συνίσταται στην εξουσία της Αρχής να καταρτίζει η ίδια τον προϋπολογισμό της και να προβαίνει με πλήρη αυτονομία στην εκτέλεση του (βλ. και άρθρο 39 παρ. 5 εδ. α΄ της Οδηγίας 2009/73/EK). Στο Ερμηνευτικό της Σημείωμα, η Επιτροπή αποσαφηνίζει ότι η ρυθμιστική αρχή είναι αποκλειστικά αρμόδια να αποφασίζει για τον τρόπο διάθεσης των οικονομικών πόρων, που προβλέπονται στον προϋπολογισμό της. Για το λόγο αυτό, δεν δύναται ούτε να ζητάει, ούτε να δέχεται οδηγίες, σε σχέση με την εκτέλεσή του⁴²¹.

Αξίζει να επισημανθεί ότι η οικονομική αυτοτέλεια συνιστά ένα εξαιρετικά σημαντικό στοιχείο της ορθής λειτουργίας και ανεξαρτησίας της ΡΑΕ, διότι οδηγεί σε πλήρη οικονομική αποδέσμευση της Αρχής από κάθε κρατικό πόρο ή ενίσχυση, αφού διασφαλίζει την άμεση απόκτηση οικονομικών πόρων, που

⁴²⁰ Βλ. *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση των αγορών δικτύου, οπ, σελ. 179.

⁴²¹ Πρβλ. Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities**, όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά στη σελ. 9 ότι: “only the NRA can decide on how the allocated budget is spent” και επίσης ότι “it may neither seek nor receive any instruction on its budget spending”.

προέρχονται από την άσκηση των αρμοδιοτήτων της, καθώς και την ευχέρεια διαχείρισης και διάθεσης των εν λόγω πόρων⁴²².

Από την άλλη πλευρά, όπως τονίζεται στο προοίμιο της Οδηγίας 2009/73/EK (σημείο 30), η έγκριση του προϋπολογισμού των ρυθμιστικών αρχών από τον εθνικό νομοθέτη, δεν εμποδίζει την αυτονομία του προϋπολογισμού. Επιπλέον και, όπως διευκρινίζεται σχετικά, οι διατάξεις σχετικά με την αυτονομία εκτέλεσης του διατεθέντος προϋπολογισμού της ρυθμιστικής αρχής θα πρέπει να υλοποιούνται στο πλαίσιο που έχει οριστεί από την εθνική νομοθεσία περί προϋπολογισμών. Ενόψει των ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι ο προϋπολογισμός της ΡΑΕ πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι σύμφωνος με το νομικό πλαίσιο, που θέτουν οι εθνικοί κανόνες δημοσιονομικού δικαίου⁴²³.

Περαιτέρω, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 6 του ν. 4001/2011, ο προϋπολογισμός της ΡΑΕ προσαρτάται στον προϋπολογισμό του Υπουργείου ΠΕΚΑ και η εκτέλεσή του παρακολουθείται από την Επιτροπή του Απολογισμού και του Γενικού Ισολογισμού του κράτους και ελέγχου της εκτέλεσης του Προϋπολογισμού του Κράτους, όπως ορίζεται από τον Κανονισμό της Βουλής.

Με βάση τα ανωτέρω δεδομένα,⁴²⁴ το Συμβούλιο της Επικρατείας με την υπ' αριθμ. 3406/2014 απόφαση της Ολομέλειάς του έκρινε σχετικώς τα εξής: *«... ο προϋπολογισμός της ΡΑΕ, παρά την αυτοτέλειά του, αποτελεί τμήμα του κρατικού προϋπολογισμού, ως μόνη συνέπεια ... ότι τα οικονομικά αποτελέσματα της Αρχής λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό του ύψους του δημόσιου ελλείμματος και του δημόσιου χρέους, ουδόλως δε θίγεται, εξ αυτού και μόνον, η κατοχυρωμένη από το δίκαιο της Ε.Ε. και το εσωτερικό δίκαιο κατά τα άνω ανεξαρτησία της ΡΑΕ. Τούτο δε διότι η Ανεξάρτητη αυτή Αρχή εξακολουθεί, πάντως, ως αυτοχρηματοδοτούμενο νομικό πρόσωπο με ίδιο προϋπολογισμό, να μπορεί να εκτελεί αυτόν με πλήρη ανεξαρτησία, κινούμενη, όμως, σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στο Προοίμιο των ανωτέρω οδηγιών κατά τα ήδη εκτεθέντα, εντός των ορίων της καθοριζόμενης*

⁴²² Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 44.

⁴²³ Βλ αιτιολογική έκθεση σελ.7, και ανωτέρω ερμηνευτικό σημείωμα της επιτροπής, σελ. 10 όπου αναφέρεται πως « the rules on autonomy in the implementation of the NRA's allocated budget should be complied within the framework established by national budgetary law and rules».

⁴²⁴ ΣΤΕ Ολομ. 3406/2014, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ.

από την Κυβέρνηση δημοσιονομικής πολιτικής και υποκείμενη, καταρχήν, και σε δυσμενείς για το προσωπικό των δημόσιων φορέων μισθολογικές ρυθμίσεις του κοινού νομοθέτη, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές επιβάλλονται από σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος και δεν αντίκεινται, ενόψει των ασκούμενων καθηκόντων αλλά και της σημασίας της αποστολής της ίδιας της ΡΑΕ, στις αρχές της αναλογικότητας και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας».

2.5 Οι εγγυήσεις ανεξαρτησίας σε σχέση με τα μέλη και το προσωπικό της ΡΑΕ

Σε επίπεδο συγκρότησης της Αρχής, το ισχύον καθεστώς (άρθρο 7 του ν. 4001/2011) διατηρεί το ευέλικτο και λειτουργικό σχήμα της επταμελούς σύνθεσης της ΡΑΕ και τον συναφή αξιοκρατικό τρόπο επιλογής των μελών της, που βασίζεται, όπως και στον ιδρυτικό της νόμο, σε κριτήρια επιστημονικής κατάρτισης, επαγγελματικής δεξιότητας και εξειδίκευσης στα ζητήματα αρμοδιότητας της ΡΑΕ. Περαιτέρω, το σύστημα επιλογής των μελών της Αρχής αυστηροποιείται, αφού θεσπίζεται, για πρώτη φορά, απαίτηση να διαθέτουν τα υποψήφια προς επιλογή μέλη της ΡΑΕ τα απαιτούμενα εχέγγυα ανεξαρτησίας και αμεροληψίας⁴²⁵.

Συναφώς, με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, επέρχεται μια ουσιαστική μεταβολή στον τρόπο συγκρότησης της Αρχής. Η νέα διάταξη αποκτά ιδιαίτερη θεσμική βαρύτητα, διότι πλέον η Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής των Ελλήνων έχει λόγο για την επιλογή όλων των μελών της Αρχής, με την παροχή σύμφωνης γνώμης επί της πρότασης του Υπουργού ΠΕΚΑ, καταργώντας το προηγούμενο καθεστώς της σύμπραξης μόνο για την επιλογή του Προέδρου και των Αντιπροέδρων της. Η συμμετοχή της ελληνικής Βουλής στην επιλογή των μελών της ΡΑΕ, καθώς και η πρόβλεψη σαφών προθεσμιών στη διαδικασία και στη δημοσιοποίηση των υποψηφιοτήτων διασφαλίζουν τη

⁴²⁵ Βλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 7.

διαφάνεια, την αμεροληψία και την αξιοκρατία της διαδικασίας επιλογής των μελών της Αρχής⁴²⁶.

Ο ν. 4001/2011 επαναλαμβάνει έναν βασικό πυρήνα προσωπικών εγγυήσεων ανεξαρτησίας για τα μέλη της Αρχής⁴²⁷, οι οποίες προβλέπονταν και στον ιδρυτικό νόμο και βοηθούν σημαντικά στη θεσμική κατοχύρωση της Αρχής και στην αδιατάρακτη και απρόσκοπτη συγκρότησή της. Οι εγγυήσεις αυτές είναι η περιορισμένη εκ του νόμου θητεία των μελών της Αρχής (πενταετής), η δυνατότητα ανανέωσης της εν λόγω θητείας μόνο μία φορά, καθώς και η αδυναμία ανάκλησης των μελών κατά τη διάρκεια της θητείας τους. Μάλιστα, προς εξασφάλιση της συνέχειας της λειτουργίας της Αρχής προβλέπεται για πρώτη φορά ότι η ΡΑΕ εξακολουθεί να λειτουργεί έως ένα εξάμηνο, αν κάποια από τα μέλη της εκλείψουν ή αποχωρήσουν για οποιονδήποτε λόγο, εφόσον κατά τις συνεδριάσεις της τα λοιπά μέλη της επαρκούν για το σχηματισμό απαρτίας⁴²⁸.

Περαιτέρω, το νομικό καθεστώς των μελών της Αρχής δεν διαφοροποιείται, αφού και με το ισχύον καθεστώς (άρθρο 10 ν. 4001/2011) τα μέλη της Αρχής θεωρούνται ως ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί, οι οποίοι απολαύουν πλήρους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας⁴²⁹. Σε αντίθεση, όμως, με τον ιδρυτικό νόμο της ΡΑΕ, όπου η ανεξαρτησία των μελών απλώς εξαγγελόταν, στον παρόντα νόμο και προς άρση πάσης αμφιβολίας προσδιορίζεται επακριβώς το περιεχόμενό της.

Στο πλαίσιο αυτό, ορίζεται ότι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους τα μέλη της ΡΑΕ δεν υπόκεινται σε ιεραρχικό έλεγχο ή εποπτεία από κυβερνητικά ή άλλα διοικητικά όργανα, δεσμεύονται από τις διατάξεις του ν. 4001/2011, έχουν υποχρέωση τήρησης των αρχών της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας και ενεργούν ανεξάρτητα από οποιοδήποτε οικονομικό συμφέρον. Τέλος, ότι δεν ζητούν ούτε λαμβάνουν απευθείας οδηγίες από κυβερνητικά και διοικητικά όργανα ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο ή φορέα.

⁴²⁶ Πρβλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 7.

⁴²⁷ . Για το εν λόγω ζήτημα βλέπε εκτενώς Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – the regulatory authorities

⁴²⁸ Βλ. άρθρο 7 παρ. 3 του ν. 4001/2011. Πρβλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 7.

⁴²⁹ Βλ. και Βλ και Κοζύρη Φ., Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών στην Ελλάδα – προβλήματα και προοπτικές σε Κοζύρη Φ- Μεγγλίδου Σ. (Επιμ) Κείμενα Έρευνας Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών Πρακτικά Ημερίδας 29 Οκτωβρίου 2002, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σελ. 35.

Όπως εύστοχα επισημαίνεται στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4001/2011 (σελ. 8), η υποχρέωση τήρησης των υποχρεώσεων της αμεροληψίας και της ανεξαρτησίας, σημαίνει την υποχρέωση τους να ενεργούν ανεξάρτητα από οποιοδήποτε οικονομικό συμφέρον. Η αμεροληψία του ρυθμιστή και η επιστημονικά άρτια ρυθμιστική απόφαση συνδέονται άρρηκτα, με την έννοια ότι η τελευταία πρέπει να λαμβάνεται ανεπηρέαστα, μακριά από επιχειρηματικά – οικονομικά συμφέροντα και πολιτικές σκοπιμότητες⁴³⁰.

Οι ως άνω επιταγές αμεροληψίας και ανεξαρτησίας επιβάλλονται ρητά από το άρθρο 39 παρ. 4 εδ. β' της Οδηγίας 2009/73/EK, σύμφωνα με το οποίο τα μέλη των ρυθμιστικών αρχών αλλά και το προσωπικό της πρέπει να *«ενεργούν ανεξάρτητα από οποιοδήποτε αγοραίο συμφέρον»* και να μην *«ζητούν ούτε (να) λαμβάνουν απευθείας οδηγίες από οποιαδήποτε κυβέρνηση ή άλλη δημόσια ή ιδιωτική οντότητα κατά την άσκηση των ρυθμιστικών καθηκόντων»*.

Από το συνδυασμό των ως άνω εθνικών και ευρωπαϊκών διατάξεων προκύπτει ένα επαρκές πλέγμα εγγυήσεων για τα μέλη και το προσωπικό της Αρχής, ώστε να ασκούν τις αρμοδιότητες τους και να εκδίδουν τις σχετικές με το έργο τους πράξεις και αποφάσεις, ανεπηρέαστα από πάσης φύσεως πολιτικά ή οικονομικά συμφέροντα και αμερόληπτα, ήτοι με τρόπο αντικειμενικό και ουδέτερο, με γνώμονα πάντοτε το δημόσιο συμφέρον και μόνο⁴³¹.

Περαιτέρω, προκειμένου να αφοσιώνονται απερίσπαστα στην άσκηση του ρυθμιστικού έργου της Αρχής, κατ' απαίτηση του ν. 4001/2011, ο Πρόεδρος και οι Αντιπρόεδροι της ΡΑΕ έχουν πλήρη και αποκλειστική απασχόληση, ενώ αντίστοιχη πλήρης απασχόληση προβλέπεται και για τα λοιπά μέλη της Αρχής, με εξαίρεση τυχόν ακαδημαϊκά και αμιγώς ερευνητικά καθήκοντα⁴³².

Θωράκιση της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας των μελών της ΡΑΕ συντελείται και σε σχέση με τους ελεγχόμενους και εποπτευόμενους φορείς, ώστε οι αποφάσεις του ρυθμιστή να λαμβάνονται ανεξάρτητα από τα συμφέροντα των επιχειρήσεων του ενεργειακού κλάδου. Υπό τα δεδομένα αυτά, απαγορεύεται τα μέλη της Αρχής, αφενός να φέρουν τις ιδιότητες εταίρου,

⁴³⁰ Βλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 8.

⁴³¹ Βλ. Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – **the regulatory authorities**, σελ. 6.

⁴³² Βλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 8.

μετόχου, μέλους διοικητικού συμβουλίου, διαχειριστή, υπαλλήλου, τεχνικού ή άλλου συμβούλου ή μελετητή σε επιχείρηση που υπάγεται άμεσα ή έμμεσα στον έλεγχο και την εποπτεία της ΡΑΕ, αφετέρου να κατέχουν εταιρικά μερίδια ή μετοχές των επιχειρήσεων που υπάγονται άμεσα ή έμμεσα στην εποπτεία της ΡΑΕ, με εξαίρεση την έμμεση κατοχή τέτοιων μετοχών μέσω αμοιβαίων κεφαλαίων ή συνταξιοδοτικών προγραμμάτων με επενδύσεις σε μετοχές⁴³³.

Περαιτέρω, το ασυμβίβαστο οποιασδήποτε σχέσης των μελών της Αρχής με επιχειρήσεις του ενεργειακού τομέα επεκτείνεται και για εύλογο χρονικό διάστημα διείσδυσης μετά τη λήξη της θητείας τους, ώστε για το διάστημα αυτό να μην επιτρέπεται στα μέλη της Αρχής να μετέχουν με οποιαδήποτε ιδιότητα ή να απασχολούνται με οποιαδήποτε έννομη σχέση, σε εταιρεία ή επιχείρηση των οποίων οι δραστηριότητες υπήχθησαν, άμεσα ή έμμεσα, στον έλεγχο και την εποπτεία της ΡΑΕ κατά τη διάρκεια της θητείας τους⁴³⁴.

Εξάλλου, προς την κατεύθυνση ενίσχυσης της διαφάνειας, που πρέπει να διέπει τη λειτουργία της ΡΑΕ, παραμένει και στο ν. 4001/2011 η διάταξη του ν. 2773/1999, σύμφωνα με την οποία τα μέλη της Αρχής υποχρεούνται να υποβάλλουν δήλωση περιουσιακής κατάστασης, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ν. 3213/2003⁴³⁵.

Αντιστοίχως το προσωπικό της Γραμματείας της ΡΑΕ υπέχει τις υποχρεώσεις εχεμύθειας και προστασίας του επιχειρηματικού ή και άλλων απορρήτων, που υπέχουν και τα μέλη της ΡΑΕ κατά τις διατάξεις του παρόντος νόμου. Επιτρέπεται στα μέλη της Γραμματείας της ΡΑΕ να αναλαμβάνουν διδακτικά καθήκοντα ή να απασχολούνται υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ερευνητικούς φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, άλλες ρυθμιστικές αρχές ή φορείς ή ιδρύματα που παρέχουν εκπαίδευση ή υπηρεσίες σε στελέχη ρυθμιστικών αρχών. Κατά τη διάρκεια της θητείας τους, τα μέλη της Γραμματείας της ΡΑΕ απαγορεύονται να κατέχουν θέση εταίρου, μετόχου, μέλους διοικητικού συμβουλίου, διαχειριστή, υπαλλήλου, τεχνικού ή άλλου

⁴³³ Βλ. άρθρο 10 παρ. 3 και 4 του ν. 4001/2011.

⁴³⁴ Βλ. άρθρο 10 παρ. 8 του ν. 4001/2011.

⁴³⁵ Βλ. άρθρο 10 παρ. 5 και αιτιολογική έκθεση (σελ. 8) του ν. 4001/2011.

συμβούλου ή μελετητή σε επιχείρηση, η οποία εποπτεύεται άμεσα ή έμμεσα από τη ΡΑΕ⁴³⁶.

Ενόψει της ανάγκης να διασφαλιστεί ότι τα μέλη της ΡΑΕ πληρούν συνεχώς και αδιαλείπτως τα αυξημένα προσόντα και τις απαιτητικές εγγυήσεις για την ορθή εκπλήρωση των καθηκόντων τους, εισήχθη γι' αυτά, το πρώτον με το άρθρο 11 του ν. 4001/2011, ειδική πειθαρχική διαδικασία, η διεξαγωγή της οποίας ανατέθηκε σε όργανα, που παρέχουν αυξημένα εχέγγυα ανεξαρτησίας. Η επιλογή αυτή υπαγορεύθηκε από την ανάγκη να πραγματοποιηθεί ουσιαστικά η διακηρυσσόμενη στην Οδηγία 2009/73/EK ανεξαρτησία της αρχής, μακριά από τον πειθαρχικό έλεγχο οργάνων της κεντρικής διοίκησης. Στο πλαίσιο αυτό, ο καταλογισμός της πειθαρχικής ευθύνης των μελών της ΡΑΕ γίνεται με πλήρως αιτιολογημένη απόφαση ειδικού πειθαρχικού συμβουλίου, η συγκρότηση, του οποίου από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, ήτοι δύο Συμβούλους της Επικρατείας και από καθηγητές πανεπιστημίου, ανταποκρίνεται σε όλα τα εχέγγυα ανεξαρτησίας της ΡΑΕ⁴³⁷.

2.6 Οι κανόνες σύνθεσης και λειτουργίας της ΡΑΕ

Για τη σύνθεση και τη λειτουργία της ΡΑΕ προβλέπονται ειδικοί κανόνες στο άρθρο 8 του ν. 4001/2011, συναφώς δε στο ίδιο άρθρο ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με τη διαδικασία και τη λήψη των αποφάσεων. Η παρ. 1 ορίζει ότι η ΡΑΕ συγκαλείται σε συνεδρίαση μετά από πρόσκληση του Προέδρου της, όπως ορίζεται ειδικότερα στον Κανονισμό Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαχείρισής της, ενώ στην επόμενη παράγραφο τίθενται οι κανόνες της απαρτίας για τη νόμιμη συνεδρίαση – μετέχουν ο Πρόεδρος ή τουλάχιστον ένας Αντιπρόεδρος ως προεδρεύων και τρία τουλάχιστον μέλη - και της πλειοψηφίας για τη νόμιμη λήψη αποφάσεων. Για πρώτη φορά προβλέπεται αυξημένη πλειοψηφία, για να ληφθεί απόφαση επιβολής κυρώσεων, ενώ τίθεται εξαίρεση στην αρχή ότι σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η γνώμη του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου, όταν η απόφαση οδηγεί στην επιβολή

⁴³⁶ Βλ. άρθρο 44 του ν. 4001/2011.

⁴³⁷ Βλ. και αιτιολογική έκθεση του ν. 4001/2011, σελ. 8-9.

κυρώσεων, σε σεβασμό προς το τεκμήριο αθωότητας. Το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας της Αρχής ολοκληρώνεται με την πρόβλεψη το πρώτον της δυνατότητας μεταβίβασης των αρμοδιοτήτων της στα μέλη αυτής, ώστε να ενισχύεται η ευελιξία και η αποτελεσματικότητα της Αρχής, ενόψει της διεύρυνσης των αποφασιστικών, αλλά και των ρυθμιστικών της αρμοδιοτήτων⁴³⁸.

«Επιπροσθέτως, ως εκδήλωση της λειτουργικής ανεξαρτησίας της ΡΑΕ προβλέπεται η εξουσία του Προέδρου της να έχει την ευθύνη της λειτουργίας της και στο πλαίσιο αυτό να εκπροσωπεί την Αρχή δικαστικώς και εξωδίκως, να συντονίζει και να κατευθύνει τις υπηρεσίες της, να παρακολουθεί την εκτέλεση των αποφάσεών της, να προϊίσταται διοικητικά του προσωπικού της ΡΑΕ και να ασκεί την πειθαρχική εξουσία επ' αυτού. Σαφώς, ο ρόλος του Προέδρου της ΡΑΕ αναδείχθηκε και ενισχύθηκε με τον τωρινό νόμο (άρθρο 9 του ν. 4001/2011), μέσω της προσθήκης νέων αρμοδιοτήτων, προς όφελος του ευέλικτου και αποτελεσματικού ρυθμιστικού ελέγχου»⁴³⁹.

Περαιτέρω, με τις παραγράφους 3, 4 και 5 του ίδιου άρθρου παρέχονται στον Πρόεδρο εργαλεία για την αποτελεσματικότερη οργάνωση και λειτουργία της Αρχής. Ειδικότερα, θεσπίστηκε η δυνατότητα συγκρότησης, με απόφαση του Προέδρου, μόνιμων ή έκτακτων επιτροπών και ομάδων για τη διερεύνηση ζητημάτων ειδικού ενδιαφέροντος.

2.7 Η ετήσια Έκθεση Πεπραγμένων της ΡΑΕ

Η Αρχή υπέχει εκ του νόμου υποχρέωση να εκπονεί ετήσια έκθεση πεπραγμένων, σχετικά με τη δραστηριότητά της, απαριθμώντας τα μέτρα, που ελήφθησαν και τα αποτελέσματα, που επιτεύχθηκαν για καθένα από τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητές της. Περαιτέρω, η έκθεση αυτή υποβάλλεται στη Βουλή των Ελλήνων, στον Υπουργό ΠΕΚΑ, στον ΟΣΡΑΕ και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η ως άνω έκθεση δημοσιεύεται στην επίσημη ιστοσελίδα της ΡΑΕ. Ενώ στην ως άνω ετήσια έκθεση πεπραγμένων, επισυνάπτεται και απολογισμός ως προς την εκτέλεση του προϋπολογισμού

⁴³⁸ Πρβλ. απολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 7-8.

⁴³⁹ Βλ. και Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 42.

της⁴⁴⁰. Τέλος, σταθερά προβλέπεται και με τον κείμενο νόμο, όπως και με τον προηγούμενο, ότι οι δαπάνες της ΡΑΕ υπόκεινται στον κατασταλτικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Η υποχρέωση της Αρχής.

Η ως άνω υποχρέωση της ΡΑΕ για τη σύνταξη και δημοσίευση ετήσιας έκθεσης πεπραγμένων είναι απόλυτα σύμφωνη με την αρχή της διαφανούς δράσης της ρυθμιστικής αρχής και με την υποχρέωση λογοδοσίας της, όπως αυτές προβλέπονται στην Οδηγία 2009/73/ΕΚ και αναφέρθηκαν εκτενώς στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο.

2.8 Η απόφαση 3406/2014 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας

Μετά την εκτενή ανάλυση του νέου πλαισίου των εγγυήσεων λειτουργίας της ΡΑΕ, όπως αυτό τίθενται στο νόμο 4001/2011, αξίζει να γίνει αναφορά σε μία ιδιαίτερα σημαντική απόφαση, την υπ' αριθμ. 3406/2014 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ειδικότερα, στην ως άνω απόφαση αποτυπώνεται με χαρακτηριστικό, συστηματικό και πλήρη τρόπο το πλέγμα των εγγυήσεων, που πρέπει να περιβάλλουν τη ΡΑΕ και αναφέρεται η:

«υποχρέωση της Ελλάδος να εξασφαλίσει στη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) την ανεξαρτησία της, κυρίως έναντι της κεντρικής κρατικής εξουσίας, και να τη στελεχώσει με εξειδικευμένο προσωπικό, ώστε να ασκεί αποτελεσματικά το έργο της του ελέγχου, της ρύθμισης και της εποπτείας της αγοράς ενέργειας προς το σκοπό της πλήρους απελευθέρωσης της αγοράς αυτής και της διαφυλάξεως και ενισχύσεως του ανταγωνισμού καθώς και της προστασίας των καταναλωτών. Ενόψει των ανωτέρω, η ΡΑΕ απολαύει διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας και είναι αυτοχρηματοδοτούμενο νομικό πρόσωπο με ίδιους πόρους και δικό της προϋπολογισμό, κατά την εκτέλεση του οποίου διαθέτει πλήρη αυτονομία, υποκείμενη μόνο σε κοινοβουλευτικό έλεγχο, ώστε μέσω αυτού να διασφαλίζεται η τήρηση του νομικού πλαισίου των εθνικών δημοσιονομικών κανόνων. Κατά την έννοια δε επίσης των ίδιων αυτών

⁴⁴⁰ Άρθρο 6 παρ. 3 του ν. 4001/2011.

διατάξεων, και προκειμένου να επιτυγχάνεται η εναρμόνιση της εκτελέσεως του προϋπολογισμού της ΡΑΕ προς τους εθνικούς κανόνες του δημοσιονομικού δικαίου, αρμοδιότητα για τον καθορισμό του είδους και του ύψους των αποδοχών των μελών και του προσωπικού της ΡΑΕ έχει ο εθνικός νομοθέτης, κοινός ή κανονιστικός, ο οποίος οφείλει, πάντως, με τις σχετικές ρυθμίσεις του να διασφαλίζει την ανεξαρτησία και την εύρυθμη λειτουργία της Ρυθμιστικής Αρχής, διαμορφώνοντας τις εν γένει αποδοχές του προσωπικού της Αρχής σε επίπεδο ανάλογο των κατεχόμενων θέσεων και των ασκούμενων καθηκόντων, ώστε να διαφυλάσσεται το κύρος της ως ανεξάρτητης αρχής και να επιτυγχάνεται επιπλέον η προσέλκυση νέου εξειδικευμένου και επιστημονικά άρτιου προσωπικού»⁴⁴¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο Ο ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΡΑΕ ΜΕ ΤΟ Ν.4001/2011, ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΠΙΤΑΓΕΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΔΕΣΜΗΣ

Ο ρόλος της ΡΑΕ ως εθνικής ρυθμιστικής αρχής ενέργειας αναβαθμίστηκε από το 2011 και εφεξής, γεγονός που συνδέεται άρρηκτα με την επαύξηση και ενίσχυση των αποφασιστικών αρμοδιοτήτων της Αρχής, σε σχέση με τη ρύθμιση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, κατ' επιταγή της τρίτης ενεργειακής δέσμης, η οποία αναγνώρισε στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές ενέργειας κατεξοχήν εγγυητικό ρόλο για την εύρυθμη λειτουργία των ενεργειακών αγορών. Στο σημείο αυτό, επισημαίνεται ότι το μεγαλύτερο τμήμα των αρμοδιοτήτων της ΡΑΕ απονεμήθηκε απευθείας από την ευρωπαϊκή νομοθεσία τρίτης γενιάς. Ακολούθως, ο ν. 4001/2011, που ενσωμάτωσε την ως άνω ενεργειακή δέσμη στην ελληνική έννομη τάξη, εισήγαγε ένα νέο, πρωτότυπο, ενισχυμένο και αναβαθμισμένο σύνολο αρμοδιοτήτων για την ελληνική Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί στη μείζονα εγγυητική της ευθύνη στο πλαίσιο της ελληνικής αγοράς ενέργειας. Οι αρμοδιότητες της Αρχής για την αγορά ενέργειας, όπως αποτυπώνονται στο ν. 4001/2011, μπορεί να είναι αποφασιστικού, εποπτικού, γνωμοδοτικού, κανονιστικού ή κυρωτικού

⁴⁴¹ ΣΤΕ ολ 3406/2014, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ.

χαρακτήρα. Σε σχέση με το αντικείμενό τους, οι προβλεφθείσες αρμοδιότητες αφορούν τόσο στη ρύθμιση των μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων (πρόσβαση στις υποδομές μεταφοράς και διανομής), όσο και στην *ex ante* και *ex post* εποπτεία επί των απελευθερωμένων, ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων⁴⁴².

Οι αρμοδιότητες της ΡΑΕ, όπως τις προβλέπει το κεφάλαιο Γ του ν. 4001/2011, αφορούν ομοιόμορφα και τις δύο αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου ⁴⁴³:

3.1 Η κανονιστική αρμοδιότητα της ΡΑΕ

Με βάση το ν. 4001/2011, απονέμεται στη ΡΑΕ κανονιστική αρμοδιότητα, με σκοπό τη ρύθμιση και ειδικότερα τη θέσπιση της δευτερογενούς νομοθεσίας, που απαιτείται για τη λειτουργία των αγορών ενέργειας ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Ως προς τη φύση της, η αρμοδιότητα αυτή είναι συνήθως ειδική, καθόσον παρέχει στην Αρχή τη δυνατότητα να θεσπίζει κανόνες δικαίου, δυνάμει νομοθετικής εξουσιοδότησης τυπικού νόμου. Η παροχή νομοθετικής εξουσιοδότησης στην Αρχή διασφαλίζει την ταχεία πραγμάτωση της νομοθετικής πρωτοβουλίας και τη θέσπιση τεχνικά άρτιων κανόνων δικαίου.

«Η εκτεταμένη χρήση της κανονιστικής αρμοδιότητας υπαγορεύθηκε από την ιδιαίτερη φύση της ενεργειακής αγοράς, που απαιτεί συνεχή ρυθμιστική παρέμβαση, πολλώ δε μάλλον στην Ελλάδα, που η εν λόγω αγορά δεν έχει ωριμάσει ακόμη. Περαιτέρω, δεδομένου ότι οι εκδιδόμενοι τυπικοί νόμοι δεν μπορούν, από τη φύση τους, να προβλέψουν λεπτομέρειες και να ρυθμίσουν τεχνικά ζητήματα, κρίθηκε αναγκαία η κανονιστική αρμοδιότητα, για να διασφαλιστεί ότι η ενεργειακή νομοθεσία προσαρμόζεται με ευελιξία και ταχύτητα στις συνεχώς και ταχέως μεταβαλλόμενες εκάστοτε συνθήκες. Τέλος, η περιπλοκότητα των ενεργειακών ζητημάτων καθιστά αναγκαία τη θέσπισή

⁴⁴² Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 3.

⁴⁴³ Για τη συνολική παρουσίαση των αρμοδιοτήτων της ΡΑΕ, υπό το ισχύον καθεστώς του ν. 4001/2011 βλ. εισαγωγή των Εκθέσεων Πεπραγμένων της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας για τα έτη 2012 (σελ. 3-8), 2013 (σελ. 3-8), 2014 (σελ. 4-9), 2015 (σελ. 15-19) και 2016 (σελ. 40-45).

τους από ρυθμιστικά όργανα, που διαθέτουν τις απαιτούμενες προς τούτο ειδικές τεχνικές και νομικές γνώσεις, καθώς και την κατάλληλη εμπειρία»⁴⁴⁴.

Στα πλαίσια αυτά και υπό το πρίσμα του άρθρου 43 παρ. 2 του Συντάγματος⁴⁴⁵ προβλέφθηκε με το άρθρο 30 του ν.4001/2011 ότι όπου απαιτείται η έκδοση Προεδρικών διαταγμάτων για την ρύθμιση θεμάτων που εμπíπτουν στις αρμοδιότητες της ΡΑΕ, η ΡΑΕ προβαίνει σε κάθε αναγκαία ενέργεια για την έκδοση αυτών και καταθέτει προς τους καθ' ύλην αρμόδιους Υπουργούς τις απόψεις της επί των σχεδίων των εν λόγω διαταγμάτων. Σε αντίθετη περίπτωση, και εφόσον πρόκειται για ζήτημα για τη ρύθμιση του οποίου η ΡΑΕ στερείται ειδικής νομοθετικής εξουσιοδότησης, δύναται να αναφέρεται προς τη Βουλή των Ελλήνων και τον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό προτείνοντας νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικά με την προώθηση και επίλυση θεμάτων που ανάγονται στην εκπλήρωση της αποστολής της. Ο Πρόεδρος της Βουλής διαβιβάζει τις σχετικές προτάσεις στη Μόνιμη Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής των Ελλήνων, η οποία μπορεί να διατυπώνει εγγράφως προς τον Πρόεδρο της Βουλής τις απόψεις της επί των ανωτέρω αναφορών.

Με την παρ. 3 του άρθρου 30 παρέχεται εξουσιοδότηση στην ΡΑΕ για την έκδοση των προβλεπόμενων από το νόμο 4001/2011 Κανονισμών και Κωδίκων, ύστερα από γνώμη του αρμόδιου Διαχειριστή. Με τους Κώδικες ρυθμίζονται οι σχέσεις τόσο μεταξύ των διαχειριστών των ενεργειακών υποδομών και των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται στις επιμέρους ενεργειακές αγορές, όσο και μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών και των πελατών τους. Από την άλλη πλευρά, οι Κανονισμοί μπορεί να εξειδικεύουν τα νομοθετικά κριτήρια για τη ρύθμιση διαδικαστικών ζητημάτων, όπως είναι η αδειοδότηση των ενεργειακών επιχειρήσεων ή να εξειδικεύουν τεχνικά θέματα ή τέλος να θέτουν τις αναγκαίες λεπτομέρειες για την εύρυθμη λειτουργία των ενεργειακών συστημάτων.

Σε σχέση με την αγορά φυσικού αερίου, η ΡΑΕ με απόφασή της:

α) εκδίδει τον Κώδικα Διαχείρισης ΕΣΦΑ (άρθρο 69 του ν. 4001/2011), μετά από εισήγηση του ΔΕΣΦΑ, σύμφωνα με τον οποίο ρυθμίζεται η διαχείριση, συντήρηση και ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου, κυρίως δε

⁴⁴⁴ Βλ. και Πανάγο Θ., Θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, σπ, σελ. 48-49 και 222.

⁴⁴⁵ βλ και Γ.Ι. Δελλής, Κοινή ωφέλεια και Αγορά, Β' τόμος σελ 87 επόμενα, όπου διατυπώνεται η άποψη ότι υφιστάμενο συνταγματικό καθεστώς δεν συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της δημόσιας ρύθμισης διότι καθιστά ατροφική την κανονιστική της διάσταση.

η σχέση μεταξύ του αρμόδιου Διαχειριστή του ΕΣΦΑ και των χρηστών αυτού, ενδεικτικά για τις τεχνικές λεπτομέρειες και τις λειτουργικές προδιαγραφές πρόσβασης στο σύστημα, για τη δέσμευση, αποδέσμευση και εκχώρηση δυναμικότητας στο σύστημα του ΕΣΦΑ, για τον τρόπο διενέργειας των μετρήσεων, για τη διαδικασία παράδοσης, παραλαβής και κατανομής των ποσοτήτων φυσικού αερίου στους χρήστες του συστήματος,

β) εγκρίνει τον Κανονισμό Μετρήσεων (άρθρο 69 παρ. 3 του ν. 4001/2011), ο οποίος καταρτίζεται από το ΔΕΣΦΑ, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ και περιλαμβάνει τους κανόνες, τις διαδικασίες και κάθε άλλη λεπτομέρεια για τη μέτρηση φυσικού αερίου

γ) εκδίδει τον Κανονισμό Μητρώου Χρηστών ΕΣΦΑ (άρθρο 72 του ν. 4001/2011), που ρυθμίζει κάθε τεχνικό θέμα σχετικά με τη δομή του Μητρώου, τις εγγυήσεις οικονομικής φερεγγυότητας και τεχνικής επάρκειας που πρέπει να παρέχονται για την εγγραφή σε αυτό, όπου απαιτείται, τη διαγραφή από το Μητρώο, την πρόσβαση σε αυτό, καθώς και κάθε σχετική λεπτομέρεια

δ) εκδίδει τον Κανονισμό Τιμολόγησης ΕΣΦΑ (άρθρο 88 του ν. 4001/2011), κατόπιν εισήγησης του κατά περίπτωση αρμόδιου διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς ή Δικτύου Διανομής Φυσικού Αερίου, με τον οποίο ρυθμίζεται η μεθοδολογία καθορισμού τιμολογίων για την χρέωση κάθε βασικής δραστηριότητας.

ε) θεσπίζει τον Κώδικα Διαχείρισης ΑΣΦΑ (άρθρο 79 του ν. 4001/2011)

στ) θεσπίζει Κώδικα Διαχείρισης Δικτύου Διανομής, σύμφωνα με τον οποίο διενεργείται η διαχείριση, η συντήρηση και η ανάπτυξη του δικτύου (άρθρο 80 παρ. 8 ν. 4001/2011)

ζ) εγκρίνει τον Κανονισμό Μετρήσεων, που καταρτίζει ο Διαχειριστής Δικτύου Διανομής (άρθρο 80 παρ. 9 ν. 4001/2011).

Τέλος με την παρ. 4 του ίδιου ως άνω άρθρου προστίθεται η αρμοδιότητα εκπόνησης κειμένων soft law (Ανακοινώσεις) εκ μέρους της ΡΑΕ, τα οποία έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα χρήσιμα για την ευέλικτη και αποτελεσματική άσκηση του ρυθμιστικού έργου.

3.2 Η γνωμοδοτική αρμοδιότητα της ΡΑΕ

Η ενίσχυση της ΡΑΕ με μεγάλο αριθμό αποφασιστικών και κανονιστικών αρμοδιοτήτων επέφερε τη μείωση της έκτασης της γνωμοδοτικής της αρμοδιότητας. Κατά βάση, η ΡΑΕ γνωμοδοτεί στον αρμόδιο υπουργό για την έκδοση ορισμένων κανονιστικών πράξεων, καθώς και για της έκδοση υπουργικών αποφάσεων, τεχνοκρατικού χαρακτήρα.

Σε σχέση με την αγορά φυσικού αερίου, η ΡΑΕ γνωμοδοτεί κυρίως για την εφαρμογή των ευφύων συστημάτων μέτρησης, καθώς και για την έκδοση του Κανονισμού Αδειών στον τομέα του φυσικού αερίου (άρθρο 90 του ν. 4001/2011)⁴⁴⁶.

Περαιτέρω, η ΡΑΕ γνωμοδοτεί:

(α) και για την έκδοση του Κώδικα Προμήθειας σε επιλέγοντες πελάτες, ο οποίος εκδίδεται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (άρθρο 85 του ν. 4001/2011).

(β) για την επιβολή στους κατόχους αδειών πρόσθετων υποχρεώσεων, εφόσον συντρέχουν ειδικές συνθήκες και έκτακτες περιστάσεις που ανάγονται, ιδίως στην εθνική άμυνα και δημόσια ασφάλεια, καθώς και σε ακραία καιρικά φαινόμενα ή άλλες αντίξοες κλιματολογικές συνθήκες. Οι εν λόγω υποχρεώσεις επιβάλλονται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (άρθρο 90 παρ. 4 του ν.4001/2011).

(γ) για την επιβολή στους κατόχους αδειών υποχρεώσεων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. Οι εν λόγω υποχρεώσεις επιβάλλονται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (άρθρο 90 παρ. 3 του ν.4001/2011).

3.3 Οι αποφασιστικές αρμοδιότητες της ΡΑΕ

3.3.1 Χορήγηση αδειών

Η διαδικασία αδειοδότησης για την άσκηση δραστηριότητας των επιχειρήσεων στον τομέα της αγοράς ενέργειας θεωρήθηκε αναγκαία και

⁴⁴⁶ Πρβλ. και Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 50.

σκόπιμη, προκειμένου να διασφαλιστεί η δίκαιη, αμερόληπτη και με κανόνες ελεύθερης αγοράς άσκηση των σχετικών δραστηριοτήτων, μονοπωλιακών και ανταγωνιστικών. Η χορήγηση της άδειας προϋποθέτει ότι πληρούνται στο πρόσωπο του ενδιαφερομένου οι προϋποθέσεις, που κάθε φορά προβλέπονται στο νόμο, υπό τη μορφή κριτηρίων. Τα προβλεπόμενα κριτήρια θα αφορούν τόσο την επιχειρηματική (υποκειμενική) δυνατότητα του φορέα να λειτουργήσει εντός της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας- οικονομική και τεχνική- όσο και την προστασία του κοινωνικού συνόλου (τήρηση τεχνικών προδιαγραφών, προστασία περιβάλλοντος, ασφάλεια και προστασία δικτύων).⁴⁴⁷

Υπό την επιρροή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας τρίτης γενιάς, κατέστη αναγκαία μία συνολική αναθεώρηση των νομοθετικών κανόνων, σχετικά με το καθεστώς αδειοδότησης των επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, οι οποίες στο παρελθόν χορηγούνταν από τον αρμόδιο Υπουργό. Ακολούθως με το ν. 4001/2011 εισάγονται νέες διατάξεις, με τις οποίες μεταρρυθμίζεται σημαντικά το νομικό πλαίσιο των αδειών στον ενεργειακό τομέα, προς εναρμόνιση με την ως άνω νομοθεσία.

Ειδικότερα, με το άρθρο 13 του ν. 4001/2011 απονέμεται αποφασιστική και όχι απλώς γνωμοδοτική, όπως με το προηγούμενο καθεστώς, αρμοδιότητα στη ΡΑΕ να χορηγεί, να τροποποιεί και να ανακαλεί το σύνολο των αδειών, για την άσκηση των ενεργειακών δραστηριοτήτων στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου⁴⁴⁸. Συνακόλουθα, η ΡΑΕ είναι αποκλειστικώς αρμόδια για τη χορήγηση, την τροποποίηση και την ανάκληση του συνόλου των αδειών άσκησης των δραστηριοτήτων φυσικού αερίου σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 4001/2011 και ειδικότερες διατάξεις του κεφαλαίου Γ του ν.4001/2011, υπό την προϋπόθεση της τήρησης των αρχών της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης. Στα πλαίσια αυτά προβλέπονται οι ακόλουθες άδειες: α) Άδεια Ανεξάρτητου Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΑΣΦΑ), β) Άδεια Διαχείρισης ΑΣΦΑ, γ) Άδεια Διανομής Φυσικού Αερίου, δ) Άδεια Διαχείρισης Δικτύου Διανομής ε) Άδεια προμήθειας φυσικού αερίου. Η διαδικασία χορήγησης,

⁴⁴⁷ Πανάγος Θ., Το ζήτημα της αυτοδίκαιης μεταβίβασης των διοικητικών αδειών στις περιπτώσεις συγχώνευσης και διάσπασης ανωνύμων εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, *Ενέργεια & Δίκαιο*, 9/2008, σελ. 51-52.

⁴⁴⁸ Σε γενικές γραμμές η αποφασιστική αρμοδιότητα της ΡΑΕ συνίσταται στην έκδοση εκτελεστών πράξεων, οι οποίες καταρχάς ανήκουν στην κατηγορία των ατομικών διοικητικών, όπως εν προκειμένω συμβαίνει με τις διοικητικές άδειες.

τροποποίησης και ανάκλησης των εν λόγω αδειών καθορίζονται με τον Κανονισμό Αδειών που εκδίδεται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 90 του ν.4001/2011.

Κατά την αξιολόγηση των σχετικών αιτημάτων η ΡΑΕ συνεκτιμά συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία εξειδικεύονται στον Κανονισμό Αδειών και αφορούν, ιδίως, την ασφάλεια και προστασία των Συστημάτων Φυσικού Αερίου, καθώς και των εγκαταστάσεων και του συνδεδεμένου εξοπλισμού, τα ιδιαίτερα τεχνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του αιτούντος και ιδίως τη φερεγγυότητα του, την προστασία των καταναλωτών με σκοπό την παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου και την επίτευξη των βέλτιστων τιμών, την προστασία του περιβάλλοντος και του κλίματος από τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων φυσικού αερίου και η διασφάλιση της ενεργειακής απόδοσης καθώς και τη διασφάλιση και ενίσχυση του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά. Περαιτέρω κατά την χορήγηση των αδειών, η ΡΑΕ προβαίνει σε κάθε αναγκαία ενέργεια, προκειμένου αυτές να συνάδουν με τις προβλέψεις του Μακροχρόνιου Ενεργειακού Σχεδιασμού της χώρας, καθώς και με τυχόν περιορισμούς, που περιλαμβάνονται σε αυτόν ή σε δεσμευτικό κείμενο, που υποβάλλει η Ελληνική Δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή σε Διεθνείς Οργανισμούς.

Σε περίπτωση που η ΡΑΕ απορρίψει την αίτηση για χορήγηση άδειας, οφείλει να διασφαλίσει ότι: α) οι λόγοι της απόρριψης είναι αντικειμενικοί και αμερόληπτοι, β) οι λόγοι αυτοί θα καταστούν γνωστοί στον αιτούντα, έτσι ώστε να έχει τη δυνατότητα να προσφύγει κατά της ανωτέρω απόφασης της Αρχής. Οφείλει επίσης να γνωστοποιήσει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τους λόγους της ως άνω απόρριψης.

Μετά τη χορήγηση των ως άνω αδειών η ΡΑΕ παρακολουθεί και ελέγχει τον τρόπο άσκησης των δικαιωμάτων, που απορρέουν από τις χορηγούμενες άδειες, καθώς και την τήρηση των υποχρεώσεων, που επιβάλλονται στους κατόχους των αδειών αυτών.

Η θέσπιση διαδικασίας αδειοδότησης για τις ανταγωνιστικές ενεργειακές δραστηριότητες, όπως πχ για την προμήθεια, εισάγει μια μορφή διοικητικού ελέγχου, η οποία διασφαλίζει ότι

α) εξυπηρετείται ο στόχος της απελευθέρωσης, με τη συμμετοχή περισσότερων επιχειρήσεων στην αγορά, γεγονός που περαιτέρω αποτελεί

προϋπόθεση για την πρακτική απόλαυση του δικαιώματος επιλογής προμηθευτή,

β) οι εισερχόμενοι στην αγορά πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια τεχνικής επάρκειας, οικονομικής φερεγγυότητας και αποτελεσματικής άσκησης των καθηκόντων τους, με αποτέλεσμα να διασφαλίζεται υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών, όπως ακριβώς επιβάλλεται από την ίδια τη φύση των ενεργειακών αγαθών ως ζωτικής και πρωταρχικής σημασίας και

γ) ικανοποιείται το δημόσιο συμφέρον.

Οι άδειες, που προβλέπονται για τις μονοπωλιακές δραστηριότητες, όπως η άδεια διαχείρισης των συστημάτων μεταφοράς και διανομής δικαιολογούνται από προφανείς λόγους δημοσίου συμφέροντος, λόγω της ιδιαίτερης σημασίας, που έχουν τα ως άνω μονοπωλιακά τμήματα για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς ενέργειας, καθώς πρέπει να διασφαλιστεί η επί ίσοις πρόσβαση σε αυτά όλων όσων επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στο ανταγωνιστικό κομμάτι της αγοράς, π.χ. στην προμήθεια, για να επιτευχθεί ένας εκ των βασικών στόχων της απελευθέρωσης, ήτοι ο πλουραλισμός παρόχων υπηρεσιών ⁴⁴⁹.

Ενόψει των ανωτέρω, καθίσταται αντιληπτή η σημασία της άσκησης της εν λόγω αρμοδιότητας από τη ΡΑΕ.

3.3.2 Έγκριση των τιμολογίων μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων

«Το σύστημα της ρυθμιζόμενης πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς και διανομής μέσω δημοσιευμένων και εκ των προτέρων εγκεκριμένων τιμολογίων από την εθνική ρυθμιστική αρχή επιλύει το ζήτημα του προσδιορισμού των όρων και του αντιτίμου πρόσβασης και διασφαλίζει απλοποίηση και αυξημένη διαφάνεια των διαδικασιών πρόσβασης στο δίκτυο. Περαιτέρω, αποβλέπει στην πραγμάτωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, με την ενιαία εφαρμογή των τιμολογίων σε όλους τους χρήστες του δικτύου. Επιπλέον, με το ως άνω σύστημα τιμολόγησης δεν παρεμποδίζεται ο ανταγωνισμός και δεν αποθαρρύνονται νέοι χρήστες να εισέλθουν στην αγορά, αφού η πρόσβαση

⁴⁴⁹ Ηλιάδου Αικ., Η διεύθυνση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση των αγορών δικτύου, σπ, σελ. 137 και 141.

παρέχεται σε όποιον τη ζητήσει με τους όρους και τις προϋποθέσεις του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου»⁴⁵⁰. Ως εκ τούτου, προωθείται η ισορροπία μεταξύ ανταγωνιστικών και μονοπωλιακών δραστηριοτήτων, με αποτέλεσμα να ευνοούνται οι συνθήκες για την ανάπτυξη ανταγωνισμού⁴⁵¹.

Η ευρωπαϊκή επιταγή περί λήψης μέτρων, με σκοπό να διασφαλιστούν τιμολόγια διαφανή και άνευ διακρίσεων για την απρόσκοπτη πρόσβαση στα δίκτυα οδήγησε σε πλήρη μετασχηματισμό του νομικού πλαισίου, αναφορικά με τον καθορισμό των τιμολογίων μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων⁴⁵². Έτσι λοιπόν, στο πλαίσιο της προληπτικής (ex ante) ρύθμισης της πρόσβασης στα δίκτυα⁴⁵³, το άρθρο 15 του ν. 4001/2011 προβλέπει ότι έξι μήνες πριν την έναρξη ισχύος των τιμολογίων πρόσβασης, η ΡΑΕ αποφασίζει την μεθοδολογία για τον υπολογισμό των τιμολογίων μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων, ώστε τα τιμολόγια αυτά να μην εισάγουν διακρίσεις και να αντανakλούν το κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών, προκειμένου να βελτιώνεται η αποδοτικότητα των υποδομών, καθώς και να προωθείται η ανάπτυξη της αγοράς ενέργειας και η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού. Κατά την άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας η ΡΑΕ λαμβάνει υπόψη της την ανάγκη για τη θέσπιση βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων κινήτρων για τους Διαχειριστές των Συστημάτων Μεταφοράς και τους Διαχειριστές των Δικτύων Διανομής

Σύμφωνα με τις ειδικότερες ρυθμίσεις του άρθρου 88 του ν.4001/2011, κατά τη ρύθμιση της μεθοδολογίας τιμολόγησης για κάθε βασική δραστηριότητα φυσικού αερίου, επιδιώκεται:

(α) η σταθερότητα των τιμών προς όφελος των Χρηστών.

(β) η εύλογη απόδοση των απασχολούμενων, από τον Διαχειριστή του Συστήματος ή του Δικτύου Φυσικού Αερίου, κεφαλαίων.

(γ) Η παροχή υπηρεσιών, περιλαμβανόμενων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, κατά τον πλέον αξιόπιστο, οικονομικό και φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο.

⁴⁵⁰ *Μαρίνος Θ.*, Η νέα Οδηγία Επιτάχυνσης 2003/54 για την πλήρη απελευθέρωση των εθνικών αγορών ενέργειας, οπ, σελ. 20-21. Επίσης, βλ. *Σταμάτη Μ.*, Το δικαίωμα πρόσβασης τρίτων στο σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου, οπ, σελ. 64-65.

⁴⁵¹ *Ηλίαδου Αικ.*, Ρύθμιση αγορών ενέργειας, οπ, σελ. 47.

⁴⁵² Σχετικώς και η αιτιολογική έκθεση του ν. 4001/2011, σελ. 10.

⁴⁵³ Βλ. *Σταμάτη Μ.*, Το δικαίωμα πρόσβασης τρίτων στο σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου, *Ενέργεια & Δίκαιο*, τ. 12/2009, σελ. 69.

(δ) Η κάλυψη των δαπανών του Διαχειριστή Συστήματος ή Διανομής Φυσικού Αερίου για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων κοινής ωφέλειας που του έχουν επιβληθεί.

(ε) Η ενίσχυση του ελεύθερου ανταγωνισμού στην αγορά Φυσικού Αερίου.

(στ) Η τήρηση της αρχής της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και της αμεροληψίας.

(ζ) Η παροχή βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων κινήτρων για την αποδοτική λειτουργία, το συνετό προγραμματισμό και την ανάπτυξη της υποδομής που απαιτείται για την άσκηση της Βασικής Δραστηριότητας, την ενίσχυση της ασφάλειας εφοδιασμού και την υποστήριξη ερευνητικών δραστηριοτήτων των διαχειριστών που σχετίζονται με τις αρμοδιότητές τους.

(η) Η συνεκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της εκάστοτε αγοράς, όπως η τυχόν διαφοροποίηση κόστους που οφείλεται στην τοπολογία του Συστήματος ή του Δικτύου.

(θ) Η παροχή κινήτρων για χρεώσεις που αφορούν νέους καταναλωτές και εγκατάσταση έξυπνων συστημάτων μέτρησης.

(ι) Η πραγματοποίηση νέων επενδύσεων σε Συστήματα ή Δίκτυο Διανομής Φυσικού Αερίου για την ασφαλή τροφοδοσία, τη βιωσιμότητά τους και την εξυπηρέτηση της αναμενόμενης μελλοντικής ζήτησης.

(ια) Για την τιμολόγηση της Δραστηριότητας της Διανομής η κάλυψη του κόστους του ανταλλάγματος που καταβάλλεται από τον Διαχειριστή του Δικτύου Διανομής στον κύριο αυτού για την παραχώρηση της χρήσης, διαχείρισης και εκμετάλλευσης του Δικτύου.

Συναφώς η ΡΑΕ εγκρίνει τα τιμολόγια με βάση τα οποία ο Διαχειριστής Δικτύου Διανομής εισπράττει οποιοδήποτε αντάλλαγμα για κάθε Βασική Δραστηριότητα. Τα εν λόγω τιμολόγια καταρτίζονται από τον Διαχειριστή σύμφωνα με την μεθοδολογία που καταρτίζεται στον Κανονισμό Τιμολόγησης, υποβάλλονται προς έγκριση στην ΡΑΕ, η οποία και οφείλει να αποφασίσει επ'αυτών εντός τριών (3) μηνών από το χρόνο υποβολής τους και ισχύουν από την δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ομοίως η ΡΑΕ, εγκρίνει τα τιμολόγια με βάση τα οποία ο κάθε Διαχειριστής Συστήματος Φυσικού Αερίου εισπράττει οποιοδήποτε αντάλλαγμα για κάθε Βασική Δραστηριότητα, με εξαίρεση τους Διαχειριστές ΑΣΦΑ στους

οποίους χορηγείται απαλλαγή. Τα εν λόγω τιμολόγια καταρτίζονται από τον εκάστοτε Διαχειριστή σύμφωνα με τη μεθοδολογία που προσδιορίζεται στον Κανονισμό Τιμολόγησης, υποβάλλονται προς έγκριση στη ΡΑΕ και ισχύουν το αργότερο από τα δύο κατωτέρω χρονικά σημεία: (α) είτε από το τρίτο μήνα μετά το μήνα δημοσίευσης της ανωτέρω απόφασης της ΡΑΕ στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, (β) είτε από τον έβδομο μήνα μετά το μήνα δημοσίευσης του Κανονισμού Τιμολόγησης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Σε κάθε περίπτωση η ΡΑΕ διατηρεί το δικαίωμα να ζητήσει με ειδικά αιτιολογημένη γνώμη από τους αρμόδιους Διαχειριστές να τροποποιήσουν τα ως άνω Τιμολόγια, εφόσον κρίνει ότι δεν διασφαλίζεται η αναλογική και αμερόληπτη τιμολόγηση της χρήσης των Συστημάτων ή Δικτύων Διανομής. Ενώ, σε περίπτωση καθυστέρησης στον καθορισμό των τιμολογίων μεταφοράς και διανομής ενέργειας, η ΡΑΕ δύναται να καθορίζει, με απόφαση της, προσωρινά τιμολόγια ή μεθοδολογίες υπολογισμού αυτών και να αποφασίζει τα κατάλληλα αντισταθμιστικά μέτρα, εάν τα τελικά τιμολόγια ή οι μεθοδολογίες υπολογισμού τους αποκλίνουν από τα αντίστοιχα προσωρινά.

3.3.3 Έγκριση των ρυθμιζόμενων τιμολογίων προμήθειας

Η ΡΑΕ εγκρίνει τα ρυθμιζόμενα τιμολόγια προμήθειας φυσικού αερίου από τις ΕΠΑ σε μη επιλέγοντες πελάτες, τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 87 του ν. 4001/2011, απαιτείται να:

(α) πληρούν τις αρχές της απλότητας και διαφάνειας της πληροφόρησης σχετικά με τις εφαρμοζόμενες χρεώσεις και τις προσφερόμενες υπηρεσίες, τη μη διακριτική μεταχείριση μεταξύ των μη Επιλεγόντων Πελατών και των Επιλεγόντων Πελατών που παρουσιάζουν ανάλογα χαρακτηριστικά κατανάλωσης,

(β) εξασφαλίζουν την ανάκτηση του πραγματικού κόστους της προσφερόμενης υπηρεσίας και

(γ) αντανακλούν το πραγματικό κόστος Προμήθειας, επιπλέον των τυχόν ρυθμιζόμενων χρεώσεων που μετακυλίνουν στους Πελάτες για τη χρήση των Δικτύων και των διασυνδεδεμένων συστημάτων φυσικού αερίου, το κόστος της δραστηριότητας εμπορίας και διαχείρισης των Πελατών και το εύλογο κέρδος των ΕΠΑ,

(δ) μην δημιουργούν διακρίσεις μεταξύ μη Επιλεγόντων Πελατών της ίδιας κατηγορίας και με ανάλογα χαρακτηριστικά κατανάλωσης,

(ε) δεν επιφέρουν σταυροειδείς επιδοτήσεις μεταξύ των διάφορων κατηγοριών Επιλεγόντων και μη Επιλεγόντων Πελατών,

(στ) εφόσον επήλθε ο λογιστικός και νομικός διαχωρισμός των δραστηριοτήτων Διανομής κατά τις διατάξεις του άρθρου 80Α, εμφανίζουν ως διακριτές χρεώσεις την παροχή των υπηρεσιών διανομής και μεταφοράς.

Περαιτέρω, για τη θέσπιση των ρυθμιζόμενων τιμολογίων λαμβάνονται υπόψη:

(i) το συνολικό απολογιστικό κόστος των ΕΠΑ κατά το αμέσως προηγούμενο έτος,

(ii) ο προϋπολογισμός του κόστους για το τρέχον έτος,

(iii) το ποσοστό της εύλογης απόδοσης για την δραστηριότητα των ΕΠΑ.

3.3.4 Καθορισμός ανώτατου περιθωρίου κέρδους Προμηθευτών

Με απόφαση της ΡΑΕ είναι δυνατόν να καθοριστεί ανώτατο περιθώριο κέρδους των Προμηθευτών για όλες ή ορισμένες κατηγορίες Πελατών, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η διαμόρφωση τιμών του φυσικού αερίου σε επίπεδα που δεν δικαιολογούνται, σύμφωνα με τους κανόνες του υγιούς ανταγωνισμού και τις ειδικές συνθήκες της διεθνούς και εγχώριας αγοράς. Η ισχύς της ανωτέρω απόφασης διαρκεί για όσο χρόνο επιβάλλεται από τις συνθήκες και πάντως για διάστημα που δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες. Μετά τη λήξη της ισχύος της ανωτέρω απόφασης η ΡΑΕ μπορεί να παρατείνει την ισχύ αυτής για ίσο χρονικό διάστημα, μετά από επανεξέταση των συνθηκών και εφόσον κρίνεται αναγκαίο.

Για τον καθορισμό ανώτατου περιθωρίου κέρδους, λαμβάνονται υπόψη οι παράγοντες που επηρεάζουν τις τιμές πώλησης φυσικού αερίου, όπως η μεσοσταθμική τιμή προμήθειας Φυσικού Αερίου στα σημεία εισόδου Συστήματος Φυσικού Αερίου, που διαμορφώνεται βάσει των συμβάσεων προμήθειας τις οποίες έχουν συνάψει οι Προμηθευτές, το κόστος χρήσης του Συστήματος Φυσικού Αερίου καθώς και του Δικτύου Διανομής, τα οποία χρησιμοποιούνται» για την παράδοση του Φυσικού Αερίου στις επί μέρους κατηγορίες καταναλωτών και η φορολογική επιβάρυνση του Φυσικού Αερίου

3.3.5 Πιστοποίηση Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς

«Η διαδικασία της πιστοποίησης συνιστά ουσιώδες στοιχείο του διαχωρισμού, αφού θέτει τον ενδιαφερόμενο για τη θέση του Διαχειριστή υπό διπλό έλεγχο τόσο της εθνικής ρυθμιστικής αρχής, όσο και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ώστε να εξακριβωθεί ότι ικανοποιούνται όλες οι απαιτήσεις της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, ιδίως σε σχέση με την ικανότητα του Διαχειριστή να εκπληρώσει τα καθήκοντά του και με τις εγγυήσεις ανεξαρτησίας από συμφέροντα παραγωγής και προμήθειας. Εξάλλου, πέραν της αρχικής, η πιστοποίηση καθίσταται και μία μόνιμη διαδικασία, με την έννοια ότι ο ρυθμιστής ελέγχει ότι ο διαχειριστής εξακολουθεί να πληροί τα ανωτέρω κριτήρια και κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του»⁴⁵⁴.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της κατά το άρθρο 19 του ν. 4001/2011, η ΡΑΕ αποφασίζει για την πιστοποίηση επιχειρήσεων φυσικού αερίου, σύμφωνα με τα κριτήρια και τη διαδικασία του άρθρου 64 και στην περίπτωση αιτημάτων που υποβάλλονται από νομικά πρόσωπα τα οποία προέρχονται από χώρα που δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με τα κριτήρια και τη διαδικασία του άρθρου 65, προκειμένου οι επιχειρήσεις αυτές να οριστούν ως Διαχειριστές Συστήματος Μεταφοράς.

Περαιτέρω η ΡΑΕ παρακολουθεί την εκ μέρους των Διαχειριστών αυτών διαρκή συμμόρφωση τους προς τα εν λόγω κριτήρια, τηρώντας την εμπιστευτικότητα των εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών, ενώ δύναται να ζητεί οποιαδήποτε πληροφορία και στοιχείο από τους Διαχειριστές των Συστημάτων Μεταφοράς και τις επιχειρήσεις που ασκούν οποιαδήποτε από τις δραστηριότητες παραγωγής ή προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.

Εξάλλου, προβλέπεται και η δυνατότητα της Αρχής να εκκινεί οποτεδήποτε διαδικασία ελέγχου για την πλήρωση των κριτηρίων πιστοποίησης, ακόμη και με δική της πρωτοβουλία. Ειδικότερα η ΡΑΕ δύναται

⁴⁵⁴ Γ. Κουτζούκου-Μ. Ασλάνογλου-Α. Τροκούδη, Η εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας: Από την πρώτη στην τρίτη ενεργειακή δέσμη και ο ρόλος του ρυθμιστή και του διαχειριστή σε *Φαραντούρη Ν. (Επιμ.)*, Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, ό.π., σελ. 52.

να εκκινεί οποτεδήποτε διαδικασία ελέγχου της πλήρωσης των κριτηρίων πιστοποίησης και ιδίως:

(α) Ύστερα από γνωστοποίηση του Διαχειριστή του Συστήματος Μεταφοράς σχεδιαζόμενης συναλλαγής, που, ενδεχομένως, να καθιστά αναγκαία την επανεκτίμηση της πλήρωσης των κριτηρίων, που παρατίθενται, στο Κεφάλαιο Β` του Τρίτου Μέρους του ν.4001/2011.

(β) Με δική της πρωτοβουλία, όταν περιέλθει σε γνώση της, ότι σχεδιαζόμενη αλλαγή στον Έλεγχο ή στον τρόπο λήψης αποφάσεων των Κυρίων ή των Διαχειριστών των Συστημάτων Μεταφοράς ενδέχεται να καταλήξει σε παράβαση των άρθρων 62 για το Φυσικό Αέριο

(γ) Όταν διαπιστώνει, ότι έχει ήδη συντελεστεί παράβαση του άρθρου 62 για το Φυσικό Αέριο

(δ) Ύστερα από αιτιολογημένη αίτηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

3.3.6 Οι Θεσμοί του εποπτικού συμβουλίου και του υπευθύνου συμμόρφωσης

Με το άρθρο 20 του ν. 4001/2011 προβλέπεται ότι η τοποθέτηση ή η απομάκρυνση του Υπευθύνου Συμμόρφωσης Ανεξαρτήτων Διαχειριστών Μεταφοράς, καθώς και οι όροι της σχετικής εντολής, που αυτοί λαμβάνουν από το Εποπτικό Συμβούλιο του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς, υπάγονται σε προηγούμενη έγκριση της ΡΑΕ. Επιπλέον, η Αρχή δύναται να απορρίψει την τοποθέτηση ή να ζητήσει την απομάκρυνση του Υπεύθυνου Συμμόρφωσης, εφόσον δεν διασφαλίζεται η ανεξαρτησία του εν λόγω προσώπου ως προς τον Ανεξάρτητο Διαχειριστή Μεταφοράς ή δεν διαπιστώνεται η επαγγελματική του επάρκεια σε σχέση με τα ανατιθέμενα νόμιμα καθήκοντά του.

Ακολούθως, στην αγορά φυσικού αερίου η αρμοδιότητα έγκρισης της ΡΑΕ σε σχέση με τον υπεύθυνο συμμόρφωσης και το εποπτικό συμβούλιο του Διαχειριστή του ΕΣΦΑ ασκείται κατά το συνδυασμό των διατάξεων 20, 63Ε και 63Η του ν. 4001/2011. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι η ταυτότητα και οι όροι που διέπουν τη θητεία, τη διάρκεια και τη λήξη της περιόδου απασχόλησης ή ανανέωσης, και οι λόγοι κάθε προτεινόμενης απόφασης τερματισμού της περιόδου απασχόλησης των μελών του Εποπτικού Συμβουλίου,

κοινοποιούνται στη ΡΑΕ εντός δέκα (10) ημερών από το διορισμό, την ανανέωση ή τον τερματισμό της απασχόλησης των μελών του Εποπτικού Συμβουλίου, με επιμέλεια των προσώπων που έχουν δικαίωμα διορισμού ή του ΔΕΣΦΑ ΑΕ. Η ΡΑΕ δύναται να προβάλλει αιτιολογημένες αντιρρήσεις εντός τριών (3) εβδομάδων από την κοινοποίηση των προτεινόμενων μελών, εφόσον δεν πληρούνται συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία εξειδικεύονται στο άρθρο 63 Ε παρ. 4 του ν. 4001/2011. Περαιτέρω, ο υπεύθυνος Συμμόρφωσης του ΔΕΣΦΑ διορίζεται από το Εποπτικό Συμβούλιο, με την επιφύλαξη της έγκρισης της ΡΑΕ. Ενώ, και οι όροι που διέπουν την εντολή ή οι όροι απασχόλησης του Υπευθύνου Συμμόρφωσης, περιλαμβανομένης και της διάρκειας της εντολής του, υπόκεινται στην προηγούμενη έγκριση της ΡΑΕ.

3.3.7 Χορήγηση εξαίρεσης από υποχρεώσεις παροχής πρόσβασης τρίτων

Ως γνωστό, οι υποδομές δικτύων οργανώνονται μονοπωλιακά και δύσκολα πολλαπλασιάζονται, λόγω της απαίτησης υψηλών κεφαλαίων και της μακρόχρονης και οικονομικά επισφαλούς υλοποίησής τους. Οι δικτυακές υποδομές όμως επιτελούν κομβική σημασία για την απελευθέρωση των αγορών ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης και της αγοράς φυσικού αερίου. Για το λόγο αυτό, εφόσον αναλαμβάνονται επενδυτικές πρωτοβουλίες για την κατασκευή νέων ενεργειακών υποδομών, αυτές θα πρέπει να ενθαρρύνονται και να προωθούνται δυναμικά με διάφορες διευκολύνσεις.

Στο πλαίσιο της χορήγησης τέτοιων διευκολύνσεων, η διάταξη του άρθρου 16 του ν. 4001/2011, προβλέπει ότι η ΡΑΕ αποφασίζει σχετικά με τη χορήγηση απαλλαγής για τμήμα ή για το σύνολο της δυναμικότητας Συστήματος φυσικού αερίου και Διασυνδέσεων με Συστήματα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας άλλων χωρών από την υποχρέωση παροχής πρόσβασης σε τρίτους ή την υποχρέωση Ιδιοκτησιακού Διαχωρισμού. Για το σκοπό αυτό, συνεργάζεται με τις Ρυθμιστικές Αρχές άλλων Κρατών – Μελών, τυχόν τρίτου εμπλεκόμενου κράτους, με τον Οργανισμό Συνεργασίας των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, με τα όργανα της Ενεργειακής Κοινότητας και με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Όσον αφορά στα συστήματα φυσικού αερίου, για τη χορήγηση της απαλλαγής από τη ΡΑΕ πρέπει να τηρούνται η διαδικασία και οι προϋποθέσεις του άρθρου 76 του ν, 4001/2011, το οποίο με τη σειρά του παραπέμπει στο άρθρο 36 της Οδηγίας 2009/73/EK. Στα πλαίσια αυτά προβλέπεται η δυνατότητα υποβολής αιτήματος για την απαλλαγή τμήματος ή του συνόλου του ΑΣΦΑ από την υποχρέωση ιδιοκτησιακού διαχωρισμού των άρθρων 61 και 62 ή από την υποχρέωση παροχής πρόσβασης σε τρίτους, είτε με την αίτηση χορήγησης Άδειας ΑΣΦΑ είτε με την αίτηση τροποποίησης της Άδειας αυτής, πάλι κατ' εφαρμογή του άρθρου 36 της ως άνω Οδηγίας.

Το άρθρο 36 της Οδηγίας ορίζει ότι οι κύριες νέες υποδομές φυσικού αερίου, όπως διασυνδέσεις, τερματικοί σταθμοί ΥΦΑ και εγκαταστάσεις αποθήκευσης μπορούν, κατόπιν αίτησης, των επενδυτών προς τις εμπλεκόμενες ρυθμιστικές αρχές να εξαιρούνται για καθορισμένο χρονικό διάστημα από διατάξεις των άρθρων της Οδηγίας 2009/73/EK⁴⁵⁵. Οι χορηγούμενες εξαιρέσεις δικαιολογούνται από τις ασυνήθιστες καταστάσεις κινδύνου ή αβεβαιότητας, που ανακύπτουν κατά την υλοποίηση τέτοιων έργων, μείζονος κλίμακας και σημασίας. Εξυπηρετούν δε την ανάγκη ασφάλειας εφοδιασμού σε νέους αγωγούς, που κατασκευάζονται στο έδαφος της Κοινότητας και μεταφέρουν αέριο από τρίτες χώρες προς την Κοινότητα (πρβλ. και προοίμιο Οδηγίας 2009/73/EK, σημείο 35).

Συνοπτικά, η διαδικασία εξέτασης της αίτησης εξαίρεσης διαμορφώνεται ως εξής:

Σε ένα πρώτο επίπεδο, με την παράγραφο 6 του άρθρου 36 της Οδηγίας, ανατίθεται στη ΡΑΕ η αρμοδιότητα να αποφασίζει τους κανόνες και τους μηχανισμούς για τη διαχείριση και την κατανομή του δυναμικού, πριν από τη χορήγηση της εξαίρεσης. Σύμφωνα με τους κανόνες αυτούς, απαιτείται η πρόσκληση όλων των δυνητικών χρηστών, προκειμένου αυτοί να εκδηλώσουν ενδιαφέρον για μίσθωση δυναμικού, προτού γίνει η κατανομή του δυναμικού στην υποδομή, ακόμη και για δική τους χρήση. Εν προκειμένω, η διενεργούμενη διαδικασία της υποχρεωτικής εκδήλωσης ενδιαφέροντος από όλους τους δυνητικούς χρήστες, πριν γίνει η κατανομή του δυναμικού

⁴⁵⁵ Πρβλ. σχετικώς *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 125-127.

αποδίδεται με τον όρο «Market Test» και εισήχθη για πρώτη φορά ως αναγκαίο προαπαιτούμενο της διαδικασίας αξιολόγησης αίτησης εξαίρεσης στον τομέα του φυσικού αερίου με την Οδηγία 2009/73/EK. Αντίστοιχη υποχρέωση δεν προβλεπόταν στην προϊσχύσασα Οδηγία 2003/55/EK.

Περαιτέρω, στο πλαίσιο άσκησης της αρμοδιότητάς της για τη χορήγηση εξαίρεσης, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 36 της Οδηγίας, η ΡΑΕ εξετάζει τη σωρευτική συνδρομή των ακόλουθων πέντε (5) κριτηρίων:

α) αν η υποδομή συμβάλλει στην ενίσχυση του ανταγωνισμού στην προμήθεια φυσικού αερίου και της ασφάλειας του εφοδιασμού,

β) αν το ύψος του επενδυτικού κινδύνου επιβάλλει να χορηγηθεί η εξαίρεση, για να πραγματοποιηθεί η επένδυση,

γ) αν η υποδομή ανήκει σε πρόσωπο διακριτό, από πλευράς νομικής προσωπικότητας από τους διαχειριστές των συστημάτων, στα δίκτυα των οποίων θα κατασκευασθεί η υποδομή,

δ) αν επιβάλλονται τέλη στους χρήστες της εν λόγω υποδομής,

ε) να μην αποβαίνει η εξαίρεση σε βάρος του ανταγωνισμού ή της αποτελεσματικής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου ή της αποτελεσματικής λειτουργίας του διεπόμενου από ρυθμιστικές διατάξεις συστήματος, με το οποίο συνδέεται η νέα υποδομή. Ασφαλώς και τα αποτελέσματα της προαναφερθείσας διαδικασίας κατανομής δυναμικού (Market Test) λαμβάνονται υπόψη από τις ρυθμιστικές αρχές, κατά την αξιολόγηση της αίτησης εξαίρεσης, σύμφωνα με τα ως άνω κριτήρια του άρθρου 36 παρ. 1 της Οδηγίας.

Στη συνέχεια, η Αρχή εκδίδει την απόφαση εξαίρεσης, την οποία κοινοποιεί αμελλητί στην Επιτροπή, μαζί με όλες τις σχετικές πληροφορίες. Εντός διμήνου από την παραλαβή της ως άνω κοινοποίησης, η Επιτροπή δύναται να εκδώσει απόφαση, με την οποία υποχρεώνει τη ρυθμιστική αρχή να τροποποιήσει ή να ανακαλέσει την απόφαση χορήγησης εξαίρεσης. Σε περίπτωση έκδοσης τροποποιητικής ή ανακλητικής απόφασης της Επιτροπής επί της απόφασης εξαίρεσης, η ρυθμιστική αρχή έχει προθεσμία ενός μηνός να συμμορφωθεί με αυτήν. Στη συνέχεια ενημερώνει σχετικώς την Επιτροπή.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί η παρ. 4 του άρθρου 36 της Οδηγίας, που ορίζει ότι, εάν η κρίσιμη υποδομή βρίσκεται στο έδαφος περισσότερων του ενός κρατών μελών, ο Οργανισμός Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών (ACER)

μπορεί να υποβάλει συμβουλευτική γνώμη στις ρυθμιστικές αρχές των οικείων κρατών μελών, η οποία δύναται να αποτελέσει τη βάση για την απόφασή τους. Πάντως, ο ACER ασκεί τα καθήκοντα, που ανατίθενται στις ρυθμιστικές αρχές, σε σχέση με την εξέταση αίτησης εξαίρεσης εφόσον δεν επιτευχθεί συμφωνία όλων των εμπλεκόμενων εθνικών ρυθμιστικών αρχών. Στο πλαίσιο αυτό, η συνεργασία και κατ' επέκταση η συμφωνία όλων των οικείων ρυθμιστικών αρχών ανάγεται σε ουσιώδες στοιχείο, κατά την εξέταση αιτήσεων εξαίρεσης για τους διεθνείς αγωγούς διασύνδεσης.

3.3.8 Αρμοδιότητα της ΡΑΕ σε σχέση με τα κλειστά δίκτυα διανομής

Με σκοπό τη βέλτιστη αποτελεσματικότητα ενός ολοκληρωμένου ενεργειακού εφοδιασμού, προβλέπεται αρμοδιότητα της ΡΑΕ να αποφασίζει για τον καθορισμό των Κλειστών Δικτύων Διανομής εντός της Ελληνικής Επικράτειας, καθώς και των προσώπων που τα διαχειρίζονται. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται οι αρμοδιότητες, οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των Διαχειριστών Κλειστών Δικτύων Διανομής, οι όροι, οι προϋποθέσεις και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για τη ρύθμιση του τρόπου διαχείρισης των παραπάνω Κλειστών Δικτύων Διανομής.

Περαιτέρω, μετά από αίτηση Διαχειριστή Κλειστού Δικτύου Διανομής, η Αρχή μπορεί να εκδώσει απόφαση εξαίρεσης από την υποχρέωση, σύμφωνα με την οποία τα τιμολόγια σύνδεσης και χρήσης στο Κλειστό Δίκτυο Διανομής που αυτός διαχειρίζεται και οι μεθοδολογίες που διέπουν τον υπολογισμό τους εγκρίνονται από τη ΡΑΕ, πριν από τη θέση τους σε ισχύ. Κάθε χρήστης Κλειστού Δικτύου Διανομής, για το οποίο έχει παρασχεθεί εξαίρεση κατά τα ανωτέρω, δύναται να αιτείται την έγκριση από τη ΡΑΕ των εφαρμοζόμενων, από τον Διαχειριστή του Κλειστού Δικτύου Διανομής, τιμολογίων σύνδεσης και χρήσης ή και της μεθοδολογίας βάσει της οποίας υπολογίζονται αυτά (άρθρο 17 του ν.4001/2011).

3.3.9 Αρμοδιότητα της ΡΑΕ για λήψη ρυθμιστικών μέτρων για την εύρυθμη λειτουργία των ενεργειακών αγορών.

Με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων άλλων Αρχών, που ορίζονται με σχετική διάταξη νόμου, η ΡΑΕ δύναται να επιβάλλει σε επιχειρήσεις που ασκούν Ενεργειακές Δραστηριότητες ρυθμιστικά μέτρα και όρους, με σκοπό τη διασφάλιση της εφαρμογής των διατάξεων της εσωτερικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας, την ύπαρξη συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού και εν γένει την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς. Στο πλαίσιο αυτό, η ΡΑΕ ασκεί τις εξουσίες διεξαγωγής ερευνών που προβλέπονται του άρθρου 28 του ν.4001/2011 και συνεργάζεται ιδίως με την Επιτροπή Ανταγωνισμού και την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, καθώς και άλλες Αρχές που είναι αρμόδιες για την άσκηση εποπτείας στο χρηματοπιστωτικό τομέα. Συναφώς η ΡΑΕ δημοσιεύει ετησίως έκθεση σχετικά με τη συμμόρφωση των τιμών προμήθειας προς τις υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και τις διαβιβάζει στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, όταν κρίνεται σκόπιμο.

3.4 Οι εποπτικές αρμοδιότητες της ΡΑΕ

Στις ρυθμιστικές αρχές ανατίθεται πρωτίστως ο έλεγχος, η παρακολούθηση και η εποπτεία των υπό απελευθέρωση δραστηριοτήτων. Η αρμοδιότητα αυτή συνίσταται στην διαρκή εξέταση του τρόπου άσκησης των επίμαχων δραστηριοτήτων και στην ad hoc παρέμβαση για την εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας. Η ρυθμιστική εποπτεία διασφαλίζει αφενός την νομιμότητα, με την τήρηση των υποχρεώσεων που αφορούν στον τρόπο άσκησης της επίμαχης δραστηριότητας, αφετέρου την αποτελεσματικότητα της άσκησης αυτής, τόσο υπό το πρίσμα της υγιούς λειτουργίας των σχετικών αγορών όσο και από της ικανοποίησης κάλυψης των κοινωνικών αναγκών⁴⁵⁶. Υπό το πρίσμα των νέων ρυθμίσεων και σε αντίθεση με το προηγούμενο καθεστώς η ΡΑΕ ασκεί την εποπτική της αρμοδιότητα εκδίδοντας η ίδια τις αναγκαίες διοικητικές πράξεις.

3.4.1. Παρακολούθηση του ασφαλούς ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας

⁴⁵⁶ Βλ. Γ.Δελλής, Κοινή ωφέλεια και Αγορά, Β΄ Τόμος, σελ 103 επόμενα.

Η διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση της δημόσιας ασφάλειας, η διαφύλαξη της οποίας συνδέεται με την ευημερία των πολιτών. Περαιτέρω, η επαρκής και ασφαλής ενεργειακή τροφοδοσία ανάγεται σε μείζονα διαχρονικό στόχο της ενεργειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς σχετίζεται με την αδιάλειπτη παροχή ενός αγαθού ζωτικής σημασίας, της ενέργειας, προς όλους τους χρήστες και σε προσιτή τιμή. Επιπροσθέτως, ο ενεργειακός εφοδιασμός αποτελεί στοιχείο της αξιοπρεπούς διαβίωσης των πολιτών και ως εκ τούτου, απορρέει ως θεμελιώδης υποχρέωση για το κράτος από το ίδιο το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος⁴⁵⁷.

Υπό το φως των ανωτέρω παρατηρήσεων, γίνεται αντιληπτή η σημασία της ανατεθείσας αρμοδιότητας στη ΡΑΕ, η οποία παρακολουθεί την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, ιδίως σε σχέση με το ισοζύγιο προσφοράς και ζήτησης στην ελληνική αγορά ενέργειας, το επίπεδο της προβλεπόμενης μελλοντικής ζήτησης, το προβλεπόμενο πρόσθετο δυναμικό παραγωγής, μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου, που βρίσκεται υπό προγραμματισμό ή υπό κατασκευή, την ποιότητα και το επίπεδο συντήρησης και αξιοπιστίας των Συστημάτων Μεταφοράς και των Δικτύων Διανομής, την εφαρμογή μέτρων για την κάλυψη της αιχμής ζήτησης, καθώς και τις συνθήκες της αγοράς ενέργειας, σε σχέση με τη δυνατότητα ανάπτυξης νέου παραγωγικού δυναμικού. Για τους σκοπούς αυτούς η ΡΑΕ συντάσσει κάθε δύο (2) έτη και το αργότερο έως το τέλος Ιουλίου για τον τομέα ηλεκτρικής ενέργειας και κάθε ένα έτος (1) και το αργότερο έως το τέλος Ιουλίου για τον τομέα Φυσικού Αερίου, έκθεση στην οποία συνοψίζονται οι παρατηρήσεις από τη παρακολούθηση της ασφάλειας εφοδιασμού, λαμβάνοντας υπόψη τις τακτικές προβλέψεις των Διαχειριστών των Συστημάτων και των Διαχειριστών των Δικτύων Ενέργειας. Η έκθεση αυτή δημοσιοποιείται και κοινοποιείται στον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, τη Βουλή των Ελλήνων και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Επίσης, παρακολουθεί την υλοποίηση των μέτρων διασφάλισης, που λαμβάνονται σε περίπτωση αιφνίδιας κρίσης στην ενεργειακή αγορά.

⁴⁵⁷ Βλ. Βελεγράκη Μ., Συνταγματικές διαστάσεις του δικαίου της ενέργειας, σπ, σελ. 48.

Περαιτέρω, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό Ασφάλειας Εφοδιασμού Φυσικού Αερίου 994/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Οκτωβρίου 2010, τα κράτη μέλη υπέχουν μία σειρά από υποχρεώσεις, οι οποίες αποβλέπουν στη βελτίωση της ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού τους, με πρώτη ύλη το φυσικό αέριο. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη πρέπει να ορίσουν Αρμόδια Αρχή (Competent Authority), υπεύθυνη για την εφαρμογή του ως άνω Κανονισμού. Μάλιστα, προς εκπλήρωση της αποστολής της, η Αρμόδια αυτή Αρχή αναλαμβάνει να εκπονήσει Μελέτη Εκτίμησης Επικινδυνότητας, σχετικά με την ασφάλεια εφοδιασμού του συγκεκριμένου κράτους μέλους με φυσικό αέριο και να καταρτίσει σχέδιο προληπτικής δράσης και σχέδιο έκτακτης ανάγκης. Επίσης, κατά τη δημιουργία των ως άνω σχεδίων και την αντιμετώπιση κρίσεων εφοδιασμού, επιδιώκεται η προώθηση ενισχυμένης περιφερειακής συνεργασίας μεταξύ των εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών.

Με το άρθρο 12 του ν. 4001/2011, η ΡΑΕ ορίστηκε ως η Αρμόδια Αρχή για τη διασφάλιση της εφαρμογής των μέτρων, που θεσπίζονται με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό 994/2010. Υπό την ιδιότητα της αυτή, η ΡΑΕ κατά την κατάρτιση και εφαρμογή του προληπτικού σχεδίου δράσης και του σχεδίου έκτακτης ανάγκης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, δύναται να αναθέτει τη διεκπεραίωση ειδικά οριζόμενων καθηκόντων που σχετίζονται με τα παραπάνω σε τρίτα πρόσωπα. Η ΡΑΕ παρακολουθεί και εποπτεύει την εκτέλεση των ανατιθέμενων καθηκόντων.

Σαφώς, η νέα διάταξη απονέμει στην Αρχή πρωταγωνιστικό ρυθμιστικό ρόλο στο πεδίο της ασφάλειας εφοδιασμού της χώρας με φυσικό αέριο, ενώ υπερέχει σε σχέση με την προϊσχύουσα διάταξη του ν. 3428/2005, που χορηγούσε απλώς στη ΡΑΕ εξουσία να παρακολουθεί την ασφάλεια εφοδιασμού.

3.4.2 Παρακολούθηση και εποπτεία της αγοράς ενέργειας

Η αναβάθμιση της ρυθμιστικής εποπτείας επί των ενεργειακών επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική, προκειμένου να αυξηθούν η εμπιστοσύνη και η ρευστότητα στην αγορά, καθώς και ο αριθμός των συμμετεχόντων σε αυτή, γεγονός που αποτελεί θεμελιώδη στόχο του

εγχειρήματος της απελευθέρωσης των ενεργειακών αγορών. Για το λόγο αυτό, η παρακολούθηση και εποπτεία της αγοράς ενέργειας ανάγεται σε βασική ρυθμιστική αρμοδιότητα της ΡΑΕ, για την άσκηση της οποίας η Αρχή διαθέτει πολλά εργαλεία υλοποίησης. Κατ' αυτό τον τρόπο, όπως εύστοχα επισημαίνεται στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4001/2011 (σελ. 11), κατοχυρώνεται γενικά η αρμοδιότητα άσκησης προληπτικής και κατασταλτικής ρυθμιστικής εποπτείας από τη ΡΑΕ επί των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται, μεταξύ άλλων, και στην αγορά φυσικού αερίου για ζητήματα, σχετικά με τη λειτουργία της εν λόγω αγοράς, από τη σκοπιά της τήρησης των ειδικών κανόνων, που διέπουν την αγορά αυτή, με εξαίρεση τους γενικούς κανόνες ανταγωνισμού (ν. 703/1977, άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ).

Εκτενέστερα, σύμφωνα με το άρθρο 22 του ν. 4001/2011, εντός του πλαισίου των αρμοδιοτήτων της, η Αρχή παρακολουθεί και εποπτεύει τη λειτουργία της εγχώριας αγοράς ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης και της αγοράς φυσικού αερίου, εκπονεί μελέτες, συντάσσει, δημοσιεύει και υποβάλλει εκθέσεις, προβαίνει σε συστάσεις, αποφασίζει ή εισηγείται στα αρμόδια όργανα τη λήψη των αναγκαίων μέτρων, μεταξύ άλλων της έκδοσης κανονιστικών και ατομικών πράξεων, ιδίως για την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού και των ρυθμιστικών υποχρεώσεων, που τίθενται με το ν. 4001/2011, την προστασία των καταναλωτών, την εκπλήρωση υποχρεώσεων παροχής ΥΚΩ, την προστασία του περιβάλλοντος, την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς ενέργειας της Ένωσης.

Περαιτέρω, εξειδικεύεται όλως ενδεικτικά το αντικείμενο της ρυθμιστικής εποπτείας της Αρχής, ώστε αυτό να περιλαμβάνει:

α) το βαθμό και την αποτελεσματικότητα του ανταγωνισμού στην εγχώρια αγορά ενέργειας, τόσο τη χονδρική, όσο και της λιανική,

β) τις τιμές για τους οικιακούς καταναλωτές, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων προπληρωμής το ποσοστό αλλαγής Προμηθευτή, το ποσοστό αλλαγής Προμηθευτή, το ποσοστό διακοπής παροχής, την παροχή υπηρεσιών συντήρησης και τα σχετικά τέλη, καθώς και τα παράπονα των πελατών,

γ) την εμφάνιση στρεβλώσεων ή περιορισμών του ανταγωνισμού και περιοριστικών συμβατικών πρακτικών, όπως ρητρών αποκλειστικότητας που ενδέχεται να εμποδίζουν Πελάτες να συνάπτουν Συμβάσεις ταυτόχρονα με

περισσότερους από έναν Προμηθευτές ή να περιορίζουν τη δυνατότητα επιλογής Προμηθευτή,

δ) τη συμβατότητα των όρων συμβάσεων προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου με δυνατότητα διακοπής, καθώς και των μακροπρόθεσμων συμβάσεων προμήθειας με το εθνικό και το ευρωπαϊκό δίκαιο, καθώς και

ε) την τήρηση των ειδικών ρυθμιστικών υποχρεώσεων από τις επιχειρήσεις φυσικού αερίου, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις και τους όρους των χορηγηθεισών αδειών.

Συναφώς, η Αρχή οφείλει να παρακολουθεί το επίπεδο διαφάνειας, συμπεριλαμβανομένων των τιμών χονδρικής και να διασφαλίζει τη συμμόρφωση των επιχειρήσεων φυσικού αερίου προς τις υποχρεώσεις τους περί διαφάνειας.

Προς εκπλήρωση των ανωτέρω καθηκόντων της, η Αρχή δύναται να εκδίδει οδηγίες και κατευθύνσεις, μη δεσμευτικές για τους τρίτους, σχετικά με ζητήματα, που άπτονται των αρμοδιοτήτων της και τον τρόπο άσκησης αυτών, προκειμένου να εφαρμόζονται ορθά και ομοιόμορφα οι κανόνες του παρόντος νόμου και να ενημερώνονται πληρέστερα οι ενδιαφερόμενοι.

Με το νόμο 4336/2015 αναγνωρίστηκε μια νέα αρμοδιότητα στον εθνικό ρυθμιστικό μας φορέα. Ειδικότερα, η ΡΑΕ παρακολουθεί το διαχωρισμό των λογαριασμών των επιχειρήσεων, που ασκούν ενεργειακές δραστηριότητες γενικά, αλλά και των επιχειρήσεων φυσικού αερίου ειδικά, σύμφωνα με τις ειδικότερες διατάξεις των άρθρων 89 του ν. 4001/2011 όσον αφορά το φυσικό αέριο, καθώς και των Διαχειριστών των συστημάτων μεταφοράς και των δικτύων διανομής. Μάλιστα ρητώς ορίζεται ότι η Αρχή έχει πρόσβαση στους ως άνω λογαριασμούς, ώστε να αποτρέπει διασταυρούμενες επιδοτήσεις μεταξύ των δραστηριοτήτων μεταφοράς, διανομής, προμήθειας, μεταπώλησης, αποθήκευσης φυσικού αερίου, καθώς και διαχείρισης εγκαταστάσεων Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (ΥΦΑ). Έτσι, αποτρέπονται περιστατικά νόθευσης του ανταγωνισμού και άσκησης καταχρηστικών συμπεριφορών⁴⁵⁸.

Συναφώς διευκρινίζεται ότι στο πλαίσιο των ανωτέρω, η ΡΑΕ δύναται να εκδίδει μη δεσμευτικές προς τρίτους οδηγίες και κατευθύνσεις σχετικά με

⁴⁵⁸ Βλ. *Μαρίνο Θ.*, Θεσμικοί μηχανισμοί απελευθέρωσης δικτυακών αγορών, οπ, σελ. 518-519.

θέματα που εμπíπτουν στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της και τον τρόπο άσκησης αυτών, προκειμένου να διασφαλίζεται η ορθή και ομοιόμορφη εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου του νόμου αυτού και η πληρέστερη πληροφόρηση των ενδιαφερομένων.

3.4.3 Έγκριση και Παρακολούθηση Προγραμμάτων Ανάπτυξης

Σύμφωνα με τις επιταγές της ισχύουσας ευρωπαϊκής νομοθεσίας τρίτης γενιάς⁴⁵⁹, η ανάπτυξη των δικτύων κι εν γένει των ενεργειακών υποδομών θα πρέπει να προωθηθεί δυναμικά. Υπό τα δεδομένα αυτά η ανάπτυξη των υποδομών αποτελεί μείζονα προτεραιότητα, στο πλαίσιο της απελευθέρωσης των ενεργειακών αγορών και για το λόγο αυτό τίθεται υπό τον άμεσο ρυθμιστικό έλεγχο της ΡΑΕ, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αποτελεσματικής και προσήκουσας υλοποίησης των προγραμμάτων ανάπτυξης των ενεργειακών συστημάτων.

Στο πλαίσιο αυτό, η ΡΑΕ έχει αποφασιστική αρμοδιότητα σχετικά με την ανάπτυξη των υποδομών, καθώς, κατά το άρθρο 14 του ν. 4001/2011, αποφασίζει σχετικά με τις τροποποιήσεις των Προγραμμάτων Ανάπτυξης, που καταρτίστηκαν από τους αρμόδιους Διαχειριστές Μεταφοράς των ενεργειακών υποδομών, με κριτήρια τις επενδυτικές ανάγκες και τις ανάγκες ανάπτυξης των συστημάτων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, όπως αυτές καταγράφονται στο αντίστοιχο διακοινοτικό, μη δεσμευτικό, δεκαετές πρόγραμμα ανάπτυξης των εν λόγω συστημάτων, που καταρτίζεται, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό 715/2009.

Η ΡΑΕ παρακολουθεί και αξιολογεί την εφαρμογή των Προγραμμάτων Ανάπτυξης, που καταρτίζονται από τους αρμόδιους Διαχειριστές Μεταφοράς και εγκρίνονται από αυτήν κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης με τους υφιστάμενους και δυνητικούς χρήστες. Επίσης, παρακολουθεί το χρόνο, που χρειάζονται οι Διαχειριστές των Συστημάτων Μεταφοράς και των Δικτύων Διανομής για την πραγματοποίηση των συνδέσεων χρηστών, την υλοποίηση επισκευών και την παροχή υπηρεσιών στους χρήστες των Συστημάτων και των Δικτύων τους. Δύναται, επίσης, να καθορίζει προθεσμίες σχετικά με τα

⁴⁵⁹ Βλ. προοίμιο Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, σημείο 35.

ανωτέρω, καθώς και ποινικές ρήτρες, που καταπίπτουν υπέρ των χρηστών, σε περίπτωση παράβασης των προθεσμιών.

Σε σχέση με την αγορά φυσικού αερίου, η ΡΑΕ προβαίνει ετησίως στην έγκριση του δεκαετούς προγράμματος ανάπτυξης της εταιρείας ΔΕΣΦΑ.

3.4.4 Εποπτεία των Ανεξάρτητων Διαχειριστών Μεταφοράς

Ο αποτελεσματικός διαχωρισμός των δικτύων από τις δραστηριότητες της παραγωγής και της προμήθειας αποτελεί το πιο αποτελεσματικό μέσο για την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας.

Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 18 του ν. 4001/2011 ορίζει ότι η ΡΑΕ παρακολουθεί την επικοινωνία μεταξύ των Ανεξάρτητων Διαχειριστών Μεταφοράς και των Κάθετα Ολοκληρωμένων Επιχειρήσεων στις οποίες ανήκουν, με σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης των υποχρεώσεων των Ανεξάρτητων Διαχειριστών Μεταφοράς περί ισότιμης πρόσβασης χρηστών σε πληροφορίες και στοιχεία. Για την αποτελεσματική άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας, η ΡΑΕ έχει πρόσβαση σε κάθε στοιχείο που αφορά σε εμπορικές και οικονομικές σχέσεις, συμπεριλαμβανομένων των δανείων, μεταξύ των Ανεξάρτητων Διαχειριστών Μεταφοράς και των Κάθετα Ολοκληρωμένων Επιχειρήσεων στις οποίες ανήκουν, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι οι σχέσεις αυτές είναι συμβατές και βασίζονται στις τρέχουσες συνθήκες της αγοράς.

Συναφώς με απόφαση της ΡΑΕ εγκρίνεται κάθε οικονομική και εμπορική συμφωνία μεταξύ των Ανεξάρτητων Διαχειριστών Μεταφοράς και των Κάθετα Ολοκληρωμένων Επιχειρήσεων στις οποίες ανήκουν, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 101 του ν.4001/2011, δεδομένου ότι όλες οι εμπορικές και οικονομικές σχέσεις μεταξύ των μερών της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης και του Ανεξάρτητου Διαχειριστή, θα πρέπει να εναρμονίζονται με τις συνθήκες λειτουργίας της αγοράς και του υγιούς ανταγωνισμού.

Στα πλαίσια αυτά, διευκρινίζεται ότι η ΡΑΕ έχει δικαίωμα πρόσβασης, οποτεδήποτε, ακόμη και χωρίς προηγούμενη ανακοίνωση, στην έδρα, τα υποκαταστήματα και τις εν γένει εγκαταστάσεις των Κάθετα Ολοκληρωμένων Επιχειρήσεων και των Ανεξάρτητων Διαχειριστών Μεταφοράς, περιλαμβανομένων των πληροφοριακών συστημάτων και των αρχείων

επικοινωνίας, προκειμένου να διαπιστώνεται η πληρότητα των στοιχείων που παρέχονται στη ΡΑΕ για την εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων της.

Σε κάθε περίπτωση, η ΡΑΕ δύναται επιπροσθέτως να ζητά αιτιολόγηση από την Κάθετα Ολοκληρωμένη Επιχείρηση, σε περίπτωση που υποβάλλει αναφορά ο Υπεύθυνος Συμμόρφωσης του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς για θέματα που άπτονται της εκτέλεσης του Προγράμματος Ανάπτυξης, ιδίως προς αντίκρουση αιτιάσεων περί μεροληπτικής συμπεριφοράς, που ευνοεί την εν λόγω επιχείρηση.

3.4.5 Κανόνες πρόσβασης στα διασυνδεδεμένα δίκτυα

Η αναγνώριση του δικαιώματος πρόσβασης τρίτων στα δίκτυα ιδιοκτησίας άλλων επιχειρήσεων συνιστά τον πυρήνα του συστήματος απελευθέρωσης της ενεργειακής αγοράς και επομένως της ενίσχυσης του ανταγωνισμού. Γι' αυτό αποτελεί τον κανόνα η διασφάλιση της πρόσβασης των χρηστών και αντίστοιχα η υποχρέωση του κυρίου του δικτύου να την παρέχει⁴⁶⁰. Ακολούθως, πρέπει να διασφαλίζεται διαφανής, ισότιμη και αμερόληπτη πρόσβαση στις διασυνδέσεις για την επίτευξη του στόχου μιας εύρυθμα λειτουργούσας αγοράς ενέργειας. Υπό το πρίσμα αυτό, η ρυθμιστική εποπτεία επί της πρόσβασης των χρηστών στα ενεργειακά δίκτυα φυσικού αερίου αποτελεί μείζονα προϋπόθεση για την απελευθέρωση της αντίστοιχης αγοράς. Στα πλαίσια αυτά με το άρθρο 21 του ν. 4001/2011, η εποπτική αυτή αρμοδιότητα ανατίθεται στη ΡΑΕ ενώ διευκρινίζεται ότι η εποπτεία αυτή αφορά σε κάθε ζήτημα το οποίο άπτεται της πρόσβασης των υποδομών⁴⁶¹.

Ακολούθως, με το άρθρο 21 του ν.4001/2011 προβλέπεται ότι η ΡΑΕ **να θεσπίζει, παρακολουθεί και εποπτεύει τους κανόνες πρόσβασης στις Διασυνδέσεις**, στους οποίους ρητώς συμπεριλαμβάνονται τα σχετικά τιμολόγια, η μεθοδολογία υπολογισμού αυτών, ο μηχανισμός κατανομής και αποδέσμευσης της δυναμικότητας και διαχείρισης της συμφόρησης, η παροχή των υπηρεσιών εξισορρόπησης, η διαδικασία εξωδικαστικής επίλυσης των

⁴⁶⁰ Αθανασίου Λ., Ζητήματα από την απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου (με βάση την Οδηγία 2003/55/ΕΚ), οπτ, σελ. 26.

⁴⁶¹ Βλ. και αιτιολογική έκθεση ν. 4001/2011, σελ. 11.

διαφορών που αναφύονται κατά την εφαρμογή των ανωτέρω, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.

Περαιτέρω και προκειμένου η ΡΑΕ να μπορεί να ασκεί αποτελεσματικά την αρμοδιότητά της αυτή, προβλέπεται ότι η Αρχή παρακολουθεί τη δημοσίευση των αναγκαίων πληροφοριών από τους Διαχειριστές ενεργειακών συστημάτων και δικτύων, σχετικά με τις διασυνδέσεις, ενώ δύναται να ζητά από αυτούς κάθε πληροφορία, που σχετίζεται με την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Για τον ίδιο σκοπό, η ΡΑΕ συνεργάζεται, με τις Ρυθμιστικές Αρχές άλλων χωρών, με τις οποίες η χώρα μας βρίσκεται σε ενεργειακή διασύνδεση, με τις αρμόδιες αρχές των κρατών - μελών, των Συμμετεχόντων στην Ενεργειακή Κοινότητα, των όμορων χωρών, καθώς και με όργανα που λειτουργούν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ενεργειακής Κοινότητας, και της Ευρω - Μεσογειακής Συνεργασίας.

Συναφώς, στο ίδιο πλαίσιο η ΡΑΕ **εξουσιοδοτείται ρητώς να καθορίσει με απόφασή της τη διαδικασία εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών** που αναφύονται κατά την εφαρμογή των κανόνων που θεσπίζονται σύμφωνα με τα προαναφερόμενα και τον Κανονισμό Ανοικτής Διαδικασίας Δέσμευσης Δυναμικότητας Μεταφοράς στο υποθαλάσσιο **Τμήμα του Αγωγού Φυσικού Αερίου Ελλάδας - Ιταλίας** (Αγωγός Ποσειδών), σύμφωνα με τα στοιχεία SG-Grefe (2007) D/203046 απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

3.4.6 Εποπτεία επί της εφαρμογής μέτρων προστασίας των καταναλωτών

«Στον τομέα της ενέργειας η προστασία των καταναλωτών αποτέλεσε μέλημα του ευρωπαϊκού νομοθέτη ήδη από την Οδηγία πρώτης γενιάς⁴⁶², δεδομένου ότι ο εν λόγω τομέας είναι άρρηκτα συνυφασμένος με την παροχή αγαθών και υπηρεσιών πρωταρχικής σημασίας για την ίδια την ανθρώπινη ύπαρξη και διαβίωση». Με την ευρωπαϊκή νομοθεσία τρίτης γενιάς, αφενός ενισχύεται η προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, αφετέρου

⁴⁶² Βλ. Κόλια Μ.-Μαυρουδή Γ., Οι υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας στους τομείς ηλεκτρισμού και του φυσικού αερίου στην Ελλάδα, *Ενέργεια & Δίκαιο*, τευχ. 3/2005, σελ. 30-31, για την πρόβλεψη υπηρεσιών εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος ήδη με το ν. 2364/1995.

τονίζεται η ανάγκη να έχουν λόγο οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές για τη λήψη κατάλληλων μέτρων προς όφελος των καταναλωτών μέσα από την προώθηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού και να συμβάλλουν στην εξασφάλιση υψηλών προτύπων δημόσιας υπηρεσίας, σε συμφωνία με το άνοιγμα της αγοράς, την προστασία των ευάλωτων καταναλωτών και την πλήρη αποτελεσματικότητα των προστατευτικών μέτρων για τους καταναλωτές. Μάλιστα, βασική παράμετρος της προστασίας των καταναλωτών συνιστά η παροχή ευχερούς πρόσβασης σε αντικειμενικά και διαφανή δεδομένα, όπως είναι η κατανάλωση ενέργειας, οι συναφείς τιμές και οι δαπάνες εξυπηρέτησης τους, ώστε να μπορούν να συγκρίνουν και να ζητούν από ανταγωνιστικές προμηθεύτριες εταιρείες την υποβολή προσφορών, με βάση τα δεδομένα αυτά⁴⁶³.

Η αναγνώριση της ως άνω αρμοδιότητας στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές θα μπορούσε να αποδοθεί στην ανάγκη να επιτυγχάνεται ισορροπία και αρμονική συνύπαρξη μεταξύ των δύο θεμελιωδών στόχων της απελευθέρωσης, αφενός του ουσιαστικού ανταγωνισμού και αφετέρου του εφοδιασμού του κοινωνικού συνόλου με βασικά αγαθά υπαρξιακής σημασίας.

Ενόψει των ανωτέρω, το άρθρο 24 του ν. 4001/2011 προβλέπει ότι η ΡΑΕ ασκεί την εποπτεία ως προς την τήρηση των μέτρων προστασίας των καταναλωτών στις ενεργειακές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, όπως αυτά προσδιορίζονται στο Β΄ Μέρος του Ενεργειακού Νόμου 4001/2011.

Επιγραμματικά, το κανονιστικό πλαίσιο, την εφαρμογή του οποίου καλείται να εποπτεύσει η ΡΑΕ, περιλαμβάνει διατάξεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως ειδικές και συμπληρωματικές, σε σχέση με τη γενική προστασία του καταναλωτή, σύμφωνα με το ν. 2251/1994⁴⁶⁴. *«Περαιτέρω, οι ρυθμίσεις αυτές, που αφορούν στην προστασία των καταναλωτών κατά το στάδιο της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, συνίστανται στα δικαιώματα των επιλεγόντων πελατών, στις υποχρεώσεις των προμηθευτών, στη διαφάνεια των χρεώσεων και των πληροφοριών, στη διαδικασία επίλυσης διαφορών μεταξύ πελατών και προμηθευτών, καθώς και στην προστασία ειδικών κατηγοριών πελατών, όπως είναι η περίπτωση των ευάλωτων πελατών. Τέλος, στο Κεφάλαιο Β΄ του ως άνω νόμου (άρθρο 55),*

⁴⁶³ Βλ. προοίμιο Οδηγίας 2009/73/ΕΚ σημείο 33.

⁴⁶⁴ Βλ. σε Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 77-78.

ορίζονται οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, οι οποίες παρέχονται υπό όρους διαφάνειας, αντικειμενικότητας και αμεροληψίας και αποβλέπουν να διασφαλίσουν τον υγιή ανταγωνισμό, την ομαλή λειτουργία της αγοράς, την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και την ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού»⁴⁶⁵.

Όσον αφορά τις καταγγελίες των καταναλωτών κατά των επιχειρήσεων ενεργειακών δραστηριοτήτων, αυτές εντάσσονται στην αρμοδιότητα της Αρχής, μόνο εφόσον απορρέουν από ή αφορούν ζητήματα ρυθμιστικής εποπτείας, που προβλέπονται από τον ενεργειακό νόμο και εξειδικεύονται στις κανονιστικές αποφάσεις, που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότησή του. Σε κάθε περίπτωση, δεν εμπίπτουν στο πεδίο διερεύνησης από την Αρχή ζητήματα διαφορών αμιγώς αστικού ή εμπορικού χαρακτήρα.

Τέλος, η Αρχή με απόφαση της, μπορεί να επιβάλει στους Διαχειριστές των Συστημάτων Μεταφοράς και των Δικτύων Διανομής Ενέργειας την υποχρέωση παροχής δεδομένων κατανάλωσης των Πελατών, χωρίς χρέωση, σε επεξεργάσιμη μορφή.

3.5 Η κυρωτική αρμοδιότητα της ΡΑΕ

Η κυρωτική αρμοδιότητα της ΡΑΕ είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη ρυθμιστική της υπόσταση. Πρόκειται για αρμοδιότητα αποφασιστικής φύσης, απολύτως σύμφωνη με την ευρωπαϊκή νομοθεσία τρίτης γενιάς⁴⁶⁶, αλλά και με την ελληνική συνταγματική νομοθεσία⁴⁶⁷. Εξάλλου, η ανάθεση ρυθμιστικής λειτουργίας σε ανεξάρτητο φορέα, όπως η ΡΑΕ στον τομέα της ενέργειας, καθώς και η από μέρους της αποτελεσματική άσκηση ρυθμιστικής πολιτικής δεν μπορεί, παρά να συμπληρώνεται από την αναγνώριση κυρωτικής εξουσίας, όταν διαπιστωθεί διατάραξη της ρυθμιστικής νομιμότητας. Οι κυρώσεις

⁴⁶⁵ Βλ. *Ηλιάδου Αικ.*, Η διείσδυση του δημοσίου δικαίου στη ρύθμιση αγορών δικτύου, οπ, σελ. 78-90.

⁴⁶⁶ Βλ, ενδεικτικώς στο προοίμιο Οδηγίας 2009/73/ΕΚ (σημεία 33 και 34) με την πρόβλεψη δυνατότητας των ρυθμιστικών φορέων ενέργειας «να επιβάλλουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις σε επιχειρήσεις φυσικού αερίου, που δεν συμμορφώνονται προς τις υποχρεώσεις τους»

⁴⁶⁷ *Σιούτη Γλ.*, Η επιβολή κυρώσεων από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), *Ενέργεια& Δίκαιο*, τ. 1/2004, σελ. 29 επ, όπου υπενθυμίζεται ότι το Σύνταγμα δεν απαγορεύει τη διά νόμου ανάθεση άσκησης δημόσιας εξουσίας σε ιδιώτες, συνήθως συλλογικά όργανα ή και διφυή νομικά πρόσωπα. Πολλώ δε μάλλον δεν αντίκειται στο Σύνταγμα η ανάθεση τέτοιας εξουσίας σε ανεξάρτητες διοικητικές αρχές, που υπόκεινται σε άμεσο κοινοβουλευτικό, αλλά και δικαστικό έλεγχο.

επιβάλλονται από τη ΡΑΕ στους κυρίους και τους διαχειριστές των συστημάτων και των δικτύων διανομής και στις επιχειρήσεις, που ασκούν ενεργειακές δραστηριότητες, τόσο για την παραβίαση των κανόνων της κείμενης νομοθεσίας, όσο και για την αθέτηση των όρων των αδειών, που τους έχουν χορηγηθεί.

«Ως προς τη φύση των επιβαλλόμενων κυρώσεων, επισημαίνεται ότι αυτές έχουν διοικητικό χαρακτήρα, μπορεί δε να συνίστανται είτε σε μια απλή σύσταση για την αποφυγή επανάληψης της παραβατικής συμπεριφοράς στο μέλλον, είτε στην επιβολή χρηματικού προστίμου, είτε ακόμη και στην ανάκληση της άδειας. Τα χρηματικά πρόστιμα μπορεί να ανέλθουν μέχρι και το 10% του ετήσιου κύκλου εργασιών του παραβάτη. Συναφώς, χορηγείται στην Αρχή νομοθετική εξουσιοδότηση να εξειδικεύει με απόφασή της τη μεθοδολογία και τα κριτήρια επιβολής των χρηματικών προστίμων, προς διασφάλιση αντικειμενικής διαφάνειας, πρόληψης, καθώς και εκ των προτέρων γνώσης από τις εποπτευόμενες επιχειρήσεις των συνεπειών παραβατικής συμπεριφοράς»⁴⁶⁸.

Σαφώς, το άρθρο 36 του ν. 4001/2011 καταλείπει διακριτική ευχέρεια στη ΡΑΕ σε σχέση με την επιμέτρηση της ποινής, παραλλήλως όμως η Αρχή δεσμεύεται να τηρεί μια σειρά εγγυήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, οι επιβαλλόμενες κυρώσεις πρέπει να συνάδουν με την αρχή της αναλογικότητας, ενώ ως κριτήρια επιμέτρησης της κύρωσης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η συχνότητα (τυχόν υποτροπή) και η βαρύτητα της παράβασης. Η επιβολή χρηματικών προστίμων δεν αποκλείει την παράλληλη επιβολή για την ίδια παράβαση και άλλων διοικητικών κυρώσεων, όπως των προβλεπόμενων στη νομοθεσία περί προστασίας του ανταγωνισμού. Πάντως, όπως τονίζεται και στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4001/2011 (σελ. 15), κατά την επιμέτρηση του προστίμου, η τυχόν επιβολή άλλης κύρωσης από άλλη Αρχή πρέπει να συνεκτιμάται. Σε κάθε περίπτωση, η βαρύτερη των κυρώσεων, ήτοι η ανάκληση της χορηγηθείσας άδειας, επιβάλλεται με αυστηρότερα κριτήρια, ήτοι αποκλειστικά και μόνο στην περίπτωση που διαπιστωθεί συστηματική και επαναλαμβανόμενη παράβαση του νομοθετικού πλαισίου, καθώς και των όρων της δοθείσας άδειας.

«Η κυρωτική διαδικασία προϋποθέτει την προηγούμενη εξέταση της υπόθεσης, είτε κατόπιν καταγγελίας, είτε μετά από αυτεπάγγελτη έρευνα της

⁴⁶⁸ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 50-52 και σελ. 65.

ΡΑΕ, σε κάθε περίπτωση με τήρηση του δικαιώματος της προηγούμενης ακρόασης του θιγομένου. Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με τον Εσωτερικό Κανονισμό της, αλλά και τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η ΡΑΕ έχει καθιερώσει πλήρη μηχανισμό ακρόασης πριν την επιβολή των κυρώσεων. Στο πλαίσιο αυτού, κοινοποιείται έγγραφη πρόσκληση στο καλούμενο πρόσωπο, με διεξοδική αναφορά των αιτιάσεων και των πιθανών παραβάσεων. Με τον τρόπο αυτό, ο καλούμενος προς ακρόαση γνωρίζει από πριν και έγκαιρα όλα τα πραγματικά και νομικά δεδομένα, ώστε να προετοιμαστεί και να αμυνθεί επαρκώς και καταλλήλως»⁴⁶⁹.

Οι κυρωτικές αποφάσεις της ΡΑΕ αναρτώνται στην ιστοσελίδα της. Πρόκειται για πράξεις εκτελεστές, οι οποίες προσβάλλονται ενώπιον των αρμοδίων διοικητικών δικαστηρίων, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο νόμο.

3.6 Η αρμοδιότητα της ΡΑΕ περί διαιτητικής επίλυσης των διαφορών

Η εξωδικαστική επίλυση των διαφορών, οι οποίες προκύπτουν από την ανάπτυξη δραστηριότητας στις ενεργειακές αγορές από τη ΡΑΕ κατοχυρώνεται και με το νέο κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο προβλέπει την οργάνωση μόνιμης διαιτησίας στη ΡΑΕ⁴⁷⁰, όπως απαιτεί και η τρίτη ενεργειακή δέσμη. Η πρόβλεψη αυτή θεωρείται σύμφωνη με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (πρβλ. άρθρο 902 παρ.1 ΚΠολΔ). Δεδομένου ότι η προϋφιστάμενη ρύθμιση παρουσίαζε ατέλειες και δυσκολίες εφαρμογής, κρίθηκε σκόπιμο η νέα ρύθμιση να είναι ορθολογικότερη, αναφορικά με το θεσμό της μόνιμης διαιτησίας στη ΡΑΕ⁴⁷¹.

Καταρχάς, υπόκεινται σε μόνιμη διαιτησία στη ΡΑΕ γενικώς όλες οι διαφορές μεταξύ των προσώπων, που αναπτύσσουν δράση με κάθε τρόπο στον τομέα της ενέργειας, επομένως και στον τομέα φυσικού αερίου⁴⁷². Γίνεται ευρύτατη αναφορά, τόσο των δραστηριοτήτων όσο και των ενδιαφερομένων,

⁴⁶⁹ Σιούτη Γλ., Η επιβολή κυρώσεων από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), οπ, σελ. 29.

⁴⁷⁰ Πρβλ. και Συνοδινού Χ., Συνδρομή του αναδυόμενου ενεργειακού δικαίου στο δυναμικά εξελισσόμενο εμπορικό δικαιο, οπ, σελ. 61 επ. (ιδίως σελ. 64).

⁴⁷¹ Βλ. εκτενώς Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 66.

⁴⁷² Πρβλ. Σταμάτη Μ., Το δικαίωμα πρόσβασης τρίτων στο σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου, οπ, σελ. 70, όπου τονίζεται ότι υπάγεται στη μόνιμη διαιτησία της ΡΑΕ η επίλυση των διαφορών, που ανακύπτουν, λόγω της άσκησης δραστηριοτήτων, που σχετίζονται με το φυσικό αέριο, συμπεριλαμβανομένων, επομένως και των διαφορών, των σχετικών με την πρόσβαση στις υποδομές φυσικού αερίου.

ώστε να εμπíπτουν στη διαιτητική αρμοδιότητα της ΡΑΕ ακόμη και οι έχοντες περιστασιακή ανάμειξη με τις ενεργειακές δραστηριότητες. Η έννοια των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται στο χώρο της ενέργειας διατυπώνεται με ευρύτητα και περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις, που ασκούν δραστηριότητες παραγωγής, μεταφοράς, διανομής ή προμήθειας ενέργειας⁴⁷³.

Περαιτέρω, προβλέπεται ότι στη μόνιμη διαιτησία της ΡΑΕ μπορεί να εκδικαστεί κάθε διαφορά, που ανακύπτει μεταξύ των ανωτέρω προσώπων κατά την εφαρμογή της εθνικής και ευρωπαϊκή ενεργειακής νομοθεσίας. Ακολούθως, στη μόνιμη διαιτησία μπορεί να προσφύγουν οι επιλέγοντες πελάτες και οι επιχειρήσεις ενέργειας, άρα και φυσικού αερίου, για την εκδίκαση των μεταξύ τους διαφορών. Συμπερασματικά, κάθε ενεργειακή διαφορά μεταξύ οιωνδήποτε προσώπων, μπορεί να συμφωνηθεί ότι εμπíπτει στη διαιτησία της ΡΑΕ. Ο εθνικός νομοθέτης σκόπευε *in rem* για την υπαγωγή της διαφοράς στη μόνιμη διαιτησία της ΡΑΕ, ανεξαρτήτως των προσώπων των διαδίκων⁴⁷⁴.

Η υπαγωγή στη διαιτησία δεν είναι υποχρεωτική, αλλά προϋποθέτει την κατάρτιση έγγραφης συμφωνίας διαιτησίας μεταξύ των μερών. Στη διαιτησία εφαρμόζονται τα άρθρα 867 έως 900 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά. Η συμφωνία υπαγωγής σε διαιτησία καθιστά υποχρεωτική την εκδίκαση της διαφοράς από τη ΡΑΕ, εφόσον συνομολογηθεί, πριν τη γέννηση της διαφοράς, ενώ σε αντίθετη περίπτωση απαιτείται μεταγενέστερη της γένεσης της διαφοράς συμφωνία.

Η διαιτησία διεξάγεται ενώπιον τριμελούς διαιτητικού οργάνου⁴⁷⁵, τα μέλη του οποίου επιλέγονται υποχρεωτικώς από τον κατάλογο των διαιτητών και επιδιαιτητών, που συντάσσεται κάθε διετία με απόφαση του Προέδρου της Αρχής. Ο κατάλογος περιλαμβάνει μέλη της ΡΑΕ, μέλη Τεχνικών Επιμελητηρίων και Δικηγορικών Συλλόγων, καθώς και καθηγητές ΑΕΙ οποιασδήποτε βαθμίδας, με εξειδικευμένες γνώσεις στις διαφορές, που υπάγονται στη διαιτησία της ΡΑΕ. Σε περίπτωση μη ορισμού από τα μέλη διαιτητή ή επιδιαιτητή, αυτοί ορίζονται από τον Πρόεδρο της Αρχής, κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του ΚΠολΔ. Το διαιτητικό δικαστήριο

⁴⁷³ Καρδέλλης Ευ., Ενέργεια & Διαιτησία: Η οργάνωση μόνιμης διαιτησίας στη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), Ενέργεια & Δίκαιο 5/2006, σελ. 41.

⁴⁷⁴ Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 66-67.

⁴⁷⁵ Βλ. και Φορτσάκη Θ. – Φαραντούρη Ν., Δίκαιο της ενέργειας, 2016, οπ, σελ.38.

μεριμνά, ώστε η διαδικασία να περατωθεί μέσα σε έξι μήνες από την έναρξή της.

Το διαιτητικό δικαστήριο μπορεί να απευθύνει στη ΡΑΕ ερωτήματα για τη διατύπωση γνώμης, επί ρυθμιστικών ζητημάτων, που είναι κρίσιμα για την επίλυση της διαφοράς. Στην περίπτωση αυτή η γνώμη της ΡΑΕ μπορεί να έχει, υπό προϋποθέσεις, θέση διαιτητικής πραγματογνωμοσύνης. Για το λόγο αυτό, η χρήση της διαδικασίας αυτής πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και φειδώ, ιδίως όταν στο διαιτητικό δικαστήριο συμμετέχει και μέλος της ΡΑΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΡΑΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

«Η ανάγκη σύστασης ρυθμιστικών αρχών, που θα ασχολούνται ειδικά με τον τομέα της ενέργειας ανέκυψε από τη διαπίστωση ότι το παραδοσιακό σύστημα του ελεύθερου ανταγωνισμού δεν μπορεί να διασφαλίσει αποτελεσματικές παρεμβάσεις στην υπό απελευθέρωση αγορά ενέργειας. Το συμπέρασμα αυτό στηρίχθηκε στο γεγονός ότι οι Επιτροπές Ανταγωνισμού πρώτα διαπιστώνουν την παράβαση και μετά ασκούν κατασταλτική (ex post) εξουσία για την επιβολή κυρώσεων. Για το λόγο αυτό, οι κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού είναι αποτελεσματικοί για την αντιμετώπιση συμπεριφορών, που παραβιάζουν τον ανταγωνισμό, εκδηλώνονται όμως σε αγορές, όπου ήδη έχει αναπτυχθεί ανταγωνισμός»⁴⁷⁶. Ενόψει των ανωτέρω, το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού ανταποκρίνεται στις ανάγκες αγορών, με ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού, στις οποίες μόνο κατ' εξαίρεση εμφανίζονται αντι-ανταγωνιστικές συμπεριφορές.

«Αντίθετα, το ως άνω σύστημα κατασταλτικής παρέμβασης δεν μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά σε αγορές, όπου δεν υπάρχει ανταγωνισμός και επιδιώκεται να διαμορφωθεί το κατάλληλο περιβάλλον για την ανάπτυξή του. Αυτό συμβαίνει κυρίως σε περιπτώσεις αγορών, που βρίσκονται σε στάδιο μετάβασης από τη μονοπωλιακή οργάνωση σε καθεστώς ανταγωνισμού ή όπου ανακύπτει ανάγκη να επιλυθούν άμεσα και γρήγορα τυχόν ανακύπτοντα προβλήματα, λόγω της συνύπαρξης ανταγωνιστικών και μονοπωλιακών

⁴⁷⁶ Ηλίαδου Αικ., Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 44-45.

δραστηριοτήτων στην ίδια αγορά. Σε τέτοιες αγορές, προκρίνεται ως περισσότερο αποτελεσματική η εφαρμογή ρυθμιστικής παρέμβασης, η οποία διαπιστώνει το πρόβλημα και προσπαθεί να το αντιμετωπίσει σε προληπτικό επίπεδο. Αντίστοιχα, όταν ωριμάσουν οι συνθήκες και στις εν λόγω αγορές, αναπτύσσονται μέθοδοι κατασταλτικής ρύθμισης⁴⁷⁷.

Συμπερασματικώς και οι δύο Αρχές προστατεύουν τον ανταγωνισμό, αλλά σε διαφορετικά χρονικά σημεία, η μεν ρυθμιστική αρχή θεσπίζει κανόνες, που επιβάλλουν υποχρεώσεις, οι οποίες αποσκοπούν στη δημιουργία και εμπέδωση του ανταγωνισμού, η δε Επιτροπή Ανταγωνισμού στη διατήρηση και την ενίσχυση του»⁴⁷⁸.

«Εξάλλου, τα ενεργειακά ζητήματα παρουσιάζουν σημαντικές ιδιαιτερότητες, με αποτέλεσμα να απαιτούν υψηλή επιστημονική και τεχνική εξειδίκευση για την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους, στην οποία δεν μπορεί ευχερώς να ανταποκριθεί μια Επιτροπή Ανταγωνισμού, η οποία έχει αρμοδιότητα εποπτείας του συνόλου των επιμέρους αγορών και συνήθως συνδέεται, λόγω της κυρωτικής της φύσης, με χρονοβόρες και μη ευέλικτες διαδικασίες, οι οποίες δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην άμεση επίλυση των ζητημάτων, που αναφύονται στην υπό απελευθέρωση αγορά»⁴⁷⁹.

Ενόψει των ανωτέρω και με στόχο την ενίσχυση του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά ενέργειας, ο ν. 4001/2011 εισάγει ένα πλέγμα ρυθμίσεων, με τις οποίες, όπως αναφέρεται και στην αιτιολογική του έκθεση (σελ. 13) ενθαρρύνεται η συνεργασία της ΡΑΕ με την Επιτροπή Ανταγωνισμού και επιχειρείται σαφής προσδιορισμός και οριοθέτηση των μεταξύ τους αρμοδιοτήτων⁴⁸⁰.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο μια σχηματικής διάκρισης, αφενός η ΡΑΕ έχει αρμοδιότητα για την εφαρμογή του ειδικού δικαίου της ενέργειας, αφετέρου η Επιτροπή Ανταγωνισμού διατηρεί την αρμοδιότητα ελέγχου της εφαρμογής των

⁴⁷⁷ Μαρίνος Μ.-Θ., Βασικά ζητήματα εφαρμογής του άρθρου 102 ΣΛΕΕ (απαγόρευση καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσεως) στο ρυθμιστικό δίκαιο της ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών, ΔΕΕ 4/2013 (Έτος 19^ο), σελ. 305.

⁴⁷⁸ Μαρίνος Μ.-Θ., Οριοθέτηση αρμοδιοτήτων μεταξύ ΡΑΕ και Επιτροπής Ανταγωνισμού-συγχρόνως παρατηρήσεις στη σχέση του Δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού προς το Δίκαιο της ενέργειας, Ενέργεια & Δίκαιο, τευχ. 19/2013, σελ. 23. Επίσης Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 70.

⁴⁷⁹ Ηλιάδου Αικ., Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 45.

⁴⁸⁰ Βλ. σε Πανάγου Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 73, όπου γίνεται λόγος για μια στοιχειώδη οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων, σε συνδυασμό με τη νομιμοποίηση της συνεργασίας μεταξύ των δύο Αρχών, η οποία ουσιαστικώς έστω και άτυπα είχε αναπτυχθεί από το παρελθόν.

γενικών κανόνων προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού (Ν. 3959/2011, άρθρα 101 και 102 της ΣΛΕΕ). Δεδομένου όμως ότι μπορεί να ανακύψουν περιπτώσεις επικάλυψης και παράλληλης άσκησης των αρμοδιοτήτων τους (έρευνες, συλλογή στοιχείων, λήψη προσωρινών μέτρων, επιβολή κυρώσεων), κρίθηκε σκόπιμο να διαμορφωθεί με το ν. 4001/2011 ένα σαφές πλαίσιο κοινής δράσης τους.

Υπό τα δεδομένα αυτά στο άρθρο 28 του ν. 4001/2011 προβλέπεται η δυνατότητα της ΡΑΕ να συνεργάζεται στενά με την Επιτροπή Ανταγωνισμού για την αντιμετώπιση παραβάσεων του δικαίου του ανταγωνισμού, οι οποίες εμπíπτουν στις αρμοδιότητες της τελευταίας. Για το σκοπό αυτό, η ΡΑΕ μπορεί να ζητάει από την Επιτροπή Ανταγωνισμού την κίνηση, κατά προτεραιότητα, σχετικής έρευνας προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υφίσταται παράβαση του γενικού δικαίου του ανταγωνισμού. Αυτό μπορεί να προκύπτει από ενδείξεις έρευνας, που διεξήγαγε η ΡΑΕ.

Περαιτέρω, για την ομαλή και εύρυθμη συνεργασία τους, η ΡΑΕ και η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχουν καθήκον αμοιβαίας ενημέρωσης για ευρήματα που συλλέγονται στο πλαίσιο άσκησης των ελεγκτικών τους εξουσιών και πιθανολογούν ότι είναι κρίσιμα για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της προς ενημέρωση Αρχής. Επιπροσθέτως, τα στοιχεία και τα ευρήματα που προκύπτουν από τη διενέργεια ερευνών από τη ΡΑΕ και την Επιτροπή Ανταγωνισμού, μπορούν να ανταλλάσσονται αμοιβαία και να χρησιμεύουν από κοινού για την θεμελίωση των παραβάσεων, που εμπíπτουν στο πεδίο άσκησης των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων κάθε Αρχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5° ΤΑ ΜΕΣΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΡΑΕ

5.1 Συλλογή στοιχείων

Η ενδεδειγμένη ενημέρωση της ΡΑΕ είναι κρίσιμη για την αποτελεσματικότητα του ρυθμιστικού της έργου. Στο πλαίσιο αυτό με το άρθρο 27 παρέχει τη δυνατότητα στη ΡΑΕ να συλλέγει πάσης φύσεως στοιχεία, ιδίως τεχνικά, οικονομικά, λογιστικά εμπορικά και άλλα συναφή στοιχεία, προκειμένου να εκπληρώσει αποτελεσματικά τις εκ του νόμου αρμοδιότητες της.

Συναφώς η ΡΑΕ μπορεί εφόσον το κρίνει σκόπιμο να απαιτεί πληροφορίες από τις επιχειρήσεις που ασκούν Ενεργειακές Δραστηριότητες σχετικά με την εκπλήρωση των καθηκόντων τους, συμπεριλαμβανομένης της αιτιολόγησης για οποιαδήποτε άρνηση χορήγησης πρόσβασης σε τρίτους, καθώς και οποιεσδήποτε πληροφορίες σχετικά με μέτρα που κρίνονται αναγκαία για την ενίσχυση των Συστημάτων ή των Δικτύων Διανομής Ενέργειας.

Προς ενίσχυση της εν λόγω αρμοδιότητας της ΡΑΕ, προβλέπεται ρητώς ότι σε περίπτωση άρνησης ή καθυστέρησης παροχής στοιχείων ή υποβολής ελλιπών στοιχείων, η ΡΑΕ μπορεί να επιβάλλει τις κυρώσεις που προβλέπονται στην περίπτωση α' της παραγράφου 3 του άρθρου 38 του ν. 3959/2011.

5.2 Διεξαγωγή ερευνών

Με το άρθρο 28 του ν.4001/2011 παρέχεται στη ΡΑΕ η γενική αρμοδιότητα να κάνει χρήση οιονεί προανακριτικών αρμοδιοτήτων, προκειμένου να εκτιμηθεί η ενδεχόμενη επιβολή διοικητικών κυρώσεων, στις περιπτώσεις που ερευνά την τήρηση των νόμιμων υποχρεώσεων από τις εποπτευόμενες επιχειρήσεις. Στα πλαίσια αυτά, τα μέλη της ΡΑΕ και το Προσωπικό της Γραμματείας της, μετά από έγγραφη εντολή της ΡΑΕ ασκούν τις εξουσίες και τα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 39 του ν. 3959/2011 προς τον σκοπό διαπίστωσης τυχόν παραβάσεων του νόμου 4001/2011 και των πράξεων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του και των κανόνων ανταγωνισμού στους τομείς αυτούς. Μάλιστα προς ενίσχυση της εν λόγω αρμοδιότητας ο νομοθέτης προβλέπει ρητώς ότι σε περίπτωση παρεμπόδισης του έργου της ΡΑΕ εφαρμόζονται οι σχετικές με την επιβολή ποινών και κυρώσεων διατάξεις του άρθρου 39 του ν. 3959/2011.

Υπό τα δεδομένα αυτά τα μέλη της ΡΑΕ και το προσωπικό της Γραμματείας της δύναται :

α) να ελέγχουν κάθε είδους και κατηγορίας βιβλία, στοιχεία και λοιπά έγγραφα των εποπτευόμενων επιχειρήσεων και ενώσεων επιχειρήσεων, καθώς και την ηλεκτρονική εμπορική αλληλογραφία των επιχειρηματιών, διοικητών, διευθυνόντων συμβούλων, διαχειριστών και γενικά εντεταλμένων τη

διοίκηση ή διαχείριση προσώπων, καθώς και του προσωπικού των επιχειρήσεων ή ενώσεων αυτών, ανεξαρτήτως της μορφής αποθήκευσης τους, και οπουδήποτε και εάν αυτά φυλάσσονται και να λαμβάνουν αντίγραφα ή αποσπάσματα τους.

β) να προβαίνουν σε κατασχέσεις βιβλίων, εγγράφων και άλλων στοιχείων, καθώς και ηλεκτρονικών μέσων αποθήκευσης και μεταφοράς δεδομένων, τα οποία αποτελούν επαγγελματικές πληροφορίες.

γ) να ελέγχουν και να συλλέγουν πληροφορίες και δεδομένα κινητών τερματικών, φορητών συσκευών, καθώς και των εξυπηρετητών τους σε συνεργασία με τις αρμόδιες κατά περίπτωση αρχές, που βρίσκονται μέσα ή έξω από τις κτιριακές εγκαταστάσεις των ελεγχόμενων επιχειρήσεων ή ενώσεων αυτών.

δ) να ενεργούν έρευνες στα γραφεία και τους λοιπούς χώρους και τα μεταφορικά μέσα των επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων.

ε) να σφραγίζουν οποιονδήποτε επαγγελματικό χώρο. βιβλία ή έγγραφα, κατά την περίοδο που διενεργείται ο έλεγχος και στο μέτρο των αναγκών αυτού.

στ) να ενεργούν έρευνες στις κατοικίες των επιχειρηματιών, διοικητών, διευθυνόντων συμβούλων, διαχειριστών και γενικά εντεταλμένων τη διοίκηση ή διαχείριση προσώπων, καθώς και του προσωπικού των επιχειρήσεων ή ενώσεων επιχειρήσεων, εφόσον υπάρχουν εύλογες υπόνοιες, ότι φυλάσσονται εκεί βιβλία ή άλλα έγγραφα που συνδέονται με την επιχείρηση και το αντικείμενο του ελέγχου.

ζ) να λαμβάνουν, κατά την κρίση τους, ένορκες ή ανωμοτί καταθέσεις, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 212 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, και να ζητούν από κάθε αντιπρόσωπο ή μέλος του προσωπικού της επιχείρησης ή ένωσης επιχειρήσεων, επεξηγήσεις για τα γεγονότα ή τα έγγραφα που σχετίζονται με το αντικείμενο και το σκοπό του ελέγχου και να καταγράφουν τις σχετικές απαντήσεις.

5.3 Διαβούλευση

Ο θεσμός της διαβούλευσης, αποτελεί το κατεξοχήν διαδικαστικό εργαλείο για την πραγμάτωση του στόχου της καλής ρύθμισης των ενεργειακών αγορών, το οποίο έχει αναλάβει η ΡΑΕ. Συμβάλλει στη διαφάνεια της δημόσιας δράσης, στη συναινετική χάραξη της ρυθμιστικής πολιτικής με τη συμμετοχή της αγοράς και της κοινωνίας καθώς και στη συνεχή αναζήτηση επιστημονικά άρτιων και αποτελεσματικών λύσεων. Με το άρθρο 29 του ν.4001/2011 κατοχυρώνεται νομοθετικά η παρέμβαση των ενδιαφερομένων φορέων στο δημόσιο διάλογο επί των προτεινόμενων λύσεων με στόχο την ενσωμάτωση των πορισμάτων του διαλόγου στα επιλεγόμενα τελικά ρυθμιστικά μέτρα.

Υπό την ρύθμιση του προαναφερόμενου άρθρου και προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στα ενδιαφερόμενα μέρη να διατυπώσουν την γνώμη τους και να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους ως προς τα προτεινόμενα μέρη, η ΡΑΕ προβαίνει σε δημόσια Διαβούλευση στις εξής περιπτώσεις :

(α) στις περιπτώσεις που προβλέπονται ρητά με τις διατάξεις του νόμου 4001/2011,

(β) οποτεδήποτε το κρίνει αυτό αναγκαίο και,

(γ) σε κάθε περίπτωση, πριν από τη λήψη αποφάσεων και ρυθμιστικών μέτρων που δύναται να έχουν σημαντικές συνέπειες στη σχετική αγορά ενέργειας.

Η δημόσια Διαβούλευση διεξάγεται για εύλογο χρονικό διάστημα και τα αποτελέσματα της, καθώς και τα συμπεράσματα της ΡΑΕ από αυτήν, αναρτώνται στην επίσημη ιστοσελίδα της.

Αντιθέτως, η ΡΑΕ δεν υποχρεούται να προβαίνει σε δημόσια διαβούλευση στις περιπτώσεις που έχει προηγηθεί δημόσια διαβούλευση από ευρωπαϊκούς φορείς, όπως ΕΕ, ΟΣΡΑΕ (ACER), ENTSO-e, JAO, SEE CAO, σχετικά:

α) με την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) 714/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 1228/2003,

β) με την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2015/1222 της Επιτροπής της 24ης Ιουλίου 2015 σχετικά με τον καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών για την κατανομή της δυναμικότητας και τη διαχείριση της συμφόρησης.

Στις εν λόγω περιπτώσεις η ΡΑΕ ανακοινώνει τη διενέργειά τους στην ιστοσελίδα της, προκειμένου να λάβουν γνώση και να υποβάλουν τυχόν σχόλιά τους οι Συμμετέχοντες.

5.4 Καταγγελία ενώπιον της ΡΑΕ

Με τις διατάξεις του άρθρου 34 του νόμου κατοχυρώνεται ο θεσμός της καταγγελίας ως γενικό διαδικαστικό δικαίωμα οποιουδήποτε έχει έννομο συμφέρον να στραφεί ενώπιον της ΡΑΕ κατά των κυρίων και των διαχειριστών του συστήματος μεταφοράς ή δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, κατά των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς, αποθήκευσης, ΥΦΑ ή διανομής φυσικού αερίου, κατά του διαχειριστή μη διασυνδεδεμένων νησιών, καθώς και κατά των επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Η καταγγελία αποτελεί το μέσο για να διαπιστωθεί κατά πόσο ο καθ'ού η καταγγελία παραβίασε μια ή περισσότερες υποχρεώσεις που του επιβάλλονται από το ισχύον νομικό πλαίσιο, κατά το μέρος που αυτό εμπίπτει στην ρυθμιστική αρμοδιότητα της ΡΑΕ, παραβίαση η οποία πλήττει εξ αντανακλάσεως τα έννομα συμφέροντα του καταγγέλλοντος⁴⁸¹.

Ειδικότερα, όποιος έχει έννομο συμφέρον δικαιούται να υποβάλει ενώπιον της ΡΑΕ καταγγελία κατά των κυρίων και των διαχειριστών των Συστημάτων και των Δικτύων Διανομής Ενέργειας, καθώς και κατά των επιχειρήσεων που ασκούν Ενεργειακές Δραστηριότητες, για παράβαση των υποχρεώσεων τους που καθορίζονται από τις διατάξεις του παρόντος νόμου, των κανονιστικών πράξεων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του ή της άδειας που τους έχει χορηγηθεί. Επί της καταγγελίας αποφασίζει η ΡΑΕ εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών. Η προθεσμία αυτή μπορεί να παρατείνεται για τρεις (3) ακόμη μήνες με αιτιολογημένη πράξη της ΡΑΕ, η οποία εκδίδεται πριν λήξει η αρχική προθεσμία, εφόσον η παράταση είναι αναγκαία για τη συγκέντρωση πληροφοριών που απαιτούνται για τη λήψη της σχετικής απόφασης. Περαιτέρω παράταση της προθεσμίας επιτρέπεται μόνο κατόπιν

⁴⁸¹ Βλ. σχετικώς αιτιολογική έκθεση του ν.4001/2011, σελ. 34. Βλ. επίσης Γ.Ι. Δελλής, Κοινή ωφέλεια και Αγορά, Β' Τόμος, σελ. 118 επόμενα

συναίνεσης του προσώπου που υπέβαλε την καταγγελία. Η απόφαση της ΡΑΕ προσβάλλεται δικαστικά κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 33 του ν.4001/2011.

5.5 Προσωρινά μέτρα

Με τις διατάξεις του άρθρου 34 του ν.4001/2011 προβλέπεται για πρώτη φορά η δυνατότητα της ΡΑΕ για λήψη προσωρινών μέτρων, ως αυτονόητη συνιστώσα των εποπτικής φύσεως αρμοδιοτήτων που ασκεί η Αρχή. Η Αρμοδιότητα αυτή ασκείται σε κάθε περίπτωση, που η ΡΑΕ, δρώντας αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας διαπιστώσει ότι πιθανολογείται σοβαρά η παραβίαση της εθνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας περί ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου η οποία επιπροσθέτως είτε ενέχει άμεση, σοβαρή και επικείμενη απειλή για την δημόσια ασφάλεια, τη δημόσια τάξη, τη δημόσια υγεία ή τις συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού στις σχετικές αγορές της ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου είτε δημιουργεί σοβαρά οικονομικά ή λειτουργικά προβλήματα σε άλλες επιχειρήσεις. Τα προσωρινά μέτρα, λαμβάνονται με αιτιολογημένη, ως προς την συνδρομή των προαναφερόμενων προϋποθέσεων, απόφαση της ΡΑΕ, με βάση της αρχή της αναλογικότητας και ως εκ τούτου απαιτείται να είναι πρόσφορα για την αντιμετώπιση της επίμαχης κατάστασης. Σε κάθε περίπτωση ρητώς προβλέπεται ότι δεν μπορεί να κατατείνουν σε πλήρη ικανοποίηση του δικαιώματος. Στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση παρέχεται η δυνατότητα να εκθέσει τις απόψεις της εκτός αν λόγοι κατεπείγοντος δεν το επιτρέπουν. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, η εν λόγω επιχείρηση καλείται να εκθέσει τις απόψεις της εντός πέντε (5) ημερών από τη λήψη των προσωρινών μέτρων και να προτείνει μέτρα αποκατάστασης. Εάν αυτά κριθούν επαρκή, η ΡΑΕ ανακαλεί τα προσωρινά μέτρα και επικυρώνει τα προτεινόμενα από την επιχείρηση μέτρα αποκατάστασης.

Η Απόφαση της ΡΑΕ περί προσωρινών μέτρων είναι άμεση εκτελεστή και υπόκειται μόνο σε προσφυγή ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 33. Η άσκηση της προσφυγής δεν αναστέλλει την εκτέλεση της απόφασης περί προσωρινών μέτρων.

Προς ενίσχυση της επίμαχης εξουσίας της ΡΑΕ, ρητώς προβλέπεται ότι μπορεί να επιβάλλει χρηματική ποινή από πέντε (5) χιλιάδες ευρώ μέχρι εκατό (100) χιλιάδες ευρώ για κάθε ημέρα μη συμμόρφωσης προς την απόφαση της περί προσωρινών μέτρων. Η επιμέτρηση του προστίμου αυτού διέπεται από την αρχή της αναλογικότητας.

5.6 Αποφάσεις της ΡΑΕ

Κατ'επιταγή των αρχών της νομιμότητας και της διαφάνειας της δημόσιας δράσης γενικότερα και της ρυθμιστικής δράσης ειδικότερα, το άρθρο 32 επιβάλλει δύο σημαντικότερες υποχρεώσεις της ΡΑΕ αναφορά με τις αποφάσεις και τις πράξεις της. Αφενός αυτές πρέπει να είναι πλήρως και ειδικά αιτιολογημένες και αφετέρου να καταχωρούνται σε ιδιαίτερο βιβλίο, να δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα της και εφόσον είναι κανονιστικού χαρακτήρα και στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, με εξαίρεση αυτές που αφορούν την εθνική άμυνα ή την δημόσια ασφάλεια, οπότε στην τελευταία αυτή περίπτωση καταχωρούνται σε ειδικό απόρρητο βιβλίο.

Προκειμένου να περιορίζονται οι εν δυνάμει διαφορές από πράξεις της ΡΑΕ, που άγονται ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, θεσπίζεται ενδικοφανής διοικητική προσφυγή (αίτηση αναθεώρησης) κατά των ατομικών εκτελεστών πράξεων της ΡΑΕ, η άσκηση της οποίας συνεπάγεται την επανεξέταση της προσβαλλόμενης πράξης από την ίδια την ΡΑΕ.

Η απόφαση που εκδίδεται επί της ασκηθείσας αίτησης αναθεώρησης, προσβάλλεται ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών με το ένδικο βοήθημα της αίτησης ακύρωσης, στην περίπτωση που η απόφαση αφορά τη χορήγηση ή την άρνηση χορήγησης, την τροποποίηση ή την ανάκληση διοικητικών αδειών, και της προσφυγής σε κάθε άλλη περίπτωση. Κατά της απόφασης του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών επί αίτησης ακύρωσης χωρεί έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Κατά της απόφασης του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών επί προσφυγής χωρεί αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Εάν η απόφαση έχει κανονιστικό χαρακτήρα, αυτή προσβάλλεται με αίτηση ακύρωσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας σε πρώτο και τελευταίο βαθμό.

5.7 Σύναψη Συμβάσεων

Η κατάρτιση των συμβάσεων συνιστά ένα από τα εργαλεία που αυτή διαθέτει για την επιτέλεση του ρυθμιστικού της έργου. Στο πλαίσιο αυτό, η ΡΑΕ δύναται να συνάπτει συμβάσεις έργων, υπηρεσιών μελετών και προμηθειών για να αποκτήσει τα μέσα που χρειάζεται για την δράση της. Η σύναψη, η υλοποίηση και κάθε άλλη λεπτομέρεια αναφορικά με τις Συμβάσεις αυτές διέπονται από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα νομοθετήματα προσαρμογής της εθνικής νομοθεσίας προς το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, συμπληρωματικά, από τον Κανονισμό Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαχείρισης της ΡΑΕ.

Περαιτέρω η ΡΑΕ μπορεί να συνάπτει Συμβάσεις με ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ερευνητικά πανεπιστημιακά ινστιτούτα και ερευνητικά ιδρύματα, καθώς και με ειδικούς επιστήμονες ή τεχνικούς με ειδικές γνώσεις και εμπειρία για την εκτέλεση έργων ή την εκπόνηση μελετών, που εντάσσονται στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΡΑΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το δύσκολο εγχείρημα της δημιουργίας της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου προϋποθέτει συστηματική και συντονισμένη δράση από την πλευρά των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών ενέργειας. Προς το σκοπό αυτό, εξ αρχής η κοινοτική πολιτική για την ενέργεια προσανατολίστηκε στη διαμόρφωση ενός πλαισίου ενισχυμένης συνεργασίας και συντονισμού, τόσο μεταξύ των Ρυθμιστικών αρχών όσο και μεταξύ των Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς⁴⁸².

Μέσα από τη συνολική επισκόπηση του νομοθετικού πλαισίου της απελευθέρωσης των αγορών ενέργειας στη χώρα μας, από τον ιδρυτικό νόμο της Αρχής, υπ' αριθμ. 2773/1999 μέχρι και το ν. 4001/2011, ο οποίος ενσωμάτωσε στο ελληνικό δίκαιο την ευρωπαϊκή νομοθεσία τρίτης γενιάς, καθίσταται σαφές ότι το δίκαιο της απελευθέρωσης της αγοράς φυσικού αερίου διαπνέεται διαχρονικά από το πνεύμα συνεργασίας της ΡΑΕ με τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές ενέργειας άλλων χωρών, με θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και της Ενεργειακής Κοινότητας (Ε.Κ.), με διεθνείς οργανισμούς ή με άλλους φορείς, που προκύπτουν από διεθνείς συμφωνίες και συνθήκες, με στόχο *«... την ανάπτυξη εναρμονισμένου ρυθμιστικού πλαισίου, την ενίσχυση της ασφάλειας εφοδιασμού, την προστασία των καταναλωτών και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας»*. Η αναγκαιότητα της συνεργασίας των εθνικών ρυθμιστικών αρχών ενέργειας σε ευρωπαϊκό επίπεδο επιβάλλεται και από το γενικότερο πλαίσιο για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴⁸³.

Στην προσπάθεια ανάπτυξης ουσιαστικής συνεργασίας διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο τα ρυθμιστικά φόρουμ, όπως εκείνο της Μαδρίτης για το φυσικό

⁴⁸² Λελοβίτη Δ., Το πλαίσιο ρυθμιστικής συνεργασίας στην Κοινότητα: Ανάλυση και προοπτικές, Ενέργεια & Δίκαιο, τ. 9/2008, σελ. 22-23.

⁴⁸³ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 224.

αέριο, το Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, η Ομάδα Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας για το φυσικό αέριο και τον ηλεκτρισμό. Με το θεσμικό πλαίσιο της ευρωπαϊκής νομοθεσίας τρίτης γενιάς εισάγονται πλέον συγκεκριμένοι και αυστηροί κανόνες, που προβλέπουν την υποχρεωτική συνεργασία, τόσο μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών των κρατών μελών, όσο και των αρχών αυτών με το νεοσύστατο θεσμό, τον Οργανισμό Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών (Agency for the Cooperation of Energy Regulators, εφεξής ACER).

Στο πλαίσιο αυτό, με το άρθρο 25 του ν. 4001/2011 προβλέπεται ότι η ΡΑΕ, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, έχει δυνατότητα να συνεργάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο, με όργανα, που λειτουργούν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ενεργειακής Κοινότητας, διεθνείς οργανισμούς ή άλλα όργανα που προβλέπονται από διεθνείς συμφωνίες και συνθήκες, με στόχο την ανάπτυξη εναρμονισμένου ρυθμιστικού πλαισίου με στόχο την ανάπτυξη εναρμονισμένου ρυθμιστικού πλαισίου, την ενίσχυση της ασφάλειας εφοδιασμού, την προστασία των πελατών, την προστασία του περιβάλλοντος και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Για το λόγο αυτό, η ΡΑΕ συμμετέχει σε επιτροπές και ομάδες, συνεδριάσεις και συνόδους συμβουλίων και οργάνων και καλύπτει τις δαπάνες, που προκύπτουν από τις σχετικές υποχρεώσεις της.

Περαιτέρω, προβλέπεται ότι η Αρχή συνεργάζεται με τις ρυθμιστικές αρχές των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλες ρυθμιστικές αρχές, ιδίως στην περιοχή της Ενεργειακής Κοινότητας, της Μαύρης Θάλασσας και της Μεσογείου, καθώς και με τον Οργανισμό Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα όργανα της Ενεργειακής Κοινότητας και διεθνείς οργανισμούς, συμβάλλοντας με κάθε τρόπο στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και στην προαγωγή του υγιούς ανταγωνισμού σε αυτή.

Το πλέγμα των ενεργειών στις οποίες ενδεικτικώς προβαίνει η Αρχή εξειδικεύεται στο ν. 4001/2011 ως ακολούθως:

(α) Κοινοποιεί στις ρυθμιστικές αρχές ενέργειας άλλων κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον Οργανισμό Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας οποιοσδήποτε πληροφορίες είναι αναγκαίες για την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

(β) Παρακολουθεί την τεχνική συνεργασία μεταξύ των Ευρωπαϊκών διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς και των ομολόγων τους σε τρίτες χώρες, ιδίως σε χώρες της Ενεργειακής Κοινότητας και σε χώρες με τα συστήματα των οποίων διασυνδέονται τα Συστήματα Μεταφοράς της Ελλάδος.

(γ) Συμβάλλει σε διαδικασίες ανταλλαγής δεδομένων για τις σημαντικότερες διαδικασίες της αγοράς σε περιφερειακό επίπεδο.

Περαιτέρω η ΡΑΕ έχει την ευχέρεια να ζητεί τη γνώμη του Οργανισμού Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας και να ενημερώνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για θέματα διασυνοριακού εμπορίου και ιδίως για τις αποφάσεις ρυθμιστικών αρχών άλλων κρατών - μελών, που πιθανώς να αντιβαίνουν στις κατευθυντήριες γραμμές, που προβλέπονται στη σχετική ευρωπαϊκή νομοθεσία, εντός δύο (2) μηνών από την ημερομηνία δημοσίευσης της εν λόγω απόφασης.

Για διασυνοριακά ζητήματα, η ΡΑΕ διαβουλεύεται και συνεργάζεται με τις ρυθμιστικές αρχές ενέργειας άλλων κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ενεργειακής Κοινότητας, καθώς και τρίτων χωρών με τα συστήματα των οποίων διασυνδέονται τα Συστήματα Μεταφοράς της Ελλάδος, με τον Οργανισμό Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα ζητήματα αυτά, αφορούν ιδίως:

α) τη δημιουργία λειτουργικών διευθετήσεων, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα για βέλτιστη διαχείριση του συστήματος, να διευκολύνεται η ανάπτυξη κοινών χρηματιστηρίων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και η διασυνοριακή κατανομή δυναμικότητας, καθώς και να παρέχεται η δυνατότητα επαρκούς επιπέδου δυναμικού διασύνδεσης, μέσω και νέων Διασυνδέσεων, σε περιφερειακό επίπεδο και μεταξύ περιφερειών, ώστε να προωθείται η ανάπτυξη υγιούς ανταγωνισμού και η βελτίωση της ασφάλειας του εφοδιασμού, χωρίς διακρίσεις μεταξύ προμηθευτών σε διάφορα κράτη – μέλη και

(β) Την ανάπτυξη κοινών κανόνων σχετικά με την κατανομή δυναμικότητας και διαχείρισης της συμφόρησης στις διασυνδέσεις.

Σε κάθε περίπτωση, η ΡΑΕ εφαρμόζει τις νομικά δεσμευτικές αποφάσεις του Οργανισμού Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και των οργάνων της Ενεργειακής Κοινότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2° ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

2.1 Το Forum της Μαδρίτης

«Το 1999 δημιουργήθηκε το Forum της Μαδρίτης για το φυσικό αέριο (Madrid Forum)⁴⁸⁴, το οποίο συνεδριάζει κατά κανόνα δύο φορές ετησίως στη Μαδρίτη. Η πρώτη συνάντησή του πραγματοποιήθηκε το 1999 και έκτοτε η ΡΑΕ συμμετέχει με αντιπρόσωπό της σε κάθε διάσκεψη».

« Το ως άνω φόρουμ στόχο έχει την καλλιέργεια και ανάπτυξη εποικοδομητικού διαλόγου, σχετικά με την προώθηση και ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου, διά της ενοποίησης των επιμέρους εθνικών αγορών. Στο ως άνω διαλεκτικό πλαίσιο συμμετέχουν οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές, τα κράτη μέλη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι διαχειριστές των συστημάτων μεταφοράς, οι έμποροι φυσικού αερίου, οι ενώσεις καταναλωτών και οι χρήστες των δικτύων.

Το φόρουμ της Μαδρίτης εστιάζει σήμερα το διάλογο στο διασυνοριακό εμπόριο αερίου και ιδίως στην τιμολόγηση των διασυνοριακών ανταλλαγών φυσικού αερίου, στην κατανομή και τη διαχείριση του συστήματος, στις δυναμικότητες διασύνδεσης και σε άλλα τεχνικά και εμπορικά εμπόδια, για τη δημιουργία μιας πλήρως λειτουργικής εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση»⁴⁸⁵.

«Το ως άνω φόρουμ, από την έναρξη της λειτουργίας του μέχρι σήμερα, έχει αναδειχθεί σε ιδιαίτερα πρόσφορο πεδίο διαλόγου και επίλυσης προβλημάτων της εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου και σε πολύτιμη πηγή άντλησης πληροφοριών για την ενιαία αγορά φυσικού αερίου»⁴⁸⁶.

⁴⁸⁴ Βλ. σε σχετικό ιστότοπο <https://ec.europa.eu/energy/en/events/madrid-forum>.

Το ως άνω φόρουμ συνεδριάζει κατά κανόνα δύο φορές ετησίως στη Μαδρίτη. Η πρώτη συνάντησή του πραγματοποιήθηκε το 1999 και έκτοτε η ΡΑΕ συμμετέχει με αντιπρόσωπό της σε κάθε διάσκεψη.

⁴⁸⁵ Βλ. Φορτσάκη Θ. – Φαραντούρη Ν., Δίκαιο της Ενέργειας, οπ., σελ. 41.

⁴⁸⁶ Βλ. Λελοβίτη Δ., Το πλαίσιο ρυθμιστικής συνεργασίας στην Κοινότητα: Ανάλυση και προοπτικές, οπ, σελ. 23, ο οποίος θεωρεί ότι το forum της Μαδρίτης, μαζί με το αντίστοιχο της Φλωρεντίας για την ηλεκτρική ενέργεια αναδείχθηκαν σε ανεπίσημα συμβουλευτικά όργανα της Κοινότητας και χώρους ανάδειξης προβλημάτων της εσωτερικής αγοράς, καθώς και προώθησης λύσεων σε αυτά.

2.2 Ο Οργανισμός Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ACER)

Τα σχήματα εθελοντικής συνεργασίας των εθνικών ρυθμιστών είχαν μία πρώτη θετική συμβολή στη δημιουργία και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Όμως, υπό την επίδραση της τρίτης ενεργειακής δέσμης για την ουσιαστική εμπέδωση και εμβάθυνση μιας αποτελεσματικά λειτουργικής ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου, προκρίθηκε η μετεξέλιξη του υφιστάμενου σχήματος εθελούσιας ρυθμιστικής παρέμβασης και η σύσταση ενός νέου κεντρικού ρυθμιστικού οργάνου, του επονομαζόμενου Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ - ACER).

«Ο ΟΣΡΑΕ ιδρύθηκε, σύμφωνα με την τρίτη ενεργειακή δέσμη και συγκεκριμένα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 713/2009 για την περαιτέρω επιτάχυνση της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, τόσο στον τομέα του ηλεκτρισμού, όσο και στον τομέα του φυσικού αερίου. Αποτελεί μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ομάδας Ρυθμιστών Ηλεκτρικής Ενέργειας και Φυσικού Αερίου (EREG), η οποία είχε αμιγώς συμβουλευτικό ρόλο»⁴⁸⁷.

«Ο ACER δημιουργήθηκε για να συμπληρώσει και να συντονίσει το έργο των εθνικών ρυθμιστικών αρχών ενέργειας, ώστε να εργαστούν από κοινού για την ολοκλήρωση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Ο Οργανισμός εδρεύει στη Λιουμπλιάνα της Σλοβενίας. Αρχισε να λειτουργεί το 2012⁴⁸⁸».

«Σε γενικές γραμμές, ο ως άνω Οργανισμός :

α) επιτελεί κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη του πανευρωπαϊκού δικτύου και των κανόνων της ενιαίας αγοράς ενέργειας, αποβλέποντας στην ενίσχυση του ανταγωνισμού,

β) συντονίζει περιφερειακές και διαπεριφερειακές πρωτοβουλίες, που προωθούν την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς,

γ) παρακολουθεί τις εργασίες των Ευρωπαϊκών Δικτύων Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ENTSO-E) και Φυσικού Αερίου (ENTSO-G), συμπεριλαμβανομένων των εθνικών τους σχεδίων, για την

⁴⁸⁷ Για την ομάδα αυτή βλ. σχετικώς στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο.

⁴⁸⁸ Βλ. και Φορτσάκη Θ. – Φαραντούρη Ν., Δίκαιο της Ενέργειας, οπ., σελ. 42-43.

ανάπτυξη των δικτύων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, δ) παρακολουθεί τη λειτουργία της ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου εν γένει, καθώς και τη χονδρεμπορική αγορά ενέργειας ειδικότερα.

Ο ACER παρέχει επίσης στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές ενέργειας συγκεκριμένο πλαίσιο και διαδικασίες συνεργασίας τους σε περιφερειακό και κοινοτικό επίπεδο και λαμβάνει επαρκώς υπόψη του τα αποτελέσματα της συνεργασίας αυτής, κατά τη διατύπωση των γνωμοδοτήσεων, συστάσεων και αποφάσεών του. Σε σχέση με τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές, ο Οργανισμός μπορεί να εκδίδει ατομικές αποφάσεις για τεχνικά ζητήματα, εφόσον αυτές προβλέπονται στην Οδηγία 2009/72/EK, την Οδηγία 2009/73/EK, τον Κανονισμό (ΕΚ) 714/2009 και τον Κανονισμό (ΕΚ) 715/2009. Επιπροσθέτως, μπορεί να λαμβάνει μεμονωμένες δεσμευτικές αποφάσεις, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και υπό ορισμένες προϋποθέσεις, για διασυνοριακά ζητήματα υποδομών. Τέλος, κατόπιν αιτήματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο ACER καταρτίζει Κατευθυντήριες Γραμμές (Framework Guidelines), που χρησιμοποιούν ως βάση για την εκπόνηση των Κωδίκων Δικτύου (Network Codes), οι οποίοι πρόκειται να αποτελέσουν τα λειτουργικά εργαλεία της ενοποιημένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, από το 2014-15 και μετά. Οι Κώδικες Δικτύου (Network Codes), που δεσμεύουν τα κράτη μέλη, εγκρίνονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με τη συμμετοχή των κρατών μελών στη διαδικασία της «επιτροπολογίας»⁴⁸⁹.

«Στον ACER ανήκει πλέον και η ευθύνη της παρακολούθησης των Ομάδων Περιφερειακών Πρωτοβουλιών (Regional Initiatives, RI). Οι ομάδες αυτές, οι οποίες είχαν συσταθεί αρχικά από τον ERGEG το 2006, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και οι οποίες είχαν στόχο τη δημιουργία περιφερειακών αγορών, αποτελούν πλέον πλατφόρμες συνεργασίας των Περιφερειακών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, για την ανάπτυξη εισαγωγικών δράσεων (early actions), οι οποίες εγκρίθηκαν από το Φόρουμ της Φλωρεντίας, το Δεκέμβριο του 2011. Για το φυσικό αέριο αναπτύχθηκε μέσα στο 2012 ο πρώτος Οδικός Χάρτης, με στόχο την έγκαιρη

⁴⁸⁹ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 204-205.

εφαρμογή των διατάξεων του Κώδικα Δικτύου για τους Μηχανισμούς Κατανομής Δυναμικότητας»⁴⁹⁰.

2.3 Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (CEER)

Το Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών⁴⁹¹ δημιουργήθηκε με την υπογραφή σχετικού μνημονίου συνεργασίας για την ίδρυσή του στις 7 Μαρτίου 2000 και θεωρήθηκε η πρώτη αυτόνομα οργανωμένη κοινότητα ανεξάρτητων εθνικών ρυθμιστών στην Ευρώπη. Στις 10 Ιουνίου 2003 οι ρυθμιστικές αρχές των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέγραψαν το καταστατικό του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών, το οποίο ιδρύθηκε επισήμως στο Βέλγιο ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός⁴⁹², όπου συμμετέχουν εθελοντικά οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές, με σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων των καταναλωτών και τη διευκόλυνση της δημιουργίας ενιαίας, ανταγωνιστικής, αποτελεσματικής και αποδοτικής εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου και ηλεκτρισμού.

Το ως άνω Συμβούλιο δραστηριοποιείται σε αντικείμενα, που αντιστοιχούν στις αρμοδιότητες των εθνικών ρυθμιστικών αρχών, όπως είναι η μη διακριτική πρόσβαση στις ενεργειακές υποδομές, οι μηχανισμοί διαχείρισης της συμφόρησης, το διασυνοριακό εμπόριο, η διαφάνεια των πληροφοριών και ο λογιστικός διαχωρισμός. Το Συμβούλιο CEER συνεργάζεται στενά με τον Οργανισμό Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, καθώς και με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁴⁹³.

Το Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών αποτέλεσε την οργανική και λειτουργική βάση, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ομάδας Ρυθμιστών ηλεκτρικής Ενέργειας και Φυσικού Αερίου το Νοέμβριο του 2003⁴⁹⁴.

⁴⁹⁰ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 206-207.

⁴⁹¹ Βλ. σε σχετικό ιστότοπο http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME.

⁴⁹² Σήμερα, το εν λόγω Συμβούλιο απαρτίζεται από τριάντα (30) μέλη, εκ των οποίων τα είκοσι οκτώ αντιστοιχούν στις ρυθμιστικές αρχές των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον τα δύο μέλη είναι οι ρυθμιστές της Ισλανδίας και της Νορβηγίας, ενώ συμμετέχουν ως παρατηρητές οι ρυθμιστές της Ελβετίας, του Μαυροβουνίου και της ΠΓΔΜ.

⁴⁹³ Βλ. και Φορτσάκη Θ.-Φαραντούρη Ν., Δίκαιο της Ενέργειας, 2016, σπ, σελ. 42.

⁴⁹⁴ Σχετική η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2003/796/ΕΚ, της 1^{ης} Νοεμβρίου 2003 σχετικά με τη σύσταση Ευρωπαϊκής Ομάδας Ρυθμιστικών Αρχών για την ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο, ΕΕ L 296 της 14/11/2003, σελ. 0034-0035.

Έκτοτε, η ομάδα αυτή, η οποία εντάσσεται σε ένα ενιαίο οργανωτικό σχήμα με το Συμβούλιο, λειτούργησε παράλληλα με αυτό, ως το επίσημο συμβουλευτικό όργανο της Επιτροπής, όπου συμμετείχαν ενεργά οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές, με έργο την ενίσχυση του ρόλου της Επιτροπής σχετικά με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, καθώς και το συντονισμό της δράσης των εθνικών ρυθμιστών για τη συνεπή εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας για τον ηλεκτρισμό και το φυσικό αέριο σε όλα τα κράτη μέλη. Η εν λόγω ομάδα ρυθμιστών σταμάτησε να λειτουργεί το Ιούλιο του 2011⁴⁹⁵.

«Από την αρχή της ίδρυσής της η ΡΑΕ συμμετέχει στο Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών. Το Συμβούλιο αυτό εκπροσωπεί τριάντα μία (31) εθνικές ρυθμιστικές αρχές ενέργειας. Μέσω του Συμβουλίου οι Αρχές αυτές συντονίζουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, ρυθμίσεων και ζητημάτων αγοράς, που εκτείνονται από τα δικαιώματα των καταναλωτών και την προώθηση της ενσωμάτωσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό ισοζύγιο της Ε.Ε. μέχρι και την τεχνολογική ανάπτυξη των ηλεκτρικών δικτύων και των δικτύων φυσικού αερίου.

Κατά τη διάρκεια του 2012, το CEER υποστήριξε σε συνεχή βάση το έργο του ACER στα θέματα της ενιαίας αγοράς ενέργειας, μέσω των κοινών στην πράξη Ομάδων Εργασίας των δύο Οργανισμών, ενώ δραστηριοποιήθηκε επιπροσθέτως σε θέματα καταναλωτών και διεθνών συνεργασιών. Σε σχέση με τα θέματα καταναλωτών, το CEER ανέλαβε την πρωτοβουλία να αναπτύξει το «στρατηγικό όραμα» (strategic vision), το οποίο θέτει τους καταναλωτές στο επίκεντρο της ενεργειακής πολιτικής της Ε.Ε.

Χάρη στη συνεργασία του με την Ευρωπαϊκή Οργάνωση Καταναλωτών BEUC, την υποστήριξη του Φόρουμ του Λονδίνου, αλλά και την επίσημη υποστήριξη έντεκα (11) διεθνών οργανώσεων στον τομέα της ενέργειας, το Συμβούλιο παρουσίασε το «Όραμα 2020», το οποίο αποβλέπει στην προώθηση της αξιοπιστίας, των προσιτών τιμών, της απλότητας, της προστασίας και της ενίσχυσης των καταναλωτών, ως των ακρογωνιαίων λίθων του ενεργειακού τομέα, στον οποίο οι Ευρωπαίοι καταναλωτές αποτελούν πρώτη προτεραιότητα.

⁴⁹⁵ Βλ. και Φορτσάκη Θ.-Φαραντούρη Ν., Δίκαιο της Ενέργειας, 2016, σπ, σελ. 42-43 και Λελοβίτη Δ., Το πλαίσιο ρυθμιστικής συνεργασίας στην Κοινότητα: Ανάλυση και προοπτικές, σπ, σελ. 24 επ.

Από το 2012 λειτουργεί ειδικό τμήμα της ιστοσελίδας του CEER, ειδικά για την προστασία των καταναλωτών, όπου αναφέρονται, μεταξύ άλλων, κατευθυντήριες γραμμές για τη διαφάνεια των τιμών πώλησης της ενέργειας, καθώς επίσης και συγκριτικά εργαλεία για τους καταναλωτές, ώστε να παρακολουθούν και να συγκρίνουν τις προσφορές των προμηθευτών»⁴⁹⁶.

2.4 Ρυθμιστικό Συμβούλιο για την Ενεργειακή Κοινότητα (ECRB)

«Το Ρυθμιστικό Συμβούλιο της Ενεργειακής Κοινότητας προβλέπεται από τη Συνθήκη για τη Δημιουργία της Ενεργειακής Κοινότητας («Συνθήκη για την Ενεργειακή Κοινότητα») και συνεδριάζει μόνιμα στην Αθήνα. Το όργανο αυτό αποτελείται από εκπροσώπους των συμβαλλόμενων στη Συνθήκη κρατών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και από έναν εκπρόσωπο του ACER. Σύμφωνα με την Ιδρυτική Συνθήκη της Ενεργειακής Κοινότητας, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές των κρατών μελών της ΕΕ μπορούν να συμμετέχουν στις εργασίες της Ενεργειακής Κοινότητας και στο Ρυθμιστικό της Συμβούλιο, εφόσον το δηλώσουν στη Γραμματεία του Οργανισμού. Οι Ρυθμιστικές Αρχές τρίτων χωρών μπορούν να συμμετέχουν ως παρατηρητές στις εργασίες του Ρυθμιστικού Συμβουλίου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζεται από τις Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας εκείνων των κρατών – μελών, που μοιράζονται (ή μοιράζονταν κατά το χρόνο υιοθέτησης της Συνθήκης) σύνορα με τα συμβαλλόμενα μέρη (Τίτλος III της Συνθήκης). Σε αυτά τα κράτη μέλη εντάσσεται σαφώς και η Ελλάδα και επομένως ο ρόλος της ΡΑΕ είναι καθοριστικός για την υλοποίηση των στόχων της Συνθήκης.

Το άρθρο 58 της Συνθήκης διατυπώνει επίσης τις αρμοδιότητες του Ρυθμιστικού Συμβουλίου της Ενεργειακής Κοινότητας, δηλαδή α) να συμβουλεύει το Συμβούλιο Υπουργών ή/και την Ομάδα των Μονίμων Εθνικών Αντιπροσώπων της Ενεργειακής Κοινότητας σε θέματα θεσμικά, τεχνικά, ρυθμιστικά, β) να εκδίδει γνωμοδοτήσεις σε θέματα διασυνοριακού ενδιαφέροντος, γ) να αναλαμβάνει δράσεις μετά από εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Υπουργών της Ενεργειακής Κοινότητας και δ) να υιοθετεί διαδικαστικούς κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας.

⁴⁹⁶ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 207-209.

Το Ρυθμιστικό Συμβούλιο οργανώνεται σε τρεις (3) ομάδες εργασίας, στην ομάδα εργασίας ηλεκτρισμού, στην ομάδα εργασίας αερίου και στην ομάδα εργασίας πελατών»⁴⁹⁷.

2.5 Οι Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας της Μεσογείου (MEDREG)

«Η λειτουργία της Ένωσης των Ρυθμιστών της Μεσογείου για την ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο άρχισε να λειτουργεί το Μάιο του 2006, ως εθελοντική ομάδα εργασίας με στόχο την εδραίωση της συνεργασίας μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών της Μεσογείου, έγινε δε μόνιμος Οργανισμός το Νοέμβριο του 2007. Η ως άνω Ένωση έχει ως γενικό στόχο τη δημιουργία ενός σαφούς, σταθερού, και εναρμονισμένου ρυθμιστικού ενεργειακού πλαισίου σε όλη τη Μεσόγειο.

Η MEDREG στοχεύει:

α) στην προώθηση της εναρμόνισης των ενεργειακών αγορών και των εθνικών νομοθεσιών, καθώς και στην επιδίωξη μιας σταδιακής ενοποίησης της ενεργειακής αγοράς στην Ευρω-Μεσογειακή περιοχή,

β) στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στον ενεργειακό τομέα, μέσω της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας και της ενοποίησης των ενεργειακών αγορών,

γ) στην στήριξη των πρωτοβουλιών κοινού ενδιαφέροντος σε βασικούς τομείς, όπως είναι οι υποδομές επενδύσεων και ανάπτυξης, οι καινοτόμες λύσεις χρηματοδότησης και η έρευνα στο πεδίο της ενεργειακής ρύθμισης,

δ) στην παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης και επιμόρφωσης στα μέλη του MEDREG,

ε) στην ενίσχυση της συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των μελών, με τη διαμόρφωση και τη λειτουργία ενός μόνιμου πλαισίου για συζήτηση και συνεργασία»⁴⁹⁸.

⁴⁹⁷ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2013, σελ. 247-248.

⁴⁹⁸ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 215.

2.6 Διεθνής Συνομοσπονδία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ICER)

«Το Παγκόσμιο Φόρουμ για τη Ρύθμιση της Ενέργειας είναι η κορυφαία διεθνής διάσκεψη για τη ρύθμιση της ενέργειας, η οποία λαμβάνει χώρα μία φορά κάθε τρία (3) χρόνια. Τον Οκτώβριο του 2009, η ΡΑΕ ανέλαβε, σχεδίασε και συνδιοργάνωσε, μαζί με το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (CEER) το Τέταρτο Παγκόσμιο Φόρουμ για τη ρύθμιση της ενέργειας, το οποίο πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα. Το Φόρουμ αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία της Διεθνούς Συνομοσπονδίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ICER).

Η Διεθνής αυτή Συνομοσπονδία αποτελεί ένα εθελοντικό πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ διακοσίων (200) και πλέον ρυθμιστικών αρχών ενέργειας σε ολόκληρο τον κόσμο. Στόχος της Συνομοσπονδίας είναι η ενίσχυση της προβολής και ευαισθητοποίησης του κοινού στις δραστηριότητες των εθνικών ρυθμιστικών αρχών ενέργειας. Το έργο της Συνομοσπονδίας επικεντρώνεται σε τέσσερις (4) βασικούς τομείς: α) την αξιοπιστία και την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, β) το ρόλο των ρυθμιστικών αρχών στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, γ) την ανταγωνιστικότητα και την οικονομικά προσιτή λειτουργία των ενεργειακών αγορών, και, τέλος, την ανεξαρτησία, τις αρμοδιότητες, τις ευθύνες, τις βέλτιστες πρακτικές και την κατάρτιση των εθνικών ρυθμιστικών αρχών»⁴⁹⁹.

⁴⁹⁹ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 217.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι
ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΤΗΣ
ΡΑΕ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΦΥΣΙΚΟΥ
ΑΕΡΙΟΥ⁵⁰⁰

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΡΑΕ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΧΟΝΔΡΕΜΠΟΡΙΚΗΣ
ΑΓΟΡΑΣ

1.1 Οι προτάσεις της ΡΑΕ αναφορικά με το σύστημα ηλεκτρονικών
δημοπρασιών της ΔΕΠΑ

Στον τομέα του φυσικού αερίου η Ελλάδα δεν διαθέτει ακόμη οργανωμένη χονδρεμπορική αγορά, με αποτέλεσμα οι συναλλαγές να βασίζονται σε διμερή συμβόλαια μεταξύ προμηθευτών και Επιλεγόντων πελατών. Μετά την εισαγωγή του πρώτου φορτίου φυσικού αερίου στη νήσο από άλλη πλην της ΔΕΠΑ Α.Ε. εταιρεία, το έτος 2010, συνολικά έξι (6) εταιρείες έχουν εισαγάγει φυσικό αέριο στη χώρα μας κατά την χρονική περίοδο 2010-2013. Σε αντίθεση όμως με τα έτη 2011 και 2012, όταν παρατηρήθηκε σημαντικός ανταγωνισμός στο επίπεδο εισαγωγών φυσικού αερίου στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα το μερίδιο των εισαγωγών της ΔΕΠΑ να αντιστοιχεί σε περίπου ενενήντα (90%) των συνολικών ετήσιων εισαγωγών, το 2013 το μερίδιο της ΔΕΠΑ στις εισαγωγές φυσικού αερίου ανήλθε σε ενενήντα εννέα τοις εκατό (99%). Μόνο δύο άλλες εταιρείες πέραν της ΔΕΠΑ, εισήγαγαν φυσικό αέριο στο ελληνικό σύστημα το 2013, αντιπροσωπεύοντας το υπόλοιπο ένα τοις εκατό (1%) του συνόλου των εισαγωγών. Επισημαίνεται ότι ο ανταγωνισμός αυτός αφορά, ούτως ή άλλως, αποκλειστικά εισαγωγές υγροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ) μέσω της εγκατάστασης ΥΦΑ της Ρεβυθούσας, διότι δεν υπάρχει, εν τοις πράγμασι, η δυνατότητα εισαγωγής φυσικού αερίου μέσω αγωγών από άλλους χρήστες πλην της ΔΕΠΑ, καθώς οι

⁵⁰⁰ Τα στοιχεία του εν λόγω Παραρτήματος έχουν αντληθεί από τις Ετήσιες Εκθέσεις Πεπραγμένων της ΡΑΕ.

γειτονικές χώρες (Τουρκία, Βουλγαρία) δεν διαθέτουν πρακτικά δυναμικότητα σε τρίτους.

Με στόχο την ενίσχυση του ανταγωνισμού και την ενδυνάμωση της ρευστότητας στην ελληνική αγορά φυσικού αερίου, η Επιτροπή Ανταγωνισμού, το Νοέμβριο του 2012 κατόπιν παραπομπής σε αυτήν από την ΡΑΕ⁵⁰¹, σχετικής υπόθεσης καταγγελίας για κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης από τη ΔΕΑ θέσπισε με την υπ' αριθμ. 551/VII/2012 απόφασή της, μηχανισμό δημοπρασιών διάθεσης ποσοτήτων φυσικού αερίου από τη ΔΕΠΑ⁵⁰². Σύμφωνα με τους όρους της εν λόγω απόφασης, η ΔΕΠΑ δεσμεύθηκε, μεταξύ άλλων, να εφαρμόσει από τις 30 Νοεμβρίου 2012 πρόγραμμα διάθεσης ποσοτήτων φυσικού αερίου, μέσω ηλεκτρονικών δημοπρασιών στην αγορά και να παρέχει προς πώληση συγκεκριμένη ποσότητα φυσικού αερίου ετησίως, σε ποσοστό ίσο με το 10% της ποσότητας, που προμήθευσε σε πελάτες κατά την προηγούμενη χρονιά. Δικαίωμα δε να συμμετοχής στις δημοπρασίες αυτές, με βάση την αντίστοιχη δέσμευση της ΔΕΠΑ έχει κάθε προμηθευτής και επιλέγων πελάτης, όπως αυτοί ορίζονται στο ν. 4001/2011. Εν τούτοις με βάση στοιχεία που προσκομίστηκαν στη ΡΑΕ κατά την διάρκεια του 2013, λιγότερο από το πενήντα τοις εκατό (50%) των ποσοτήτων φυσικού αερίου που διατέθηκαν από τη ΔΕΠΑ απορροφήθηκαν από τη αγορά, πιθανώς διότι αρκετοί από τους συμμετέχοντες στην αγορά φυσικού αερίου δεν έκριναν ελκυστικούς τους όρους συμμετοχής στο μηχανισμό αυτό. Η ΔΕΠΑ δεσμεύτηκε να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή Ανταγωνισμού έως την 1^η Μαρτίου 2013 τις παραμέτρους και τον τρόπο λειτουργίας των δημοπρασιών και η Επιτροπή, λαμβάνοντας υπόψη τη γνώμη των συμμετεχόντων στην αγορά φυσικού αερίου να προτείνει βελτιώσεις στον εν λόγω μηχανισμό για την μεγαλύτερη δυνατή αξιοποίηση του.

⁵⁰¹ ⁵⁰¹ Επρόκειτο για καταγγελία της εταιρίας Αλουμίνιον ΑΕ στη ΡΑΕ το Δεκέμβριο του 2009, αφενός κατά του Διαχειριστή, ΔΕΣΦΑ ΑΕ, για την άρνηση πρόσβασης στο δίκτυο φυσικού αερίου και αφετέρου κατά της εταιρείας, ΔΕΠΑ ΑΕ, για την άρνηση παραχώρησης μη χρησιμοποιούμενης δεσμευμένης μεταφορικής ικανότητας. Επί της υπόθεσης αυτής, εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 1175/2010 απόφαση, με την οποία η Αρχή αποφάνθηκε ότι με τη συμπεριφορά του ο ΔΕΣΦΑ παραβίασε τις νόμιμες υποχρεώσεις του και περαιτέρω του επέβαλε πρόστιμο ύψους διακοσίων πενήντα χιλιάδων (250.000) Ευρώ. Με την ίδια απόφαση η Αρχή παρέπεμψε την εταιρεία ΔΕΠΑ στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, για να κρίνει η τελευταία επί του πεδίου αρμοδιότητάς της και συγκεκριμένα εάν η καταγγελλόμενη συμπεριφορά της ως άνω εταιρείας αποτελεί καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης και επομένως αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 102 της ΣΛΕΕ και 2 του ν. 703/1977. Βλ. εκτενώς σε *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2013, σελ. 176 επ.

⁵⁰² Για το ζήτημα των δημοπρασιών διάθεσης φυσικού αερίου από τη ΔΕΠΑ, πρβλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Εκθέσεις Πεπραγμένων 2013, σελ. 129-130 και 176 επ. και 2014, σελ. 170επ.

Στο πλαίσιο της στενής και εποικοδομητικής συνεργασίας μεταξύ της Επιτροπής Ανταγωνισμού και της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας για την παρακολούθηση της αγοράς φυσικού αερίου και για τη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης όλων των συμμετεχόντων στην εν λόγω αγορά, η ΡΑΕ ξεκίνησε μια σειρά συζητήσεων με την Επιτροπή, με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τις εν λόγω δεσμεύσεις της ΔΕΠΑ. Ακολούθως και κατά την διάρκεια του έτους 2014 η Επιτροπή Ανταγωνισμού διενήργησε μια εκτεταμένη αξιολόγηση επί της εκπλήρωσης των δεσμεύσεων της ΔΕΠΑ για την οποία ζήτησε την αρωγή της ΡΑΕ επί συγκεκριμένων ερωτημάτων εφαρμογής για τις ηλεκτρονικές δημοπρασίες διάθεσης φυσικού αερίου που διενεργούσε η ΔΕΠΑ κάθε τρίμηνο του έτους με μειωμένο όμως μέχρι τότε ενδιαφέρον συμμετοχής από την αγορά φυσικού αερίου.

Η ΡΑΕ είχε επισημάνει επανειλημμένως πως υπό τις τότε – το 2012- συνθήκες λειτουργίας της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου, η επιβολή υποχρεώσεων στη ΔΕΠΑ για τη διεξαγωγή ηλεκτρονικών δημοπρασιών, με σκοπό τη διάθεση ποσοτήτων φυσικού αερίου, αποτελούσε βραχυπρόθεσμα τη μοναδική εναλλακτική δυνατότητα, πλην της ΔΕΠΑ, για την προμήθεια φυσικού αερίου από τρίτους – καταναλωτές και προμηθευτές -, ακολούθως και τη μόνη ευκαιρία ανάπτυξης ανταγωνισμού στην ελληνική χονδρεμπορική αγορά φυσικού αερίου. Μάλιστα, η Αρχή είχε εκτιμήσει ότι δεν αναμενόταν να μεταβληθούν σημαντικά οι ως άνω συνθήκες, πριν ολοκληρωθούν τα υπό κατασκευή έργα υποδομών (τρίτη δεξαμενή στη Ρεβυθούσα, αγωγός TAP, αγωγός IGB) ή πριν αλλάξουν οι όροι πρόσβασης στα συστήματα αγωγών της Τουρκίας και της Βουλγαρίας, μέσω των οποίων προμηθεύεται η Ελλάδα φυσικό αέριο αγωγών⁵⁰³.

Για το λόγο αυτό, σε σχέση με το γενικότερο σχεδιασμό και την εποπτεία εφαρμογής των ηλεκτρονικών δημοπρασιών της ΔΕΠΑ, η ΡΑΕ διατύπωσε τις ακόλουθες απόψεις της, οι οποίες αφορούσαν:

- **Το χρόνο διεξαγωγής των δημοπρασιών:** κρίθηκε χρήσιμη για την επιτυχία των δημοπρασιών η διάθεση προϊόντων σε ετήσια, τριμηνιαία, μηνιαία και ημερήσια βάση, αρχής γενομένης από προϊόντα που θα είναι διαθέσιμα από την 1^η Ιανουαρίου 2015,

⁵⁰³ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2013, σελ. 178-179.

- **Τις συνολικά διαθέσιμες ποσότητες μέσω των δημοπρασιών:**
Προτάθηκε να υπάρχει μία ευελιξία ως προς τις διαθέσιμες μέσω των δημοπρασιών ποσότητες, ανάλογα και με την έκβαση των δημοπρασιών κάθε χρονικής περιόδου. Συγκεκριμένα, να διατίθεται λόγω χάρη το 50-60% των προς δημοπράτηση ποσοτήτων στην ετήσια δημοπρασία, με τη διάθεση του υπολοίπου, καθώς και των ποσοτήτων που δεν θα διατεθούν μέσω των ετήσιων δημοπρασιών, στις περισσότερο βραχυχρόνιες δημοπρασίες, χωρίς περαιτέρω περιορισμούς. Κατά τον τρόπο αυτόν, όσες ποσότητες παραμένουν αδιάθετες στην ετήσια δημοπρασία θα καθίστανται διαθέσιμες στην πρώτη τριμηνιαία, κατόπιν στις ημερήσιες, τις μηνιαίες κλπ. Δημοπρασίες. Με τον τρόπο αυτό η ΡΑΕ έκρινε ότι θα διαμορφωθούν οι συνθήκες ώστε να αναπτυχθεί η ρευστότητα στην αγορά φυσικού αερίου και να εδραιωθεί στους συμμετέχοντες η πεποίθηση ότι οι δημοπρασίες θα μπορούν να αποτελέσουν πραγματική πηγή προμήθειας για τις ανάγκες τους σε ημερήσια βάση. Περαιτέρω ενόψει και της επικείμενης πλήρους απελευθέρωσης όλων των καταναλωτών φυσικού αερίου σε σύντομο χρόνο, προτάθηκε και η διερεύνηση της δυνατότητας της σταδιακής επαύξησης των ποσοτήτων που διατίθενται στις εν λόγω δημοπρασίες ώστε να ανταποκρίνονται στις αυξημένες ανάγκες των επιλεγόντων πελατών.
- **Το διαθέσιμο προϊόν, την τιμή και τους όρους απόκτησης:**
ειδικότερα προτάθηκε: α) επανασχεδιασμός στο συγκεκριμένο τμήμα των όρων των δημοπρασιών ώστε οι προσφερόμενες μέσω των δημοπρασιών ποσότητες φυσικού αερίου να είναι απολύτως αποζευγμένες από τις τυχόν ποσότητες που ο κάθε συμμετέχων στις δημοπρασίες προμηθεύεται από τη ΔΕΠΑ μέσω άλλων συμβάσεων προμήθειας, β) οι συνολικώς δημοπρατούμενες ποσότητες να επιμεριστούν σε μεγάλο αριθμό μεριδίων ώστε να καταστούν τα προϊόντα των δημοπρασιών προσβάσιμα ή εμπορεύσιμα και προς μικρότερους σε μέγεθος καταναλωτές, μειώνοντας ταυτόχρονα τον κίνδυνο για τους κατόχους των μεριδίων αυτών, γ) οι μέσω των δημοπρασιών διαθέσιμες ποσότητες να είναι διαθέσιμες μόνο στο Εικονικό Σημείο Δηλώσεων, με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας ως

προς τη διάθεση των ποσοτήτων και την ισότιμη αντιμετώπιση των συμμετεχόντων στις δημοπρασίες, δ) η τιμή εκκίνησης των δημοπρασιών να αντικατοπτρίζει το μεσοσταθμικό κόστος κτήσης των μακροχρόνιων συμβάσεων της ΔΕΠΑ, επαυξημένης κατά το κόστος μεταφοράς των εν λόγω ποσοτήτων μέσω των σημείων εισόδου του ΕΣΦΑ και μόνο, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη αιτήματα αναθεώρησης των συμβατικών τιμών προμήθειας φυσικού αερίου, όπως απορρέουν από τις μακροχρόνιες αυτές συμβάσεις της ΔΕΠΑ, ε) η τριμηνιαία μεταβολή των τιμών των συμβάσεων προμήθειας της ΔΕΠΑ να ανακοινώνεται πριν την έναρξη κάθε τριμήνου, ακόμη και για ποσότητες που θα αποκτηθούν στις ετήσιες δημοπρασίες.

- **Το δικαίωμα συμμετοχής στις δημοπρασίες:** Προτάθηκε μια σταδιακή μετάβαση του σχεδιασμού των δημοπρασιών στην κατάσταση ώστε σε διάστημα ενός ή δύο μηνών να συμμετέχουν στις δημοπρασίες αυτές προμηθευτές φυσικού αερίου και μόνο. Επιπλέον στις υφιστάμενες δημοπρασίες να επιτραπεί η συμμετοχή όλων των προμηθευτών και όχι μόνο όσων προμηθεύουν φυσικό αέριο μέσω δικτύων.

Σε συνέχεια των ως άνω απόψεων της Αρχής, καθώς και των λοιπών απόψεων των συμμετεχόντων στη διαδικασία αξιολόγησης που διενήργησε η Επιτροπή Ανταγωνισμού επί των δεσμεύσεων της ΔΕΠΑ, στην αρχή του τρίτου τριμήνου του 2014 ανακοινώθηκαν από την Επιτροπή οι επικαιροποιημένες δεσμεύσεις της ΔΕΠΑ για τις ηλεκτρονικές δημοπρασίες φυσικού αερίου. Σύμφωνα με το από 21.07.2014 Δελτίο Τύπου της Επιτροπής Ανταγωνισμού, η ΔΕΠΑ δεσμεύτηκε μεταξύ άλλων :

- Να διαθέτει ποσότητες φυσικού αερίου και σε ετήσια βάση
- Να διεξάγει τις ετήσιες δημοπρασίες το αργότερο μέχρι την 15^η Οκτωβρίου
- Να προβεί άμεσα στις αναγκαίες προετοιμασίες και να διεξάγει την πρώτη ετήσια δημοπρασία μέχρι και την 15^η Οκτωβρίου 2014. Επίσης να διαθέσει στην εν λόγω δημοπρασία το 50% της προς δημοπράτηση ποσότητας φ.α, επί της βάσει της εκτιμώμενης ετήσιας κατανάλωσης

φ.α. του έτους 2014. Να διενεργεί κατά τον ίδιο τρόπο τις ετήσιες δημοπρασίες κατά τα επόμενα έτη.

- Να διαθέτει τις ποσότητες φ.α που τυχόν δεν κατακυρώνονται μέσω της εκάστοτε ετήσιας δημοπρασίας, καθώς και την υπόλοιπη πέραν του ανωτέρω ποσοστού ποσότητα της συνολικής ετήσιας προς δημοπράτησης ποσότητας φ.α. αντίστοιχα επιμεριζόμενες στις τριμηνιαίες δημοπρασίες που θα έπονται, κατά την διάρκεια του έτους αναφοράς.
- Να φέρει προς εξέταση από την Επιτροπή Ανταγωνισμού πρόταση για :
α) αύξηση της ποσότητας που θα διατίθεται στις ετήσιες δημοπρασίες τουλάχιστον στο 60% των συνολικά προς δημοπράτηση κατ'έτος ποσοτήτων φ.α. και β) σταδιακή αύξηση των συνολικά προς δημοπράτηση κατ'έτος ποσοτήτων φ.α. πέραν του ποσοστού 10% της συνολικής ποσότητας που η ίδια προμήθευσε τους πελάτες της κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος.
- Να επιμερίζει στο εξής την εκάστοτε δημοπρατούμενη ποσότητα (σε τριμηνιαία ή ετήσια βάση) σε 50.000 μερίδια
- Να προσδιορίζει την τιμή εκκίνησης των δημοπρασιών ώστε αυτή να αντικατοπτρίζει το μεσοσταθμικό κόστος προμήθειας του μίγματος αερίου που η ΔΕΠΑ εισάγει βάσει του των μακροχρόνιων συμβάσεων προμήθειας καθώς και το εκάστοτε πραγματικό διαχειριστικό της κόστος
- Να διαθέτει στο Εικονικό Σημείο Δηλώσεων του ΕΣΦΑ και μόνο όλες τις κατακυρωθείσες μέσω δημοπρασιών ποσότητες φ.α. που θα παραδίδονται από την 1.1.2015
- Να διαθέτει προς παραλαβή στο ΕΣΔ την κατακυρωθείσα ανά συμμετέχοντα ποσότητα ισοκατανεμημένη σε όλο το χρονικό διάστημα αναφοράς της δημοπρασίας

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού με την υπ'αριθμ.589/2014 Απόφαση της, αποδέχθηκε τις ως άνω δεσμεύσεις της ΔΕΠΑ που δημοσιοποιήθηκαν με το από 21.7.2014 Δελτίο Τύπου της Ε.Α. Με βάση τις εν λόγω δεσμεύσεις της ΔΕΠΑ έναντι της Επιτροπής Ανταγωνισμού εκτιμήθηκε ότι θα ενισχυθεί η ενίσχυση της συμμετοχής της αγοράς στις ηλεκτρονικές δημοπρασίες.

1.2. Έλεγχος και πιστοποίηση του τρόπου διαμόρφωσης της τιμής εκκίνησης των δημοπρασιών της ΔΕΠΑ

Σε συνέχεια της υπ' αριθμ. 589/2014 Απόφασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, η ΡΑΕ **ελέγχει και πιστοποιεί τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η τιμή εκκίνησης των ηλεκτρονικών δημοπρασιών διάθεσης ποσοτήτων φυσικού αερίου που διεξάγει η ΔΕΠΑ, στο πλαίσιο των δεσμεύσεων που η επιχείρηση έχει αναλάβει έναντι της Επιτροπής Ανταγωνισμού.**

Στο πλαίσιο αυτό η ΔΕΠΑ υπέβαλε στη ΡΑΕ εντός του τρίτου τριμήνου του 2014 πρώτο σχέδιο μεθοδολογίας για την διαμόρφωση της τιμής εκκίνησης στις ηλεκτρονικές δημοπρασίες, το οποίο κρίθηκε από την Αρχή ότι χρήζει σημαντικών βελτιώσεων. Αφού ελήφθησαν υπόψη οι προτάσεις της ΡΑΕ για τις απαραίτητες βελτιώσεις, η ΔΕΠΑ υπέβαλε τελικό σχέδιο μεθοδολογίας για την διαμόρφωση της τιμής εκκίνησης στις ηλεκτρονικές δημοπρασίες. Στο πλαίσιο εξέτασης από τη ΡΑΕ της τελικής πρότασης της ΔΕΠΑ η Αρχή με την υπ' αριθμ. 592/2014 Απόφασή της, η Αρχή προέβη σε σύσταση προς τη ΔΕΠΑ να εφαρμόσει την ενδεδειγμένη μεθοδολογία, **ώστε η τιμή εκκίνησης των δημοπρασιών της να αντικατοπτρίζει το εκάστοτε πραγματικό διαχειριστικό κόστος**⁵⁰⁴, ώστε, όπως συνάγεται και από το σκεπτικό της ως άνω απόφασης (σελ. 4) να διασφαλίζεται η αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος ηλεκτρονικών δημοπρασιών. Με την ίδια ως άνω απόφαση (παράρτημα, σελ. 14) υποχρεώνεται η ΔΕΠΑ να διαβιβάζει πλέον λεπτομερή στοιχεία στη Αρχή, προκειμένου η τελευταία να ελέγχει την εφαρμογή της εγκριθείσας μεθοδολογίας και να πιστοποιεί την εκάστοτε διαμορφούμενη τιμή εκκίνησης της δημοπρασίας⁵⁰⁵. Όπως εκτιμήθηκε με την ως άνω απόφασή της, η ΡΑΕ διαμόρφωσε ουσιαστικά τη μεθοδολογία καθορισμού της τιμής εκκίνησης κάθε δημοπρασίας⁵⁰⁶.

⁵⁰⁴ Από το σκεπτικό της απόφασης (σελ. 4), συνάγεται πως ό,τι δεν έχει ανακτηθεί από το διαχειριστικό κόστος μίας δημοπρασίας, δεν μπορεί να συμπεριληφθεί στην τιμή εκκίνησης της επόμενης δημοπρασίας, καθότι δεν αποτελεί πραγματικό διαχειριστικό κόστος αυτής.

⁵⁰⁵ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 171-177.

⁵⁰⁶ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2016, σελ. 229.

Σε συνέχεια της ως άνω απόφασης της ΡΑΕ η ΔΕΠΑ Α.Ε. διαμόρφωσε την τιμή εκκίνησης για την 4^η τριμηνιαία δημοπρασία του έτους 2014 και για την 1η ετήσια δημοπρασία του έτους 2015 σύμφωνα με την σύσταση της Αρχής. Επίσης σε συμφωνία με τα οριζόμενα στην υπ' αριθμ. 529/2014 απόφαση της ΡΑΕ, η ΔΕΠΑ αποστέλλει πλέον λεπτομερή στοιχεία στην Αρχή, για το έλεγχο εφαρμογής της εγκριθείσας μεθοδολογίας και την πιστοποίηση της τιμής εκκίνησης δημοπρασίας.

Με την υπ' αριθμ. 631/2016 απόφασή της, η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκανε δεκτή την πρόταση της ΔΕΠΑ για να τροποποιηθούν επιμέρους δεσμεύσεις της. Ακολούθως, σε συμμόρφωση με αυτήν, η ΡΑΕ εξέδωσε την υπ' αριθμ. 423/2016 απόφασή της, με την οποία τροποποίησε την προηγούμενη ως άνω 592/2014 απόφασή της, σε σχέση με τη μεθοδολογία υπολογισμού της τιμής εκκίνησης των δημοπρασιών της ΔΕΠΑ. Η ετήσια δημοπρασία του 2016 ήταν η πρώτη, που διενεργήθηκε το Νοέμβριο του 2016, σύμφωνα με τις τροποποιημένες δεσμεύσεις της ΔΕΠΑ και την απόφαση 423/2016 της ΡΑΕ και με βάση τα υποβληθέντα στοιχεία στη ΡΑΕ περατώθηκε με πλήρη διάθεση όλων των δημοπρατούμενων ποσοτήτων του αερίου σε ποσοστό 100%. Από τα ως άνω δεδομένα, εκτιμήθηκε η εκδήλωση πλέον αυξημένου ενδιαφέροντος συμμετοχής⁵⁰⁷.

1.3. Η παρακολούθηση των τιμών εισαγωγής φυσικού αερίου

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στην Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ Δ1/Γ/400 (ΦΕΚ Β'33/19-1-2007) με θέμα «*Καθορισμός διαδικασίας συλλογής και επεξεργασίας των στοιχείων που απαιτούνται για τον υπολογισμό της μεσοσταθμικής τιμής εισαγωγής φυσικού αερίου*» οι επιχειρήσεις που εισάγουν φυσικό αέριο στο Εθνικό Σύστημα Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ) υποχρεούνται να παρέχουν στην ΡΑΕ ανά τρίμηνο, στοιχεία τιμών και ποσοτήτων του εισαγόμενου από αυτές φυσικού αερίου.

Στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς της για την εποπτεία της αγοράς ενέργειας, κατά τα προβλεπόμενα στις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 5 του

⁵⁰⁷ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2016, σελ. 21.

ν. 2773/1999, η ΡΑΕ προέβη για πρώτη φορά, τον Αύγουστο του 2011, στον υπολογισμό και την ανάρτηση μηνιαίας μεσοσταθμικής τιμής φυσικού αερίου στο ΕΣΦΑ, σύμφωνα με τα στοιχεία, που παρέχουν, κατά δήλωσή τους, οι εισαγωγείς, κατά τους ορισμούς της ως άνω υπουργικής απόφασης. Ο πρώτος εκείνος υπολογισμός αφορούσε τα στοιχεία, που δόθηκαν για την τριετία Μαρτίου 2008 – Μαρτίου 2011. Η διαδικασία αυτή επαναλαμβάνεται πλέον σε τριμηνιαία βάση και τα αποτελέσματά της αναρτώνται στην ιστοσελίδα της Αρχής.

Με τη δημοσιοποίηση από τη ΡΑΕ της μεσοσταθμικής τιμής εισαγωγής φυσικού αερίου σε συνδυασμό με την Ημερήσια Τιμή Αερίου Εξισορρόπησης (ΗΤΑΕ) που δημοσιοποιείται στην ιστοσελίδα του ΔΕΣΦΑ, παρέχεται πλέον στους υφιστάμενους και δυνητικούς συμμετέχοντες στην αγορά, σημαντική πληροφόρηση σχετικά με τις συνθήκες τιμών, που επικρατούν στην ελληνική αγορά, γεγονός που επιτρέπει την αξιοποίηση επιχειρηματικών ευκαιριών και συνεπώς την ανάπτυξη ανταγωνισμού, προς όφελος των καταναλωτών φυσικού αερίου. Επιπροσθέτως, η δημοσιοποίηση από τη ΡΑΕ στοιχείων χονδρεμπορικών τιμών αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την οργάνωση, σε ένα μεταγενέστερο στάδιο, χονδρεμπορικής αγοράς φυσικού αερίου, όπου οι τιμές θα διαμορφώνονται σε πραγματικό χρόνο, βάσει της σχέσης προσφοράς και ζήτησης⁵⁰⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΡΑΕ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΛΙΑΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ

2.1. Παρακολούθηση των τιμών στις (πρώην) Εταιρίες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ)

⁵⁰⁸ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 115-116.

Πριν επιβληθεί με το ν. 4336/2015 ο διαχωρισμός των δραστηριοτήτων προμήθειας και διανομής των ιδρυθέντων με το ν. 2364/1995, ΕΠΑ Αττικής Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης, αυτές καθόριζαν τα τιμολόγια παροχής (πώλησης) φυσικού αερίου σύμφωνα με τους όρους των αδειών διανομής που τους είχαν χορηγηθεί. Στο πλαίσιο αυτό επέλεγαν ελεύθερα τη μεθοδολογία καθορισμού των τιμολογίων παροχής φυσικού αερίου, ώστε: α) αυτά να είναι διαφανή και ανακοινώσιμα και, ταυτόχρονα, β) τα ετήσια έσοδά τους τα οποία προέρχονταν από την πώληση φυσικού αερίου και από τη μεταφορά του φυσικού αερίου μέσω του συστήματος διανομής για λογαριασμό της ΔΕΠΑ και τυχόν άλλων προμηθευτών, να μην υπερβαίνουν ένα προκαθορισμένο στην Άδεια διανομής όριο. **Στο πλαίσιο αυτό, η ΡΑΕ είχε αρμοδιότητα εποπτείας και ελέγχου, αλλά όχι καθορισμού ή έγκρισης των τιμολογίων των εταιρειών αυτών.**

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 88 παρ. 4 του ν. 4001/2011, οι εν λόγω εταιρείες είχαν υποχρέωση να υποβάλλουν στη ΡΑΕ έως την 1^η Νοεμβρίου κάθε έτους, δήλωση με τα τιμολόγια παροχής φυσικού αερίου και τα τέλη σύνδεσης, τα οποία θα εφάρμοζαν στο επόμενο ημερολογιακό έτος. Η ΡΑΕ ήλεγχε τα προτεινόμενα τιμολόγια, ώστε αυτά να είναι διαφανή και ανακοινώσιμα, να βασίζονται ιδίως σε στοιχεία κόστους και στις τιμές των ανταγωνιστικών καυσίμων, αλλά να μην δημιουργούν διακρίσεις σε βάρος των συγκεκριμένων καταναλωτών, κριτήρια τα οποία και ορίζονται στις χορηγηθείσες άδειες διανομής και στο ν.2364/1995. **Επίσης η ΡΑΕ είχε αρμοδιότητα ελέγχου των ετήσιων εσόδων που προέρχονται από τα τιμολόγια παροχής φυσικού αερίου καθώς και από την μεταφορά φυσικού αερίου μέσω του συστήματος διανομής.** Τα έσοδα αυτά, δεν μπορούσαν να υπερβούν ένα προκαθορισμένο στις Άδειες διανομής όριο (revenue cap), προκειμένου να μην υφίσταται κατάχρηση εις βάρος των καταναλωτών. Στο πλαίσιο των ανωτέρω αρμοδιοτήτων, η ΡΑΕ παρακολουθούσε και ήλεγχε την ορθή εφαρμογή των τιμολογίων των ΕΠΑ κατά την διάρκεια έκαστου έτους.

2.1. Το ειδικότερο έργο της ΡΑΕ στα πλαίσια της απελευθέρωσης διανομής

Πλέον, με το νέο καθεστώς του ν. 4336/2015, επιχειρήθηκε μία ριζική αναμόρφωση στο περιβάλλον της ελληνικής λιανικής αγοράς φυσικού αερίου, με την επιβολή υποχρέωσης διαχωρισμού των δραστηριοτήτων της διανομής και της προμήθειας των πρώην ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης. Συναφώς και για την ευόδωση του εγχειρήματος αυτού, με τον ίδιο ως άνω νόμο η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας κλήθηκε στα πλαίσια των νέων της αρμοδιοτήτων να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση του αναγκαίου ρυθμιστικού και κανονιστικού πλαισίου, που θα διέπει την εν λόγω αγορά⁵⁰⁹..

Α/ Όσον αφορά στη δραστηριότητα της διανομής, η ΡΑΕ προέβη στις ακόλουθες ενέργειες:

i) Στο πλαίσιο της διάταξης του άρθρου 88 παρ. 1, εξέδωσε **με την υπ' αριθμ.328/2016⁵¹⁰ απόφασή της τον Κανονισμό Τιμολόγησης Δικτύων Διανομής**, ο οποίος προβλέπεται ότι θα ισχύει ενιαία για όλα τα δίκτυα διανομής Αττικής, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας και λοιπής Ελλάδας, κατόπιν υποβολής των εισηγήσεων των Διαχειριστών και διεξαγωγής δημόσιας διαβούλευσης σε δύο διαφορετικούς χρόνους. Όπως προκύπτει από το σκεπτικό της ανωτέρω απόφασης (σελ. 2-3), η ΡΑΕ θεώρησε σκόπιμο να εγκρίνει **έναν Κανονισμό τιμολόγησης, που θα ισχύει και για τα τέσσερα δίκτυα διανομής Αττικής, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας και λοιπής Ελλάδας και θα εισάγει ενιαία μεθοδολογία των τιμολογίων διανομής, ανεξαρτήτως του εκάστοτε εξυπηρετούμενου δικτύου, με στόχο την εξασφάλιση ισότιμης μεταχείρισης των χρηστών.**

ii) Στο πλαίσιο της μεταβατικής διάταξης του άρθρου 8 της υποπαραγράφου Β1 της παραγράφου Β του άρθρου 2 του ν.4336/2016 προέβη σε **έγκριση των υποβληθέντων από τους αρμόδιους διαχειριστές τιμολογίων διανομής**, με βάση τις ρυθμίσεις του ως άνω Κανονισμού Τιμολόγησης, αποβλέποντας στο να αυξηθεί η χρήση των υφιστάμενων δικτύων, καθώς και να δημιουργηθούν νέα δίκτυα, να προωθηθούν οικονομικά αποδοτικές επενδύσεις

⁵⁰⁹ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 156.

⁵¹⁰ ΦΕΚ Β' 3067/26-09-2016.

και να διατηρηθούν τα τιμολόγια σε ανεκτό για τους καταναλωτές ύψος⁵¹¹. Ειδικότερα εκδόθηκαν οι ακόλουθες αποφάσεις:

α) για τα τιμολόγια χρέωσης Διανομής Δικτύου Αττικής η υπ' αριθ. 345/2016 Απόφαση της ΡΑΕ⁵¹².

β) για τα τιμολόγια χρέωσης Διανομής Δικτύου Θεσσαλονίκης, η υπ' αριθ. 346/2016 Απόφαση ΡΑΕ⁵¹³, η οποία περαιτέρω συμπληρώθηκε με την υπ' αριθμ. 24/2017 Απόφαση ΡΑΕ⁵¹⁴,

γ) για τα τιμολόγια χρέωσης Διανομής Δικτύου Θεσσαλίας η υπ' αριθ. 347/2016 Απόφαση ΡΑΕ⁵¹⁵, όπως περαιτέρω συμπληρώθηκε με την υπ' αριθ. 24/2017 Απόφαση ΡΑΕ,

δ) για τα τιμολόγια χρέωσης Διανομής Δικτύου Λοιπής Ελλάδος η υπ' αριθ. 348/2016 Απόφαση ΡΑΕ⁵¹⁶.

iii) Στο πλαίσιο της παρεχόμενης εξουσιοδότησης του άρθρου 80 παρ. 8 για την θέσπιση του Κώδικα Διαχείρισης Κώδικα Δικτύου Διανομής, η ΡΑΕ έκρινε σκόπιμο να θεσπίσει κοινό Κώδικα Διαχείρισης Δικτύων Διανομής με την υπ' αριθμ. 589/2016⁵¹⁷ απόφασή της, ο οποίος θα καλύπτει το σύνολο των δικτύων διανομής των τεσσάρων περιοχών Αττικής, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας και λοιπής Ελλάδας. Όπως συνάγεται και από το σκεπτικό της ως άνω απόφασης (σελ. 2), η Αρχή προέκρινε για λόγους σκοπιμότητας την έγκριση ενός ενιαίου Κώδικα Διαχείρισης, με στόχο να εναρμονιστούν οι διατάξεις, σχετικά με: α) τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις των διαχειριστών των δικτύων διανομής, των χρηστών των δικτύων διανομής και των τελικών πελατών, που συνδέονται στα δίκτυα διανομής, β) τη διαχείριση, συντήρηση, ανάπτυξη, λειτουργία των δικτύων διανομής, γ) τους όρους και τις προϋποθέσεις πρόσβασης των χρηστών διανομής στα δίκτυα διανομής και τις παρεχόμενες από τους διαχειριστές των δικτύων υπηρεσίες, όπως αυτές αναφέρονται στο

⁵¹¹ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2016, σελ. 203.

⁵¹² ΦΕΚ Β' 3490/31.10.2016.

⁵¹³ ΦΕΚ Β' 3490/31.10.2016.

⁵¹⁴ ΦΕΚ Β' 444/15.2.2017.

⁵¹⁵ ΦΕΚ Β' 3537/3.11.2016

⁵¹⁶ ΦΕΚ Β' 3537/ 3.11.2016. Βλ. και σε δικτυακό τόπο www.depa.gr, στην ενότητα Εταιρεία (Εθνικό Νομοθετικό και Ρυθμιστικό Πλαίσιο).

⁵¹⁷ ΦΕΚ Β' 487/20-2-2017.

άρθρο 80 του ν. 4001/2011, όπως ισχύει, ανεξαρτήτως του δικτύου διανομής, που αφορούν.

Β/ Όσον αφορά στη δραστηριότητα της προμήθειας από τις νέες ΕΠΑ στους μη επιλέγοντες πελάτες, η ΡΑΕ ενέκρινε⁵¹⁸, **τα ρυθμιζόμενα τιμολόγια προμήθειας φυσικού αερίου για την εξυπηρέτηση των μη επιλεγόντων πελατών** στις περιοχές Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας⁵¹⁹, υιοθετώντας μεθοδολογία, συνάδουσα με τη διεθνή πρακτική και συγχρόνως εναρμονισμένη με τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου, ώστε να αντανακλάται το πραγματικό κόστος της προμήθειας, αλλά και να ανακτάται ένα εύλογο κέρδος. Με τον τρόπο αυτό, κρίθηκε ότι διασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία των ΕΠΑ, η προστασία των καταναλωτών από υπέρμετρες οικονομικές επιβαρύνσεις για την παρεχόμενη προμήθεια φυσικού αερίου και η τόνωση του ανταγωνισμού, με την ενθάρρυνση εισόδου νέων προσώπων στην αγορά φυσικού αερίου, δυνητικών ανταγωνιστών των ΕΠΑ⁵²⁰.

Γ/ Σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 17 του άρθρου 80Α του ν. 4001/2011: *«Για χρονικό διάστημα τριών (3) ετών» από την έναρξη λειτουργίας της νέας εταιρείας και για τη διευκόλυνση της πλήρους ανάπτυξης των δικών της υπηρεσιών, η εισφέρουσα εταιρεία, είτε πρόκειται για τη ΔΕΠΑ Α.Ε. είτε για τις υφιστάμενες ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας, μπορεί να υποστηρίζει τη λειτουργία της νέας εταιρείας παρέχοντάς της υπηρεσίες, έναντι εύλογου ανταλλάγματος που θα καλύπτει το πλήρες κόστος παροχής τους και θα εγκρίνεται από τη Ρ.Α.Ε. Η παροχή υπηρεσιών των ΕΔΑ προς τη ΔΕΠΑ Α.Ε. επιτρέπεται όσον αφορά τη σχέση που δημιουργεί η ιδιοκτησία των παγίων από τη ΔΕΠΑ Α.Ε., σε συνδυασμό με την ανάληψη των εργασιών ανάπτυξης και εκμετάλλευσης των παγίων από τις ΕΔΑ. Πέραν των ανωτέρω, η παροχή υπηρεσιών μεταξύ των ΕΔΑ και οποιουδήποτε ανταγωνιστικού μέρους των Κάθετα Ολοκληρωμένων Επιχειρήσεων στις οποίες ανήκουν επιτρέπεται μόνο στα πλαίσια των ισότιμων σχέσεων που θα έχουν οι ΕΔΑ με όλους τους παραγωγούς και προμηθευτές της αγοράς. Η παροχή των υπηρεσιών της παρούσας παραγράφου επιτρέπεται μόνο εφόσον: (α) δεν περιορίζει,*

⁵¹⁸ Βάσει του άρθρου 87 παρ. 1 έως και 3 του ν. 4001/2011, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 6 του ν. 4336/2015

⁵¹⁹ Σχετικές αποφάσεις ΡΑΕ υπ' αριθμ. 22 και 23/2017 (ΦΕΚ 498/20-2-2017).

⁵²⁰ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2016, σελ. 228-229.

στρεβλώνει ή παρεμποδίζει τον ανταγωνισμό και (β) οι όροι και οι προϋποθέσεις παροχής των εν λόγω υπηρεσιών έχουν προηγουμένως εγκριθεί από τη Ρ.Α.Ε..».

Κατ'επιταγή της ανωτέρω ρύθμισης, η ΡΑΕ με τις υπ'αριθμ. 58/26-1-2017 και 152/16-2-2017, αποφάσεις της ενέκρινε την κατάρτιση συμβάσεων, με τις οποίες οι εταιρείες διανομής ΕΔΑ (πρώην ΕΠΑ Αττικής, Θεσσαλίας και Θεσσαλονίκης) αναλαμβάνουν έναντι ανταλλάγματος την παροχή υπηρεσιών προς τις νέες εταιρείες προμήθειας, για να υποστηρίξουν τη λειτουργία των τελευταίων και να συμβάλλουν στην πλήρη ανάπτυξη των υπηρεσιών τους. Αντιστοίχως με την υπ'αριθμ. 380/2017 απόφαση της, εγκρίθηκε η παροχή υπηρεσιών μεταξύ ΔΕΠΑ Α.Ε και Εταιρείας Διανομής Λοιπής Ελλάδας. Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα και με το σκεπτικό των εγκριτικών αποφάσεών της, η Αρχή ανήγαγε τη διάταξη του άρθρου 80Α παρ. 17 του ν. 4001/2011, όπως ισχύει, σε κανονιστική ρύθμιση και εν γένει μηχανισμό ρυθμιστικού ελέγχου για τον αποτελεσματικό λειτουργικό διαχωρισμό του προμηθευτή φυσικού αερίου και του διαχειριστή του δικτύου διανομής, ώστε η παροχή των υπηρεσιών από τον διαχειριστή να μην οδηγεί σε περιορισμό, στρέβλωση ή παρεμπόδιση του ανταγωνισμού στο πεδίο της προμήθειας φυσικού αερίου. Για το λόγο αυτό, η ΡΑΕ προέβη σε ενδελεχή έλεγχο των όρων και των προϋποθέσεων των συμβάσεων, υπό το πρίσμα αφενός της αποφυγής δημιουργίας τυχόν σχέσης ουσιώδους αλληλεξάρτησης ή σύγχυσης ρόλων μεταξύ προμηθευτή και διαχειριστή και αφετέρου της διασφάλισης της μη στρέβλωσης ή περιορισμού του ανταγωνισμού, ιδίως σε σχέση με τη διαφύλαξη του απορρήτου των εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΡΑΕ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ (ΕΣΦΑ)

3.1 Η πιστοποίηση του Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ)

Ο Διαχειριστής του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου, ΔΕΣΦΑ Α.Ε συστήθηκε το 2007 βάσει του ν.3428/2005, με το οποίο ενσωματώθηκαν στο εθνικό δίκαιο οι διατάξεις της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ. Η εταιρεία ΔΕΣΦΑ Α.Ε είναι

100% θυγατρική της ΔΕΠΑ Α.Ε, της εταιρείας δηλαδή που πρώτη εισήγαγε φυσικό αέριο στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 67 η Διαχείριση του ΕΣΦΑ έχουν ανατεθεί στο ΔΕΣΦΑ Α.Ε.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Οδηγία 2009/73/ΕΚ έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στον αποτελεσματικό διαχωρισμό μεταξύ των μονοπωλιακών δραστηριοτήτων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας/φυσικού αερίου και των δραστηριοτήτων που υπόκεινται σε ανταγωνισμό (παραγωγή, προμήθεια) έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η ανεξάρτητη λειτουργία και ο δομικός διαχωρισμός των διαχειριστών των συστημάτων μεταφοράς από τις δραστηριότητες της παραγωγής και της προμήθειας. Υπό τα δεδομένα αυτά προβλέφθηκαν τρία ισοδύναμα σχήματα προβλέπονται για την οργάνωση της δραστηριότητας μεταφοράς:

- i) Ιδιοκτησιακός Διαχωρισμός - ΙΔ
- ii) Ανεξάρτητος Διαχειριστής Συστήματος - ΑΔΣ
- iii) Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς - ΑΔΜ

Το Σεπτέμβριο του 2011 η ΡΑΕ δημοσίευσε στην ιστοσελίδα της την υπ' αριθμ. 1412/2011 Απόφαση της με θέμα «Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Πιστοποίηση Διαχειριστών Συστημάτων, με τις αναλυτικές προδιαγραφές και απαιτήσεις πιστοποίησης για όλα τα σχήματα διαχωρισμού που προβλέπονται στην τρίτη ενεργειακή δέσμη, τόσο για την ηλεκτρική ενέργεια όσο και για το φυσικό αέριο. Το Νοέμβριο του 2012 με τις τροποποιήσεις του ν.4001/2011, η Πολιτεία επέλεξε για το ΔΕΣΦΑ το μοντέλο του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς και ενσωμάτωσε πλέον στο εθνικό δίκαιο το σύνολο των διατάξεων που αφορούν τη δυνατότητα πιστοποίησης του Διαχειριστή σύμφωνα με το μοντέλο αυτό.

Στη βάση των ανωτέρω ο ΔΕΣΦΑ υπέβαλε στις 31 Δεκεμβρίου 2012 στη ΡΑΕ αίτημα πιστοποίησης του ως Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς, υπό την ιδιότητα του ως 100% θυγατρική της ΔΕΠΑ. Την ίδια περίοδο και στο πλαίσιο των διατάξεων για την πιστοποίηση ο ΔΕΣΦΑ κατήρτισε και υπέβαλε στην ΡΑΕ προς έγκριση: α) σχέδιο Προγράμματος Συμμόρφωσης β) στοιχεία για τον ορισμό των μελών του Εποπτικού Συμβουλίου του ΔΕΣΦΑ και του Υπευθύνου Συμμόρφωσης .

Μετά την ενδελεχή εξέταση των ως άνω δεδομένων, η Αρχή εξέδωσε τις ακόλουθες αποφάσεις σχετικά με την καταρχήν πιστοποίηση του Διαχειριστή

υπό καθεστώς ιδιοκτησίας ΔΕΠΑ: α) υπ' αριθμ. 184/2013 απόφαση περί έγκρισης του προγράμματος συμμόρφωσης της εταιρείας ΔΕΣΦΑ Α.Ε., β) υπ' αριθμ. 199 Α/2013 απόφαση περί έγκρισης του Εποπτικού Συμβουλίου και του Υπευθύνου Συμμόρφωσης του ΔΕΣΦΑ, γ) υπ' αριθμ. 199Β/2013 περί πιστοποίησης του ΔΕΣΦΑ, η αποτελούσε την προκαταρκτική απόφαση πιστοποίησης. .

Πριν όμως την ολοκλήρωση της διαδικασίας για την πιστοποίηση του ΔΕΣΦΑ, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 10 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, όπου μεταξύ άλλων προβλέπεται η κοινοποίηση της προκαταρκτικής απόφασης στη ΡΑΕ στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να εκφράσει την γνώμη της και στη συνέχεια η Αρχή να εκδώσει την τελική της απόφαση επί του αιτήματος πιστοποίησης του ΔΕΣΦΑ, προέκυψαν σημαντικά νέα δεδομένα. Συγκεκριμένα ο ΔΕΣΦΑ στο πλαίσιο των οριζόμενων στη παράγραφο 2 του άρθρου 65 του νόμου 4001/2011 ενημέρωσε την Αρχή, στις 9-12-2013 σχετικά με την επικείμενη εξαγορά του ποσοστού 66% του μετοχικού κεφαλαίου του ΔΕΣΦΑ υπό την εταιρεία State Oil Company of Azerbaijan (SOCAR), η οποία αναδείχθηκε ως επιτυχών πλειοδότης της διεθνούς διαγωνιστικής διαδικασίας για την πώληση του εν λόγω ποσοστού. Στο πλαίσιο αυτό απαιτείτο πλέον η εκ νέου υποβολή αίτησης από το ΔΕΣΦΑ, για την επικείμενη αλλαγή του ιδιοκτησιακού του καθεστώτος και μάλιστα υπό νομικό πρόσωπο τρίτης χώρας. Πράγματι στις 27 Ιανουαρίου του 2014 ο ΔΕΣΦΑ υπέβαλε σχετικό αίτημα στη ΡΑΕ, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 9, 10 και 11 της Οδηγίας 2009/73, όπως ενσωματώθηκαν στο εθνικό δίκαιο με τα άρθρα 63Α, 64 και 65 του ν. 4001/2011⁵²¹. Εξαρχής, πρέπει να τονιστεί ότι η ΡΑΕ αποτέλεσε την πρώτη ρυθμιστική αρχή κράτους μέλους της Ένωσης, που κλήθηκε να πιστοποιήσει διαχειριστή, την εταιρεία ΔΕΣΦΑ ΑΕ, ενόψει της επικείμενης υπαγωγής της στον έλεγχο της εταιρείας SOCAR, η οποία προέρχεται από τρίτη χώρα

Ενόψει των ανωτέρω, με την υπ' αριθμ. 287/2014 προκαταρκτική Απόφασή της⁵²², η ΡΑΕ πιστοποίησε την εταιρεία ΔΕΣΦΑ ως Ανεξάρτητο

⁵²¹ Για τη διαδικασία πιστοποίησης του ΔΕΣΦΑ, βλ. αναλυτικά *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2013*, σελ 158-160, *Έκθεση Πεπραγμένων 2014*, σελ. 150-155.

⁵²² Στο σκεπτικό της απόφασης αυτής (σελ. 8), η ΡΑΕ αναφέρει χαρακτηριστικά ότι ο αποτελεσματικός διαχωρισμός των δραστηριοτήτων προμήθειας και παραγωγής από τις επιχειρήσεις δικτύου συντελείται με το θεσμό της πιστοποίησης των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς από τις ρυθμιστικές αρχές

Διαχειριστή του ΕΣΦΑ, τόσο υπό το τότε υφιστάμενο καθεστώς (υπό τη ΔΕΠΑ), όσο και υπό το επικείμενο ιδιοκτησιακό καθεστώς αυτής, δηλαδή υπό τη SOCAR, η οποία επρόκειτο να εξαγοράσει ποσοστό εξήντα έξι τοις εκατό (66%) του μετοχικού κεφαλαίου της ΔΕΣΦΑ, διαπιστώνοντας τη συνδρομή των αναγκαίων προϋποθέσεων της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ και του ν. 4001/2011, ότι δηλαδή:

Α) Είναι νόμιμη η επιλογή του προτύπου διαχωρισμού του ΑΔΜ δεδομένου ότι στις 3 Σεπτεμβρίου 2009 το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου ανήκε σε κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση, δηλαδή στη ΔΕΠΑ.

Β) Η εταιρεία ΔΕΣΦΑ συμμορφώνεται με τις προϋποθέσεις του σχήματος του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς, καθώς διαθέτει ανεξαρτησία διακυβέρνησης, οικονομική ανεξαρτησία και λειτουργική ανεξαρτησία έναντι της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης, τόσο υπό το ισχύον, όσο και υπό το επικείμενο ιδιοκτησιακό καθεστώς αυτής.

Γ) Η πιστοποίηση του ΔΕΣΦΑ υπό το επικείμενο ιδιοκτησιακό καθεστώς, ήτοι υπό τη SOCAR, η οποία προέρχεται από Τρίτη χώρα, δεν αναμένεται να διακινδυνεύσει βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθόσον οι ποσότητες αερίου από τα κοιτάσματα της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν, καθώς και οι δυναμικότητες εισαγωγής είναι μικρές, σε σχέση με τη συνολική ποσότητα, που εισρέει στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τρίτες χώρες. Αντιθέτως κρίθηκε ότι αναμένεται να βοηθήσουν στη διαφοροποίηση των διαδρομών αερίου και των πηγών εφοδιασμού της Ένωσης.

Δ) Ενδεχόμενη μονομερής ενέργεια της κρατικής εταιρείας SOCAR ή της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν, βλαπτική για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της Ελλάδας ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης επισύρει την επιβολή κυρώσεων στο Διαχειριστή από τη ΡΑΕ, η οποία έχει την εξουσία να επιβάλλει ρυθμιστικά μέτρα και κυρώσεις σε βάρος του Διαχειριστή, σε περίπτωση παραβίασης των εθνικών και των ενωσιακών κανόνων, που εφαρμόζονται σε ιδιοκτήτες και διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς, γεγονός που κρίθηκε ότι εγγυάται την συμμόρφωση του Διαχειριστή με το σύνολο του εθνικού και ενωσιακού δικαίου.

Η ΡΑΕ κοινοποίησε την ως άνω προκαταρκτική απόφασή της στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία με τη σειρά της διατύπωσε τη γνώμη της ως προς τη συμβατότητα της πιστοποίησης με τα άρθρα 10 παρ. 2, 11 και 9 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ. Με την υπ' αριθμ. 523/2014 τελική απόφασή της το Σεπτέμβριο 2014, η ΡΑΕ πιστοποίησε την εταιρεία ΔΕΣΦΑ ως Ανεξάρτητο Διαχειριστή Μεταφοράς φυσικού αερίου, τόσο υπό το τότε υφιστάμενο καθεστώς υπό τη ΔΕΠΑ, όσο και με το αναμενόμενο νέο ιδιοκτησιακό καθεστώς, υπό την κρατική εταιρεία της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν, SOCAR.

Ακολούθως, στην τελική της απόφαση, η ΡΑΕ ενσωμάτωσε και έλαβε δεόντως υπόψη την από 28-7-2014 γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σελ. 5-6), η οποία:

α) συμφώνησε καταρχήν με τη ΡΑΕ ως προς τη νομιμότητα επιλογής από το ΔΕΣΦΑ του προτύπου διαχωρισμού του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς, καθώς το εν λόγω σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου ανήκε όντως σε κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση στις 3 Σεπτεμβρίου 2009, όπως ορίζεται στην Οδηγία.

β) υποδεικνύει στη ΡΑΕ να διασφαλίσει εντός ενός εύλογα επαρκούς διαστήματος, από την περάτωση της διαδικασίας μεταβολής του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του ΔΕΣΦΑ, ότι ο Διαχειριστής θα είναι σε θέση σε μόνιμη βάση και με το δικό του προσωπικό να ανταποκριθεί στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων του, σύμφωνα με το ν. 4001/2011 και την Οδηγία. Μάλιστα, για το σκοπό αυτό η Επιτροπή προτρέπει τη ΡΑΕ να συνδράμει το διαχειριστή και τους ιδιοκτήτες του στην εκπόνηση ενός σχεδίου, που θα διασφαλίσει το ανωτέρω αποτέλεσμα και θα συμβάλλει στην ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας του διαχειριστή.

γ) αναφέρει ότι η ΡΑΕ πρέπει να διασφαλίσει ότι ο Διαχειριστής δεν τηρεί μεροληπτική συμπεριφορά, υπέρ της εταιρείας ΤΑΡ, κατά την παροχή υπηρεσιών προς την εν λόγω εταιρεία, τόσο στο στάδιο κατασκευής όσο και στο στάδιο λειτουργίας του αγωγού ΤΑΡ και μάλιστα σε βάρος των άλλων χρηστών του δικτύου.

δ) αναφέρει ότι για την ολοκλήρωση της πιστοποίησης του ΔΕΣΦΑ, σύμφωνα με το άρθρο 65 του ν. 4001/2011, απαιτείται να έχει ανατεθεί στη ΡΑΕ αρμοδιότητα να επιβάλλει την αναστολή της άσκησης του συνόλου των

δικαιωμάτων ψήφου, που η ολοκληρωμένη επιχείρηση κατέχει στην εταιρεία ΔΕΣΦΑ, σε περίπτωση που είτε η πρώτη είτε οι μέτοχοί της επιχειρήσουν ενέργεια ή λάβουν απόφαση διακινδύνευσης του ασφαλούς εφοδιασμού της Ελλάδας ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το τέταρτο από τα ως άνω προαπαιτούμενα, που έθεσε η Επιτροπή για την τελική πιστοποίηση του ΔΕΣΦΑ ενσωματώθηκε σε ρητή διάταξη, του άρθρου 65Α του ν. 4001/2011, που διασφαλίζει σχετικό δικαίωμα της Αρχής να αναστέλλει την άσκηση του συνόλου των δικαιωμάτων της ολοκληρωμένης επιχείρησης στην εταιρεία ΔΕΣΦΑ για τις περιπτώσεις, που προαναφέρθηκαν.

Εφεξής, η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας παρακολουθεί συστηματικά αν ο Διαχειριστής του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου συμμορφώνεται με τα προβλεπόμενα στην απόφαση πιστοποίησης αυτού και μέσω των εκθέσεων συμμόρφωσης, που υποβάλλει ο Υπεύθυνος Συμμόρφωσης του ΔΕΣΦΑ στην Αρχή⁵²³.

3.2. Το κανονιστικό πλαίσιο του ΕΣΦΑ

Σε σχέση με το Εθνικό Σύστημα Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ), η ΡΑΕ στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της εξέδωσε μια σειρά αποφάσεων, κομβικής σημασίας για την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας.

Ειδικότερα και όσον αφορά τον Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ εξέδωσε τις εξής αποφάσεις :

α) την υπ' αριθ. 1096/2011 απόφασή της για την **πρώτη Αναθεώρηση του Κώδικα Διαχείρισης ΕΣΦΑ**,

β) την υπ' αριθ. 635/2013 απόφασή της για τη **δεύτερη Αναθεώρηση του Κώδικα Διαχείρισης ΕΣΦΑ**, που στόχο είχε τη συμμόρφωση με τις διατάξεις του από 5-7-2012 Κανονισμού Τιμολόγησης (βλ. παρακάτω), καθώς και με τις προβλέψεις του Ευρωπαϊκού Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 994/2010 σχετικά με τα μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με αέριο και των προβλέψεων του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 715/2009 περί όρων πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου,

⁵²³ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων «Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2015», σελ. 148.

γ) την υπ' αριθ. 239/2017 απόφασή της για την **τρίτη Αναθεώρηση του Κώδικα Διαχείρισης ΕΣΦΑ**, που στόχο είχε την ενσωμάτωση των προβλέψεων των Ευρωπαϊκών Κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 984/2013 για τη θέσπιση κώδικα δικτύου σχετικά με μηχανισμούς κατανομής δυναμικότητας στα συστήματα μεταφοράς αερίου, (ΕΕ) αριθ. 312/2014 για τη θέσπιση κώδικα δικτύου όσον αφορά την εξισορρόπηση του φυσικού αερίου στα δίκτυα μεταφοράς και (ΕΕ) αριθ. 703/2015 για τη θέσπιση κώδικα δικτύου όσον αφορά τους κανόνες για τη διαλειτουργικότητα και την ανταλλαγή δεδομένων. Σύμφωνα με την ως άνω απόφαση 239/2017 (σελ. 6), η λειτουργία του ΕΣΦΑ μέχρι σήμερα, καθώς και η αύξηση της συμμετοχής όλων και περισσότερων χρηστών ΕΣΦΑ, ιδίως μετά την έναρξη λειτουργίας του Εικονικού Σημείου Δηλώσεων με την ως άνω 2^η αναθεώρηση του Κώδικα Διαχείρισης ΕΣΦΑ, κατέδειξαν την ανάγκη για την απλοποίηση των διαδικασιών κατάρτισης συμβάσεων μεταφοράς και χρήσης εγκατάστασης ΥΦΑ. Στο πλαίσιο λοιπόν της τρίτης αναθεώρησης εισάγεται η έννοια της Σύμβασης Πλαισίου, την οποία θα μπορεί να συνάπτει ο ΔΕΣΦΑ με πρόσωπα, που έχουν εγγραφεί στο Μητρώο Χρηστών⁵²⁴.

Περαιτέρω με την υπ' αριθμ. **594/2012 Απόφασή της η ΡΑΕ εξέδωσε τον Κανονισμό Τιμολόγησης του ΕΣΦΑ**, που εισάγει μεθοδολογία, η οποία βασίζεται στην τιμολόγηση της δεσμευμένης δυναμικότητας χωριστά στα σημεία εισόδου και εξόδου του συστήματος μεταφοράς (σύστημα τύπου «entry-exit», ανεξαρτήτως της συμβατικής διαδρομής του φυσικού αερίου)⁵²⁵. Η έκδοσή του κρίθηκε ότι ικανοποιεί την ανάγκη για τη θέσπιση και εφαρμογή ενός σύγχρονου και ολοκληρωμένου πλαισίου κατάρτισης των τιμολογίων πρόσβασης τρίτων στα δίκτυα, που συμμορφώνεται πλήρως με τις επιταγές του Κανονισμού 715/2009, όπως εξάλλου υπέχει σχετική υποχρέωση η χώρα μας⁵²⁶. Συναφώς με την υπ' αριθμ. **722/2012 απόφαση της, η ΡΑΕ ενέκρινε το τιμολόγιο χρήσης ΕΣΦΑ**, με βάση την ως άνω μεθοδολογία⁵²⁷. Το εν λόγω σύστημα τιμολόγησης εφαρμόστηκε από την 1η Φεβρουαρίου 2013 έως την 31η Δεκεμβρίου 2016.

⁵²⁴ Για τις αναθεωρήσεις του Κώδικα Διαχείρισης ΕΣΦΑ, βλ. και σε δικτυακό τόπο www.depa.gr, στην ενότητα Εταιρεία (Εθνικό Νομοθετικό και Ρυθμιστικό Πλαίσιο).

⁵²⁵ Βλ. εκτενώς σε υπ' αριθμ. 594/2012 απόφαση της ΡΑΕ (σελ. 4-5), δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα της www.rae.gr.

⁵²⁶ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 134.

⁵²⁷ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 144-145.

Ακολούθως στη συνέχεια η ΡΑΕ εξέδωσε τις υπ' αριθ. 339/2016 και 349/2016 αποφάσεις της, για την **πρώτη Αναθεώρηση του Κανονισμού Τιμολόγησης Βασικών Δραστηριοτήτων του ΔΕΣΦΑ**⁵²⁸, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 88 του ν. 4001/2011 και του ν. 4409/2016. Με την εν λόγω αναθεώρηση επιδιώχθηκε η εναρμόνιση με τις διατάξεις του ενωσιακού δικαίου, η διαφάνεια των τιμολογίων και η ανάπτυξη του ανταγωνισμού στον τομέα του φυσικού αερίου. Ειδικότερα, το πλαίσιο κατάρτισης και αναθεώρησης των τιμολογίων πρόσβασης τρίτων στο ΕΣΦΑ προσαρμόστηκε στην εθνική και κοινοτική νομοθεσία, συνεκτιμώντας τους Ευρωπαϊκούς Κώδικες, για βασικά θέματα της αγοράς φυσικού αερίου, που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη της Ένωσης από το 2013 και εφεξής. Πρόκειται για τις διατάξεις του Ευρωπαϊκού Κώδικα 984/2013 για τους μηχανισμούς δυναμικότητας στα σημεία διασύνδεσης, καθώς και για τις διατάξεις του υπό θέσπιση Κώδικα Δικτύου, σχετικά με την εναρμονισμένη διάρθρωση των τιμολογίων μεταφοράς αερίου. Η νέα μεθοδολογία θέσπισης των τιμολογίων, η οποία υιοθετήθηκε με τον ως άνω αναθεωρημένο Κώδικα κρίθηκε ότι ανταποκρίνεται στο σύστημα των χωριστών τιμολογίων στα σημεία εισόδου και εξόδου του ΕΣΦΑ, όπως είχε προβλεφθεί από το έτος 2012. Η προκύπτουσα χρέωση για τη χρήση του συστήματος δεν εξαρτάται από τη συμβατική διαδρομή του αερίου, ενώ κρίθηκε ότι ανταποκρίνεται στην τιμολόγηση άνευ διακρίσεων, μεταξύ χρηστών η κατηγοριών χρηστών, σε πλήρη εναρμόνιση με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό 715/2009⁵²⁹.

Μετά την ως άνω πρώτη αναθεώρηση του Κανονισμού Τιμολόγησης, με την υπ' αριθ. **352/2016** απόφαση της, η ΡΑΕ **ενέκρινε το νέο Τιμολόγιο Χρήσης ΕΣΦΑ** με έναρξη ισχύος από 1η Ιανουαρίου 2017.

3.3. Έγκριση από τη ΡΑΕ των Συμβάσεων Παροχής Υπηρεσιών του ΔΕΣΦΑ προς τη ΔΕΠΑ

⁵²⁸ ΦΕΚ Β' 3181/04.10.2016.

⁵²⁹ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2016, σελ. 15-16.

Σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και ιδίως σύμφωνα με το άρθρο 63B παρ. 1, εδ. γ', του ν. 4001/2011, όπως ισχύει: « (γ) ... ο ΔΕΣΦΑ ΑΕ δικαιούται να παρέχει υπηρεσίες στη ΔΕΠΑ ΑΕ, εφόσον πληρούνται σωρευτικά οι κάτωθι προϋποθέσεις:

αα) η παροχή των υπηρεσιών αυτών δεν οδηγεί σε διακρίσεις εις βάρος άλλων χρηστών του ΕΣΦΑ,

ββ) διατίθεται σε όλους τους χρήστες υπό τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις,

γγ) δεν περιορίζει, στρεβλώνει ή παρεμποδίζει τον ανταγωνισμό κατά την παραγωγή ή προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου, και

δδ) οι όροι και οι προϋποθέσεις παροχής των εν λόγω υπηρεσιών έχουν προηγουμένως εγκριθεί από τη ΡΑΕ».

Από την ανωτέρω διάταξη του ν. 4001/2011, γίνεται αντιληπτό ότι σε περίπτωση, που συναφθεί σύμβαση παροχής υπηρεσιών του ΔΕΣΦΑ με τη ΔΕΠΑ ή με οποιαδήποτε εταιρεία συνδεδεμένη με τη ΔΕΠΑ ή/και επεκταθεί το αντικείμενο οποιασδήποτε σύμβασης για την παροχή πρόσθετων υπηρεσιών, οι ως άνω συμβάσεις πρέπει να εγκριθούν από τη ΡΑΕ, πριν τεθούν σε ισχύ⁵³⁰. Συνεπώς, η ΡΑΕ καλείται να επιτελέσει έναν κομβικό ρυθμιστικό ρόλο, καθώς ελέγχει τους όρους και τις προϋποθέσεις των συμβάσεων, δυνάμει των οποίων ο Διαχειριστής παρέχει υπηρεσίες προς τη ΔΕΠΑ και τις ΕΠΑ, με κριτήρια την πλήρη αποτελεσματικότητα του καθορισθέντος Μοντέλου Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς και την αποφυγή δημιουργίας ενδεχόμενων καταστάσεων ουσιώδους αλληλεξάρτησης ή σύγχυσης ρόλων μεταξύ του Διαχειριστή, της πρώην μονοπωλιακής επιχείρησης και των συνδεδεμένων με αυτήν επιχειρήσεων.

Υπό το πρίσμα των ως άνω διατάξεων, ο ΔΕΣΦΑ υπέβαλε προς έγκριση στη ΡΑΕ μία σειρά από σχέδια συμβάσεων, με τις οποίες ο Διαχειριστής αναλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών προς τις ΔΕΠΑ και τις ΕΠΑ, κυρίως σε σχέση με τη λειτουργία, τη συντήρηση και την προστασία των δικτύων. Προκειμένου, η ΡΑΕ να εγκρίνει τις ως άνω συμβάσεις, θεώρησε σκόπιμο και συνακόλουθα ζήτησε από το ΔΕΣΦΑ να προσκομίσει συγκεκριμένα στοιχεία. Ακολούθως, η Αρχή αποδέχτηκε τα στοιχεία και τις δεσμεύσεις του ΔΕΣΦΑ,

⁵³⁰ Βλ. εκτενώς Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας 2013, σελ. 172-173 και 2014, σελ. 167-168.

σχετικά με την τήρηση των προϋποθέσεων (αα) – (γγ) της ως άνω διάταξης⁵³¹.

Επιγραμματικά, ο ΔΕΣΦΑ δεσμεύτηκε ότι προτίθεται να παρέχει ίδιες υπηρεσίες και σε άλλους ενδιαφερόμενους, πέραν της ΔΕΠΑ και των ΕΠΑ, μέσω νέων Πρότυπων Συμβάσεων, όμοιου περιεχομένου με τις συμβάσεις, που υποβλήθηκαν προς έγκριση στη ΡΑΕ και αφορούν τη ΔΕΠΑ και τις ΕΠΑ. Επιπροσθέτως, ο ΔΕΣΦΑ ανέλαβε την υποχρέωση, αμέσως μετά την έγκριση από τη ΡΑΕ των συμβάσεων ΔΕΣΦΑ με ΔΕΠΑ και ΕΠΑ, να αναρτήσει στην ιστοσελίδα του την αντίστοιχη Πρότυπη Σύμβαση για καθεμία από τις παρεχόμενες υπηρεσίες του ΔΕΣΦΑ. Τέλος, ο ΔΕΣΦΑ ανέλαβε να εφαρμόσει σύστημα υπολογισμού του τιμήματος για τις παρεχόμενες υπηρεσίες του, βάσει κοινής, διαφανούς και μη-διακριτικής μεθοδολογίας, εκ των προτέρων καθορισμένης και γνωστής σε όλους τους ενδιαφερομένους.

Περαιτέρω, σε σχέση με τη διαφύλαξη του ανταγωνισμού στην αγορά φυσικού αερίου, ο ΔΕΣΦΑ δεσμεύτηκε ότι θα παρέχει τις υπηρεσίες του με τους ίδιους ακριβώς όρους σε όλους τους χρήστες του συστήματος, εφόσον το ζητήσουν. Τέλος, ο ΔΕΣΦΑ αποσαφήνισε πλήρως ότι η παροχή υπηρεσιών στα δίκτυα διανομής προς τη ΔΕΠΑ και τις ΕΠΑ λαμβάνει χώρα υπό την ιδιότητά των τελευταίων ως Διαχειριστών των σχετικών Δικτύων Διανομής και άρα οι εν λόγω υπηρεσίες δεν συνδέονται με το ανταγωνιστικό τμήμα της αγοράς φυσικού αερίου στο οποίο δραστηριοποιούνται χρήστες, για να συντρέχει κίνδυνος παρεμπόδισης ή στρέβλωσης του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά⁵³².

Ενδεικτικά αναφέρουμε τις ακόλουθες αποφάσεις της ΡΑΕ:

i), υπ' αριθμ. 574/2013, που ενέκρινε συμβάσεις παροχής υπηρεσιών από το ΔΕΣΦΑ προς τη ΔΕΠΑ,

ii) υπ' αριθμ. 376/2014, που ενέκρινε σύμβαση παροχής υπηρεσιών του ΔΕΣΦΑ προς τις ΕΠΑ Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας, καθώς και

iii) υπ' αριθμ. 717/2014, που ενέκρινε σύμβαση παροχής υπηρεσιών συμβούλου από το ΔΕΣΦΑ στις εταιρείες ΕΠΑ Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας και Αττικής.

⁵³¹ Για το σύνολο των δεσμεύσεων του ΔΕΣΦΑ γίνεται εκτενής αναφορά στην ως άνω υπ' αριθμ. 574/2013 απόφαση της ΡΑΕ (σελ. 3-5), που είναι δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα της ΡΑΕ www.rae.gr.

⁵³² Βλ. σε *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 167.

3.4 Η αρμοδιότητα της ΡΑΕ ως προς την έγκριση του δεκαετούς προγράμματος ανάπτυξης του ΕΣΦΑ

Το άρθρο 63Θ του ν. 4001/2011 προβλέπει ότι κάθε έτος ο ΔΕΣΦΑ καταρτίζει και θέτει σε δημόσια διαβούλευση Σχέδιο Προγράμματος Ανάπτυξης ΕΣΦΑ, κατά τα οριζόμενα στον Κώδικα Διαχείρισης. Το ως άνω Σχέδιο περιλαμβάνει τα έργα ανάπτυξης, ενίσχυσης και διασύνδεσης του ΕΣΦΑ, που προβλέπεται να εκτελεσθούν την επόμενη δεκαετία από τη θέσπιση του εν λόγω Προγράμματος, το χρονοδιάγραμμα και ο τρόπος κατασκευής των έργων αυτών, καθώς και το προϋπολογιζόμενο κόστος τους.⁵³³

Κατά την κατάρτιση του προγράμματος αυτού, ο ΔΕΣΦΑ πρέπει να λάβει υπόψη του: (α) Στοιχεία της υφιστάμενης και της προβλεπόμενης προσφοράς και ζήτησης φυσικού αερίου.

(β) Την εκπλήρωση των υποχρεώσεων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφελείας και την ασφάλεια εφοδιασμού με φυσικό αέριο, κατά τρόπο αξιόπιστο.

(γ) Τη βελτίωση της επάρκειας και της αποδοτικότητας του ΕΣΦΑ και τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του, με στόχο την πρόληψη συμφορήσεων, καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, άρνησης πρόσβασης ή απαγόρευσης διαμετακόμισης.

(δ) Την τροφοδοσία νέων περιοχών με φυσικό αέριο με στόχο την περιφερειακή ανάπτυξη και τη διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης νέων Χρηστών.

(ε) Την προστασία του περιβάλλοντος.

(στ) Το διακοινοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης και τα περιφερειακά επενδυτικά προγράμματα σύμφωνα με τις διατάξεις του στοιχείου β` της παραγράφου 3 του άρθρου 8 και της παραγράφου 1 του άρθρου 12 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 715/2009.

(ζ) Τη βιωσιμότητα των έργων που εντάσσονται στο Πρόγραμμα και τη δυνατότητα

⁵³³ Βλ. και Πανάγο Θ., Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, οπ, σελ. 232.

χρηματοδότησης τους, εκτός του πλαισίου του Προγράμματος Ανάπτυξης.

Αφού ο ΔΕΣΦΑ οριστικοποιήσει το Πρόγραμμα Ανάπτυξης ΕΣΦΑ λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης, το υποβάλλει στη ΡΑΕ

Ακολούθως σε συμμόρφωση με την ανωτέρω διάταξη, ο ΔΕΣΦΑ υπέβαλλε κατά το έτος 2013 την πρότασή του για το δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2013-2022. Η Αρχή ζήτησε, ωστόσο την τροποποίηση του υποβληθέντος σχεδίου, καθόσον έκρινε ότι σύμφωνα με τα στοιχεία, που προσκόμισε ο Διαχειριστής, κάποια έργα, μολονότι δεν πληρούσαν τα προβλεπόμενα στο άρθρο 63Θ παρ. 3 του ν. 4001/2011 κριτήρια ένταξης, είχαν περιληφθεί από το Διαχειριστή στην πρότασή του για το υπό έγκριση Πρόγραμμα. Ειδικότερα, η Αρχή έκρινε ότι εννέα έργα, σχετικά με την πληροφορική και τις επικοινωνίες, που είχαν προταθεί από το ΔΕΣΦΑ, συνολικού προϋπολογισμένου ύψους 1,24 εκ. Ε, δεν δύνανται να ενσωματωθούν στο Πρόγραμμα, επειδή δεν αιτιολογείται η σκοπιμότητα ένταξής τους στο υποβληθέν Σχέδιο Προγράμματος Ανάπτυξης, με βάση το τρίτο κριτήριο της παρ. 3 του άρθρου 63Θ του ν. 4001/2011, που αφορά «...τη βελτίωση της επάρκειας και της αποδοτικότητας του ΕΣΦΑ και τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του, με στόχο την πρόληψη συμφορήσεων, καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, άρνησης πρόσβασης ή απαγόρευσης διαμετακόμισης»⁵³⁴.

Η τελική εισήγηση για το Πρόγραμμα Ανάπτυξης ΕΣΦΑ 2013-2022 υποβλήθηκε από το Διαχειριστή τον Οκτώβριο του 2013 και εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 525/2013 απόφαση της ΡΑΕ. Ακολούθως, αφού τηρήθηκε η ίδια ως άνω διαδικασία του ν. 4001/2011 τα επόμενα έτη, η ΡΑΕ ενέκρινε τα προταθέντα Προγράμματα Ανάπτυξης ΕΣΦΑ, για τη δεκαετία 2014-2023 με την υπ' αριθμ. 681/2014 απόφασή της, για τη δεκαετία 2015-2024 με την υπ' αριθμ. 458/2015 απόφασή της, ενώ εκκρεμεί η έγκριση του προγράμματος ανάπτυξης για τη δεκαετία 2016-2025.

⁵³⁴ Βλ. εκτενώς το σκεπτικό της υπ' αριθμ. 525/2013 απόφασης της ΡΑΕ (σελ. 5-6), που δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της ΡΑΕ, www.rae.gr.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΡΑΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΣΦΑΛΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

4.1 Η εκπόνηση των Σχεδίων Έκτακτης Ανάγκης και Προληπτικής Δράσης

Η ΡΑΕ, ως ορισθείσα με το ν. 4001/2011 Αρμόδια Αρχή για την εποπτεία της ασφάλειας του εφοδιασμού της χώρας με φυσικό αέριο, εκπόνησε και δημοσιοποίησε **Μελέτη Εκτίμησης Επικινδυνότητας** το Μάρτιο του 2012, με στόχο την αποτίμηση των κινδύνων για την ασφάλεια εφοδιασμού της Ελλάδας με φυσικό αέριο, καθώς και των επιπτώσεών τους. Η Μελέτη Αυτή, που αποτελεί τη βάση για τις επόμενες ενέργειες διασφάλισης του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας, προβαίνει στην εξέταση σεναρίων επικινδυνότητας και στην ανάλυση των επιπτώσεων αυτών.

Περαιτέρω, με την υπ' αριθμ. 122/2013 Απόφασή της, η ΡΑΕ ενέκρινε, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) 994/2010 και του άρθρου 73 του ν. 4001/2011, **το Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης**, που είχε υποβληθεί από το ΔΕΣΦΑ ΑΕ. Το παρόν Σχέδιο καθορίζει τα ληπτέα μέτρα για να εξαλειφθούν ή να περιοριστούν οι συνέπειες ενδεχόμενης διαταραχής του εφοδιασμού με αέριο. Ειδικότερα, το εν λόγω Σχέδιο προσδιορίζει το ρόλο και την αρμοδιότητα εκάστου εκ των συμμετεχόντων στην αγορά φυσικού αερίου - Διαχειριστών, ΡΑΕ και ΥΠΕΚΑ- για την αντιμετώπιση κρίσεων εφοδιασμού, καθορίζει τα μέτρα για τον περιορισμό των επιπτώσεων και για κάθε επίπεδο κρίσης, ήτοι έγκαιρης ειδοποίησης, επιφυλακής και έκτακτης ανάγκης, ενώ προβλέπει και μέτρα, με προοπτική να εφαρμοστούν τα τελευταία, μόνο σε περίπτωση αδυναμίας των μηχανισμών της αγοράς να διασφαλίσουν από μόνοι τους τον εφοδιασμό, κυρίως για τους προστατευόμενους καταναλωτές φυσικού αερίου.

Επιπροσθέτως, με την υπ' αριθμ. 141/2013 απόφασή της, η ΡΑΕ οριστικοποίησε **Σχέδιο Προληπτικής Δράσης**, το οποίο περιλαμβάνει τη λήψη ρυθμιστικών μέτρων, την πραγματοποίηση έργων υποδομής ή/και τη σύναψη διμερών συμφωνιών εθνικού ή περιφερειακού χαρακτήρα, προς άρση των κινδύνων, που εντοπίστηκαν από τη Μελέτη Εκτίμησης Επικινδυνότητας της ΡΑΕ, που προηγήθηκε. Οι δράσεις του Σχεδίου εκτείνονται σε βάθος χρόνου,

δεδομένου ότι σχεδιάζονται για να πραγματοποιηθούν τόσο βραχυπρόθεσμα (τα επόμενα 1-2 έτη), όσο και μακροπρόθεσμα (τα επόμενα 3-6 έτη).

Σύμφωνα με το Σχέδιο αυτό και μετά από διευρυμένη δημόσια διαβούλευση η ΡΑΕ υπέβαλε προς τον Υφυπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, την τελική της πρόταση για την τροποποίηση και συμπλήρωση του ν. 4001/2011, ώστε να θεσπιστούν οι αναγκαίες εφαρμοστικές διατάξεις, για θέματα ασφάλειας εφοδιασμού της χώρας με φυσικό αέριο, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 994/2010. Η πρόταση της Αρχής υιοθετήθηκε πλήρως από το αρμόδιο Υπουργείο ΠΕΚΑ και οδήγησε στην ψήφιση του ν. 4203/2013, ο οποίος τροποποίησε τις διατάξεις του ν. 4001/2011, ώστε να εναρμονιστούν με τον ως άνω Κανονισμό. Ο ν. 4203/2013 προέβη και σε κατάλληλη τροποποίηση της εξουσιοδότησης προς τη ΡΑΕ, για να θεσπίσει η τελευταία το αναγκαίο τέλος της ασφάλειας εφοδιασμού.

Κατά τη διάρκεια του 2015, η δράση της ΡΑΕ επικεντρώθηκε στην επικαιροποίηση όλων των εκθέσεων και σχεδίων, που προβλέπονται στον Κανονισμό 994/2010. Η Ολομέλεια της Αρχής ενέκρινε το επικαιροποιημένο κείμενο της Έκθεσης Εκτίμησης Επικινδυνότητας, ώστε το τελευταίο να αποτυπώσει ιστορικά δεδομένα, ποιοτικά χαρακτηριστικά της ζήτησης, δεδομένα χρήσης του ΕΣΦΑ, καθώς και αποτελέσματα προσομοίωσης των επιπτώσεων από διαταραχή εφοδιασμού στην αγορά φυσικού αερίου. Περαιτέρω, Η Ολομέλεια της Αρχής ενέκρινε επίσης και την **επικαιροποίηση του σχεδίου Προληπτικής Δράσης** ως προς τα αποτελέσματα της Μελέτης Εκτίμησης Επικινδυνότητας με την υπ' αριθμ. 429/2015 απόφασή της, καθώς και ως προς τον τρόπο εκπλήρωσης των κριτηρίων ασφάλειας εφοδιασμού, που θέτει ο Κανονισμός. Τέλος, με την υπ' αριθμ. 405/2015 απόφασή της, η ΡΑΕ υιοθέτησε την τελική εισήγηση του Διαχειριστή του ΕΣΦΑ για την **επικαιροποίηση του εγκεκριμένου Σχεδίου Έκτακτης Ανάγκης**⁵³⁵.

4.2 Ο Καθορισμός του τέλους ασφάλειας εφοδιασμού

⁵³⁵Βλ. την υπ' αριθμ. 405/2015 απόφαση της ΡΑΕ, δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα της www.rae.gr. Επίσης, βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 158-161.

Τα άρθρα 68, 69 και 73 του ν. 4001/2011 προβλέπουν ότι η υλοποίηση των κατευθύνσεων του Σχεδίου Προληπτικής Δράσης προϋποθέτει αναγκαία τη θέσπιση Λογαριασμού Ασφαλείας Εφοδιασμού, τον οποίο διαχειρίζεται ο Διαχειριστής του ΕΣΦΑ, ήτοι ο ΔΕΣΦΑ, ο οποίος εισπράττει ανταποδοτικό τέλος ασφάλειας εφοδιασμού από τους Χρήστες του ΕΣΦΑ, που παραλαμβάνουν φυσικό αέριο από το σύστημα αυτό. Το ύψος του ως άνω ανταποδοτικού τέλους καθορίζεται με απόφαση της ΡΑΕ. Περαιτέρω, οι χρήστες του ΕΣΦΑ ανακτούν το εν λόγω κόστος από τους καταναλωτές φυσικού αερίου.

Η καταβολή του ως άνω τέλους ασφάλειας εφοδιασμού προβλεπόταν και στον προϊσχύσαντα νόμο, τον 3428/2005. Μάλιστα, η προϊσχύσασα ρύθμιση όριζε ότι ο ΔΕΣΦΑ αποζημιώνει πλήρως το συνολικό κόστος των καταναλωτών φυσικού αερίου, για την κατά προτεραιότητα διακοπή της τροφοδοσίας τους με φυσικό αέριο, αν συντρέχει έκτακτη ανάγκη. Στην κατηγορία των καταναλωτών υπάγονταν υποχρεωτικά οι κάτοχοι αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίοι, σύμφωνα με τους όρους της σχετικής άδειας, οφείλουν να τηρούν αποθέματα εφεδρικού καυσίμου.

Με βάση τον Κανονισμό 994/2010 και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, η ΡΑΕ διενήργησε αναλύσεις, οι οποίες ανέδειξαν ότι το κόστος των σχετικών συμβάσεων δύναται να είναι ιδιαίτερα υψηλό, μεταξύ άλλων, λόγω του υψηλού κόστους παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από πετρέλαιο.

Για το λόγο αυτό, μετά από διεξοδική διαβούλευση με την αγορά και την έκδοση της υπ' αριθμ. 344/2014 απόφασης της Αρχής, τροποποιήθηκε η διάταξη του άρθρου 73 του ν. 4001/2011, **ώστε πλέον το τέλος ασφάλειας εφοδιασμού να καλύπτει μόνο το πάγιο κόστος των συμβάσεων με τους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας.**

4.3 Η αναβάθμιση του τερματικού σταθμού Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (ΥΦΑ)

Περαιτέρω, το 2014 η Αρχή εστιάζει την προσοχή της στην παρακολούθηση της υλοποίησης του έργου αναβάθμισης της χωρητικότητας

της μοναδικής εγκατάστασης αποθήκευσης φυσικού αερίου στη χώρα μας. Το έργο αυτό αποτελεί βασική προτεραιότητα της μεσοπρόθεσμης στρατηγικής του Σχεδίου Προληπτικής Δράσης, ενώ είναι ενταγμένο στο Πρόγραμμα Ανάπτυξης ΕΣΦΑ, που έχει εγκρίνει η ΡΑΕ και υλοποιεί ο ΔΕΣΦΑ. Με την ολοκλήρωση του έργου, εκτιμήθηκε ότι θα ενισχυθεί σημαντικά το επίπεδο ασφάλειας τροφοδοσίας (αύξηση του αποθηκευτικού χώρου κατά 73%), θα διασφαλιστεί η δυνατότητα εισαγωγής ΥΦΑ από περισσότερους χρήστες του ΕΣΦΑ και θα αυξηθεί ο χρόνος προσωρινής αποθήκευσης ΥΦΑ πέραν των 18 ημερών, που ίσχυαν.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η σημασία και η χρησιμότητα του έργου αναβάθμισης τερματικού σταθμού ΥΦΑ αναδεικνύει τη σπουδαιότητα της εποπτικής αρμοδιότητας της Αρχής, η οποία, στο πλαίσιο παρακολούθησης της προόδου των εργασιών του εν λόγω έργου, απέστειλε κλιμάκιό της, το οποίο διενήργησε αυτοψία, κατά την οποία ενημερώθηκε από το Διαχειριστή του Συστήματος για την ικανοποιητική εξέλιξη του έργου⁵³⁶.

4.4 Η συμβολή της Αρχής στις ασκήσεις προσομοίωσης (stress tests)

Το καλοκαίρι του 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάλεσε τα κράτη μέλη να μετάσχουν σε άσκηση προσομοίωσης των επιπτώσεων από πιθανή διαταραχή της τροφοδοσίας τους με φυσικό αέριο. Η άσκηση (stress test) επικεντρώθηκε στη διερεύνηση των συνεπειών από ενδεχόμενη παύση της παροχής φυσικού αερίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τη Ρωσία, καθώς και στην εκτίμηση της δυνατότητας των κρατών μελών να ανταποκριθούν ικανοποιητικά σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, με την στήριξη των ευάλωτων ως προς την ασφάλεια εφοδιασμού κρατών μελών. Υπό τα δεδομένα αυτά, ανατέθηκε από τον Υπουργό ΠΕΚΑ στην Αρχή η εκπόνηση σχετικών αναλύσεων, σε συνεργασία με τους Διαχειριστές των συστημάτων μεταφοράς φυσικού αερίου και τους φορείς της αγοράς.

Η ΡΑΕ ανταποκρίθηκε επαρκώς, καθώς ολοκλήρωσε με επιτυχία τις αναλύσεις του stress test και απέστειλε το σύνολο των ως άνω αναλύσεων στο

⁵³⁶ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 158.

Υπουργείο ΠΕΚΑ, το οποίο και διαβίβασε την έκθεση Stress test στην Επιτροπή. Στο πλαίσιο εκπόνησης των ως άνω αναλύσεων, τα περιεχόμενα στο Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης εθνικά μέτρα διαχείρισης κρίσεων επαναξιολογήθηκαν, κατ' επιταγή των δυσμενών σεναρίων εφοδιασμού, που προβλέφθηκαν για την άσκηση, ώστε να αποτιμηθεί η αποτελεσματικότητα των εν λόγω μέτρων. Επιπλέον, αξιολογήθηκε η δυνατότητα περιφερειακών συνεργασιών μεταξύ γειτονικών κρατών μελών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των κρίσεων εφοδιασμού, που αποτελεί μία από τις βασικότερες επιδιώξεις του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 994/2010, αλλά και το ζητούμενο της άσκησης προσομοίωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο Η ΑΔΕΙΟΔΟΤΙΚΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΡΑΕ

Στο πλαίσιο άσκησης της αποφασιστικής αρμοδιότητας της Αρχής στο πεδίο της χορήγησης αδειών φυσικού αερίου και με βάση μία συνοπτική επισκόπηση των στοιχείων του Μητρώου Αδειών, συνάγονται τα ακόλουθα στοιχεία:

Α) Μέχρι το τέλος του 2012 είχαν χορηγηθεί δέκα (10) άδειες φυσικού αερίου, εννέα (9) για την προμήθεια φυσικού αερίου σε επιλέγοντες πελάτες και μία για ΑΣΦΑ.

Β) Έως το τέλος του 2013 είχαν δοθεί συνολικά έντεκα (11) άδειες φυσικού αερίου, από τις οποίες οι δέκα (10) αφορούσαν την προμήθεια φυσικού αερίου σε Επιλέγοντες πελάτες και μία (1) ήταν άδεια ΑΣΦΑ.

Γ) Έως το τέλος του 2014 είχαν παρασχεθεί συνολικά δεκαέξι (16) άδειες φυσικού αερίου, εκ των οποίων οι δεκατέσσερις (14) αφορούσαν την προμήθεια φυσικού αερίου σε επιλέγοντες πελάτες και δύο (2) αφορούσαν άδεια ΑΣΦΑ.

Δ) Μέχρι το πέρας του 2015, είχαν χορηγηθεί συνολικά είκοσι τρεις (23) άδειες φυσικού αερίου, από τις οποίες είκοσι μία (21) για την προμήθεια φυσικού αερίου και δύο (2) για άδεια ΑΣΦΑ.

Ε) Έως το τέλος του 2016⁵³⁷ είχαν χορηγηθεί συνολικά είκοσι εννέα (29) άδειες φυσικού αερίου από τις οποίες οι είκοσι επτά (27) αφορούσαν την προμήθεια φυσικού αερίου και δύο (2) αφορούσαν σε άδεια ΑΣΦΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΡΑΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ

Η ΡΑΕ έχει αρμοδιότητα εποπτείας ως προς την εφαρμογή μέτρων προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών. Σε ένα πρώτο επίπεδο, κατά την άσκηση του έργου της, η ΡΑΕ μεριμνά για τη διαρκή πληροφόρηση των καταναλωτών ενέργειας, ιδίως μέσω της ιστοσελίδας της⁵³⁸. Προκειμένου, να ανταποκριθεί στο ενημερωτικό της έργο, η Αρχή αναρτά στην ιστοσελίδα της πληροφοριακό υλικό γενικότερου ενδιαφέροντος για τους καταναλωτές ενέργειας, αλλά και υλικό για ειδικότερα ζητήματα, που τυχόν ανακύπτουν στην αγορά φυσικού αερίου και αφορούν τους καταναλωτές. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στα Πεπραγμένα της Αρχής, τα κυριότερα θέματα, που απασχολούν τους καταναλωτές φυσικού αερίου, αφορούν τους λογαριασμούς κατανάλωσης, τα προβλήματα σύνδεσης, κυρίως δε η καθυστέρηση ή η αδυναμία σύνδεσης στο δίκτυο φυσικού αερίου, λόγω έλλειψης διαθεσιμότητας αυτού, καθώς και οι υψηλές τιμές και χρεώσεις προμήθειας, καθώς οι καταναλωτές επιζητούν καλύτερη ενημέρωση για τη μέθοδο υπολογισμού χρεώσεων και τιμολόγησης, ενώ υποβάλλουν ερωτήματα και για την απαλλαγή των μεμονωμένων συνδέσεων από τη συμμετοχή τους στις κοινόχρηστες δαπάνες θέρμανσης⁵³⁹.

Σε ένα επόμενο στάδιο, η Αρχή αναλαμβάνει να συγκεντρώσει και να διαχειριστεί τις αναφορές και τα παράπονα των καταναλωτών ενέργειας.

⁵³⁷ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Εκθέσεις Πεπραγμένων 2012 (σελ. 165-166), 2014 (σελ. 160-162), 2015 (σελ. 158-161) και 2016 (σελ. 293). Βλ. επίσης και Μητρώο Αδειών, δημοσιευμένο σε ιστοσελίδα ΡΑΕ.

⁵³⁸ Πέραν της ιστοσελίδας, με βάση το άρθρο 54 του ν. 4001/2001, η ΡΑΕ, συνεργαζόμενη με τις αρμόδιες υπηρεσίες προετοίμασε και απέστειλε τρία (3) ενημερωτικά φυλλάδια σε όλα τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) του νομού Αττικής, προς διανομή κυρίως στους μικρούς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, με εκτενείς πληροφορίες για σημαντικά ζητήματα, μεταξύ άλλων και για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους ως καταναλωτών ενέργειας, καθώς και για τη διαδικασία εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών με την εταιρεία παροχής ενέργειας (ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου). *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 223.

⁵³⁹ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Εκθέσεις Πεπραγμένων 2014, σελ. 217 και 2015, σελ. 211.

Σαφώς, η αποτελεσματική διαχείριση των καταγγελιών, που υποβάλλονται στην Αρχή, αποτελεί το θεμέλιο της στρατηγικής της ΡΑΕ για την προστασία των καταναλωτών και πιστοποιεί την ομαλή λειτουργία της αγοράς από την πλευρά του καταναλωτή. Η ετήσια έκθεση της ΡΑΕ επί των έγγραφων αναφορών των καταναλωτών αποβλέπει στην ανάδειξη των σημαντικότερων προβλημάτων καταναλωτικής φύσης, που προκύπτουν, ιδίως εξαιτίας των δυσμενών οικονομικών συνθηκών, που επικρατούν και των συναφών εξελίξεων στην αγορά, αλλά και στην έκθεση τυχόν διαπιστώσεων ή επισημάνσεων της Αρχής. Η προσπάθεια της ΡΑΕ επικεντρώνεται στην ενδεδεχθή διερεύνηση των υποθέσεων, που απορρέουν από ή που αφορούν ρυθμιστικά ζητήματα, καθώς και στη βελτίωση/τροποποίηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου.

Ακολούθως, η ΡΑΕ προβαίνει στην επίλυση των προβλημάτων, που αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές ενέργειας. Η τηρούμενη πρακτική από τη ΡΑΕ περιλαμβάνει τη συνεργασία με τον εκάστοτε φορέα της αγοράς φυσικού αερίου (διαχειριστή του δικτύου ή προμηθευτή), ώστε να αναγνωρισθεί το πρόβλημα, να εξευρεθούν πιθανές δυνατές λύσεις και όσο το δυνατόν συναινετικά να γίνει αποδεκτή και να εφαρμοστεί από το συγκεκριμένο φορέα η προσφορότερη για τους καταναλωτές λύση. Μάλιστα, εφόσον απαιτηθεί συμπλήρωση του θεσμικού πλαισίου ή κανονιστική ρύθμιση, η ίδια η Αρχή προβαίνει στις αναγκαίες ενέργειες⁵⁴⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΑΓΩΓΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ

Από το 2012 και εφεξής, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, η Αρχή συνέβαλε αποφασιστικά στις ενέργειες της χώρας μας για τη διέλευση διεθνών αγωγών φυσικού αερίου διαμέσου της ελληνικής επικράτειας. Η υλοποίηση της διέλευσης τέτοιων αγωγών προϋποθέτει τη συνδυασμένη άσκηση περισσότερων αρμοδιοτήτων της εθνικής Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας. Αφετηρία της όλης διαδικασίας αποτελεί η εξέταση από τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές των αιτημάτων εξαίρεσης από συγκεκριμένες διατάξεις της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, που υποβάλλουν οι επενδυτές, προκειμένου να υλοποιηθούν νέες

⁵⁴⁰ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 204.

υποδομές φυσικού αερίου. Οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές αποφασίζουν για τη χορήγηση ή μη της εξαίρεσης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 36 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ. Περαιτέρω, όμως σε σχέση με τους αγωγούς αυτούς ανακύπτουν και άλλα ζητήματα, τα οποία επίσης απαιτούν χειρισμό, κατ' ενάσκηση αντίστοιχης αρμοδιότητας της Αρχής.

7.1 Η περίπτωση του αγωγού Trans Adriatic Pipeline (TAP)

7.1.1 Η στρατηγική σημασία του αγωγού TAP

Η πρώτη περίπτωση αγωγού, που θα μας απασχολήσει, αφορά έναν σημαντικό διασυνδεδετικό αγωγό φυσικού αερίου, τον TAP, ο οποίος έχει αναγνωριστεί ως Έργο Κοινού Ενδιαφέροντος για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με τον Κανονισμό 347/2013/ΕΕ, παρότι δεν αποτελεί αμιγώς ευρωπαϊκό έργο. Ο αγωγός αυτός θεωρείται ως ένα μεγαλεπήβολο έργο τεράστιας γεωπολιτικής σημασίας για τη μεταφορά φυσικού αερίου από το κοίτασμα του Shah Deniz II του Αζερμπαϊτζάν προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κατά τις εκτιμήσεις, η κατασκευή του αγωγού TAP θα σηματοδοτήσει το άνοιγμα του νότιου διαδρόμου φυσικού αερίου, για τον εφοδιασμό της Ευρώπης με φυσικό αέριο από την Κασπία και την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και θα επιφέρει πολλαπλά οφέλη, που συνοψίζονται ως ακολούθως:

α) θα μειωθεί σημαντικά η εξάρτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις παραδοσιακές προμηθεύτριες χώρες φυσικού αερίου, ήτοι τη Ρωσία, την Αλγερία και τη Νορβηγία,

β) ειδικά για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ο αγωγός αυτός αποτελεί μια υποδομή μείζονος σημασίας, καθώς θα διευκολύνει την εισαγωγή του φυσικού αερίου, ιδίως στις χώρες των δυτικών Βαλκανίων, που στερούνται πρόσβασης στο εν λόγω καύσιμο και συγχρόνως θα περιορίσει την έντονη εξάρτηση της Βαλκανικής χερσονήσου από το ρωσικό αέριο και

γ) η κατασκευή του αγωγού TAP θα δρομολογήσει συνακόλουθα την ανάπτυξη και άλλων σημαντικών υποδομών φυσικού αερίου, όπως είναι ο

αγωγός Ionian Adriatic Pipeline (IAP) και ο Δακτύλιος Φυσικού Αερίου της Ενεργειακής Κοινότητας (Energy Community Gas Ring),

δ) ο ως άνω αγωγός θα συνδέσει την Ελλάδα με την Ιταλία, συμβάλλοντας έτσι τόσο στην ωρίμανση της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου, όσο και στη σύνδεση των πηγών φυσικού αερίου της Ανατολής με τις αγορές φυσικού αερίου της Δύσης.

Σημειώνεται ότι ο αγωγός TAP συνιστά την πρώτη περίπτωση, που κρίθηκε ως προς τα ρυθμιστικά θέματα της πρόσβασης σε αυτόν, αμιγώς υπό το νέο νομικό πλαίσιο της Τρίτης Ενεργειακής Δέσμης. Επιπλέον, μάλιστα αποτελεί μοναδική περίπτωση έργου αγωγού, που δεν αφορά αμιγώς την Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού θα διασχίσει και την Αλβανία, που δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά συμβαλλόμενο μέρος της Ενεργειακής Κοινότητας. Στο πλαίσιο αυτό, θεωρήθηκε ότι υπήρξε μια μοναδική περίπτωση «συνάντησης» τριών εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών και ενός διεθνούς οργανισμού με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ώστε υπό το νέο νομικό καθεστώς της Τρίτης Ενεργειακής Δέσμης να χορηγηθεί για πρώτη φορά εξαίρεση από διατάξεις της Οδηγίας 2009/73/EK, με την υιοθέτηση μιας Κοινής Τελικής Απόφασης από τις τρεις εμπλεκόμενες εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Αλβανίας⁵⁴¹.

Οι σημαντικότερες εξελίξεις σε σχέση με τον αγωγό TAP, αποτυπώνονται ως εξής:

7.1.2 Χορήγηση εξαίρεσης για τον αγωγό TAP με την υπ' αριθμ. 269/2013 Απόφαση της ΡΑΕ

Στις 31 Αυγούστου 2011 η εταιρεία Trans Adriatic Pipeline (TAP) AG κατέθεσε στη ΡΑΕ αίτηση για εξαίρεση του αγωγού TAP (Αίτηση Εξαίρεσης TAP) από διατάξεις των άρθρων 9⁵⁴², 32⁵⁴³ και 41⁵⁴⁴ παρ. 6, 8 και 10 της Οδηγίας 2009/73/EK. Σχετική αίτηση κατατέθηκε επίσης στην Ιταλική Ρυθμιστική Αρχή και στην Αλβανική Ρυθμιστική Αρχή.

⁵⁴¹ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2013, σελ. 141.

⁵⁴² Περί διαχωρισμού συστημάτων μεταφοράς και διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς.

⁵⁴³ Διατάξεις περί πρόσβασης τρίτων στο αγωγό

⁵⁴⁴ Διατάξεις περί του καθορισμού ή της έγκρισης των τιμολογίων ή των σχετικών μεθοδολογιών από τις Ρυθμιστικές Αρχές.

Σύμφωνα με την αίτηση, ο αγωγός, με συνολικό μήκος γύρω στα 870 χλμ., θα ξεκινά από την Κομοτηνή, με σύνδεση με το ΕΣΦΑ και θα καταλήγει βόρεια της πόλης San Foca της Ιταλίας. Το φυσικό αέριο το οποίο θα προέρχεται από το κοίτασμα shah Deniz II στο Αζερμπαϊτζάν, θα εισέρχεται στον αγωγό TAP, μέσω της υφιστάμενης διασύνδεσης Ελλάδας-Τουρκίας. Από τον αγωγό TAP το φυσικό αέριο θα εισέρχεται στο δίκτυο shnam Rete Gas της Ιταλίας. Η προτεινόμενη διαδρομή του αγωγού TAP αποτελούσε μία από τις δύο εναλλακτικές διαδρομές για την υλοποίηση του ονομαζόμενου Νότιου Διαδρόμου και την μεταφορά του φυσικού Αερίου από το Αζερμπαϊτζάν στην Ευρώπη.

Σύμφωνα με την αίτηση εξαίρεσης του TAP η ανάπτυξη δυναμικότητας του αγωγού θα γίνει σε 2 φάσεις. Στην πρώτη φάση (Αρχική Δυναμικότητα), προβλέπεται η κατασκευή αγωγού δυναμικότητας 10 δισ. κυβ. μ.(bcm)/έτος. Η δεύτερη φάση (Επιπλέον Δυναμικότητα), που προβλέπει την αύξηση της χωρητικότητας του αγωγού μέχρι τα 20 bcm/έτος με την εγκατάσταση συμπιεστών κατά μήκος της διαδρομής, θα υλοποιηθεί, σύμφωνα με την Αίτηση Εξαίρεσης, εάν κριθεί οικονομικώς εφικτή⁵⁴⁵.

Κατ' εφαρμογή του άρθρου 36 παρ. 4 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ, οι Ρυθμιστικές Αρχές Ιταλίας, Αλβανίας και Ελλάδας συνεργάστηκαν και ανέπτυξαν από κοινού τις κατευθυντήριες γραμμές (Πρώτες Κατευθυντήριες Γραμμές⁵⁴⁶), σχετικά με τη Διαχείριση και την Κατανομή Δυναμικότητας στον υπό κατασκευή αγωγό TAP. Ειδικότερα, οι **Πρώτες Κατευθυντήριες Γραμμές** προβλέπουν ότι το **Market Test** για τον αγωγό TAP θα εξελιχθεί σε δύο (2) στάδια: το μεν πρώτο αποτελεί το στάδιο εκδήλωσης ενδιαφέροντος (ή αλλιώς υποβολής μη δεσμευτικών προσφορών) και το δεύτερο της δέσμευσης δυναμικότητας. Η ΡΑΕ **ενέκρινε τις Κατευθυντήριες Γραμμές με την υπ' αριθμ. 303/2012 απόφασή της**. Αντίστοιχα έπραξαν και οι Ρυθμιστικές Αρχές της Ιταλίας και της Αλβανίας⁵⁴⁷.

Με βάση τα οριζόμενα στις Κατευθυντήριες Γραμμές, συνέταξαν από κοινού οι τρεις εμπλεκόμενες Ρυθμιστικές Αρχές η **Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος** για τη συμμετοχή στη δέσμευση δυναμικότητας στον αγωγό

⁵⁴⁵ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ.127.

⁵⁴⁶ Για το χαρακτηρισμό αυτό, βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 141-142.

⁵⁴⁷ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 129-130.

TAP, η οποία εγκρίθηκε με την απόφαση της Ολομέλειας της ΡΑΕ, υπ' αριθμ. 528/2012. Στην πρόσκληση αυτή ανταποκρίθηκαν δεκαεννέα εταιρείες και ένας φορέας. Η εταιρεία TAP υπέβαλε στις τρεις Ρυθμιστικές Αρχές **έκθεση αποτελεσμάτων του Market Test**, όπως εξάλλου είχε σχετική υποχρέωση, σύμφωνα με το άρθρο 7 των ως άνω Κατευθυντήριων Γραμμών.

Αφού έλαβαν υπόψη την αίτηση εξαίρεσης του TAP και τα αποτελέσματα του Market Test, οι τρεις Ρυθμιστικές Αρχές **διαμόρφωσαν μαζί την Κοινή Γνώμη** για τη χορήγηση της εξαίρεσης στην εταιρεία TAP, καθώς έκριναν ενιαία ότι η επένδυση για τον αγωγό TAP πληροί σωρευτικά τα πέντε **κριτήρια**, που απαριθμούνται στο άρθρο 36 παρ. 1 της Οδηγίας, ήτοι:

α) ενισχύει τον ανταγωνισμό στην προμήθεια φυσικού αερίου και την ασφάλεια εφοδιασμού,

β) επιτάσσει τη χορήγηση της εξαίρεσης, λόγω του ύψους του επενδυτικού κινδύνου,

γ) ανήκει σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, διακριτό από το διαχειριστή συστήματος,

δ) προβλέπει την επιβολή τελών στους χρήστες της υποδομής,

ε) προάγει τον ανταγωνισμό και την αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς φυσικού αερίου.

Περαιτέρω, οι τρεις Αρχές έθεσαν ένα σαφές ρυθμιστικό πλαίσιο για τη λειτουργία του αγωγού TAP. Η Κοινή Γνώμη εγκρίθηκε από τη ΡΑΕ, με την υπ' αριθμ. 111/2013 απόφασή της καθώς και από τις Ρυθμιστικές Αρχές της Ιταλίας και της Αλβανίας⁵⁴⁸.

Η Κοινή Γνώμη των τριών Ρυθμιστών **κοινοποιήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή**⁵⁴⁹, για να αξιολογηθεί και από αυτή, σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ. 8 της Οδηγίας. Με την απόφασή της στις 16 Μαΐου 2013, η Επιτροπή αποδέχτηκε καταρχήν τους όρους και τις προϋποθέσεις, που είχαν ήδη θέσει οι τρεις Ρυθμιστικές Αρχές και **ενέκρινε τη χορήγηση εξαίρεσης για τον αγωγό TAP** από τις διατάξεις της Οδηγίας 2009/73/EK, περί διαχωρισμού συστημάτων μεταφοράς και διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς, περί πρόσβασης τρίτων στο σύστημα μεταφοράς, καθώς και περί των αρμοδιοτήτων

⁵⁴⁸ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 131-132.

⁵⁴⁹ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2013, σελ. 145.

της Αρχής, σε σχέση με την τιμολόγηση. Ωστόσο, η Επιτροπή αναγνώρισε την εξαίρεση του αγωγού TAP ως δικαιολογημένη και αναλογική, υπό συνθήκες οριζόμενες, τόσο από τις Ρυθμιστικές Αρχές, όσο και από τη ίδια την Επιτροπή, για το λόγο αυτό κάλεσε τις τρεις Ρυθμιστικές Αρχές να αποδεχθούν ορισμένες τροποποιήσεις. Ακολούθως, συντάχθηκε το κείμενο της **Τελικής Κοινής Απόφασης**, με το οποίο οι Τρεις Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας συμμορφώθηκαν με τις τροποποιήσεις, που υπέδειξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και χορήγησαν την εξαίρεση στην εταιρεία TAP. Το κείμενο της Τελικής Κοινής Απόφασης **ενέκρινε η ΡΑΕ με την υπ' αριθμ. 269/2013 Απόφασή της**.

Στο πλαίσιο αυτό και με βάση τα αποτελέσματα του Πρώτου Σταδίου του Market Test, όπως αυτό περιγράφηκε ανωτέρω, οι τρεις Ρυθμιστικές Αρχές **αποδέχτηκαν το αίτημα της εταιρείας TAP για τη δέσμευση της Αρχικής Δυναμικότητας έως 10 bcm** από τις εταιρείες, που επέλεξε η Κοινοπραξία του Shah Deniz, για να μεταφέρουν το φυσικό αέριο από τα κοιτάσματα του Αζερμπαϊτζάν στην Ευρώπη μέσω του αγωγού TAP για 25 έτη.

Η Τελική Κοινή Απόφαση των τριών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας Ιταλίας, Ελλάδας και Αλβανίας θεωρήθηκε ως το αποτέλεσμα μιας άριστης εποικοδομητικής συνεργασίας μεταξύ των Ρυθμιστών, όχι μόνο κρατών μελών της Ένωσης, αλλά και ενός τρίτου κράτους, που δεν είναι μέλος της Ένωσης. Η υιοθέτηση μιας κοινής απόφασης από τους τρεις Ρυθμιστές και όχι τριών διαφορετικών, εκτιμήθηκε ως σπουδαίο καινοτόμο επίτευγμα και ουσιαστικό βήμα προς την κατεύθυνση μιας ενιαίας αγοράς ενέργειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου οι οικείες ρυθμιστικές αρχές λειτουργούν τελικά ως ένας φορέας αποτελώντας ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα βέλτιστης ευρωπαϊκής πρακτικής⁵⁵⁰.

Παρά την απαλλαγή του αγωγού TAP από τη ρύθμιση των τιμολογίων χρήσης του, λόγω της χορηγηθείσας εξαίρεσης, και με σκοπό τη διασφάλιση της διαφάνειας και της μη-διάκρισης μεταξύ των χρηστών του αγωγού, οι τρεις Ρυθμιστικές Αρχές με την Κοινή Απόφαση Εξαίρεσης επέβαλαν στην εταιρεία TAP την **υποχρέωση σύνταξης Κανονισμού Τιμολόγησης**, ο οποίος και θα εγκριθεί από αυτές. Ο Κανονισμός θα περιέχει τη μεθοδολογία και τις αρχές, που θα εφαρμοστούν για τον καθορισμό των τιμολογίων χρήσης του αγωγού,

⁵⁵⁰ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2013, σελ. 145.

σύμφωνα με τους ειδικότερους όρους της Απόφασης Εξαίρεσης. Ο Κανονισμός Τιμολόγησης προτάθηκε από την εταιρεία TAP και εγκρίθηκε τόσο από τη ΡΑΕ με την υπ' αριθμ. 531/2013 απόφασή της όσο και από τις εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας της Ιταλίας και της Αλβανίας⁵⁵¹.

7.1.3 Η τήρηση των όρων της Απόφασης Εξαίρεσης

Με την απόφαση χορήγησης εξαίρεσης στον αγωγό TAP, επιβλήθηκε στην εταιρεία TAP ή τήρηση των εξής όρων:

α) **να εφαρμόσει λειτουργικό διαχωρισμό**, πριν από τη διεξαγωγή του δεύτερου σταδίου δέσμευσης δυναμικότητας στον αγωγό TAP, καθώς και

β) **να λάβει πιστοποίηση** η εταιρεία αυτή και από τις τρεις Ρυθμιστικές Αρχές, κατά τις επιταγές του μοντέλου του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς (ΙΤΟ), πριν από την έναρξη κατασκευής του αγωγού και οπωσδήποτε μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 2017.

Στο πλαίσιο της υποχρέωσης λειτουργικού διαχωρισμού, η εταιρεία υπέβαλε και έλαβε έγκριση και από τις τρεις ρυθμιστικές αρχές ενέργειας - από τη ΡΑΕ με την υπ' αριθμ. 63/2014 απόφασή της -για το Πρόγραμμα Συμμόρφωσης, το οποίο περιείχε μέτρα, που θα αποτρέπουν τη διακριτική μεταχείριση υπέρ των μετόχων της εταιρείας και σε βάρος των λοιπών συμμετεχόντων στη διαδικασία, καθώς και τη διαρροή εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών στους μετόχους της εταιρείας⁵⁵².

Περαιτέρω, προς εκπλήρωση της υποχρέωσης πιστοποίησης, η εταιρεία TAP υπέβαλε αίτηση πιστοποίησης, απευθυνόμενη προς τις τρεις εμπλεκόμενες Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας της Ιταλίας, της Ελλάδας και της Αλβανία, προσκομίζοντας παράλληλα και τα απαιτούμενα στοιχεία προς αξιολόγηση από τις εν λόγω Αρχές. Στο πλαίσιο αυτό διεξήχθη η πρώτη φάση της διαδικασίας πιστοποίησης (preliminary certification) της εταιρείας TAP ως Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς Φυσικού Αερίου, όπως ορίζουν τα άρθρα 10 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ και 3 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 715/2009⁵⁵³. Οι τρεις Ρυθμιστικές Αρχές εξήγαγαν το συμπέρασμα ότι οι απαιτήσεις του

⁵⁵¹ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2013, σελ. 147.

⁵⁵² Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 141-142.

⁵⁵³ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 135-138.

μοντέλου του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς που ήδη πληροί η εταιρεία TAP στο στάδιο της κατασκευής του αγωγού TAP, καθώς το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο για τον αγωγό TAP εγγυώνται την υλοποίηση των σκοπών του ως άνω μοντέλου διαχωρισμού, κατά τα οριζόμενα στην απόφαση εξαίρεσης.

Πάντως, οι τρεις εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές ανέφεραν στην εταιρεία TAP την υποχρέωση της να επιχειρήσει σταδιακά και να αποδείξει την πλήρη συμμόρφωση της με τους λοιπούς όρους του μοντέλου του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς, ώστε, κατά το χρόνο έναρξης της πλήρους λειτουργίας της εταιρείας TAP ως Διαχειριστή Συστήματος Μεταφοράς Φυσικού Αερίου, να μην υφίσταται καμία παρέκκλιση από τις απαιτήσεις του ως άνω μοντέλου διαχωρισμού.

Τα ανωτέρω περιλήφθηκαν σε ενιαίο κείμενο, με το οποίο οι τρεις εθνικοί Ρυθμιστές αποδέχτηκαν καταρχήν ότι συντρέχουν τα κριτήρια για την πιστοποίηση της εταιρείας TAP ως Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς Φυσικού Αερίου, όπως ορίζουν τα άρθρα 10 της Οδηγίας 2009/73/EK και 3 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 715/2009. Περαιτέρω, το ως άνω κείμενο προσαρτήθηκε ως αναπόσπαστο Παράρτημα της υπ' αριθμ. 394/2015 απόφασης της ΡΑΕ, η οποία αποφάνθηκε θετικά για την πιστοποίηση της εταιρείας TAP. Ακολούθως, η απόφαση αυτή κοινοποιήθηκε αμέσως στην Επιτροπή, η οποία διατύπωσε την από 28-01-2016 γνώμη της⁵⁵⁴.

Με την υπ' αριθμ. 45/2016 τελική απόφασή της, **η ΡΑΕ πιστοποίησε την εταιρεία TAP ως Ανεξάρτητο Διαχειριστή Μεταφοράς Φυσικού Αερίου**. Περαιτέρω, με την υπ' αριθμ. 572/2016 ενέκρινε το αναθεωρημένο Πρόγραμμα Συμμόρφωσης της ως άνω εταιρείας.

7.1.4 Η διεξαγωγή του σταδίου δέσμευσης δυναμικότητας στον αγωγό TAP

Με σκοπό τη διαφύλαξη του ανταγωνισμού, η Απόφαση Εξαίρεσης των τριών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας επιβάλλει στην εταιρεία TAP α) να διενεργήσει εντός του 2014 το δεύτερο δεσμευτικό στάδιο ελέγχου της αγοράς (Market Test)⁵⁵⁵ για τη δέσμευση δυναμικότητας στον αγωγό, πλέον των 10

⁵⁵⁴ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 139-142.

⁵⁵⁵ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 144.

bcma, που διατέθηκαν για τη μεταφορά του αερίου του Shah Deniz και β) να πραγματοποιήσει οποιαδήποτε αναγκαία επιπρόσθετη κατασκευή-επέκταση-ενίσχυση του αγωγού, μεταξύ αυτών και συμπληρωματικών σημείων εισόδου και εξόδου από και προς τον αγωγό TAP. Με σκοπό να διεξαχθεί το δεύτερο δεσμευτικό μέρος του Market Test, η PAE εξέδωσε την υπ' αριθμ. 112/2014 απόφασή της, με την οποία ενέκρινε τις νέες, Δεύτερες Κατευθυντήριες Γραμμές, που συνδιαμόρφωσαν οι Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Αλβανίας. Σε ένα επόμενο στάδιο, η υπ' αριθμ. 137/2014 απόφαση της PAE ενέκρινε την Πρόσκληση, που συνέταξε η εταιρεία TAP, για να καταστεί δυνατή η συμμετοχή των ενδιαφερομένων στο παρόν στάδιο του Market Test. Η δεύτερη φάση του Market Test ολοκληρώθηκε στο τέλος φθινοπώρου 2014.

7.1.5 Η έγκριση από τη PAE της επέκτασης της χρονικής διάρκειας εξαίρεσης του αγωγού TAP

Παράλληλα προς τις ως άνω διαδικασίες, τον Ιούλιο του 2014, η εταιρεία TAP ζήτησε από τις τρεις αρμόδιες Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας να επιτρέψουν την επέκταση της χρονικής διάρκειας της 25ετούς εξαίρεσης, που της είχε δοθεί. Το αίτημα επιμήκυνσης του χρόνου της εξαίρεσης βασίστηκε στο γεγονός ότι η πρώτη παραγωγή φυσικού αερίου στο κοίτασμα του Shah Deniz μετατέθηκε χρονικά κατά ένα έτος, δηλαδή για το 2019 από το 2018, με αποτέλεσμα και η αρχικώς προγραμματισμένη για το 2019 πρώτη εξαγωγή φυσικού αερίου προς την Ευρώπη να έχει μεταφερθεί για ένα έτος αργότερα, ήτοι το 2020. Το ως άνω αίτημα επέκτασης της διάρκειας εξαίρεσης ενέκριναν με κοινό κείμενο οι Ρυθμιστικές Αρχές Ελλάδας, Ιταλίας και Αλβανίας. Η PAE εξέδωσε την υπ' αριθμ. 748/2014 απόφασή της, με την οποία προέβη σε έγκριση του ως άνω κειμένου⁵⁵⁶.

Διαδοχικώς, ενημερώθηκε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία αποδέχτηκε την επιχειρηματολογία των εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών ότι οι λόγοι για την καθυστέρηση στην έναρξη κατασκευής και λειτουργίας του αγωγού TAP εκφεύγουν της σφαίρας επιρροής της εταιρείας TAP. Συνεπώς, η Επιτροπή

⁵⁵⁶ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 144-145.

δέχτηκε ότι μπορεί να αναβληθεί η έναρξη λειτουργίας του αγωγού TAP το αργότερο μέχρι και την 31^η Δεκεμβρίου 2020, εγκρίνοντας κατ' αυτό τον τρόπο το αίτημα επέκτασης της χρονικής διάρκειας της εξαίρεσης, που έχει χορηγηθεί στην TAP για τον αγωγό TAP. Στην ως άνω απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συμμορφώθηκε η ΡΑΕ και εξέδωσε την υπ' αριθμ. 131/2015 Απόφασή της⁵⁵⁷.

7.1.6 Η χορήγηση άδειας ΑΣΦΑ στην εταιρεία TAP

Η ΡΑΕ, με την υπ' αριθμ. 431/2014 απόφασή της, χορήγησε στην εταιρεία TAP, κατόπιν αιτήσεώς της, Άδεια Ανεξάρτητου Συστήματος Φυσικού Αερίου (Α.Σ.Φ.Α.), χρονικής ισχύος 50 ετών⁵⁵⁸. Η ως άνω άδεια δίνει στην εταιρεία αυτή το δικαίωμα κατασκευής και κυριότητας του τμήματος του αγωγού TAP, το οποίο θα διασχίζει την ελληνική επικράτεια και με βάση τους εθνικούς ρυθμιστικούς κανόνες θεωρείται ως ένα ξεχωριστό ΑΣΦΑ.

Στο πλαίσιο εξέτασης του φακέλου της αίτησης χορήγησης Άδειας ΑΣΦΑ στην εταιρεία TAP, η ΡΑΕ αξιολόγησε αρχικά την τυπική νομιμότητα της εν λόγω αίτησης και σε ένα ύστερο στάδιο την ουσιαστική επάρκειά της, συνεκτιμώντας τα κριτήρια του άρθρου 74 του ν. 4001/2011 και του Κανονισμού Αδειών, που αφορούν:

α) την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και ιδίως περιοχών, που δεν εφοδιάζονται με φυσικό αέριο, την ενίσχυση της ασφάλειας εφοδιασμού και την προστασία του περιβάλλοντος,

β) τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αιτούντος, κυρίως την τεχνική και χρηματοοικονομική δυνατότητα του, που εγγυώνται την άρτια κατασκευή και την ασφαλή, αξιόπιστη και οικονομικά αποτελεσματική λειτουργία του έργου,

γ) την ενίσχυση του ελεύθερου ανταγωνισμού στην αγορά φυσικού αερίου και ιδίως την παροχή πρόσβασης τρίτων στο ΑΣΦΑ κατά τρόπο άμεσο και οικονομικό, με διαφάνεια και χωρίς διακρίσεις μεταξύ των χρηστών και

δ) τις ανάγκες της ζήτησης, την οποία προβλέπεται να εξυπηρετεί η προτεινόμενη επένδυση, την οικονομική αποδοτικότητα, την τεχνική αρτιότητα και την αξιοπιστία του ΑΣΦΑ. Μετά τη διαπίστωση της τυπικής και ουσιαστικής

⁵⁵⁷ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 138-139.

⁵⁵⁸ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 145-146.

νομιμότητας της σχετικής αίτησης, η ΡΑΕ χορήγησε στην εταιρεία ΤΑΡ την ζητούμενη άδεια ΑΣΦΑ, με την προαναφερθείσα υπ' αριθμ. 431/2014 απόφασή της.

Ακολούθως το 2015, η εταιρεία ΤΑΡ υπέβαλε στη ΡΑΕ αίτημα τροποποίησης της ως άνω Άδειας ΑΣΦΑ, λόγω μεταβολής της μετοχικής της σύνθεσης⁵⁵⁹. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, η ΡΑΕ εξέτασε τα στοιχεία του φακέλου της αίτησης τροποποίησης και αποφάνθηκε ότι και υπό τη νέα μετοχική σύνθεση της εταιρείας πληρούνται τα κριτήρια της χορηγηθείσας Άδειας ΑΣΦΑ. Κατόπιν τούτου, η ΡΑΕ εξέδωσε την υπ' αριθμ. 393/2015 απόφασή της για την τροποποίηση της Άδειας ΑΣΦΑ της εταιρείας ΤΑΡ.

7.1.7 Ο Κώδικας Διαχείρισης του αγωγού ΤΑΡ

Στα κείμενα της Απόφασης Εξαίρεσης και της Απόφασης Παράτασης Εξαίρεσης για τον αγωγό ΤΑΡ ορίζεται ότι θα πρέπει να υποβληθεί προς έγκριση στις τρεις εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές ο Κώδικας Διαχείρισης ΤΑΡ, το αργότερο δώδεκα μήνες πριν από την ημερομηνία έναρξης της εμπορικής λειτουργίας του αγωγού, η οποία έχει τοποθετηθεί χρονικά το αργότερο μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 2020. Ο Κώδικας Διαχείρισης ΤΑΡ θέτει το κύριο κανονιστικό πλαίσιο, που ρυθμίζει θέματα πρόσβασης τρίτων, στο σύνολο της δυναμικότητας του αγωγού, ακόμη και για τμήμα αυτής, που δεν τελεί υπό καθεστώς εξαίρεσης.

Για το σκοπό της διαμόρφωσης του κειμένου του ως άνω Κώδικα, η εταιρεία ΤΑΡ ξεκίνησε ήδη τις διαδικασίες, επικοινωνεί διαρκώς με τις Ρυθμιστικές Αρχές και μάλιστα μέσα στο 2015 πραγματοποίησε τρεις συναντήσεις με εκπροσώπους των Αρχών, μάλιστα στην τρίτη εξ αυτών παρουσίασε για πρώτη φορά η εταιρεία ένα πρώτο κείμενο του Κώδικα, το οποίο τέθηκε ως βάση συζήτησης, για να υποστεί περαιτέρω διαμόρφωση και επεξεργασία⁵⁶⁰.

⁵⁵⁹ Εκτενώς σε *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 140-141.

⁵⁶⁰ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2015, σελ. 141.

7.2 Ο αγωγός Interconnector Greece – Bulgaria (IGB)

Αντίστοιχα με τον αγωγό TAP και ο αγωγός IGB, που θα εξεταστεί εν προκειμένω, θεωρείται ως Έργο Κοινού Συμφέροντος της ΕΕ, κατά την πρόβλεψη του Κανονισμού 347/2012 και την εγκριτική απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις 14 Οκτωβρίου 2013⁵⁶¹.

Το Νοέμβριο του 2012 η εταιρεία ICGB AD υπέβαλε αίτηση τόσο ενώπιον της ελληνικής όσο και ενώπιον της βουλγαρικής Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, ζητώντας την εξαίρεση του αγωγού IGB, εκ της ημερομηνίας της εμπορικής λειτουργίας, από:

α) το άρθρο 32 της Οδηγίας περί πρόσβασης τρίτων στον αγωγό για την κατεύθυνση της κύριας ροής από Ελλάδα προς Βουλγαρία και για δυναμικότητα και για χρονική διάρκεια, που θα καθορισθεί ως αποτέλεσμα του Market Test,

β) το άρθρο 41 παρ. 6,8 και 10 του άρθρου 41 της Οδηγίας για τον καθορισμό ή την έγκριση των τιμολογίων ή των σχετικών μεθοδολογιών από τις ρυθμιστικές αρχές, τόσο για την κύρια όσο και για την ανάστροφη ροή και

γ) το άρθρο 9 της Οδηγίας περί διαχωρισμού συστημάτων μεταφοράς και διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς.

Όπως προκύπτει από την αίτηση, ο υπό κατασκευή αγωγός θα έχει συνολικό μήκος γύρω στα 180 χλμ., θα ξεκινά από την περιοχή της Κομοτηνής και συνδεδεμένος με το Εθνικό Σύστημα Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ) θα καταλήγει στην περιοχή της Stara Zagora στη Βουλγαρία. Ο νέος αγωγός εκτιμάται ότι θα βελτιώσει σημαντικά την ασφάλεια εφοδιασμού της Βουλγαρίας, η οποία θα τροφοδοτείται μέσω του ΕΣΦΑ από την ελληνική διασύνδεση με την Τουρκία, αλλά και με υδροποιημένο φυσικό αέριο από τη Ρεβουθούσα, έτσι θα βοηθήσει στην αύξηση της χρήσης των υποδομών φυσικού αερίου στην Ελλάδα. Ο αγωγός θα είχε αρχική δυναμικότητα. Κατά την πρόβλεψη της εταιρείας, η αρχική δυναμικότητα του αγωγού, στο βασικό σχεδιασμό της, η εταιρεία προβλέπει τη μεταφορά 3 δις κυβ. μετρ./έτος από την Ελλάδα προς τη Βουλγαρία, με δυνατότητα επέκτασης έως τα 5 δις. κυβ. μετρ./έτος.

⁵⁶¹ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2013, σελ. 150.

Σύμφωνα με την αίτηση εξαίρεσης, η δυναμικότητα του αγωγού και το ακριβές χρονοδιάγραμμα ως προς τη διάθεση της δυναμικότητας αυτής θα προσδιορισθεί, με βάση τα αποτελέσματα του Market Test, κατά την παρ. 6 του άρθρου 36 της Οδηγίας⁵⁶².

Προκειμένου να αξιολογηθεί η ως άνω υποβληθείσα αίτηση εξαίρεσης, εντός του 2013 ξεκίνησε στενή συνεργασία μεταξύ των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας της Ελλάδας και της Βουλγαρίας. Κατ' αντιστοιχία με την προαναφερθείσα πρακτική, που τηρήθηκε για τον αγωγό TAP, αρχικά οι δύο εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές συνέταξαν από κοινού τις Κατευθυντήριες Γραμμές, που απαιτούνται για τη διαχείριση και την κατανομή δυναμικότητας στο νέο αγωγό, σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ. 6 της Οδηγίας. Ακολούθως, η ΡΑΕ προέβη με την υπ' αριθμ. 112/2013 απόφασή της στην έγκριση των ως άνω Κατευθυντήριων Γραμμών.

Οι ως άνω Γραμμές προέβλεψαν ρητώς την υποβολή προτάσεων για τη ροή φυσικού αερίου-χωρίς κάποιο όριο ως προς τη δυναμικότητα του αγωγού- από το σημείο εισόδου του IGB και σημείο εξόδου οπουδήποτε εντός Ελλάδας ή Βουλγαρίας και αντίστοιχα σε ανάστροφη ροή με σημείο εισόδου το σημείο εξόδου του IGB και σημείο εξόδου οπουδήποτε εντός Ελλάδας ή Βουλγαρίας.

Ακολούθησε η έγκριση από τις δύο εμπλεκόμενες ρυθμιστικές αρχές της Πρόσκλησης, που συνέταξε η εταιρεία ICGB (εγκριτική απόφαση ΡΑΕ 177/2013) και διενεργήθηκε το πρώτο στάδιο εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την αγορά (Market Test), μέσω της υποβολής μη δεσμευτικών προσφορών για τη δέσμευση δυναμικότητας στον αγωγό IGB. Το πρώτο στάδιο του Market Test περατώθηκε με επιτυχία και εκδηλώθηκε ιδιαίτερο ενδιαφέρον από πληθώρα συμμετεχόντων, εκτός των μετόχων της ICGB, σε σχέση με τη μελλοντική δέσμευση δυναμικότητας στον αγωγό IGB, τόσο κατά την κύρια κατεύθυνση της ροής, από την Ελλάδα προς τη Βουλγαρία, όσο και για την ανάστροφη ροή από τη Βουλγαρία προς την Ελλάδα⁵⁶³.

Μετά το πέρας του πρώτου σταδίου ακολούθησε η διενέργεια του δεύτερου σταδίου το 2014. Ειδικότερα, με την υπ' αριθμ. 279/2014 απόφαση της ΡΑΕ εγκρίθηκαν οι Κατευθυντήριες Γραμμές για τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων στο δεύτερο στάδιο ελέγχου της αγοράς (Market Test), όπου

⁵⁶² Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2012, σελ. 132-133.

⁵⁶³ Βλ. *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2013, σελ. 151-153.

θα υποβληθούν δεσμευτικές προσφορές για τη δέσμευση δυναμικότητας στον προτεινόμενο αγωγό. Ομοίως οι Γραμμές εγκρίθηκαν και από τη Βουλγαρική Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας. Επακολούθησε η έγκριση της Πρόσκλησης για τη δέσμευση δυναμικότητας επί του αγωγού IGB, που υπέβαλε η εταιρεία ICGB στις Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας της Βουλγαρίας και της Ελλάδας. Σχετική ήταν η υπ' αριθμ. 358/2014 απόφαση της ΠΑΕ. Παρά το γεγονός ότι το δεύτερο μέρος του Market Test διεξήχθη κανονικά, η εταιρεία ICGB ζήτησε από τις δύο εμπλεκόμενες Ρυθμιστικές Αρχές περισσότερο χρόνο, για να εκτιμήσει τα αποτελέσματα του Market Test και να επικαιροποιήσει το φάκελο της αίτησης, αν το κρίνει αναγκαίο⁵⁶⁴.

Τον Οκτώβριο του 2015, η εταιρεία ICGB ενημέρωσε τις Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας της Ελλάδας και της Βουλγαρίας ότι σκοπεύει να τερματίσει τη διαδικασία του προηγούμενου Market Test, επειδή θεωρεί ότι δεν έλαβε αρκετά δεδομένα, για να λάβει την τελική επενδυτική απόφαση και ότι άλλαξαν τα δεδομένα φυσικού αερίου στην περιοχή, καθώς και ότι θα εκκινήσει ξανά τη διαδικασία Market Test στο πλαίσιο της ίδιας αίτησης εξαίρεσης.

Μέσα στο 2015 εγκρίθηκαν από τις δύο Ρυθμιστικές Αρχές οι Κατευθυντήριες Γραμμές και ακολούθως η Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος του δεύτερου Market Test για την υποβολή μη δεσμευτικών προσφορών για τη δέσμευση δυναμικότητας στον αγωγό IGB. Αντίστοιχα, εκδόθηκαν οι υπ' αριθμ. 438/2015 και 472/2015 αποφάσεις της ΠΑΕ. Το στάδιο υποβολής μη δεσμευτικών προσφορών περατώθηκε στις 8 Απριλίου 2016.

Ακολούθως, οι δύο ρυθμιστικές αρχές ενέκριναν τις Κατευθυντήριες Γραμμές για το Στάδιο II του Market Test, δηλαδή για το στάδιο υποβολής δεσμευτικών προσφορών, καθώς και την πρόσκληση υποβολής δεσμευτικών προσφορών. Σχετικώς, εκδόθηκαν οι υπ' αριθμ. 255/2016 και 283/2016 αποφάσεις της ΠΑΕ αντιστοίχως. Μετά την ολοκλήρωση του σταδίου δεσμευτικών προσφορών, η εταιρεία ICGB απέστειλε στις ρυθμιστικές αρχές προτεινόμενη κατανομή δυναμικότητας μεταξύ των χρηστών, που συμμετείχαν στο Στάδιο II του Market Test. Οι ρυθμιστικές αρχές γνωμοδότησαν θετικά ως προς τον πίνακα κατανομής (απόφαση ΠΑΕ 626/2016), καθώς αποτύπωσε ορθώς τις κοινοποιηθείσες δεσμευτικές προσφορές και συμφωνούσε με τους

⁵⁶⁴ Για το δεύτερο στάδιο του Market Test βλ. εκτενώς σε *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, Έκθεση Πεπραγμένων 2014, σελ. 146-147.

κανόνες των εγκριθέντων κατευθυντήριων γραμμών και των προσκλήσεων για την υποβολή προσφορών δέσμευσης δυναμικότητας⁵⁶⁵.

⁵⁶⁵ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2016, σελ. 196-197.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η απελευθέρωση των αγορών ενέργειας αποτελεί ένα διακύβευμα μείζονος σημασίας και μία τεράστια πρόκληση τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε εθνικό επίπεδο. Από τη συνολική επισκόπηση του νομικού πλαισίου, που διέπει τις αγορές αυτές συνάγεται ότι με την εφαρμογή των κανόνων της απελευθέρωσης, χάριν και της επίτευξης του στόχου της εσωτερικής αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συντελείται μία ουσιώδης μεταστροφή στο ρόλο του κράτους στις εν λόγω αγορές.

Από το μονοπωλιακό μοντέλο οργάνωσης, στα πλαίσια του οποίου το κράτος λειτουργούσε ως αποκλειστικός φορέας οικονομικής δραστηριότητας και ως πάροχος ενεργειακών αγαθών και υπηρεσιών μεταβαίνουμε, μέσω μιας σταδιακής προσαρμογής, στο μοντέλο της ελεύθερης αγοράς, όπου ο ρόλος του κράτους μεταλλάσσεται σε εγγυητικό και ρυθμιστικό για τις εν λόγω αγορές. Υπό τα ως άνω δεδομένα, η απελευθέρωση συμβάλλει ώστε, οι αγορές ενέργειας να διέλθουν μέσα από μια διαδικασία εξισορρόπησης μεταξύ αφενός της ελεύθερης οικονομίας και της ανάπτυξης συνθηκών ουσιαστικού ανταγωνισμού και αφετέρου της ικανοποίησης του γενικού συμφέροντος παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, οι οποίες μπορεί να συνίστανται στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και στην παροχή ποιοτικών ενεργειακών προϊόντων στους καταναλωτές, δεδομένου ότι ακόμα και υπό συνθήκες ανταγωνιστικής λειτουργίας, ο ενεργειακός τομέας παραμένει άρρηκτα συνδεδεμένος με την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος.

Στα πλαίσια της απελευθέρωσης των αγορών ενέργειας, η δημόσια παρέμβαση λαμβάνει τη μορφή της ανεξάρτητης ρύθμισης, γεγονός το οποίο αποτελεί σημαντικό επιτεύγματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εν προκειμένω, η ρυθμιστική παρέμβαση συνίσταται στη δημιουργία του κατάλληλου κανονιστικού πλαισίου, που θα διευκολύνει την ομαλή και αποτελεσματική μετάβαση σε συνθήκες ανταγωνισμού, διασφαλίζοντας την ισότιμη πρόσβαση τρίτων στις μονοπωλιακά οργανωμένες ενεργειακές υποδομές και θέτοντας κανόνες διαχωρισμού των πρώην μονοπωλιακών επιχειρήσεων της αγοράς ενέργειας.

Οι ανεξάρτητες ρυθμιστικές αρχές καλούνται να επιτελέσουν ουσιαστικό ρόλο για την ορθή εφαρμογή του ρυθμιστικού δικαίου και για τη σταδιακή

ανάπτυξη πραγματικού ανταγωνισμού. Για το λόγο αυτό, ιδιαίτερα υπό την επίδραση της τρίτης ενεργειακής δέσμης, με την οποία επιταχύνθηκε αποφασιστικά η απελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές εξοπλίζονται με ενισχυμένες αρμοδιότητες και με αυξημένες εγγυήσεις ανεξαρτησίας, για να ανταποκριθούν στην ως άνω αποστολή τους.

Ειδικότερα, η ελληνική αγορά φυσικού αερίου, ως περίπτωση ρυθμιζόμενης αγοράς, παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, όπως και οι λοιπές ευρωπαϊκές εθνικές αγορές φυσικού αερίου, συνιστάμενες στην έντονη εξάρτηση από τις εισαγωγές τρίτων χωρών, σε δυσκαμψίες, λόγω της συγκέντρωσης των προμηθευτών και λόγω των μακροχρόνιων συμβάσεων, καθώς και στην έλλειψη ρευστότητας και διαφάνειας. Στα στοιχεία αυτή, πρέπει να προστεθούν και το γεγονός ότι για μακρό χρονικό διάστημα η ελληνική αγορά φυσικού αερίου θεωρείτο ως αναδυόμενη αγορά και τελούσε υπό καθεστώς παρέκκλισης από την εφαρμογή των ευρωπαϊκών κανόνων απελευθέρωσης της εν λόγω αγοράς. Περαιτέρω, η εξέλιξη της εν λόγω αγοράς επηρεάζεται, μεταξύ άλλων και από τη γεωστρατηγική θέση της χώρας μας σε ένα κομβικό σημείο διακίνησης διασυννοριακών ροών ενέργειας στην Ανατολική Μεσόγειο. Ενόψει των ανωτέρω, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η ρυθμιστική παρέμβαση της αρμόδιας εθνικής αρχής ενέργειας αποκτά έναν ιδιαίτερο ρόλο, για την επίτευξη ωρίμανσης της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου.

Η Τρίτη Οδηγία υπ' αριθμ. 2009/73/EK και ο ν. 4001/2011 που την ενσωμάτωσε σαφώς συντέλεσαν στην επιτάχυνση και στην εμβάθυνση της απελευθέρωσης της εν λόγω αγοράς στην Ελλάδα, αναμορφώνοντας και αναβαπτίζοντας παράλληλα το ρόλο της εθνικής ρυθμιστικής αρχής, η συμβολή της οποίας αποτελεί *condition sine qua non* για την επίτευξη του στόχου της δημιουργίας μιας αποτελεσματικά λειτουργικής εθνικής αγοράς φυσικού αερίου. Ωστόσο, η προσπάθεια πλήρους ανοίγματος της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου στον ανταγωνισμό είναι πολυσύνθετη, καθώς επηρεάζεται τόσο από τις εκάστοτε επικρατούσες πολιτικές και οικονομικές συνθήκες, όσο και από την εξέλιξη των διοικητικών και ρυθμιστικών κανόνων, που διαρκώς πρέπει να μεταβάλλονται, για να ανταποκρίνονται στις νέες κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι η απελευθέρωση των εθνικών αγορών ενέργειας, άρα και της ελληνικής αγοράς φυσικού αερίου, δεν λειτουργεί μεμονωμένα, ούτε ως αυτοσκοπός. Αντίθετα, η απελευθέρωση θα πρέπει να λειτουργεί σε ένα περιβάλλον αλληλεπίδρασης και αλληλεγγύης των εθνικών ενεργειακών αγορών, καθώς και εποικοδομητικής συνεργασίας των εθνικών ρυθμιστικών αρχών ενέργειας, τόσο μεταξύ τους, όσο και με διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς ή άλλους φορείς. Μόνο με τον τρόπο αυτό θα καταστεί εφικτή η δημιουργία πραγματικά ανταγωνιστικών εθνικών αγορών, ώστε αυτές να ενταχθούν σε μια ενιαία αγορά και να εξυπηρετήσουν το θεμελιώδη στόχο της ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς ενέργειας, όπου θα διασφαλίζεται ασφαλής, βιώσιμη, ανταγωνιστική και οικονομικά προσιτή ενέργεια για το σύνολο των αποδεκτών της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α) ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Λ., Ζητήματα από την απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου (με βάση την Οδηγία 2003/55/ΕΚ), *Ενέργεια & Δίκαιο*, 2/2004,
- 2) ΑΛΙΓΙΖΑΚΗ ΑΣΠ., «Η Εσωτερική Αγορά Ενέργειας «αντίδοτο» στην ενεργειακή ανασφάλεια της Ευρώπης», *Ενεργειακά Τετράδια*, Παν. Πειρ., Τμ. Διεθν. & Ευρωπ. Σπουδών.
- 3) ΑΡΓΑΛΙΑΣ Π., «Η ενεργειακή πολιτική και η Συνθήκη της Λισαβόνας», *ΔηΣΚΕ και Αγορά*, 1/2009, σελ. 36 επ.
- 4) ΒΕΛΕΓΡΑΚΗΣ Μ., «Συνταγματικές διαστάσεις του Δικαίου της ενέργειας», *Ενέργεια & Δίκαιο*, 2/2004, σελ. 46 επ.
- 5) ΒΕΛΕΓΡΑΚΗΣ Μ., «Η απορρύθμιση των κρατικών μονοπωλίων και η ηλεκτρική ενέργεια», *ΝοΒ*, τ. 53/2005, σελ.1498 επ.
- 6) ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΥ., «Οι ανεξάρτητες αρχές μετά την αναθεώρηση του ελληνικού Συντάγματος του 1975/1986/2001» σε Κοζύρη Φ- Μεγγλίδου Σ. (Επιμ) *Κείμενα Έρευνας Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών Πρακτικά Ημερίδας 29 Οκτωβρίου 2002*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003.
- 7) ΒΡΕΤΤΟΥ ΧΡ., «Η έννοια της καθολικής υπηρεσίας», *ΔιΜΕΕ*, 3/2008, σελ. 312 επ.
- 8) ΓΑΛΑΝΗΣ Θ., «Ελεύθερος ανταγωνισμός και αντιανταγωνιστικές πρακτικές στον τομέα της ενέργειας» σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.
- 9) ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΑΠ., «Δημόσιο Οικονομικό Δίκαιο», Β΄ Έκδοση, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011.
- 10) ΓΚΙΤΣΑΚΗΣ Ι., «Η παραχώρηση δημόσιας υπηρεσίας και δημοσίου έργου», Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006.

- 11) ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Δ. Π., «Γενικό Διοικητικό Δίκαιο», Πέμπτη Έκδοση, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή, 2004.
- 12) ΔΕΛΛΗΣ Γ., «Κοινή ωφέλεια και αγορά», τομ. Α΄, Το τέλος των διαχωριστικών γραμμών: “η αγορακεντρική” δημόσια ρύθμιση των κοινωφελών δραστηριοτήτων, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2008.
- 13) ΔΕΛΛΗΣ Γ., «Κοινή ωφέλεια και αγορά», τομ. Β΄, Το δημόσιο δίκαιο των υπό απελευθέρωση κοινωφελών υπηρεσιών, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2008.
- 14) ΔΕΛΛΗΣ Γ., «Κρατικός παρεμβατισμός, οικονομική ανάλυση του δικαίου και οργάνωση των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος», (ΤοΣ), 1/2009, σελ. 31 επ.
- 15) ΗΛΙΑΔΟΥ ΑΙΚ, Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών και η άσκηση ελέγχου επί των πράξεών τους, σε Κοζύρη Φ- Μεγγλίδου Σ. (Επιμ) Κείμενα Έρευνας Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών, Πρακτικά Ημερίδας 29 Οκτωβρίου 2002, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003.
- 16) ΗΛΙΑΔΟΥ ΑΙΚ. «Καλή νομοθέτηση στον τομέα της ενέργειας», ε&δ 1/2004, σελ. 34 επ.
- 17) ΗΛΙΑΔΟΥ ΑΙΚ. «Ρύθμιση Αγοράς Ενέργειας», ε&δ 6/2006, σελ. 37 επ.
- 18) ΗΛΙΑΔΟΥ ΑΙΚ., «Η διείσδυση του δημοσίου δικτύου στη ρύθμιση αγορών δικτύου», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.
- 19) ΗΛΙΑΔΟΥ ΑΙΚ., «Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο» σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.
- 20) ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Κ., «Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας» σε Τιμητικό Τόμο Ι. Βούλγαρη, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2010.
- 21) ΘΩΜΑΔΑΚΗΣ Δ., «Σημερινές συνθήκες στην ελληνική αγορά ενέργειας», Ενέργεια και Δίκαιο, 12/2009, σελ. 17 επ.
- 22) ΚΑΪΔΑΤΖΗΣ ΑΚ., «Συνταγματικοί περιορισμοί των ιδιωτικοποιήσεων», Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 151 επ.
- 23) ΚΑΡΔΕΛΛΗΣ ΕΥ., Ενέργεια & Διαιτησία: Η οργάνωση μόνιμης διαιτησίας στη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), Ενέργεια & Δίκαιο 5/2006, σελ. 38 επ.

- 24)ΚΟΖΥΡΗΣ Φ., Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών στην Ελλάδα – προβλήματα και προοπτικές σε Κοζύρη Φ- Μεγγλίδου Σ. (Επιμ) Κείμενα Έρευνας Η «ανεξαρτησία» των ανεξάρτητων αρχών Πρακτικά Ημερίδας 29 Οκτωβρίου 2002, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003.
- 25)ΚΟΛΙΑ Μ.-ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ Γ., Οι υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας στους τομείς ηλεκτρισμού και του φυσικού αερίου στην Ελλάδα, Ενέργεια& Δίκαιο, τευχ. 3/2005, σελ. 24επ.
- 26)ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ Μ., Ενεργειακές αγορές και αμοιβαιότητα στο ευρωπαϊκό δίκαιο, Ενέργεια & Δίκαιο, 8/2007, 56 επ.
- 27)ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ Δ. Μ. – ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Δ. Δ., «Η αποθήκευση του φυσικού αερίου στην ελληνική και την κοινοτική έννομη τάξη», Ενέργεια & Δίκαιο, 13 & 14/2010, σελ. 76 επ.
- 28)ΚΟΥΤΖΟΥΚΟΣ Γ.-ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ Μ.-ΤΡΟΚΟΥΔΗ Α., «Η εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας: Από την πρώτη στην τρίτη ενεργειακή δέσμη και ο ρόλος του ρυθμιστή και του διαχειριστή» σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία& Πολιτική, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.
- 29)ΛΕΛΟΒΙΤΗΣ Δ., Το πλαίσιο ρυθμιστικής συνεργασίας στην Κοινότητα: Ανάλυση και προοπτικές, Ενέργεια & Δίκαιο, τ. 9/2008, σελ. 21επ.
- 30)ΛΕΛΟΒΙΤΗΣ Δ., Ο διαχωρισμός στην τρίτη δέσμη, Ενέργεια & Δίκαιο, τ. 12/2009, σελ. 21επ.
- 31)ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ ΑΝΤ., «Κράτος δικαίου και δικαστικός έλεγχος συνταγματικότητας», Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1994.
- 32)ΜΑΡΙΝΟΣ Μ-Θ., «Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο – Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003.
- 33)ΜΑΡΙΝΟΣ Μ-Θ., «Αλληλοεπίδραση δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου στην απελευθέρωση αγορών», ΔΕΕ 6/2007, σελ. 654 επ.
- 34)ΜΑΡΙΝΟΣ Μ-Θ., «Βασικά ζητήματα εφαρμογής του άρθρου 102 ΣΛΕΕ (απαγόρευση καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσεως) στο ρυθμιστικό δίκαιο της ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών», ΔΕΕ 4/2013 (Έτος 19^ο), σελ. 295 επ.

- 35) ΜΑΡΙΝΟΣ Μ-Θ., «Οριοθέτηση αρμοδιοτήτων μεταξύ ΡΑΕ και Επιτροπής Ανταγωνισμού-συγχρόνως παρατηρήσεις στη σχέση του Δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού προς το Δίκαιο της ενέργειας», *Ενέργεια & Δίκαιο*, 19/2013, σελ. 21επ.
- 36) ΜΕΤΑΞΑΣ ΑΝΤ., *Επιτακτική ανάγκη αποσαφήνισης του στίγματος της ενεργειακής μας πολιτικής*, *Greek Energy* 2015, σελ. 36.
- 37) ΜΩΡΑΪΤΗ ΑΘ – ΣΤΑΜΕΛΟΣ Χ., «Το δίκαιο της ενέργειας σε διεθνές, κοινοτικό και εθνικό επίπεδο και ο ρόλος των διεθνών οργανισμών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών αρχών», *Ενέργεια & Δίκαιο*, 10/2008, σελ. 52 επ.
- 38) ΠΑΛΑΙΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΠ., «Διασφαλίζοντας την επάρκεια και την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού στην ΝΑ Ευρώπη», *ΠερΔικ* 3/2008, σελ 399 επ.
- 39) ΠΑΝΑΓΟΣ Θ., «Το ζήτημα της αυτοδίκαιης μεταβίβασης των διοικητικών αδειών στις περιπτώσεις συγχώνευσης και διάσπασης ανωνύμων εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας», *Ενέργεια & Δίκαιο*, 9/2008, σελ. 50 επ.
- 40) ΠΑΝΑΓΟΣ Θ., «Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας», *Εκδόσεις Σάκκουλα*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011.
- 41) ΠΑΝΑΓΟΣ Θ., «Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας», *Εκδ. Σάκκουλα*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012.
- 42) ΠΑΝΑΓΟΣ Θ., «Απελευθέρωση της λιανικής αγοράς φυσικού αερίου: Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο», *ΕΕΕυρΔ* 4:2016, σελ. 405 επ.
- 43) ΠΑΠΑΝΤΩΝΗ Μ., «Το δίκαιο της Ενέργειας», *Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη*, 2003.
- 44) ΠΑΠΑΝΤΩΝΗ-ΜΕΝΓΚ Μ., «Οι υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος», *Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη*, 2013.
- 45) ΡΕΓΓΑΚΟΥ – ΚΟΥΤΟΥΠΑ ΕΥ., «Η εξέλιξη της διοικητικής πράξης με τις αλλαγές της παρεμβατικής πολιτικής της διοικήσεως σε Εμβάθυνση Δημοσίου Δικαίου – Ειδικά θέματα διοικητικού δικαίου», *Εκδ. Σάκκουλα*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005
- 46) ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ Δ., «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», *Τέταρτη Έκδοση*, *Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα*, Αθήνα – Κομοτηνή, 2011

- 47) ΣΚΑΝΔΑΜΗΣ Ν., «Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Ι. Οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003.
- 48) ΣΙΝΗΣ ΑΠ., «Ανταγωνισμός και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας στην ενέργεια», *Ενέργεια & Δίκαιο*, 17/2012, σελ. 72 επ.
- 49) ΣΙΟΥΤΗ ΓΛ., «Η επιβολή κυρώσεων από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ)», *Ενέργεια & Δίκαιο*, τ. 1/2004, σελ. 27 επ.
- 50) ΣΙΟΥΤΗ ΓΛ., «Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2011.
- 51) ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΕΠ., «Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου», Τόμος Ι, 13^η έκδοση, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2010.
- 52) ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΕΠ., «Αρμοδιότητες της ΡΑΕ κατά το ευρωπαϊκό και ελληνικό δίκαιο», *Ενέργεια & Δίκαιο*, τ. 15/2011, σελ. 8 επ.
- 53) ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Φ., «Εισαγωγή στο συνταγματικό δίκαιο», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006.
- 54) ΣΤΑΜΑΤΗ Μ., «Το δικαίωμα πρόσβασης τρίτων στο σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου», *Ενέργεια & Δίκαιο*, τ. 12/2009, σελ. 63 επ.
- 55) ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ Χ., «Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και κοινοτικό δίκαιο», *ΔΕΕ* 11/2000, σελ. 1073 επ.
- 56) ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ Χ. «Πολυκλαδικότητα του δικαίου της Ενέργειας», *Ενέργεια & Δίκαιο*, 1/2004, σελ. 5 επ.
- 57) ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ Χ., «Εξέλιξη του δικαίου της ενέργειας και ελληνική πραγματικότητα», *Συνήγορος*, 77/2010, σελ. 34 επ.
- 58) ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ Χ., «Συνδρομή του αναδυόμενου ενεργειακού δικαίου στο δυναμικά εξελισσόμενο εμπορικό δίκαιο», *Ενέργεια & Δίκαιο*, 17/2012, σελ. 54 επ.
- 59) ΤΖΩΝΟΣ Θ., «Οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές», Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2010.
- 60) ΤΖΩΡΤΖΗΣ Ι., «Ο νέος ρόλος της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας: η ανεξαρτησία του θεσμού μετά την ενσωμάτωση των Οδηγιών 2003/54/ΕΚ και 2003/55/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη», *ΕπιθΔιοικΕπιστ*, τ. 12/2006, σελ. 156 επ.

- 61) ΤΣΙΡΩΝΑΣ ΑΘ., «Θεσμικές αλλοιώσεις της δημόσιας επιχείρησης, Από το «κράτος επιχειρηματία στο «κράτος επενδυτή», ΝοΒ 2010, σελ. 861επ.
- 62) ΤΥΠΑΛΔΟΥ-ΛΟΒΕΡΔΟΥ ΕΛ., «Αξιολόγηση της εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ και των κρατών μελών» σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.
- 63) ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗΣ Ν., «Από το Παρίσι στη Λισσαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας» σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.
- 64) ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗΣ Ν., «Ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού και κρατικές ενισχύσεις», Ενέργεια και Δίκαιο, 22/2015.
- 65) ΦΙΛΗΣ Κ., «Ενέργεια: Εργαλείο σύγκλισης ή προϊόν ανταγωνισμού; Η περίπτωση της Ανατολικής Μεσογείου» σε Φαραντούρη Ν. (Επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.
- 66) ΦΟΡΤΣΑΚΗΣ Θ., «Το δίκαιο της ενέργειας», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009.
- 67) ΦΟΡΤΣΑΚΗΣ Θ.-ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗΣ Ν., «Δίκαιο της ενέργειας», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016.
- 68) ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Β., «Η απελευθέρωση της αγοράς του φυσικού αερίου στην Ελλάδα», ΔΕΕ 7/2001, σελ. 700 επ.
- 69) ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ Β., «Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
- 70) ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗΣ Χ., «Εισηγήσεις Διοικητικού Δικαίου-Όργανα και περιεχόμενο της διοικητικής δράσης», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2006.
- 71) ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ., «Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα», Τρίτη Αναθεωρημένη Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006.
- 72) ΨΑΡΑΚΗΣ Γ., «Οι rationes legis, τα εργαλεία και οι sedes materiae της απελευθέρωσης των κοινωφελών δικτύων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο πλαίσιο διαμόρφωσης μιας γενικής θεωρίας περί ρύθμισης των Υπηρεσιών Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος», ΔΕΕ 8-9/2009, σελ. 917επ.

Β) ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
(www.rae.gr)

- 1) ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιούλιος 2000 – Δεκέμβριος 2002».
- 2) ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, «Έκθεση Πεπραγμένων Ιανουάριος 2003 - Μάρτιος 2004».
- 3) ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, «Έκθεση Πεπραγμένων Απρίλιος 2004 - Δεκέμβριος 2006», Ιούνιος 2007.
- 4) ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, «Έκθεση Πεπραγμένων 2012», Αθήνα 2013.
- 5) ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, «Έκθεση Πεπραγμένων 2013», Αθήνα 2014.
- 6) ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, «Έκθεση Πεπραγμένων 2014», Αθήνα Μάρτιος 2015.
- 7) ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, «Έκθεση Πεπραγμένων 2015», Αθήνα 2016.
- 8) ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, «Έκθεση Πεπραγμένων 2016», Αθήνα 2017.

Γ) ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- 1) Πράσινο Βιβλίο Επιτροπής για τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, COM(2003), 270 τελικό.
- 2) Ανακοίνωση της Επιτροπής – Έρευνα δυνάμει του άρθρου 17 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 1/2003 στον ευρωπαϊκό κλάδο του αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας, COM/2006/0851 τελικό.
- 3) Ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Ενέργεια 2020, Μια στρατηγική για ανταγωνιστική, αειφόρο και ασφαλή ενέργεια», COM(2010), 639 τελικό.
- 4) Ανακοίνωση της Επιτροπής της 20-12-2011, «Ένα ποιοτικό πλαίσιο για τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας στην Ευρώπη», COM(2011), 900.

- 5) Commission staff working paper, Interpretative Note on Directive 2009/72 concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – the regulatory authorities.
- 6) Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/EK concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – The unbundling regime.
- 7) Commission staff working paper, Interpretative note on directive 2009/72/EK concerning common rules for the internal market in electricity and directive 2009/73/EK concerning common rules for the internal market in natural gas – The retail markets

Γ) ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- 1) www.europedia.gr.
- 2) www.depa.gr.
- 3) www.aerioattikis.gr.
- 4) www.nsk.gr.
- 5) www.rae.gr.
- 6) <https://ec.europa.eu/energy/en/events/madrid-forum>.
- 7) http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME.

Δ) ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΓΕΜΗ

- 1) Υπ' αριθμ. πρωτοκ. 23040/30-12-2016 Ανακοίνωση καταχώρισης της εγκριτικής απόφασης στο ΓΕΜΗ.
- 2) Υπ' αριθμ. πρωτοκ. 23045/30-12-2016 Ανακοίνωση καταχώρισης της εγκριτικής απόφασης στο ΓΕΜΗ.
- 3) Υπ' αριθμ. πρωτοκ. 7/02-01-2017 Ανακοίνωση καταχώρισης της εγκριτικής απόφασης στο ΓΕΜΗ.

- 4) Υπ' αριθμ. πρωτοκ. 39/02-01-2017 Ανακοίνωση καταχώρισης της εγκριτικής απόφασης στο ΓΕΜΗ.